

MART 1991 SAYI:10

FIYATI 7000 TL. (KDV DAHİL)

AYLIK
SİYASİ
DERGİ

Demokrat !

MUHALEFET

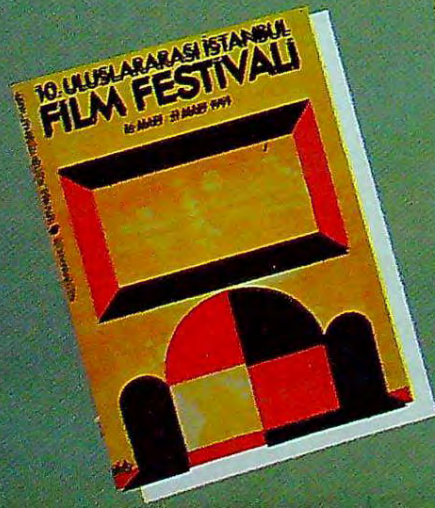
KEMALİZM'İN SONU MU? TC "KÜRTLERİ" KEŞFEDİYOR

DİSK 24 YAŞINDA

İŞÇİ KİYİMİNE SAVAŞ GEREKÇESİ
İşten çıkarmalar artarak sürüyor

MEMUR SENDİKALARI:
Grev hakkında ödün yok

İSTANBUL SİNEMA GÜNLERİ BAŞLIYOR:
Yaratı ve özgürlük görüntüleri

Taner Akçam

İŞKENCEYİ DURDURUN!

İnsan Hakları ve Marksizm

İnsan ile ilgili tüm davranış biçimleriyle ilgilenen ama işkence konusunda sessiz kalan sosyal bilim-leri "**İşkencenin en önemli suç ortaklarından birisi**" diyerek yargılayan Akçam, kitabında bu sessizliği bozma çabasına giriyor. Konuya ilişkin ahlaki ilkelerin insan haklarına ters düşmeyecek bir biçimde netleşmediği, insan haklarına ters düşen pek çok yaklaşımın doğal kabul edildiği, dola-yısıyla fazla soru sorulmadığı bir ortamda, gerek bu ortamla gerek bu ortamı belirleyen tarihsel ve kültürel koşullarla hesaplaşmak için gerekli soruları kendi sormak zorunda kalıyor. Akçam'ın yaklaşımı ise açık ve net: İnsan haklarını politik faaliyetimizin bir türevi olarak ele almaktan vazge-çerek politik faaliyetimizin merkezine almak zorundayız. Çünkü "**... bir toplumun gerçekten ide-al olup olamayacağı artık üyelerine vaad ettiği cennetle değil, çektiği sınırların dışında kalanlara yaptığı uygulamalarla ölçülecektir.**"

Paulo Freire

EZİLENLERİN PEDAGOJİSİ

Paulo Freire hayatını ezilenlerin eğitimine, özellikle de okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin eğiti-mine adanmış bir eğitimci... Freire'ci pedagojiyi diğer pedagojik yöntemlerden farklı ve hayati kılan şey, bilginin aktarılma ilişkisini sorgulaması ve anti-otoriter bir diyalog önermesidir. Karşılıklı bir sü-reç olan eğitimde, öğretmen/öğrenci ilişkisindeki çelişkilerin özgürleştirici bir biçimde nasıl aşılaca-ğını araştırmasıdır. Freire, çok yeni ve devrimci (=buna radikal de diyebilirsiniz) bile olsa bir fik-ri, otoriter ilişkileri yeniden üretmekle öğretmeye karşı çıkar: Bilme sürecinde yer alan öğretmen ve öğrencilerin karşılıklı ve eşit bir ilişki içinde birlikte öğrenmelerinin yollarını araştırır. Ona göre önemli olan, içinde yer aldığımız bilme eyleminde nasıl var olduğumuzdur: Otoriteyi ve egemenliği çoğaltan bir ilişki mi üretiyoruz, yoksa eşitlikçi ve diyalogcu muyuz?

Joel Spring

ÖZGÜR EĞİTİM

Spring bu kitabında özgürlüğü engelleyen faktörlerden biri olan "**içselleşmiş otorite**"yi oluşturan etkenlerden eğitimi ele alıyor. Yazara göre iki tür eğitim vardır: İlki düzen, plan ve yüksek verimli-lik aracılığıyla toplumsal ilerleme arayan teknolojik ve rasyonalist model. Bu modelin eğitim aracı olan okula Illich "**İktidarın fahişesi**" diyor. İkinci modelde ise önemli olan düzen ve verimlilik de-ğil, bireysel özerkliğin artmasıdır. Bu model "**bireyin toplumsal makineye nasıl uydurulacağı değil, insanların kişisel tatmin olmadan çalışmayı ve özgürlüğü sınırlayan toplumsal oto-riteyi neden kabul etmeye istekli oldukları**" sorusunu çözmeyi kendine ilke ediniyor.

Boris Frankel

SANAYİ SONRASI ÜTOPYALAR

Gelecekteki toplum nasıl olacak? Sanayi devrimiyle birlikte bu konu düşünürleri her zamankinden daha çok meşgul etmeye başladı. Romantik ütopyalardan bilimsel öngörülere kadar uzanan gele-cek toplum modellerinin ömrüyse 20. yüzyılın başdöndürücü toplumsal değişim hızında pek de uzun olamıyor. İşte Boris Frankel bu kitabında, sanayi sonrası topluma ilişkin modern ütopyaları değerlendiriyor. Bahro ve Gorz gibi yazarların geliştirdikleri kuramsal düşünceleri ve siyasi prog-ramları irdeliyor; Eko-sosyalistlerin, feministlerin, Yeşil hareketin ve barış hareketinin savunduğu yeni toplumsal ilişki ve kurumların uygulanabilirliğini inceliyor. Gelecekte, örneğin günümüzdeki refah devletleri ve askeri-sınai komplekslerde alternatifler sunan yeni demokratik devlet kurumları mı, yoksa kendine yeterli komünler ve kooperatifler ağına dayalı devletsiz toplumlar mı olacak? Sa-nayi sonrası sosyalizme siyasal geçiş nasıl gerçekleşecek? Konuya eleştirel biçimde yaklaşan Fran-kel sonuçta kendi özgün perspektifini gerçekleştiriyor ve uygulanabilir toplumsal siyasal alternatif-ler koyuyor.

ayrıntılar önemlidir!..

Demokrat!

MART 1991
Yıl:2 Sayı:10 Fiyatı:7000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:

Kemal ALP, Fevzi ARGUN, Yılmaz AYŞAN, Cemal BALCI, Adnan BOSTANCIOĞLU, Mahmut CANBAY, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Çiğdem ÇİDAMLİ, Tansel CANSIN, Akif ÇOLAK, Faysal DAĞLI, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, İdem ERMAN, Mehmet FIKRİ, Erdem GÜL, Arslan Başer KAFAOĞLU, Ercan KANAR, Tezcan KARAKUŞ, Dilek KARAŞEN, Murat KENAN, Birol KEŞKİN, Şükran KETENÇİ, Ertuğrul KÜRKCÜ, Nimet MENTEŞEOĞLU, Ayşe ÖKTEM, Mahmut Tali ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, Emre SENAN, Semra SOMERŞAN, Hayati SOYDAN, Bülent TAKA, Üfey TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, İlnur ÜLKÜ, Mecit ÜNAL, Murat YETKİN, Can YÜCEL, Hakkı ZABCI

Ofset Hazırlık:

BASSAN A.Ş.

Basıldığı Yer:

Serler Matbaası

Dağıtım:

Hür Basın Dağıtım A.Ş.

Adres:

Çatalçeşme Sokak 50/3 Cağaloğlu
İSTANBUL

Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32

Ankara Büro

Sağlık 2 Sok. No:63/1 Yenişehir
ANKARA

Tel-Fax: 133 61 54

Yurtdışı Abone:

Yıllık: 70.000 TL.

Altı Aylık: 35.000 TL.

Yurtdışı Abone:

Avrupa Yıllık: 50 DM

Avrupa Altı Aylık: 25 DM

Amerika Yıllık: 30 \$

Amerika Altı Aylık: 15 \$

Adnan Bostancıoğlu adına

Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10

Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.

0007333-8/BU6/01

Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

- 2 **Ayın Gündemi**
3 **!**
4 **Amerikan Sicimi** *Melih Pekdemir*
Bölgedeki sıcak savaş bitse dahi Özal'ın ülkedeki savaşı sürecek
6 **Golf Savaşı** *Can Yücel*
7 **TC "Kürtleri" Keşfediyor** *Ertuğrul Kürkcü*
Özal bir miktar Savr karşılığında bir miktar Misak-ı Milli takasıyla yeni bir Lozan paradisine erişme arzusunda
20 **Masum Ordu Yoktur** *Mahmut Canbay*
22 **Her Eve "Beyaz Bayrak"** *Ayşe Öktem*
Almanya'da yaygınlaşan savaş karşıtlığı
25 **SHP'de Savaş Krizi** *Erdem Gül*
Baykal Özal'ın savaş politikasının ve ABD'nin yanında
26 **İnsan Kanı Ticareti** *Arslan Başer Kafaçoğlu*
28 **Grev Hakkından Ödün Yok** *Ç. Çıdamlı-Ü.Taylı*
31 **Sendikalardan Tavır Yok** *Ç. Çıdamlı-Ü.Taylı*
Tekstil ve Metal'de atılan işçi sayısı 200 bini buldu. Sendika yönetimleri gelişmeleri sessizce izlemekle yetiniyor
33 **"Kitlese Eylemler Hedeflenmeli"** *Ç. Çıdamlı-Ü.Taylı*
36 **DİSK 24 YAŞINDA**
Üfey Taylı, Şükran Ketenci, Çetin Uygur
44 **Cezalandırılan Cizreli** *Semra Somersan*
Körfez Savaşı'nın kamuoyundan gizlenen bir yüzü de Güneydoğu'da yaşanıyor. E-24 Karayoluna bağlı ticaretle geçinen ilçelerin halkı açlık tehlikesiyle karşı karşıya
46 **Sorunlar ve Eylem Biçimleri** *İdem Erman*
48 **50. Yıl Mahallesinde Sevgi Bağları** *Hakkı Zabcı*
Ankara'da yıkılarak yerine bir "insan hakları parkı" yapılmak istenen 50. Yıl Mahallesi sakinlerinin varolma kavgası
53 **İşkenceye Vize** *Kemal Alp*
Birtan Altunbaş, Haydar Arman, İhsan Başboğa, Ali Rıza Ağdoğan... İşkenceye vize veren devlet politikasının son kurbanları
55 **Devlet Güvenlik Mahkemeleri** *Ercan Kanar*
Anti-terör yasası ve DGM'nin görevlerinin genişletilmesi düşünceleri tipik bir polis devleti hedefinin tehlikeli verileri
58 **Ön Yargıları Yıkma Günü** *Nimet Menteşeoğlu*
8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü
60 **At Binenin Kılıç Yasaklayanın** *Mahmut Tali Öngören*
Yasaklar Dosyası (3)
61 **Semra'nım Her Durumda Girer..** *Ceviz Ali Hududi*
62 **Maksat Muhabbet** *Hasan Uysal*
Türkiye Mektubu: İsveç, Semra, MIT vs. Üzerine
64 **Özal Üniversite** *Ömer Özgüner*
66 **Lali Berte'ye Mektuplar** *Mecit Ünal*
Seni Aramanın, Bulduğum Bütün Yol Haritaları Sahte
68 **Kitaplar** *Mehmet Fikri-Birol Keskin*
Ruh Üşümesi: Neşeli Bir Aydınlanma, Hüzünlü Bir Yüzleşme Hatıralarım: "Yazmakla Zulmün Hatıraları Bitmez ki"
70 **Yarar ve Özgürlük** *Murat Kenan*
10. İstanbul Uluslararası Film Festivali başlıyor. Festival bu yıl da bildiğimiz ülkelerin bildiğimiz filmlerini gösterme kolaylığından uzak görünüyor
75 **Katkılar-Tartışmalar**
79 **Basın Açıklamaları**

Başpapatya Başa Güreşiyor

Körfez krizinin tozu dumanı içerisinde, birdenbire, başpapatya çıkıp ülkenin gündemine yerleşti: "Partinin birliği ve bütünlüğü için İstanbul İl Başkanlığına adayım". Başpapatya gelişmelere neden ilgisiz kalamayacağını da açıkladı: "Parti benim çocuğum". Bu gerekçenin bir başka ifadesi de "Ben sizin ananızım" oluyor.

"Ananızım" analojisinin kimler tarafından kullanıldığına bakmak, oldukça öğretici. Peron'dan Marcos'a ne kadar Mrs Diktatör varsa insanlara dönüp "ben sizin ananızım" dedi.

Semra Özal'ın adaylığı, iktidar partisini şimdiye kadar yaşadığı krizlerin en büyüğüyle karşı karşıya bıraktı. Tarihin cilvesine bakın ki, tabandan partiyi ele geçirmeye başlayan muhafazakar-dinci kesime karşı operasyonu Brütüs'ün kellesini keserek Özal başlattı. Birkaç ay önce, askeri çevrelerde doğan şiddetli rahatsızlığa karşı Dayıoğlu'nu savunma bakanı yapan Özal, Dayıoğlu sözünü dinlememeye başlayınca laikliğe soyundu.

Devlet bütün imkanlarıyla, Cumhurbaşkanı, TV'si ve bürokratlarıyla Başpapatya'nın seçim kampanyasına katıldı. Başkent'in kokteyllerinde, oldukça iyi pozisyonlardaki gazeteciler bile "ah şimdi delege olmak varmış" diye İstanbul delegelerine özeniyordu. Kongre öncesi delegelerin hızla ve birden köşe dönüşüne bakan gazeteciler Semra Özal'ın kazanacağından kuşku duymuyordu.

Bir ANAP Genel Başkan Yardımcısı ise yaşananları tarihsel bir örnekle açıklamaya çalışıyordu: "Eskiden padişahlar vardı. Bir de etrafında şakşakçılar. Bunların padişahdan başka hiçbir dayanakları olmadığı için, O ne dese 'çok yaşa padişahım' diye bağırırlardı. Şimdi de, Hanımefendi'nin adaylığı için bağırırlar. Tabanda herşeyi kaybettikleri için padişahın desteğine bel bağladılar. Padişah da bu etrafındakiler yüzünden yanlış yapıyor."

Başpapatya İstanbul İl Başkanlığından öteye gitmeyeceğini söylüyor. Ama zaten il başkanlığını da zorla, çocuğu olan parti dağılmasın diye kabul etmedi mi? Peki, yarın memleket tehlikede diye başbakanlığa zorlarsa reddedebilir mi? Ana kalbi yavrusu olan vatan ve milleti tehlikeyle başbaşa bırakmaya dayanabilir mi?

Başpapatya İstanbul İl Başkanlığı'ndan İleri gitmeyeceğini söylüyor. Ama ANAP'ta kılıçlar çekildi artık. İstanbul İl Kongresi herşeyin sonu değil başlangıcı olacak..

ANAP'ta kılıçlar çekildi. İstanbul kongresi herşeyin sonu değil başlangıcı olacak. Bu hesaplaşma için iki önemli neden var. Birisi ailevi biraz. Özalların önemli bir özelliği sağlamlık, arkayı garantiye almak. Cumhurbaşkanı baktı ki, Akbulut'la, Dayıoğlu'yla iş olmuyor; hatta biraderler bile yan çiziyor, en sağlamı partiyi can yoldaşına, hayat arkadaşına emanet etmek. İkinci neden ise siyasi. Memleketi savaş sonrası yeni bir "transformasyon" içinde askerlerle fazla dolaşmamak lazım.

Çankaya şimdi tenis maçı seyrederek başını bir körfeze bir partiye çeviriyor. Ve şöyle söylüyor: "İşler şimdilik fena gitmiyor. Allah inşallah sonunu da iyi getirir"

Jivkov: "Neyse ki 80 Yaşımdayım"

Bulgaristan'ın komünist eski lideri Jivkov'un yargılanmasına 25 Şubat'ta başlandı. Jivkov temel olarak yolsuzluklarla suçlanıyor. 247 şahitin dinleneceği davanın 45 gün sürmesi bekleniyor.

Jivkov devrildiğinden beri Batı basınının gözdesi. Hakkında parayla röportaj verdiği, komünizm neyde kuffrettiği şeklinde haberler çıkıyor.

Dava öncesi bir İspanyol gazetesiyle yaptığı röportajda, Jivkov bütün bu haberleri yalanladı: "Komünistlikten vazgeçtiğim şeklindeki haberler yalan. Sosyalizme bütün kalbimle inanıyorum. Sosyalizm idealleri yok olmuş değil. Tekrar başlamamız gerekiyor, daha gelişmiş bir teknoloji ile ve daha zengin olarak. Marx da sosyalizmin ancak belirli bir gelişmişlik seviyesinden sonra mümkün olabileceğini söylemişti".

Jivkov, şimdi Sofya'nın aristokratik semtlerinden birinde torununun evinde kalıyor. Torun Evgenia Jivkova duruşma öncesi Bulgar TV'sine dedesinin moralinin yerinde olduğunu söyleyerek "Dedem savaşmaya hazır" demişti. Sofya sokaklarında Jivkov'un yargılanmasından yana olanlar yanında "Onun döneminde daha iyidik, yargılanmasına karşışım" diyenlere de rastlanıyor.

Jivkov İspanyol gazeteciye hayatta 3 yanlış yapmış olduğunu söylüyor: "Bir; 10 yıl önce görevi bırakmamak, iki; yeniden evlenmemek, üç; bir ev almamak. Şimdi kendime ait bir telefonum bile yok."

Bulgaristan'ın eski lideri hakkında açılmış

davayı siyasi bir dava olarak niteliyor ve şöyle diyor: "Neyse ki 80 yaşımdayım. Yoksa, kızlara şöyle böyle yaptı diye cinsel suçlardan da yargılandım."

Halkevleri 59. Yılında Daha Genç

19 Şubat 1991- Halkevleri 59 yaşında.

1932 yılında kurulan Halkevleri, 59. yılını gurur ve coşkuyla kutladı. Gururla, çünkü bu kadar zaman ayakta kalabilen başka hiçbir kitle örgütünün bulunmadığı bir Türkiye'de. Üstelik bulunan kitle örgütlerinin tümünün toplam yaşından daha yaşlı olarak. Coşkuyla, çünkü iki kere kapatılıp üç kere dirilmenin tazeliğiyle. Yaşına rağmen "halkın muhalefet evleri" olmanın gençliğiyle.

"Bir bağımsızlık savaşının ürünü olarak ortaya çıkan Halkevleri, tamda emperyalist bir savaşın ortasında kutlama yapmak durumunda kaldı. Savaşa karşı, üslerin kapatılması ve Bağımsız Türkiye şiarının yükseltilmesi amacıyla yönelik olarak düşündüğümüz kutlama programı iktidarın anti-demokratik tavri yüzünden son derece sınırlı bir çerçeveyi aşamamıştır." Bu sözlerin sahibi Halkevleri MYK üyesi Hamiyet Kızılar. Halkevçiler, 59. kuruluş yıldönümünü savaşa karşı bir eyleme dönüştürmek isterken, emniyetin yasakçı tutumunu aşamadı. Kuruluş, coşku dolu bir hafta olarak düşünülmesine rağmen, gerçekleştirilemeyen şenlikler nedeniyle, buruk bir kutlamaya dönüştü. Bu burukluk, başta Genel Başkan Ahmet Yıldız olmak üzere, tüm halkevçilerin konuşma ve tavırlarına açıkça yansyordu.

59. Kuruluş Yıldönümü, 19 Şubat'ta Ahmet Yıldız'ın başkanlığında tabanın yoğun katılımıyla biraraya gelir. Bir heyet tarafından Anıtkabir'in ziyareti ile başladı. Aynı gece 100. Yıl Kültür Merkezi'nde yaklaşık bin kişinin katılımıyla "59. Yıl Gecesi" yapıldı. Gecede katılımın çokluğu ve Tolga Çandar'ın tüm salonla birlikte söylediği türküler, buruklukları bir çırpıda unutturdu. Genel Başkan Ahmet Yıldız'ın konuşması Halkevçilerin bir diriliş ve coşku örgütü niteliğinin bir özeti gibiydi. En yaşlı halkevçilerden Rauf İnan'ın konuşması da yoğun alkışlarla karşılandı. Kutlama programının bir devamı niteliğini taşıyan 25 Şubat'taki "Ulusal ve Evrensel Barış" konulu panel de, İstanbul'da gerçekleştirildi.

Örneği bilinmeyen bir kitle-kültür örgütü olan Halkevçilerin 59. Kuruluş Yıldönümü, emperyalizmin çıkarlarının ülkemizin başına tam bir kabus gibi çöktüğü şu günlerde, her zamankinden daha da anlamlıydı. Halkevleri, 59. yılına daha da gençleşmiş olarak girdi.

Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" projesinin bir parçası olarak Ortadoğu'yu yeniden biçimlendirme, bölgede bir Amerikan düzeni oluşturma planının uygulamaya konulması için bir gerekçe sağlamıştı. Bu nedenle Gorbacov'un "Barış Planı", ABD ve müttefikleri için yeterli görülmedi. Savaşın gerekçesi olarak gösterilen Kuveyt'in işgali olayı, Irak'ın Kuveyt'ten çekileceğini açıklamasına rağmen savaşı durdurmaya yetmedi. Irak'a son darbeyi indirmek için beklenen kara hareketi başlatıldı.

ABD'nin asıl hedefi savaş sonrası Ortadoğu'ya vermek istediği yeni düzeni garanti altına almak. Kuşkusuz bunu ne ölçüde başarabileceği bölgedeki karşıt dinamiklerin gücüyle orantılı olarak belirlenecek. Öza' ve ANAP iktidarı da Ortadoğu'daki Amerikan düzeninin Türkiye cephesini savaş sonrasına hazırlama çabası içinde. Ancak her zaman olduğu gibi Sezar'lar kendi Brutüs'lerini de yaratıyor. Bu savaşın sonucu kimin nereye kadar gidebileceğini de ortaya koyacak.

Kapak sayfalarımızı savaş sonrasında Ortadoğu'daki olası gelişmeler üzerine kapsamlı bir değerlendirme oluşturuyor. Körfez krizi patlak verdiğinde "İlk kurşunun işçilere atıldığı" vurgulanmıştı.

Aradan geçen zaman bunun çarpıcı sonuçlarını ortaya koydu; savaşın faturası öncelikle işçilere ve halka çıkarıldı.

Zonguldak grevi savaş çılgınlıkları arasında boğuldu, grevler ertelendi ve daha şimdiden yüzbinlerle ifade edilen işçi, işlerinden atıldılar.

Savaş zamları bombardıman gibi halkın üzerine yağdı.

İşten çıkarmalar ve savaşın işçiler üzerine etkileri bu sayımızın ağırlıklı konuları arasında.

Bu sayımızda ayrıca DİSK'in 24. kuruluş yılı ve önümüzdeki dönemde 141-142. madde tartışmaları ile birlikte DİSK'in de yeniden gündeme gelebileceğini gözönüne alarak bir "DİSK Dosyası" hazırladık.

İnsan Hakları'na yönelik saldırıların yoğunlaştığı, işkencede ölümlerin arttığı bugünlerde konuya ilişkin yazı ve değerlendirmeleri bu sayımızda bulacaksınız.

Mahmut Canbay'ın militarizmi sorgulayan ve Dünya'daki anti-militarist hareketleri konu alan yazısı ile Avrupa'daki savaş karşıtı gösterilerle ilgili röportajlar da savaşın bir başka yüzünü sergiliyor.

Uruguaylı yazar Mario Benedetti'nin Körfez Savaşı ve Dünya'daki diğer gelişmelerle ilgili yazısını da ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Geçen sayıda ilk bölümünü verdiğimiz "12 Eylül Filmleri"nin ikinci bölümünü, bu sayıda Uluslararası İstanbul Film Festivali üzerine geniş bir yazının yer alması nedeniyle önümüzdeki sayıda yayınlayacağız.

Dünya üzerinde gerçek bir barışın yaşanacağı günlerin çok uzak olmaması umuduyla.

Engin Günay

Özal'ın sarıldığı ip Amerikan sicimi

Melih PEKDEMİR

Dergimiz matbaaya girmek üzereyken, Körfezde kara savaşı başladı. Gorbaçov'un planına itibar etmeyen Bush, "Saddam'sız bir çözüm" uğruna barışı kayıtsız şartsız reddederken, attığı adımların eksik kalmasından ve silahların sustuğu bir sessizlikte halkların öfkeli uğultusunun vaktinden evvel duyulmasından çekinmiş olmalıydı.

ABD, hava saldırısıyla ve teknoloji savaşıyla, değil üç-beş günde üç-beş haftada bile umduğu kolay zaferi kazanamadı. Şimdi kara saldırısıyla ve insanların savaşıyla hangi savaşı kazanabilecek? Artık yalnızca her biri Saddam'mış gibi gösterilen Irak'lılar ölmeyecek; her biri Bush olmayan Amerikalılar da ölecek ve Bush bu zor "zafer" in bedelini çok ağır ödeyecek...

Bu savaşta, güç gösterisi yapmaya kalkışan ABD kendi güçsüzlüğünü de gördü. Savaş sürdüğü koalisyon içindeki hor murtular, son anda Sovyetlerin ve İran'ın devreye girivermesi, ABD'nin her istediğini tek başına yapamayacağını ortaya koydu. Konjonktüre uygun bulduğunda yarattığı emrivakileri bir parça terk edip, kendi mütefikklerinin (ki bunların bir kısmı aynı zamanda rakipleridir) çıkarlarını da şimdi her zamankinden daha fazla dikkate almak zorunda. Dünyada doğu-batı ekseninin yerini kuzey-güney ekseninin almış olduğunun tespiti, asıl düşmanın güneyden geldiğinin ifade edilmesi, kuzey küredeki iç çelişkileri iptal etmedi. Almanya'nın birleşmesi, eski kuzeyde ABD'nin karşısında güçlenmiş bir dost rakip yaratırken, sistemin dışından-doğudan, yeni kuzeye transfer olma sürecindeki Sovyetler ise bu kez sistem içindeki bir yeni rakip olarak oyunun kurallarına göre oynanmasını istiyor. İran, islami fundementalizmi ile güneyin sözcülüğüne soyunuyor. Ve elbette son sözü söyleyecek olan halkların tepkisi henüz bütün gücüyle sahneye çıkmış değil. Çıktığı zaman, işte o zaman, Ortadoğu'da asıl savaş yeni başlayacak...

Hesap açıktı: Sovyetlerin çekildiği Ortadoğu'da ABD kolay bir zafer, kolay bir kazanç elde etme peşindeydi! Ama savaş sonrasında, sığınaklarından çıkararak sokaklara dökülecek Ortadoğu'daki öfkeli

halkların, yani Scudlardan milyon kez etkili milyonlarca insanın katıldığı intifadaları durduracak plastik Patriotları olmadığının da farkında elbette. ABD'nin hesaplarının bir ölçüde bile boşa çıkması Özal'ın hesaplarının çok büyük ölçüde boşa çıkması anlamına geliyor. Özal'ın tatlı düşlerinin yerini kabuslar almaya başladı. Savaş sonrasında, sadece Irak'ta değil Türkiye'de de yaşanması kaçınılmaz olan ekonomik yıkımı en tepeden görebilen bir yerde duran Özal, çanların kimin için çaldığını çok iyi duyuyor. Bu nedenle bütün kaderi ABD'ye bağlı ve muhafazakarlarıyla boğaz boğaza gelmesi, paşaları bile azarlaması hep Amerikancı politikalarının pürüzsüzce sürdürülmesi endişesinden kaynaklanıyor. Amerikancı muhafazakarlarına ve Amerikancı paşalarına kendisine rakip ya da farklı seçenekler oluşturduklarını gördüğü noktada güvensizlik duyuyor. Yalnızca Saddam'ın kellesini istemiyor, kendisine bir nebze karşı çıkan herkesin kellesini istiyor.

Bölgedeki sıcak savaş bitse dahi Özal'ın ülkedeki savaşı sürecektir...

Özal son aylardaki bütün kritik adımlarını, Körfez Krizindeki Amerikancı çözümleri hesaba katarak atmıştı ve ABD'nin arzulanı yeni bir dünyada yeni bir Türkiye ihtiyacına cevap verme görevini bu nedenle de üslenmişti.

Bu görevi ifa edebilmesi için, Kürt sorunundan ordunun siyasetteki ağırlığına, komünizmi artık tehlikesiz bulmaktan, şeriatçılara karşı laik bir tavır almaya dek bir dizi çarpıcı politikayı gündeme getiriyormuş gibi yaptı. Bu konularda Cumhuriyet tarihindeki köklü politikalarından radikal bir kopuşun başlatıcısıymış gibi bir rol üsledi. Neredeyse, ikinci Atatürk!

Özal bütün bunları gerçekten yapabilecek mi, yoksa yapıyormuş gibi görünmekle mi yetinecek, ya da yapabileceklerinin sınırı nedir?

Özal Kürt sorununu çözebilir mi, Türkiye'yi düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün yerleştiği demokratik bir ülke haline getirebilir mi? Şeriatçılık özlemlerini bastırabilir mi?

Kısacası Özal, yüzyılı aşkın süredir tamamlanmamış burjuva demokratik devrimini tamamlayabilir mi?

Türkiye Cumhuriyeti, burada üzerinde

durmamız mümkün olmayan tarihsel ve yapısal nedenlerle, kurulduğundan bu yana krizlerle birlikte yaşamaktadır. Bu krizler emperyalizme bağımlılık, burjuva demokratik devrimin tamamlanmamış olması nedeniyle yetersiz sermaye birikimi üzerinde gelişen çarpık kapitalizmin yeniden ürettiği özelliklerle tanımlanmaktadır. Altyapısı sömürge tipi bir kapitalizm ile belirlenen üstyapıda ise yetmiş yıl boyunca gelinen noktada sömürge tipi bir demokrasiden öte bir siyasal rejim biçimlenememiş değildir. Sözü ettiğimiz nedenlerin sonuçları ise, bugün Özal'ın el attığı Kürt sorunundan ordunun siyasetteki "tartışılmaz" ağırlığına, dinsel gericiğe verilen "zorunlu" tavizlerden, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün komünizm tehlikesi gerekçesiyle yasaklanmasına dek her can alıcı konuda kendini göstermektedir.

Nedenlere el atmadan sonuçları değiştirmek mümkün değildir. Özal ise ancak sonuçlara el atmış gibi yapabiliyor. Üstelik bu el atış emperyalizme bağımlılığı pekiştiren bir yönde olduğu için demokratikleşme adına hiç bir şekilde denk düşmüyor.

Türkiye'nin Bush'un sözünü ettiği yeni dünya düzeninde yerini alabilmesi ve Körfez savaşı sonrası görece farklı seçeneklere de manevra alanı oluşturabilmesi için bugünden politik yatırımlara başlıyor. İşte ANAP milletvekillerini çağırıp yeni yeni politikarlardan, Kürtçe, düşünce özgürlüğü, ve hatta PKK'lılar dahil bir ceza indiriminden filan söz etmesi, hep bu manevra alanını geniş tutma girişimlerinin taktikleri...

Kürt sorunundaki niyeti bellidir. Körfez savaşı sonrası kurulması muhtemel bir Kürt devletinin hamiliğine soyunmak. Türkiye'de Kürdistan sözcüğünü telaffuz etmek DGM savcılarının soruşturma açmasına neden olurken, Özal Irak'taki bir Kürdistan üzerine pazarlık yapabiliyor. DGM savcılarının gücü Özal'a yetmiyor! Çünkü Özal bu pazarlıkta Kürdistan'a özgürlük değil Amerikancı bir yeni sömürgecilik taşımayı amaçlıyor. Körfez savaşının, beklentilerinden farklı bir şekilde sonuçlanması, böyle bir imkanın doğrudan kullanılmasını ortadan kaldırsa bile, hiç olmazsa AĞIK sürecinde verdiği sözü yerine getiriyormuş gibi yapmak istiyor. Üstelik bir türlü ezemediği (ya da "kökünü kazıyamadığı") Kürt direniş hareketini bu vaatlerle reformist kanallara sürüklemiş olacak. Ya-

ni Kürtçeyi serbest bırakıyormuş gibi yapması bile, kendi mantığı içinde, Özal'ın karlı bulduğu ve üstelik zorunlu bıraktığı bir tercih.

Şeriatçılık sorunundaki niyeti de bellidir. Körfez savaşı sonrasında sonuç ne olursa olsun, Ortadoğu'daki müslüman denizinde büyük bir fırtına kopacak ve bu fırtınanın dalgaları Türkiye sahiline vuraacaktır. Daha şimdiden cami avlularında müslüman kalabalıklar Amerikan aleyhtarlığı bayrağı ile kıpırdanmaya başlamıştır. Sovyet tehlikesinin ciddi varlığı koşullarında, ABD, komünizmi yeşil kuşak ile çevrelemek amacıyla islami hareketlere destek verirdi. Ama şimdi, bir zamanlar desteklediği bu dost akımlar, özellikle Ortadoğu'daki açık işgalden sonra birer korkutucu düşman haline geldiler. Özal, Amerikan politikalarını eksiksiz uygulayabilmek için, Türkiye'de hoşgörü sınırını aşan şeriatçılara da dur demek zorunda. Kendi marifetleriyle devletin kilit noktalarına yerleştirdikleri dinci kadroların, partideki muhafazakarların doğrudan ya da dolaylı şekilde islami muhalefete güç vermemesi için etkisizleştirilmesi ihtiyacı var. Partisindeki muhafazakarların kendisi gibi Amerikancı olmasına artık pek güvenmiyor, onların şeriatçılara hoşgörüülü bakması ve içiçe olması Özal'ı Amerikan çıkarları bakımından korkutuyor. Özal, Semra hanımı bir yandan tek adam politikasının uzantısı olarak siyasete sokarken, diğer yandan da laiklik sloganıyla islami muhalefete gem vurmak istiyor. Allah'ın ipine sarılmış olmak yetmiyor. Bu ip ahrette belki bir işe yarar, ama bu dünyada Amerikan sicimine bağlanmak daha karlı. Özal bunu biliyor ve her şey islam için demiyor, her şey Amerika için diyor.

Demir yumruk üzerine geçirdiği kadife eldiveninden başka bir şey olmayan "demokratikleşme" adına, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünden söz etmesi ise, bir yandan Avrupa aynası karşısına geçince yapması zorunlu bir makyaj. Diğer yandan Ortadoğu'da etkin rol üstlenebilmesi için Batılı bir sahte kimlik edinmenin çözümü. Üstelik bu girişimlerle yaratılan devlete bağlı resmi sol ve ANAP'a yakınlığı ile övünebilen bir cins tuhaf "komünizm" sayesinde, toplumsal muhalefetin en diri ve devrimci kesimleri kolaylıkla gayri meşru ve terörist ilan edilebilecek. 141-142 filan kaldırılırken anti-terör yasası emekçilerin tepesine ağır bir balyoz olarak inecek. Özal bu girişiminde de kendisine neyin zararlı ve neyin yararlı olduğunu pekala hesap ediyor.

Bütün bunların gerçekleşebilmesi için, siyasetin tek elde toparlanması gerekiyor. Bu nedenle Başkanlık sistemi vb. dayatmalar Özal'ın kişisel ihtirasının ötesinde, yeni dünya dengeleri içinde kendine yer arayan rejimin mantığının yeni bir ihtiyacı olarak değerlendirilmelidir. Amerikancı pasşalar ne denli kızsarsa kızsın, Özal, Beyaz

Saray-Pentagon işbirliğini "küçük Amerika" Türkiye'de de sınıksız sağlamak ve orduyu Savunma Bakanlığına bağlayarak siyasette görece ayrı bir yerde duran gücünü törpülemek zorundadır. Bu tür "cesurane" politikalar ya karizmatik liderler tarafından kabule sunulabilir, ya da Özal gibi "idari" (politik!) gücünü ekonomik gücüne alabileceğini uman şirket yöneticisi tarafından. Amerika'nın desteği çekilmediği sürece muhteris (ve by-pass geçirmiş!) Özal'ın göze alamayacağı bir şey yoktur. Özal, menajer-mühendis ve amerikanofil mentalitesi ile, savaş furyasından ekonomik ganimet kazanarak güçlenirse, bu politik iddialarını gerçekleştirebilecek iktidar gücünü koruyabileceğine inanıyor.

Ama bir şartla! Türkiye'de yaptığı hesabın bölgede ve dünyada ABD lehine meydana gelebilecek değişikliklere bire bir denk düşmesi gerekiyor. Ne var ki evdeki hesabın her zaman pazara uymadığı da biliniyor. Ve bu gerçek Özal gibi bir pazarlamacı tarafından bile görmezlikten gelinmiyor. Özal, Ortadoğu'da savaş yıkımından sonra Arap aleminde ekonomik önderliğe oynuyordu. Ortadoğu'dan akacak paralarla Türkiye'de her istediğini yapabileceği bir manevra alanı yaratabileceğini umuyordu. Ama görüldüğü ki, askeri düzlemde sırtı sıvazlanan, jandarmalık gerekince öne sürülen, askeri üsse ihtiyaç duyulunca toprağında konuşlanılan ve uçak gemisi olarak kullanılan Türkiye'ye, iş paraya gelince arka sıralarda yer düşüyor. Üstelik Araplar "Özal'ın Türkiye'si"ni hiç sevmediklerini ve herhangi bir işbirliğinden yana olmadıklarını gizlemiyorlar. Şu anda en Amerikancı Arap yönetimi bile Arapların gözünde İsrail'den farksız olan bir Türkiye'ye işbirliği yapabilecek cesarete sahip değildir.

Özal'ın çözmek için eline aldığı her sorun hemen elini yakan bir ateş yumağı...

Kürt sorununu isteği gibi biçimlendiremeyecek... Kürt halkının iradesi bu isteği engelleyeceği gibi kendi yandaşları da Özal'ın önünde aşması gereken ciddi bariyerler kuracaklar. Bugüne dek, Türkiye Cumhuriyeti Kürtçeyi yasaklamaya ya da Kürtçe diye bir dil yokmuş gibi davranmaya mecburdu; çünkü Kürtçenin varlığını resmen kabul etmesi Kürt halkının ve Kürt kültürünün varlığını kabul anlamına gelecekti. Şimdi Kürtçenin yasak ya da yok sayılmaması, Kürtçe eğitim ihtiyacını da beraberinde getirecek; Kürtçe eğitim en azından kültürel özerkliği dayatacak ve özgürlük özlemi vahşi yasaklarla olduğu gibi aldatıcı reformlarla da durdurulamaz niteliğe bürünecek. Kürtçeye verilen mecburi özgürlük Kürt direnişi karşısına yeni çaresizliklerin yolunu açacak.

Farklı bir düzlemde, Amerikalılar adına şeriatçılara kılıç çekmiş gibi görünen Özal,

bu kılıcı kınına sokmak için epey zorlanacak. Al gülüm ver gülüm politikasıyla şeriatçı ve Amerikancı bir mutabakat üzerine kurulu ANAP çatırdamaya başladı bile. Parti içinde muhafazakarların başlattığı direniş, Özal'ın manevra alanını iyice daraltıyor. Savaş sonrasında ise yaygın bir islami terörizm ve cami avlularından giderek sokaklara taşmaya dönük, bir kitleselleşmeyle radikalleşecek olan islami hareketlerin Amerikancı iktidarın başına bela olacağı ihtimali de gözardı edilmemeli. Diğer yanda ise, Kürt hareketinin islami motiflere daha sıcak bakmaya başladığı bir dönüm noktasında, PKK'nın Kürt islamcılarını da yanına almaya dönük yeni politikalarını ilan ettiği resmi açıklamaları dikkat çekiyor. Kürt hareketinde FKO benzeri yeni bir çerçevenin çizilmeye başlandığı gözleniyor.

Nihayet Özal'ın toplumsal muhalefeti bastırmak hınlığı ile yaratmayı umduğu meşru sol-meşru olmayan sol ayrımı çizgisi, Zonguldak madencilerinin başlattığı yürüyüş yeniden yola koyulduğunda sili-necek ve geçersizleşecek.

Özal bu ayak seslerini şimdiden duyuyor olmalı ve Ortadoğu pastasından kendisine ancak bir kaç kırıntının düşeceğini görüyor olmalı.

Erken seçimden söz ediyor!

Parlamentar muhalefetin elindeki tek silahı şimdi bunlara ve halka karşı kullanmayı da hesaba katıyor. Biliniyor ki, Körfez savaşının yıkıntılarının Türkiye ekonomisine çokertici yansımaları özellikle 1992'de yaşanacak. Bu nedenle, kalemini milletin gözüne soka soka, Körfez politikasındaki başarısızdan söz edecek, umduğu gibi Musul-Kerkük fatihi olamayınca, bu kez, "bakın Türkiye'yi nasıl savaşa sokmadım" diyecek ve erkene aldığı bir seçimde işbaşında kalmanın çaresine bakacak. Bu seçim, muhtemelen, yıllardır istemelerine rağmen parlamenter muhalefet için yine de bir baskın seçim sayılacak!

Şimdi Amerikan aleyhtarı kalabalıkların ağırlıkla cami avlularında toplanmakta oluşuna bakarak karamsarlığa kapılmamalı. Dinsel demogojinin, emekçileri avlular yerine meydanlarda toparlayacak olan devrimcilerin etkisizliği nedeniyle ön planda görüldüğü de unutulmamalı. Çünkü toplumsal muhalefet devrimci dinamiklerini her geçen gün çoğaltıyor. Körfez savaşının yıkımını grevi yasaklanan işten atılmakta olan yüzbinler yaşıyor, savaş zamları furyasından nasibini alan memurlar, düşük taban ücretlerine mahkum edilen köylüler yaşıyor. İslami muhalefetin sahte seçeneği onları tevekküle ve dünya için değil ahiret için isyana, düzenin yıkılmasına değil düzenin islamlaşmasına çağırıyor. Devrimci muhalefet ise hoşnutsuz emekçileri bu düzen ile mücadeleye çağırmalı.

AÖncak o zaman Özal'ın bütün silahlarının elinde patladığı günler gelebilir.■

GOLF SAVASI

C a n Y Ü C E L

Günümüz kopuk sesler kötü
 Yeni aşk diyorsun, iş yok
 Hepsi bombok, horozlar ölse iyi
 Kargalar ötüyor.
 Sonra namaz, sonra ezan
 İnsaf demek geliyor insanın içinden
 Yaşamının güzel doğrusu
 Ellerinden kaçıyor.
 Ama her zaman söyledim;
 Ardından koşmayacaksın
 Onu sanki gözlerine doğmuş
 Bir ışık olasıya
 Bağına basacaksın.
 Işık en doğrusudur gözlerimizde
 Ben de katarakt olunca anladım
 Sağ gözümde
 Ne güzel şeymiş meğer
 Işığın engelsiz görülmesi
 Onun için de şimdi
 Hayatta sağ gözüm
 Bulanık baksa da
 Sol gözümle aydınlık görüyorum herşeyi.
 Umut bitmeyecektir
 Umut çünkü,
 Umut adı konulan çocukların hesabıdır
 Barış denen çocukların hesabıdır
 Deniz denen çocukların hesabıdır
 Ve bu hesap görülecektir.
 Yaşasın dünyanın içindeki Türkiye
 Yaşasın o Türkiye'nin içindeki halklar
 Yaşasın bağımsızlık için
 Döğüşen arkadaşlarımız
 Yaşasın yaşayamayan kardeşlerimiz!
 Bunları söylememin
 Ana nedeni
 Harbe gitmek
 Tavuk muyuz biz
 Bir horoz öttü diye
 Yanlış sabahlar olmayacaktır
 Ve çok erken öten horozların
 Boynu koparılacaktır.

KEMALİZM'İN SONU MU ?

TC "KÜRTLERİ" KEŞFEDİYOR

Körfez Bunalımı'nın patlak verdiği Ağustos 1990'da ABD Başkanı Bush, bunalımdan çıkışın "yeni dünya düzeni"nin yerleşmesiyle gerçekleşeceğini ilan etmişti. Bush'a inanmamız gerekseydi ABD'nin Körfez'deki varlık nedeni "yıkıcılık" değil, "daha barışçı bir dünya düzeninin temelini atmak" olacaktı. Savaşın birinci ayı biterken ABD'ndeki "koalisyon"un hava akınları Bağdat'ta taş üstünde taş bırakmadı. 20 bini sivil, 100 bin insan öldürüldü. Daha savaşın başında, ABD başkanı ile bizim, "yıkılmak" fiiline birbirinin tam tersi içerikler yüklediğimiz apaçık ortaya çıktığına göre, Bush'un "yeni dünya düzeni"ni de aslında eski dünya düzeni olarak anlamak gerekmiyor mu?

İlk bakışta Bush'un "yeni dünya düzeni"nden söz etmesinin belli bir gerçekliği olduğu da söylenebilir. 1990'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı, yalnızca soğuk savaşın değil, onun kaynağı olan II. Dünya Savaşı sonrası statükonun da sonunu ilan ediyordu. ABD ile SSCB ekseninde dönen "iki kutuplu" dünya düzeni iki Almanya'nın birleşmesiyle hukuken de ortadan kalktı. Böylece gerçekten eskisinden farklı bir dünya düzeni oluştu. Ama bu düzen Yalta düzeninden sonra gelmesi dolayısıyla, yalnızca sözlük anlamında "yeni". Tarihsel olarak ise, Körfez savaşının kuruluşunu hızlandırdığı bu yeni düzen içinde, II. Dün-

Özal bir miktar Sevr karşılığında bir miktar Misak-ı Milli takasıyla yeni bir Lozan paradisine erişme arzusunun Batı'ya yeni Irak haritalarıyla iletmek istiyor

ya Savaşı öncesinin, hatta bir bakıma I. Dünya Savaşı öncesinin, eski güç ilişkilerine, dünyanın emperyalistler arası rekabetle şekillendiği kapitalizmin dünya hakimiyeti günlerine dönüldüğünü görmemek olanaksız. O yüzden bu "yeni düzen" in çok tanıdık bir çehreye değilse de, bildik bir işleyişe sahip olacağını söyleyebiliriz. Kaldı ki, ABD Başkanı ile Savunma ve Dışişleri Bakanları bu konuda tereddütleri olanları "yeni düzen" in başlıca özellikleri bakımından aydınlatmak için Körfez savaşı sırasında yeterince açık bir eylem çizgisi izledikleri gibi, geleceğe ilişkin perspektiflerini de gizlemeye çalışmadıkları bir sınızm ile ortaya koydular. ABD Savunma

Bakanı Richard Cheney 6 Şubat'ta gazetelerde yayımlanan, savunma bütçesini açıklamak için düzenlediği basın toplantısında şunları söylüyordu: "ABD'nin kalıcı gereksinimleri var, ve bu nedenle dünyadaki okyanusları kontrol altında tutmak için gücümüzü korumaya, Avrupa'daki yükümlülüklerimizi yerine getirmeyi sürdürmeye ve Amerikalılar'ın hayat ve çıkarlarını korumak için öngöremeyen gelişmelere karşı Güney-Batı Asya'dan Panama'ya kadar güç gönderebilecek bir konumda kalmaya zorunluyuz."

ABD ilk kez I. Dünya Savaşı sırasında bir dünya gücü olarak uluslararası sahneye çıkmıştı. Bu dönemin ünlü başkanı Woodrow Wilson'ın "barış ve adalete dayalı yeni uluslararası düzen"i de ABD'nin 1915'de Pancho Villa'nın devrimini bastırarak üzere Meksika'ya askeri birlikler göndermesiyle başlamış, okyanusları açık tutmak amacıyla 1918'de Avrupa'ya 1 milyon 200 bin asker göndererek I. Dünya Savaşı'na katılmasıyla sürmüştü, ve Versailles Barışına dayalı Milletler Cemiyeti'nin kuruluşuyla sonuçlanmıştı.

Yalıtılmış Ekim Devrimi, bu düzen içinde varlığını 25 yıl boyunca yalnızca rahatsız edici bir çıban gibi sürdürdü. Bu dünya düzeni ilk kez II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Avrupa, Çin ve eski sömürgelerde patlak veren ve SSCB ile eklemelenmeye yönelen devrimlerle sarsıldı. Ama

dünya kapitalizmi bu eski 'yeni dünya düzeni'nde açılan kırk yıllık Yalta parantezini SSCB, Çin ve Doğu Avrupa'daki büyük çöküntünün ardından bir daha açılmayacak bir biçimde kapatmayı hedefliyor.

Körfez savaşı, bu düzenin temel unsurlarının 1990'lar boyunca nasıl ilişkilendirileceğinin sınındığı gerçek bir arena olarak Türkiye'nin de geleceğini biçimlendirecek. 1980'lerin ikinci yarısında meydana gelen dünya ölçeğindeki büyük güç kaymalarının stabilizasyonunu hedefleyen tasarımlardan hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin, savaş kim kazanırsa kazansın hiçbir şey savaştan önceki gibi olmayacak.

Türkiye'de çatışan toplumsal ve siyasal güçlerin mücadelesi, öngörülebilir bir zaman dilimi çerçevesinde konuşmak gerekirse, gelecek on yıl boyunca bu yeni - eski - dünya-tarihsel ilişkilerin belirlediği siyasal/coğrafik alanda gerçekleşecek. Özal rejiminin Körfez Bunalımı'nın başından beri izlediği siyasal çizgi, bu zemin üzerinde Türkiye'nin geleneksel devlet-toplum ilişkilerini esaslı bir değişikliğe uğratarak Türkiye'yi hem uluslararası kapitalist işbölümü çerçevesinde, hem de iç toplumsal ve siyasal yaşam bakımından yeni bir yola sokma eğilimi taşıyor. O yüzden son yetmiş yılda Türk devletinin emperyalist dünya içinde ve bölgedeki ilişkilerine yön veren temel eğilimlerin kısaca hatırlanmasında yarar var.

'Misak-ı Milli'nin ve Kemalizmin Sonu mu?

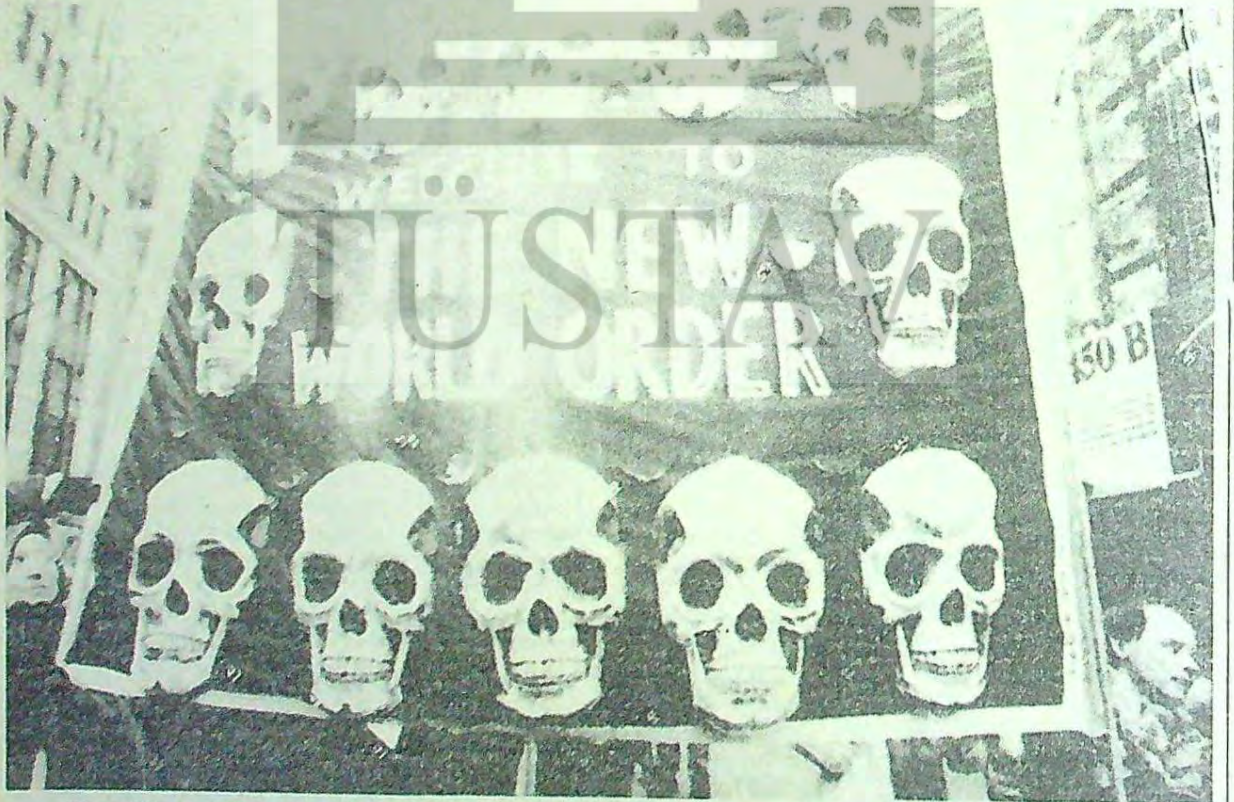
Körfez bunalımı başgösterdiğinden beri, Özal'ın devletin hayatı bakımından stratejik önem taşıyan ve resmîyet dünyasında tartışılmaz kabul edilen iki ilkeyi yeniden ve yeniden tartışmaya açmaya çalıştığına tanık olundu: **Misak-ı Milli ve Kemalizm.**

Modern Türk devletinin egemenlik alanı I. Dünya Savaşı'ndan parçalanarak çıkan Osmanlı Devleti'nin son Meclis-i Mebusan'ının 28 Ocak 1920'deki gizli oturumunda kabul edilen Misak-ı Milli andının belirlediği topraklar esas alınarak kuruldu. Misak-ı Milli, Sevr Andlaşmasını reddinin ve Kurtuluş Savaşı'nın "vatanı kurtarma" amacının hukuki temeli olmakla kalmadı. Sonraki yetmiş yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nin temel iç ve dış politika doktrini olarak bütün hükümet politikalarına yol gösterdi. "Vatanı Türk ve Müslüman nüfusun yoğunlaştığı bölgelerle belirleyen Misak-ı Milli, bu topraklar üzerinde yaşayan nüfusu birbirine bağlayan ideolojik ilkenin İslam, devletin biçiminin ise meşruti monarşi olduğu kabulüne dayanıyordu. Ancak, Türk burjuvazisi kurtuluş savaşından bir ulusal meclisle çıktı. Cumhuriyet rejimi saltanat ve hilafete son verirken karşısına, Misak-ı Milli sınırları içinde homojen bir Türk ulusu ya-

ratma ve üniter bir merkezi devlet yapısı kurma hedefini koymuştu. Kemalizm, bu uluslaşma sürecinin ideolojik çimentosu, devlet egemenliğinin meşruiyet temeliydi.

Devletin toplum üzerindeki bu haki-miyet ilişkisinin gerçekleşmesi başlıca üç karşıt güçle savaşmasını gerektiriyordu: 1) Saltanat'ın kültürel ve ideolojik dayanağı olarak İslamiyet; 2) Üniter Türk devlet egemenliğini tehdit eden Kürt ulusal emelleri; 3) Toplumun burjuvazi çevresinde birleşmesini ve kapitalist gelişmeyi tehdit eden komünist hareket. Türk devletinin modern tarihi bu üç güçle süregiden mücadelelerin tarihi oldu.

Ancak, Türk devleti açısından bu mücadele hiçbir zaman yalnızca ideolojik ve siyasal zeminlerde açıkça gerçekleşen ve toplumun kendi iç dinamiklerinin doğal ürünü olarak ortaya çıkan meşru güçlerin mücadelesi olarak kavranmadı. Cılız, iktisadi güçten ve toplum üzerinde hegemonik bir iktidar ilişkisinden yoksun Türk burjuva devleti rakiplerini çıplak zorla bertaraf etme yolunu benimsedi. Onları her zaman 'yabancılar'ın aleti, 'kökü dışarda' hareketler olarak sunmayı seçti. İslami hareket ve Kürt ulusal hareketi, her zaman Batılı devletlerin Sevres'deki Türk devletini parçalama planlarının aleti, komünist hareket ise, Rus Çarlığı'nın jeopolitiğini devralan 'Komünist Rusya'nın Truva atı olarak görüldü ve gösterildi.

"Hoşgeldin yeni dünya düzeni". ABD'nin New York kentinde Times Meydanı'nda gösteri yapan protestocular kendi ülkelerini eleştiriyorlar. Körfez savaşı, perestroyka sonrasında esen havanın neredeyse zorla unutturmaya çalıştığı emperyalizm kavramının yaşadığımız dünyayı açıklamaya devam ettiğini bir kere daha hatırlattı.

T.C.'nin 1936'dan başlayarak özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında köklü bir dönüşüm geçiren SSCB, Batı Avrupa ve ABD ile ilişkileri ve Türkiye'nin emperyalistler arası rekabet ve işbölümü çerçevesinde dünyada üstlendiği roller, İslami hareketin devletle ilişkisinde bir tizi faklaşmaya yol açıyorsa da İnkılaplar dönemi, tek parti diktatörlüğü dönemi, Demokrat Parti dönemi, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül askeri rejimleri ve arada kalan parlamenter rejimler döneminde hiçbir hükümet için Kürt ulusal hareketi ve komünist hareket karşısında Kemalizmin devlet doktrini bakımından çarpıcı bir değişiklik söz konusu olmadı.

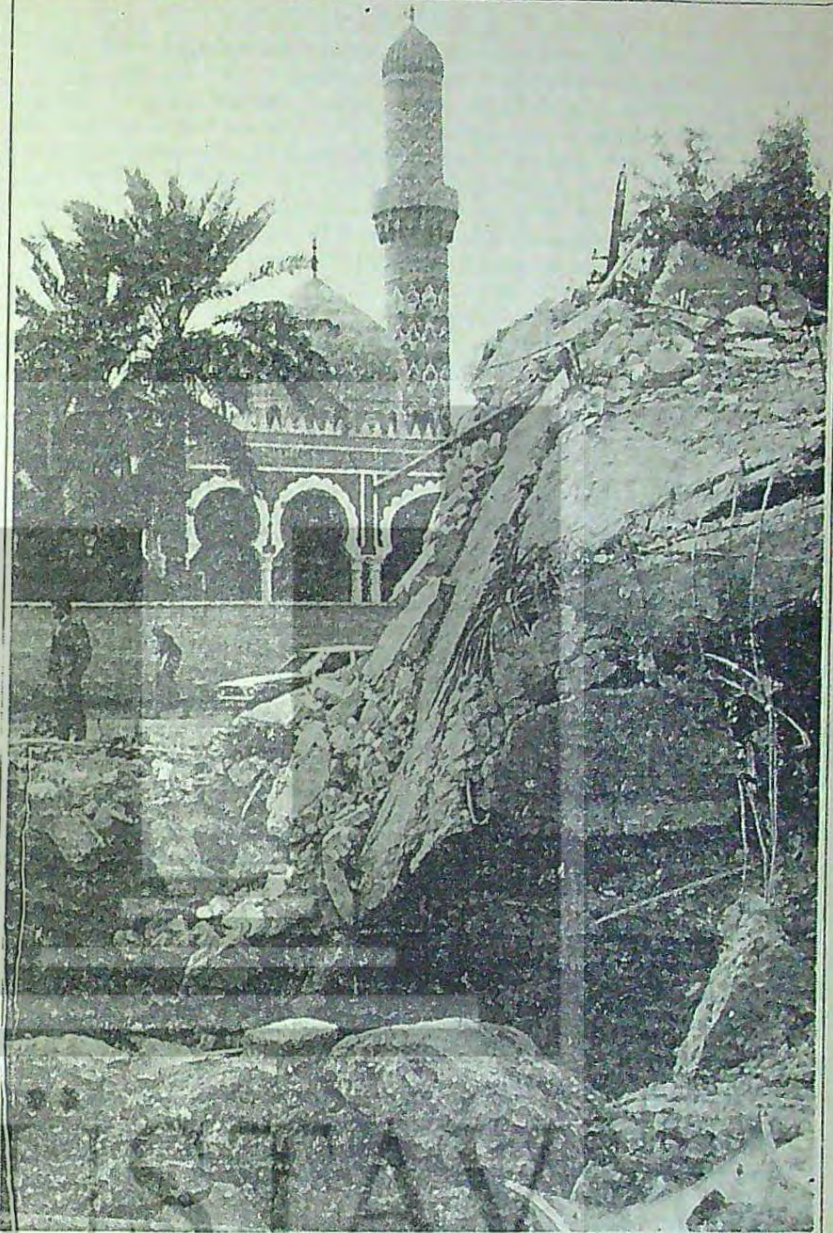
Ancak Körfez'de savaş patlak verdiğinden beri Özal rejiminin ortaya attığı siyasal değişiklik önerileri, arada geçen yetmiş yılda palazlanan Türk tekelci burjuvazisinin hakimiyet alanı ve haki miyet şeklinin geleneksel çerçevesinin değişikliğe uğrayacağı önemli bir evrenin a refesine geldiğini haber veriyor.

İçeride Üniter Devletin Sonu mu?

31 Ocak 1991 tarihli Hürriyet gazetesinde, Özal'dan ilk elden "telefonla" bilgi alınmasıyla tanınan Ertuğrul Özkök'ün yazdığı sayfada yayımlanan özel haberde "Çankaya'nın Demokrasi Planı" başlığı altında şu bilgiler yer alıyordu:

"Özal, Kürtçe'nin serbest bırakılmasından sonra 'daha demokratik Türkiye' sürecine hız vermek (...) demokrasinin 'olmazsa olmaz ilkelerini' Türkiye'nin gündemine getirmek, Körfez savaşından sonra yeniden şekillenecek dünyada batının Türkiye'ye karşı kullandığı silahlarını elinden almak istiyor." Bu, "batıyı silahsızlandırma" biçiminde sunulan operasyonun hedefleri ise aynı haberde şöyle sıralanıyordu: "Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. Maddelerinin kaldırılması; adli reformlar çerçevesinde ilk sorgulamada avukat bulundurulması zorunluluğu ve gözaltı süresinin kısaltılması; sansürlü özel televizyonların kurulmasının serbest bırakılması; memurlara sendika hakkı tanınması; üniversitelere özerklik verilmesi; yerel yönetimlere daha çok iktidar tanınması ve Özal'ın sözleriyle, 'Eyalet sistemine benzer bir sistemin getirilmesi.'" Bu iç düzenlemeler paketine Kürtlerin varlığının resmen kabulü ile ordunun ve yüksek yargı organlarının devlet hayatındaki nüfuzunun kırılması eğiliminin eşlik ettiği son haftaların tartışmalarından biliniyor.

Özal'ın, kimini spektaküler bir tarzda kendisinin ortaya attığı, kimini ise zemin yoklamak amacıyla "yağdanlık" olarak adlandırılan yazarlar aracılığıyla ileri sürdüğü bu değişiklikleri "Batılılar'a "Kemalizm miyadını doldurdu" gerekçesiyle sunduğu

Müttefik güçlerin bombardımanı sonunda Bağdat'ta yıkıma uğramış dükkanlar. ABD'nin savaşta sivillerin hedef alınmadığını ileri süren açıklamalarına karşın müttefikler Saddam rejiminin manevi dayanaklarını yok etme amacıyla sivil halka karşı da saldırılar düzenlemekten geri kalmadılar

da, 9 Şubat 1991 tarihli Cumhuriyet gazetesinin özel haberinde yer alıyordu.

Süleyman Demirel'in 2 Şubat 1991 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan itirazını, bu gelişmelerin devletin geleceği bakımından ne anlama geldiğini en açık bir biçimde dile getirdiği söylenebilir: "Türkiye üniter devlet olma özelliğini kaybetmeye hazır değildir!"

Türkiye'nin üniter devlet olma özelliğini kaybetmesinin burjuvazinin genel çıkarlarıyla çelişip çelişmediği bir yana, söz konusu değişikliklerin Özal için anlamı kendiliğinden yeni rejim tasavvuruna işçiler, aydınlar, Kürtler ve genel olarak genç nüfustan onay aramak. Özal'ı savaş sonrasında

taşımakla görevli propaganda makinası yeni rejim tasarısının zor aygıtlarının pratik marifetlerini gözden gizlerken, özellikle hegemonyaya yönelik tasarılarını öne çıkarmaya özen gösteriyor. Özal'ın sözde aperturasında yer aldığı öne sürülen yeni unsurların tümü de Türkiye'de resmi sol muhalefetin kimi zaman parçalı olarak savunageldiği, 12 Eylül'den bu yana, bütün muhalefetin çevresinde toplandığı talepler. Ama madalyonun öteki yüzü de var. Bu yüzde, bütün iktidarın yürütme organında, yürütmenin dizginlerinin devlet başkanında toplandığı bir hükümet sistemi; devletin eylemlerinin yasaya uygunluğunun denetlendiği ve bireylerin yürütme

organı karşısındaki haklarının korunduğu yüksek yargı organlarından yoksun, yalnızca ceza mahkemelerinden oluşan bir adalet sistemi; devleti tehdit eden bireysel ya da örgütlü eylemlere karşı yerinde infazı meşru kılan, jandarma ile polislin içiçe geçtiği bir iç güvenlik -"antiterör"- sistemi; Kürdistan'da kolluk güçlerinin Kürtleştirilmesini esas alan "eyalet" valiliğine bağlı özel güçler yer alıyor. Bunlar Özal'ın tasavvur ettiği iktidarın yeni zor aygıtlarını oluşturacak. Bugün, de facto gerçekleştirilmesine girişilmiş olanlar da aslında yalnızca bunlar.

Dışarda ABD'nin Emperyalist Bölge Gücü

24 Ocak 1980'den başlayarak, on yılı aşkın süredir üstlendiği görevler ve bulunduğu makam ne olursa olsun Türkiye burjuvazisinin ve TC maliyesinin uluslararası mali sermaye çevreleri, emperyalist devletler ve bölgedeki Arap monarşileriyle ilişkilerini düzenleyen Özal'ın iç politikaya, devletin iç düzenine yönelik bütün bu değişiklik önerilerini bu güçlerin eğilimlerini hesaba katmaksızın ve onların tasavvurları çerçevesine oturtmaksızın kafasından uydurduğunu düşünmeye olanak yok.

Özal Türkiye'yi bugüne dek yönetenler arasında kapitalist ve kapitalist dünya içinde ABD'nin egemenlik hakkına

neredeyse bir din gibi inanan belki de tek insan. Başbakanlığı sırasında devrimci gençlerce "Morrison" lakabına müstahak görülen Süleyman Demirel bile kendisini iktidardan iki kez uzaklaştıran ABD yanlısı askeri darbelerden sonra Türkiye'nin dış politikası açısından Batı'ya ve ABD'ye karşı mesafeli bir tutum takınırken Özal, iktidar mevkiine geldiğinden beri hem kalbini, hem zihnini ABD'ye emanet etmekte hiçbir sakınca görmedi. O yüzden öngörülen bütün iç politika düzenlemelerinin, bu düzeyde ayrıntı sayılabilecek Özal'a ve ailesine özgü kişisel hevesler, mizaç ve hayaller bir yana bırakılırsa, ABD'nin bölgedeki yeni hakimiyet gerekleriyle dolaysız bir biçimde örtüştüğü ve ülkenin ve bölgenin yeni koşullarını sermayenin genel çıkarları yönünde yorumlayan bir seçenек oluşturduğu söylenebilir. Tek cümleyle söylemek gerekirse, bu iç düzenlemenin tam da bu konjonktürde ortaya atılmasını koşullayan, içerde hegemonya blokunun dağılmasıyla üst üste düşen yeni dış politika gerekleridir.

Özal'ı bu yeni dış politika gereklerine böylesine çirliçiplak sarılmakta fütursuz kılan başlıca dışsal etken SSCB ile Doğu Avrupa'nın ABD karşısında oluşturdukları dengenin son iki yıl içinde dağılmasıyla bölgede ortaya çıkan vacuum, boşluk, oldu. SSCB'nin nüfuz sahibi olduğu Irak ve Suriye BAAS rejimleri, Filistin Kurtuluş Ö-

gütü ve 'Güney Yemen'in Orta Doğu'daki rollerinin SSCB'nin bölgedeki nüfuzunun azalmasına bağlı olarak değişmek zorunda oluşu, Karadeniz ve Kafkaslar'da Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'ın SSCB'den bağımsız ya da görece özerk bir politika izleme eğilimlerinin giderek gelişmesi ve bütün bu etkenlerin bileşik etkisi bu bölgelerde Türkiye burjuvazisini çeçmişte olduğundan çok daha fazla uluslararası role davet etti. Öte yandan içerde 24 Ocak düzenlemeleri ve "ihracata yönelik sermaye birikimi" sürecinin teknelci burjuvazi için bölgede açtığı yeni olanakların sağladığı güven de bu davete icabeti hızlandırdı.

Önceki dönemde devlet politikaları SSCB'nin bölgedeki varlığına ve "radikal" Arap rejimleriyle yakın ilişkisinin yarattığı dengelere bağlı olarak oluşturulmuştu. Türkiye burjuvazisi 1965-80 arasında geçen 15 yıl boyunca, İsrail karşısında Filistin'i ve "radikal Arapları" destekleyerek ABD'nin bölgedeki çıkarlarıyla çelişme pahasına Orta Doğu ticaretinde kendisine alan açmayı ve bu çerçevede bölgede SSCB çıkarlarına meydan okumamayı devlet politikası düzeyine getirmişti. Bu politikayla Demirel hükümetleri bölgedeki NATO dışı askeri pakt CENTO'nun gereksizleşmesine katkıda bulunmuşlar, Demirel ve Çağlayangil 12 Mart müdahalesiyle

A.Zeki Okcuoğlu: "Kürt Ulusal Gücü İslam Radikalizmine Yanaşamaz"

Korfez savaşı ile birlikte Ortadoğu'da oluşan yeni dengeler, birleşik-bağımsız bir Kürdistan için yeni imkanlar sunuyor mu? Bölge'de nasıl bir statüko kurulacağı, ne gibi coğrafik değişmelerin yaşanacağı konusunda şimdiden bir şey söylenemez. Kürt sorununda sözkonusu olabilecek değişik ihtimallerden bir tanesi de "Bağımsız ve Birleşik Kürdistan"ın kurulmasıdır. Kesin bir şey söyleyemeyiz de böyle bir çözüm şu koşullarda akla gelebilecek en son ihtimaldir. Görüldüğü kadarıyla şu sıralar en çok sözü edilen çözüm, Irak Devleti'nin federal bir yapıya dönüştürülmesi, bu temelde bir Kürt Devleti'nin kurulmasıdır. Irak Kürt liderleri şimdilik bu sözün önerisinde dahi ısrar etmiyorlar. Ne olur ne olmaz endişesiyle 1971 Andlaşması'nın sağladığı hakların verilmesini ve bunun uluslararası güvence altına alınmasını istemekle yetiniyorlar. Ne yapınlar ağzı yanan yağurdu üfleyerek yer.

Türkiye'de son günlerde Turgut Özal'ın vermeye çalıştığı bazı sinyallerin ve buna bağlı olarak 2932 sayılı Kanun'da sembolik bazı değişiklikler öngörülen bir kanun teklifinin alal acele meclise sevk edilmesinin dışında elle tutulur hiçbir gelişme sözkonusu değil. Güçlü bir Kürt

ulusal muhalefetinin bulunduğu İran ise henüz uluslararası gelişmelere kapalı konumunu sürdürüyor. Önemli bir Kürt bölgesini egemenliğinde bulunduran Suriye'de ise şimdilik gözle görülür bir gelişme yok. Genel bir gelişme ve buna bağlı olarak Kürt sorununun daha gerçekçi çözümlere kavuşması bölgenin bir bütün olarak demokratikleşmesi ile mümkün olacaktır. Kürtlerin tarihsel konumları ve bölgede sahip buldukları ekonomik, demografik ve kültürel olanakların uzun bir süre alt statülere mahkûm edilmelerine olanak vermeyecektir.

Suriye'nin müttefik güçler yanında yer alması Kürt hareketi açısından ne anlam taşıyor?

Suriye daha önce Sovyet yanlısı bir tutum içinde olmasına rağmen uluslararası ilişkilerinde; Doğu Avrupa, Küba ve diğer bazı devletlerden farklı olarak Batılı büyük güçlerle daha esnek bir ilişki içinde olmuştur. Bu nedenle ben Suriye'nin özellikle son yıllarda Kürtlere karşı izlediği sıcak politikanın, sadece bu devletin Türkiye'ye karşı beslediği bazı tarihsel emellere ve yakını olduğu Sovyetler Birliğine bağlanarak açıklanmasının

isabetli bir tespit olduğuna inanmıyorum. Bana göre bu tutum çok daha geniş çerçeveli, uluslararası planda önemli güçlerin vardıkları bir mutabakatın sonucudur.

Görüldüğü kadarıyla Batı dünyası Kürt sorununu esas olarak Türkiye eksenli olarak çözümlenmeyi, bu düzeye ulaşıldığında ise devreye sokulacak çözümlerle Türkiye'deki Kürt radikalizminin kendiliğinden yok olup gideceğini düşünüyor. Buna karşı alternatif tutumun daha da radikalleşmek olduğunu sanmıyorum.

Özal'ın basında ve kamuoyunda Kürtçe'nin serbest bırakılması olarak ifade edilen yeni açılımı Kürt hareketinin bugünü ve geleceği açısından nasıl değerlendirebiliriz? Türkiye'nin Kürtlerin varlığını inkar temeline dayanan Kürt politikası, Lozan'la varılan uluslararası mutabakatın ve bu statükonun Bölge'de dengede olduğu bir döneme tekabül etmektedir. Bu politikayı, statükonun bozulmaya başladığı, dengelerin Kürtler lehinde değiştiği bir dönemde sürdürmenin yararlı olamayacağını bilen Türk yönetimi kaçınılmaz olarak yeni arayışlar içine girmiştir. Bu taktiğin 1920'li yıllarda da izlendiğini görüyoruz. Bu nedenle değişmeler henüz güven verici değildir. Bu konuda iyimser olabilmek için, Kürtlerin önündeki tüm yasal engellerin kaldırılması ve demokratik Kürt ulusal

yıkılışlarının gerisindeki birkaç temel nedenden birinin bu, kendi ifadeleriyle "görelî bağımsızlık" politikasındaki ısrarları olduğunu söyleyegelmişlerdi.

Bu politika çizgisi 12 Eylül rejimi sırasında ilk darbeyi yedi. Türkiye 12 Eylül'le birlikte İsrail'le gayri resmi ilişkiler kurarken, gerici Arap monarşilerinin egemen olduğu İslam Ülkeleri Konferansı'na doğrudan katılmaya ve Arap alemiyle ilişkilerini Suudi Arabistan kanalıyla gerçekleştirmeye, FKÖ'ye "terörist" muamelesi yapmaya, SSCB ile işleme başladı. Gene de nesnel olarak varolan güçlerin işleyiş geçmiş politikalarından dramatik bir kopuştansa iki yüzlü bir geçiş politikasını zorunlu kılıyordu.

SSCB'nin ve Doğu Avrupa'nın gerilemesi bölgedeki bütün dengeleri değiştirdiği halde Körfez savaşı patlak verdiğinde DYP, SHP ve DSP, bir yandan dünya kapitalist ilişkiler ağı içinde ABD'den görelî olarak mesafeli bir çizgi izler ve bölgede "içişlerine karışmama" siyasetinden yana çıkarılarken Özal, Arap milliyetçiliğine ve İslam'ın Batı karşıtlığına meydan okuyarak bu uluslararası daveti kabul etti. "Çağ atlattığı" Türkiye'yi "Muasır medeniyetler seviyesine erişme" ülküsünün pratik anlamıyla tanıştırdı.

Dünya kapitalist işbölümü çerçeve-

sinde Asyalı bir müslüman Orta Doğu devletinin "muasır medeniyetler seviyesine erişmesi" için Batı 1990'larda üç şart dayatıyor: 1) "Serbest piyasa ekonomisi" adı altında sunulan tekeli kapitalist ekonomiyi uygulamak; 2) dünya kapitalist işbölümünün gereklerine uyum göstermek; 3) Batı aleminin siyasal normlarına uymak. Birinci şart kapitalizmin kendi işleyiş; ikinci şart emperyalist devletlerin egemen sınıflarınca dayatılıyor; üçüncü şartsa o ülkelerin hükümetleri üzerindeki kamuoyu baskısını yansıtıyor.

Türkiye tekeli burjuvazisi 24 Ocak 1980'de 50 yıldır içeride uyguladığı, devletçi ekonomik politikaların sonunu ilan etmişti. Körfez savaşıyla birlikte dışarıda da kendisini kayıtsız şartsız ABD'nin Orta Doğu politikasına angaje ederek, geleneksel çok unsurlu - ABD, Avrupa, Arap ülkeleri, SSCB ile iyi geçime- politikasını havaya uçurdu. Bu iki süreç içiçe, Türkiye'yi bölgede Batı aleminin reddedemeyeceği biçimde iktisadi ve askeri bir role yerleştirdi. Şimdi bunun siyasal olarak da tamamlanması gerekiyor. Çünkü Türkiye AGİK sözleşmesinin gereklerini yerine getirmez, kendisini Arap-İslam dünyasından koparan adımı Batı dünyasına siyasal düzeyde bağlanarak tamamlamazsa, onu uluslararası platformlarda Batı Avrupa'nın başına saracağı iki büyük bela bekliyor: Kıbrıs ve Kürdistan.

Lozan'dan Nereye?..

Kürdistan ve Kıbrıs, Batı Avrupa'nın özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya'nın, Türkiye'nin Orta Doğu ve Akdeniz'de ABD'nin dolaysız çıkarları doğrultusunda pozisyon tutmasına karşı en önemli kozları. Irak'ta savaş olasılığı gündeme geldiğinden beri ABD ve Avrupa arasında bölgedeki rekabetin Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilere tercümesi Kürdistan, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilere tercümesiyle Kıbrıs'ta ifadesini bulur olmuştur.

İngiltere ile ABD, savaş sonrasında bölgenin yeniden düzenlenmesi çerçevesinde Filistin ve Kürt halklarının geleceklerini BM'de ele alacaklarını gerek Filistin gerekse Kürdistan'ın geleneksel temsilcilerine, gerekse diplomatik kanallarla Özal'a duyurduktan sonra Türkiye için tarihsel bir önem kazanan bu düzenlemelerde, taraf olmak Özal rejimi için de kaçınılmazdı. Orta Doğu'daki yeni güç ilişkileri içinde eskisine göre büyüyen roller oynamaya hazırlanan Türkiye burjuvazisinin kendi emelleriyle ABD ve Batı'nın hesapları arasında bir karşılıklılık oluşturabilmesinin yolu Irak'ta bağımsız bir Kürdistan devletinin oluşturulmasına karşı elindeki bütün kozları oynamaktan geçiyordu. Böylece Lozan'da boşlukta kalan Mesul ve Kerkük meselesi Kürdistan meselesiyle birlikte

gücünün siyasal sahnesindeki yerini almasına olanak verilmesi gerekiyor. Özal'ın özellikle Irak sınırları içinde özerk bir Kürdistan'ı (kendisi muhtariyet olarak telaffuz ediyor) kurulabileceği şeklinde Alman ZDF TV'sine açıklamaları var. Bunu mümkün görüyor musunuz? Türkiye'deki Kürt hareketi bu gelişmeden nasıl etkilenir? Bölge'de yeniden eski statükoyu kurmak artık bir hayaldir. Kürtler için Saddam'ın gücünün kırılması çok önemliydi. Sağolsunlar bunu fazlasıyla yaptılar. Bundan sonra Kürt ulusal güçlerinin Irak Kürdistanı'nda yeniden egemenliklerini kurmasının önüne artık hiç kimse geçemez. Türkiye'nin Irak Kürdistanı'na müdahale edeceği doğrultusundaki görüşleri pek gerçekçi görmüyorum. Böyle bir şey, Kürtler açısından, yaşanacak acılara rağmen politik olarak çok da kötü bir ihtimal olarak görülüyor. Bu gerçekçi herkesten daha çok Türkiye'nin gördüğünü sanıyorum. Bu nedenle Türkiye'nin Kürtlerin varlığını kabullenerek, onlarla birlikte barış içerisinde yaşayacak alternatifler oluşturarak daha gerçekçi bir yaklaşım içinde olacağını umut ediyorum.

Son dönemde gözlenen gelişmelerden biri de, Kürt Ulusal hareketinin giderek İslami bir hareketle yaklaşması yönünde. Böyle bir gözleme katılıyor musunuz? Nasıl yorumlanabilir?

Kürt ulusal hareketinin tümü açısından İslamcı bir gelişmeden, ya da "İslami bir hareket"le yakınlaşmasından söz edilemez. Irak'daki Kürt ulusal güçlerinin İran'la yeniden sıcak ilişki içine girmesini pek gerçekçi bulmuyorum. Bu yüzden az acı çekmediler. İran hiçbir zaman Kürtler için güvenilir bir müttefik olmadı. Sanırım böyle bir gelişme PKK açısından sözkonusu. Son zamanlarda bu çevrelerden İslam'ı, hatta Şiiliği yücelten yazılar okuyorum. Doğrusu neden böyle bir tutum içine girdiklerini herkesten daha çok ben merak ediyorum. Ancak Türkiye'de PKK'nın ezici gücüne rağmen Kürt ulusal gücü sadece PKK'yla sınırlı değil. PKK'nın bu tutumunu sürdürmesi durumunda bir süre sonra kendisine sempati duyan kesimleri bile ikna etmekte güçlük çekeceğini sanıyorum. Bana göre Kürtlerin ulusal sorunlarını, dinsel ya da ideolojik bir tercihe bağlayarak ortaya getirmeleri hiç de akıllıca bir tutum değil. Sorun oldukça duyarlı bir jeopolitikada yer alıyor. Uluslararası bir mutabakatı sağlamadan Kürt sorununu çözüme kavuşturmak mümkün değil. Buna yalnız başına ne Kürtlerin, ne dayanacakları uluslararası bir süper devletin, ne de bölgesel bir devletin gücü yeterli olabilir. Bu da Kürtlerin güçler arasında çatışmaları öngören bir tutumla ortaya çıkmalarını zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde Kürtler uluslararası güçlerin elinde oyuncak olmaktan kurtulamazlar.

Ben PKK'nın bu konuda kesin tercihi ni yanıtlığa inanmıyorum. Körfez krizine yol açan sorunlar arasında radikal İslamcı gelişmeler de yer almaktadır. İslam radikalizmi konusunda kesin çözümler bulunmadıkça, Bölge'de yeniden istikrar sağlamak hiçbir zaman mümkün olamaz. Bana göre krizin ikinci raundunu bu sorun oluşturacaktır. Kürt ulusal güçlerinin geleceklerini Bölge'de hiçbir geleceği olmayan ve tarih içerisinde Kürtlere sayısız acılar yaşatmış, her zaman söven eğilimleri içinde barındırmış radikal İslamcılığa bağlamaları akıllıca bir şey değil. Ayrıca Kürtler büyük bir çoğunluğuyla Sünni'dir, Sünni Kürtlerin Şiiilerle ortak bir tutum içine girmeleri oldukça zor bir tercih olacaktır. Bana göre PKK'nın Şii yanlısı bir tutum içine girmesi Türkiye'de Kürtlerin Sünniilik temelinde alternatif bir güç olarak ortaya çıkarılmasına yol açacaktır ki bu da büyük yıkımlar getirmekten başka bir sonuç doğurmaz. Bu bana Şah İsmail olayını hatırlatıyor, Şah İsmail Kürttü. Bu nedenle de Kürdistan'ı Şiileştirme ve denetimi altına alması zor olmamıştı. Ona karşı Yavuz Selim İdrisi Bitlisi'yi sahneye çıkardı. O da Kürttü. Sonuçta kazanan İdrisi Bitlisi ve tabii ki Osmanlılar oldu. Hegel bir tarihi olay iki defa cereyan eder diyor. Marks buna şöyle cevap verir; doğrudur her önemli tarihi olay iki defa cereyan eder ama birinci defa bir trajedi ikinci defa da bir komedi olarak. ■

haritası yapılarak ortaya atıldı.

4 Şubat 1981 tarihli Hürriyet gazetesinde yayımlanan "Özal'ın kafasındaki savaş sonrası Irak" haritasının dikkat çeken yönü, özerk bir Kürdistan'ın yanı sıra özerk bir Türkmen bölgesini de içeriyor olması. Bu "harita'nın emperyalist devletlerin bölgedeki düzenleme tasavvurlarıyla ne kadar uyduğu sorunun ikincil yanı. Özal'ın bu harita ile Batı'ya vermek istediği mesaj, bugünkü Türkiye'yi oluşturan I. Dünya Savaşı sonrası düzenlemelerin diline bir miktar Sevr karşılığında, bir miktar Misak-ı Milli takasıyla bir Lozan parodisine erişme arzusu olarak tercüme edilebilir.

Cumhuriyet "Kürtlerini" Keşfediyor

Misak-ı Milli'ye göre, Mondros mü-tarekesi yapıldığı sırada işgal altında bulunmayan ve Osmanlı-İslam çoğunluğunun bulunduğu topraklar bölünmez bir bütün oluşturuyordu. Bu topraklara Musul ve Kerkük'de dahildi. 10 Ağustos 1920'de Osmanlı sarayı ve Babıali hükümetinin I. Dünya Savaşı galipleriyle imzaladığı Sevr antlaşmasına göre ise, Türkiye İtalya, Fransa, İngiltere arasında paylaşılıyor, bu devletlerin himayesinde Yunanistan Trakya ve İzmir'de toprak elde ediyor, Doğu Anadolu toprakları üzerinde bağımsız bir Ermenistan ve özerk bir Kürdistan kuruluyordu. Kurtuluş Savaşı'nın Yunan ordularının yenilmesiyle sonuçlanması üzerine yapılan Lozan Barış antlaşması 24 Temmuz 1923'te İsmet İnönü tarafından "Türk ve Kürt milletleri" adına imzalandı. Ama Kürdistan'ın statüsü sorunu artık anlaşma dışıydı. Musul ve Kerkük ise daha sonra İngiltere ile ayrıca karara bağlanarak Irak sınırları içinde bırakıldı. Cumhuriyet'in ilanı ile 1938 Dersim ayaklanması arasında geçen dönem Kürtler'in Lozan'da edilen sözün gerçek karşılığını bulmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise üniter devleti Kürtler'in zor yoluyla asimilasyonu temeli üzerinde kurmak için sürdürdükleri mücadelelerle geçti. Dersim isyanının bir katliamla bastırılmasından bugüne değin devletin resmi dilinde Kürt varlığının telaffuzu dahi yasaklandı.

Bugünse, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti Kürtler'in Türk olduğuna ilişkin resmi tezinden vazgeçmekle kalmıyor Özal'ın ağzından Alman ARD ve ZDF TV'lerine şunları söylüyor: "Bir Kürt devletinin kurulacağına inanmıyorum. Belki bir çeşit muhtariyet olur. Bölgesel bir muhtariyet. Ama bu Irak'taki diğer azınlıklara da, Türkmenler dahil hukuki bir temel tanıyacaktır. Eğer böyle olursa, bununla bir sorunumuz olmaz. Ama bağımsız bir Kürt devleti kurulacaksa bunu kabul etmeyeceğiz. Türkiye'de Irak'takinden daha çok Kürt asıllı insan var. Eğer böyle

Irak Kürtleri.

Saddam rejiminin savaş boyunca Güney Kürdistan'daki egemenliğinin zayıflaması bütün Kürt hareketleri için bölgede özerk bir devlet perspektifini kuvvet lendirdi.

Bu olasılık ve bunun "bağımsız ve birleşik" bir Kürdistan'a dönüşme potansiyelleri hem bölge devletlerini hemde emperyalist ülkeleri savaş sonrası düzenlemelerde Kürdistan unsurunu gözönüne alan bir yaklaşıma yöneltti. Irak Kürtleri savaş sırasında izledikleri aktif politika ile bölge siyasetine ağırlıklarını koydular.

bir devlet kurulacak olsaydı Türkiye'nin bir parçası olurdu(...) Ben (Kürtler'in) kendi geleceğini tayin hakkından, kültürel hakları ve biraz da muhtariyeti anlıyorum. Bunu onaylıyoruz."

Kürt varlığının kabulü ve özerkliğin onaylanmasının uluslararası forumlarda Türkiye tarafından Irak'ın geleceği için savunulması halinde, bunun Türkiye için de geçerli olması gerektiğini hiç kimse TC temsilcilerinin yüzüne söylemeyeceğini sanıyorsa Özal çok yanlış olur. Ama Özal bu pozisyona kadar gerilemeye hazır görünüyor. Kürdistan ve Kürt varlığı meselelerinin Özal tarafından yeniden gündeme getirilmesinde başlıca rolü Filistin ile birlikte Kürdistan'ın bölgedeki egemen devletler ve emperyalizm için yarattığı istikrarsızlık dinamiklerinin yolaçtığı sorunlar oynuyor.

Özal Batı Avrupa ve ABD karşısında bu istikrarsızlık dinamiklerini yatıştırma aktif bir rol üstlenme çabaları doğrultusunda bölgede siyasal rejimi Batı ile en uyarlı devlet haline gelme planı çerçevesinde, yoksul Kürtler'in isyanını zengin Kürtler'in egemenliğindeki özerk Kürt rejimleriyle bastırma projesini ortaya sürüyor. Bunun Türkiye'deki karşılığı PKK'yı KDP'ye tasfiye ettirmek, KDP'yi ANAP aracılığıyla denetlemek. Böylece Batı'nın 1920'de Sevr'deki istahının Osmanlı Devleti'ni kabule zorunlu bıraktığı Anadolu'da Batı himayesinde bir özerk Kürdistan, Kemalist Cumhuriyet'in 1923'te Lozan'da vazgeçtiği Misak-ı Milli sınırları dahilindeki Musul ve Kerkük'le 1991'de takas edilecek. Ama bunlar Irak'ın ve Türkiye'nin toprak bütünlükleri korunarak yapılacak. Irak topraklarının parçalanmasının bölgede hak iddiasında bulunan bütün güçlerin sonu gelmez ihtilafına yol açacağı görüşü, ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye, İran ve Suriye hükümetleri tarafından ortaklaşa paylaşıldığından toprak değil nüfus alanı değiş tokuşu olacak: Batı'nın himaye edeceği Kürt burjuvazisine özerklik karşılığı, Musul petrol bölgesi üzerinde ABD himayesinde Türk nüfuzu. Talabani ve Barzani ile Paris'teki Kürt Enstitüsü, bir bütün olarak "Kürdistan Cephe", "Bağımsız Kürdistan" projesini sözkonusu etmeyeceklerini açıkça ilan edince Kürt devrimci hareketleri ve Saddam dışında bütün taraflar ABD, İngiltere, Fransa, Türkiye ve geleneksel Kürt hareketleri savaş sonrası Irak, Türkiye ve Kürdistan ilişkilerinin ilkeleri konusunda zımmen anlaşmış oldular.

Böylece Türkiye burjuvazisi, Irak'ın yenileceği ve Saddam'ın devrileceği varsayımına dayanan yeni düzenlemeler alanına Kürdistan dinamizmini devlette içererek ve siyasal rejim normlarını AGİK standartlarına uyarlayarak girme vizyonuna erişmiş oldu. Ancak bu vizyonun ilk uygulaması sırasında Kürtçe üzerindeki yasağın kaldırılması girişimi ANAP'ın "milliyetçi ve mu-

kaddesatçı" milletvekilleri tarafından öylesine büyük bir tepkiye karşılandı ki, sonunda ortaya çıkan Kürtçe'yi yasaklayan bir yasa tasarısı oldu.

Savaş Sonrası Emperyalist Projelerde Bölge ve Türkiye

Özal savaş sonrası düzenlemelere bağlı olarak rejim ve devletin niteliğinde tasarladığı değişiklikleri ANAP, milletvekillerine anlatmak için çaba harcarken şöyle diyordu: "Saddam'ın sonu geldi. Savaştan sonra o bölgede harita değişecek. Yeni bir oluşum için birçok uluslararası konferans düzenlenecek. Biz de savaştan sonra sofraya değil masaya oturacağız. Eğer Kürtçe konuşma serbestisi getirilmesek orada sıkıntıya düşeriz."

Bu "yeni oluşum" ne olacak? Bu sorunun karşılığı henüz tam olarak bilinemez ama kesin olarak bilinebilecek tek şey varsa o da Özal'ın ABD'nin öngörebileceği bütün projelerde aktif ve başat bir rol talep edeceği.

Şimdiye kadar ABD tarafından resmen açıklanmış olan Orta Doğu düzenlemesi James Baker'ın 6 Şubat 1991'de ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi'nde dile getirdiği ilkelerden oluşuyordu. Buna göre 1) Yeni güvenlik düzenlemeleri; 2) Silahlanmanın Denetlenmesi; 3) Ekonomik işbirliği ve 4) İsrail-Filistin-Arap anlaşmazlığının halli bölgedeki ABD inisiyatifine yol gösterecekti. Baker'ın bizzat Özal'a belirttiğine göre ABD bu çerçevede Türkiye'nin bölgede "demokrasiyle, serbest piyasa ekonomisiyle ve laik devlet yönetimiyle" model oluşturmasını arzuluyordu. Türkiye'nin bu çerçevede AGİK'in bölgesel uygulaması olabilecek bir OGİK (Orta Doğu Güvenlik ve İşbirliği Konferansı),

OECD'nin bölgesel bir uzantısı olacak OKİB, (Orta Doğu Kalkınma ve İmar Bankası) NATO'nun Orta Doğu'daki yavrusu olabilecek METO (Middle East Treaty Organisation) içinde önemli yeni siyasal, askeri ve iktisadi roller üstlenebileceği ve üstlenmesi gerektiği gerek ABD yetkilileri, gerekse bölgedeki monarşilerin

sözcüleri tarafından açıklandı.

ABD Orta-Doğu'daki yeni düzenlemelerde savunma alanında merkezi rolün Araplar ve kendisi tarafından oynanmasını istiyor. ABD Savunma Bakanı Richard Cheney 5 Şubat'ta yaptığı açıklamada "Bizim Körfez'deki rolümüz, dostlarımızın bizden ne ölçüde katkı istediği ile ilgili. Suudi Arabistan git diyene kadar kalacağız... ABD bölgedeki belli başlı Arap ülkelerine dayalı bir güvenlik rejimi oluşturulmasına yardımcı olacak ve Arap dünyasındaki Suudi Arabistan ve Mısır gibi kilit dostlarının savunma yeteneklerini güçlendirmek için çaba gösterecek." diyordu. Türkiye bu çerçevede Araplararası ihtilaflara doğrudan taraf olmayacak İsrail ile birlikte bölgede yapılacak saldırmazlık paktlarının garantörlüğünü üstlenecek. Batı'nın bölgedeki mümessilliğini yürütecek. "Araplar'ın ardında İran'ı dengeleyen bir ülke olarak kalacak." Körfez savaşında Türkiye'nin ABD'nin istediği ölçüde atak ve işbirliğine hazır modern bir orduya sahip bulunmadığının ortaya çıkması Türkiye burjuvazisi açısından ordunun reorganizasyonu ve modernizasyonu ile birlikte "savunma kavramı'nın da yeniden ele alınması nı gerektiriyor.

Türkiye'nin Batı'ya doğru böylesine büyük bir güçle emilmediği, SSCB ve Doğu Avrupa'da "komünizmin varlığı'nın tartışılmadığı bir dönemde daha çok Washington-Riyad eksenini esas alınarak dizayn edilen ANAP, hiçbir biçimde bu yeni rollere uyum göstermeyi başaramıyor. Partide ve devletteki bütün önemli mevkilere bizzat Özal tarafından getirilmiş, faşist, şeriatçı bakan ve milletvekilleri neredeyse isyan halinde. Ordu ise toplumun ve devletin bütün hücrelerine nüfuz etmesine ve kritik anlarda özerk bir rol oynamasına olanak sağlayan genişliği, örgütlülüğü ve iç güvenlik aygıtlarına hakimiyetini "çevik ve küçük ordu" projesiyle birlikte yitirme tehdidiyle karşı karşıya. "Genelkurmay'ın Millî Savunma Bakanlığı'na bağlanması" bu yeni düzenlemenin simgesi gibi. Ne varki, Özal'ın sırf bu iş için "laik ve liberal" Safa Giray'ın yerine getirdiği ye-

ğeni mukaddesatçı Hüsnü Doğan, şimdi Amerikancı "Atatürkçü" paşalarla birlikte Özal karşıtı cepheye yerini aldı.

ABD yönetici çevrelerinde savaşçı politikalarına karşı muhalefeti bastırmaktan aciz kalışı nedeniyle "lame duck" (topal ördek) diye nitelenen Özal, orduya hakim olamamış, ANAP üzerindeki hakimiyetini yitirmiş ve kamu oyununda destekten yoksun olarak Türkiye burjuvazisinin bölgedeki çıkarlarını temsil bakımdan en elverişsiz konumdayken Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün geleneksel doktrinlerini tartışma konusu yaparak rejime yeni bir şekil vermesi ve uluslararası işbölümü çerçevesinde yeni bir role yerleşmek üzere атаға kalkıyor. Çok büyük bir olasılıkla Irak'ın zafiriyle sonuçlanamayacağı görülen savaştan sonra, burjuvazi kendisini temsil etmek için toplumsal bir mutabakata sahip yeni bir önder arayışına girmeyecek midir? Hem Demirel'in, hem 12 Eylül'ün bakanı; hem ANAP'ın, hem devletin başkanı; hem korucuların hem Kürtler'in hamisi; hem şeriatçı, hem laik; hem otokrat, hem demokrat...Bu rollerin tümü bir kişinin oynaması için çok fazla. Savaştan sonra kendisini bekleyen gelecekte Özal'ı karısının kurtaracağını sanmak ise safdillik olur.

Ancak Özal'ın ana siyasal çizgilerini kendi üslubunca çizdiği gelecek tasavvuru, yeni dünya güç ilişkileri çerçevesinde ABD'nin egemenliğinin süreceğine ve emperyalizmin bölgede kalıcı bir biçimde yerleşeceğine dayalı bir öngörü çerçevesinde Türkiye burjuvazisi için pekala rasyonel kabul edilebilir. ABD'nin siyasal temsilcileri, siyasal tahlilci ve stratejileriyle, tekeli büyük burjuvazinin en üst toplumsal örgütü olan TUSİAD'ın son aylarda toplumsal ve siyasal konularda peşpeşe yaptıkları açıklamalar, Özal'ın ANAP'a ve rejime kazandırmak istediği yeni çehrenin ana çizgilerini çok önceden vermişti.

Çelişkiler ve Karşıt Dinamikler

Bütün bu tasavvurlar iki grup olasılığın gerçekleşeceği varsayımına dayanı-

Özal ve muhterem refikaları tatil kasabası Bodrum'da askeri birlik denetliyorlar. Geçen yaz çekilen bu fotoğraf ciddi basınımızda kıyametler koparmıştı. Bugünse, Özal'ın siyasal rejime vermek istediği işleyişin bir belgesi gibi. Özal'ın "sivil toplum"u işte böyle bir şey. Önde, başta, askerlerin başında, Özal. Onun yanibaşında Semra Hanım. Daha sonra ANAP'ın yetiştirdiği zenginler. Ondan sonra ordu. Bu tabloda Türkiye Cumhuriyeti'nin her döneminde olduğu gibi halka elbette yer yok. Ya da egemen sınıfın emrinde dövüşmek üzere, asker, polis ya da korucu olarak var.

yor. Dışında, ABD gerek ekonomik gerekse siyasal olarak dünya kapitalizminin hegemonik gücü olmayı sürdürecektir; savaş, Irak'ın yenilgisine ve BAAS rejiminin çöküşüyle sonuçlanacak; "Koalisyon'da yer alan Arap ülkeleri ABD patronajını her alanda kabullenmeyi sürdürecektir. İçeride, tekelci burjuvazinin toplum üzerindeki hakimiyeti süregidecek; devlet aygıtı yeniden düzenleme gereklerine uyum gösterecek; toplumsal çelişkiler uzun bir süre uzlaştırılabilir bir zeminde kalabilecek; Kürtler rejimle işbirliğine girecek.

Oysa savaş alanından yayılan tek yanlı görüntülerin berisindeki içsel ve dışsal süreçlere tarihsel bir bakış, söz konusu düzenleme perspektiflerinin rakiplerden ve karşıtlardan yoksun olmadığını, bölgede ve dünyada tarihin bir tabula rasa, pürüzsüz bir zemin, üzerindeymişçesine serbestçe düzenlenemeyeceğine ilişkin pek çok kanıt sunuyor.

Emperyalistlerarası Rekabet ve Bölünme Dinamikleri

ABD'nin Irak'a karşı yürüttüğü savaşta Batı Avrupa ile Japonya'nın da desteğine sahip olması ve bu güçlerin savaşın başından beri ABD'den bağımsız bir savaş sonu projesi geliştirememiş olmaları savaş öncesinde ve sonrasında aralarında süregiden rekabet ve gelişmelerin üzerini örtmemeli.

ABD'ye oranla enerji gereksinimleri bakımından, İngiltere dışında, çok büyük ölçüde Orta Doğu petrollerine bağımlı olan AT ülkeleri ile Japonya, askeri müdahale yolunu çok büyük bir ihtiyatla karşıladılar ve Körfeze yolladıkları asker sayısını sembolik bir miktarla sınırlı tuttular. Japonya ve Almanya II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin zorlamasıyla kaleme alınan anayasalarındaki "dışarı asker gönderme" yasağına ABD karşısında dört elle sarıldılar. Her iki ülke, ABD'den farklı olarak ekonomilerinin bir boom yaşadığı dönemde, askeri harcamaları artırmanın ekonomik bir rasyonelden yoksun olmasının yanı sıra, uzun vadeli çıkarları açısından savaşta Araplar'ın vicdanında affedilmez bir iz bırakmaktan da kaçınma isteğindeydiler.

Orta Doğu petrollerine bağımlı oldukları sürece, genel olarak Arap kamuoyunda saldırgan imgesi edinmek, Avrupa ve Japonya açısından Orta Doğu'daki ekonomik ve siyasal manevra alanlarını daraltma riskini taşıyordu. Öte yandan Saddam'ın diplomatik yollar ve ambargo ile Kuveyt'ten çekilmesi olasılığını da güçlü görmeleri askeri çabalardan uzak kalmaya çalışmakla birlikte bağımsız bir politika çizgisi geliştirmelerini önledi. Ancak savaş patlak verdiği andan başlayarak, her noktada ABD'nin kendi adlarına aldığı kararlar ve emrihakilerin askeri riskleri giderek daha fazla arttırması, Avrupalıların ABD ile

NATO çerçevesindeki çelişkilerini daha çok arttırdı. ABD NATO'nun alan dışı müdahale konseptini zorlayarak Türkiye'ye NATO birlikleri ve Alman füzeleri gönderilmesi yönünde baskıya başlayınca "eşegini dövmeyen semerini döver", sözünü haklı çıkarıncasına, Almanya ve İngiltere basınında Özal aleyhinde aşağılayıcı yazılar birbirini izlemeye başladı. Almanya'da SDP Reichstag'da Türkiye'ye gönderilen füzelerin geri alınması için baskıya girişti.

Ancak, Körfez savaşı, yalnızca Avrupa ülkelerinin kapitalizmin dünya önderliği rolünü bir kere daha ABD'nin eline bıraktığına tanıklık etmekle de kalmadı, 2000 yılına Avrupa Birleşik Devletleri olarak girmeyi tasarlayan ABD içinde derin yarıklar açtı. İngiltere ABD ile paralel bir çizgi izlerken, Fransa hem savaşta aktif olarak katıldı, hem de Arap ülkelerine yönelik bağımsız bir açılım yapmaya girişti. Ama sonunda "ne İsa'ya, ne Musa'ya yarandı."

AT ülkelerini asıl endişelendiren noktalardan bir başkası da Doğu Avrupa'nın kapitalist sisteme dahil edilmesi ile yakından ilgilenmeye başladıkları bir sırada, dikkatlerini ve çabalarını bu bölgeden uzaklaştırmak zorunda kalmış olmaları. Kapitalist dünyanın önderliğini bu krizde de bir kez daha ABD'ye kapıran Avrupalıların SSCB ile ABD arasındaki manevra alanlarının daralması 2000'e birleşmiş bir Avrupa halinde girme emellerinin de ertelenmesi anlamına geliyor. Yalta düzeni çerçevesinde SSCB ve Varşova paktı karşısında yekpare bir blok oluşturmuş bulunan kapitalist devletlerin dünya hakimiyeti konusunda, kırk yıllık bir aradan sonra kaçınılmaz bir rekabete başlayacakları "yeni düzen'de Avrupalılar ABD karşısında bağımsız bir politika geliştirme eğilimlerinin ilk işaretlerini Türkiye'nin Batı'nın başına bir ABD belası olarak sarılması olasılığına gösterdikleri tepkiyle dışa vurdular.

Savaş Amacı Üzerindeki Anlaşmazlıklar

AT ülkeleri, savaşın amacını kendi kamuoyları önünde uluslararası hukuk gereğince Kuveyt'in ilhakını önlemek olarak belirlemişler ve BM kararları temelinde hukuksal bir görüntü sağlamışlardı. Oysa, yaptırımlardan sonra hava saldırılarının da Saddam'ı hala Kuveyt'ten söküp atamamış olması karşısında ABD'nin kara savaşının başlaması yönünde giriştiği zorlamalar Avrupalı hükümetler için bir karabasan etkisi uyandırıyor. Sembolik olarak gönderilmiş birkaç pilotun kaybı, onlar için kamuoylarına açıklanabilir bir fedakarlık olarak kalsa bile, kara savaşında kitlesel ölçeklere varması kaçınılmaz kayıplar gerçektir ne için savaşıldığı sorusunun daha yüksek sesle sorulmasına yol açarken verilen karşılıkları da daha belirsizleştiriyor. ABD Irak'ta aynı zamanda Avrupa ve Ja-

Savaşın Irak'ın yenilgisine ile sonuçlanması bağımsız ve birleşik bir Kürdistan olasılığını ne dereceye kadar artırıyor?

Yeni durum, Kürdistan sorunun çözümü için son derece elverişli dış koşullar yaratmış bulunmaktadır. Gerici statükonun parçalanması, en çok Kürdistan halkı açısından olumlu sonuçlar doğurabilecektir.

Sömürgeci ittifakın en yetkin halkası olan TC-İrak ittifakının sarsılması oldukça önemlidir.

Ayrıca ilerici insanlığın Kürdistan'daki sömürgeci uygulamaya ve insan hakları ihlallerine ilgi ve duyarlılığı artmıştır. Diğer yandan, Türkiye'nin egemenliği altında bulunan Kuzey-Batı Kürdistan parçasında gelişmekte olan gerilla savaşı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ayaklanmalar, bölge ve dünya politik güçlerinin artık Kürdistan sorununu eskisi gibi görmezlikten gelemeyeceğini, geçmiş politikalarını gözden geçirmelerinin zorunluluğunu gözler önüne sermiştir. Ancak belirleyici olan iç dinamiklerdir. Dış güçlerin inisiyatifinde Kürdistan adına bazı oluşumlar ortaya çıkarılabileceği aklı gelse de, Mehabat'ın sonu ile karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Bağımsız ve birleşik bir Kürdistan, Türkiye'nin egemenliğinde bulunan Kuzey-Batı parçasındaki mücadelenin gelişmesine dah. yakından bağlıdır. Irak'taki rejim büyük sarsıntılar geçirmekte ve hatta yıkımla yüz yüze bulunmakta ise de, gerçeklik fazla değişmemektedir. Kaldı ki, iş Irak'ın yenilgisini beklemeye kalırsa, bu hiç gerçekleşmeyebilir de. Bağımsız ve birleşik bir Kürdistan'ı yaratmada esas sözü PKK söyleyecektir.

Suriye'nin doğrudan müttefik devletler koalisyonunda yer alması Kürdistan'daki mücadeleyi nasıl etkiliyor?

Suriye yönetimi, geçmişte varolan iki kutuplu bir dengeden yararlanarak, hiçbir kutupta tam olarak yer almamakla birlikte, anti-emperyalist yani ağır basan bir konum sergilemiştir. Bir anlamda bölgenin diğer iki ülkesi İran ve Libya da benzer konumdadır.

Statükoların parçalanması, bölgede ABD, Türkiye ve İsrail unsurlarının öne çıkma isteğinin Suriye'yi de bir takım yeni arayışlara iteceği anlaşılır. Mevcut durumdaki mevzilenme de kesin değil, geçicidir henüz. Her an farklı değişimler yaşanabilir.

Başlangıçtan beri öz güce güven ilkesini temel alan bir hareketiz. Zaman zaman doğabilecek dış olgulardan yararlınsak da, düşünceden maddiyata kadar her zaman kendi gerçekliğimizi esas aldık. Suriye'nin mevcut durumdaki arayışlarının Kürdistan'daki mücadeleye doğrudan bir etkisi sözkonusu değildir. Bu ülkenin müttefik devletler koalisyonunda kesin olarak yer aldığını söyleyemeyen erken olduğu düşüncesindeyiz. Ama böyle olsa

ERNK:

"Gericici Statüko Parçalanıyor!"

bile, bölgedeki diğer bir anti-emperyalist ülkenin, örneğin bir İran'ın konumu değiştiğinde bölgedeki ilerici-devrimci mücadelelere etkisi ne kadar olacaksa, Suriye'nin yeni arayışlarının da Kürdistan'daki mücadeleye etkisi o kadar olabilir.

Özal'ın en son açılımı (Kürt dili üzerindeki kimi yasakların kaldırılması) PKK'nın hedefleri açısından ne anlam taşıyor? Özal bir taşla birkaç kuş vurmaya çalışıyor. Avrupa'ya karşı sözümüne demokratlığını kanıtlıyor; ABD'nin bazı isteklerini yerine getirmiş, yani Kürt programına yatmış oluyor. Kürt işbirlikçilerinin önemli bir kesimine nefes aldırıyor ve bütün bunlarla da devrimci savaşı ve devrim seçeneğini zayıflatmayı hesaplıyor. ABD'nin daha 1960'lı yıllarda Demirel'e önerdiği plan vardır. TC'ye bağlı, Irak egemenliğindeki Güney Kürdistan'da da içeren geniş bir özerk veya otonom Kürdistan oluşturulması planıdır bu. Bölgede bugün yaşanan alt-üst oluş, Kerkük-Musul sevdası depresen Türk burjuvazisini harekete geçiriyor. Kürtlerin hamiliğine soyunma, mevcut konjonktürden yararlanarak Güney Kürdistan'da hegemonyası altına almanın bir aracı olarak dile getiriliyor. Bunun beyhude bir çaba ve boş bir rüya olduğunu belirtmeye bile gerek yoktur. Bazı ABD planlarıyla uyum sağlasa da, Arap aleminde Avrupa emperyalistlerine, İran ve benzeri diğer bölge ülkelerinden Sovyetlere kadar tüm çevreler buna karşıdır çünkü.

Olayın diğer bir boyutu ise, "Kürtçeye serbestlik" denilen olayın, bir kırıntı kabilinde de olsa gerçekte bir hak tanımayla alakası olmadığıdır. Tam tersine bu, ulusal kurtuluş mücadelemizi engellemek amacıyla başvurulan bir özel savaş manevrasidir.

Okuma-yazma yasak, gösteri ve toplantılarda konuşma yasak, resmi yerlerde ve devlet dairelerinde konuşma yasak. Peki geriye ne kalıyor? Bu bir serbestlik yasası değil, bir yasaklama ve aşığılama yasasıdır. Aynı zamanda da bazı Kürt işbirlikçi çevrelerini yanıtıma yasasıdır.

Ancak herşeye rağmen olay, 70 yıllık kemalist inkar politikasının iflasının en üst perdeden itirafı anlamına da gelmektedir. Bu politikayı zorlayan ve parçalayan temel unsur gerilla savaşımızdır. Çok değil, daha bir on yıl önce, TC'nin böyle bir olayı gündeme getirebileceği, pek çok çevreye inanılmaz

gibi gelmekteydi. Kürdistan'da savaş geliştikçe ve bu savaş rejimi zorladıkça benzer başka adımlar da gündeme gelebilir. Ancak her gelişmeyi en iyi değerlendirebilecek ve ondan yararlanabilecek durumda olan Kürdistan Devrimi, bağımsızlık ve özgürlük hedefine doğru emin adımlarla yürüyüşünü sürdürecektir.

Bu açılımın kimi Kürt guruplarınca olumlu karşılanmasının sizin açınızdan önemi nedir?

TC'nin bu girişimini olumlu karşılayan sesler genelde yaygın değil. Olayı şu ya da bu şekilde değerlendirmenin ötesinde, her ne adına olursa olsun, sömürgecilerin bu özel savaş oyunlarına alet olmanın akıllıca bir tavır olmadığını belirtmek gerekiyor.

Gerek dünyada yaşanan son gelişmeler ve gerekse halkımızın açık ve net tavır, geçmişten beri otonomi ve özerklik gibi olguları hedef alanların bu tavrılarını gözden geçirmelerine ve tartışmalarına yol açmıştır. Hareketimiz, giderek bağımsızlık ve özgürlük çizgisinin doğruluğunu kavrayan ve o yöne meyleden bu güçleri yanılıklarından daha hızlı arındırarak, örneğin Ulusal Kongre gibi bir platforma çekme çabaları içerisinde. Bir önceki soruyu yanıtlarken de vurguladığımız gibi, Özal'ın son manevraları biraz da bu çabaları sonuçsuz kılmaya yöneliktir. Ama iç ve dış koşullar, Kürdistan'da otonomi, özerklik vb. kavram ve taleplerle ortaya çıkmanın artık yaşatmadığını ortaya koymuştur.

Kürt ulusal hareketi ile islami hareket arasında gözlenen yakınlaşma konjektürel mi, yoksa stratejik midir?

Genel dünya dengesinde yaşanan değişimler, sosyalist sistem denilen kutuptaki çözüme ve dağılımlar, eskiden yaptığımız pek çok tanım gibi klasik anti-emperyalistlik tanımını da gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. SSCB'nin meydanı emperyalizme terkettiği bir ortamda, bölgedeki anti-emperyalist güçlerin yakınlaşması son derece doğal ve gereklidir.

Peki bölgedeki diğer anti-emperyalist güçler kimlerdir? Klasik komünist partileri mi? Günümüzde bunların esamesi bile okunmuyor. Burjuva demokrat hareketler mi? Anti-emperyalistlikler şurda kalsın, bunlar emperyalizmin bölgedeki en baş destekçileri ve işbirlikçilerinin ta kendileri

değil midirler? Devrimci demokrat hareketler mi? Bölgede ne denli cılız ve etkisiz oldukları gözler önündedir.

Durum böyleyken, dar bir sınıfsal temele de dayansa anti-emperyalistlik özellikleri bulunan İslami hareketleri görmemezlikten gelmek gerçekçi midir? Kaldı ki, bir İran örneğinde görüldüğü gibi, emperyalizme karşı oldukça tutarlı bir tavır sergileyen radikal İslami hareketler var. Bunları günümüz Ortadoğu koşullarında güçlerin mevzilendirilmesinde yerliyerine oturtmak önem taşıyor.

Güncel gelişmelerin yarattığı bu tür yakınlaşmadan devrimcilik ve sosyalizm adına kuşku duymak yersizdir. Aksine bunu kavramamak ve kavramamanın bir sonucu olarak da, devrimci ideolojiden taviz verme veya geri adım atma biçiminde değerlendirmek, devrimci düşüncüyü dar ve kaba yorumlamaktan başka anlam taşımaz. Özellikle Türkiye sol hareketinde bu hastalığın yaygın olduğunu belirtmek gerekir. Yine halklarının büyük çoğunluğu müslüman olan Ortadoğu'da, sosyalizmin halklara neden benimsetilemediği -ki bu halkların yanbaşında doğmuştu Ekim Devrimi- ve sosyalist parti ve hareketlerin neden kitleleşemediği sorularına yanıt aranacak olursa görülecektir ki, dine son derece dogmatik yaklaşmanın bunda önemli payı vardır. Dolayısıyla en başta da Türkiye solu bu yaklaşımını gözden geçirmeli ve devrimci bir sorguya mutlaka tabi tutmalıdır. Örneğin, devrimin dinamikleri olan en geniş yoksul kitlelerin neden MSP ve MHP gibi gerici ve faşist düzen partilerinin insafına terkedildiği ve devrime karşı kullandırıldığı sorusu mutlaka doğru yanıtlanmalıdır. Özellikle laiklik denen aldatmacanın ne kadar ilerici olduğu, iyi kavranmalıdır.

Olayın bir de farklı ve iç boyutu vardır. Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi, ancak en geniş halk kitlelerini savaşa ve mücadeleye seferber ederek zafere ulaşabilir. Halkın ezici bir çoğunluğu dini inanca sahipken, din düşmanlığı yapılarak bu halk devrime kazanılamaz.

Bitirmeden, önemli bir ayrıma daha burada işaret etmek gerekiyor. Türkiye'de ve Kürdistan'da bizzat faşist rejim eliyle geliştirilmek istenen dinci, mezhepçi, tarikatçı akımlarla, rejime karşı bir temelde gelişen islami hareketleri birbirinden ayırtmak önem taşıyor. Birincisine karşı dikkatli ve duyarlı bir mücadele sergilemek ve onu boşa çıkarmak esastır. Özellikle Kürdistan'da faşist rejimin dini de bu çerçevede bir özel savaş aracı olarak kullandığı bilinmektedir. Ancak ikincisini bununla aynı kefeye koyamayız. Bu kesimin rejimle ilişkisini daha da derinleştirmek, taşdıkları yurtsever potansiyeli ulusal kurtuluşu mücadeleye katmak için yetkin ve yaratıcı taktikler geliştirmek kaçınılmazdır. ■

ERNK Avrupa Örgütü

12 Eylül 1980'e değin Türkiye'de "resmi toplum"un dışında addedilen din, askeri rejimle birlikte devlet eliyle toplumun yönetilmesinin bir aracı kılınmıştı.

Bu, Türkiye'de zaten yarı örgütlü bir biçimde varlıklarını sürdüren islamcı akımların gelişmesi için oldukça elverişli yeni bir zemin yarattı.

ANAP iktidarı kendi varlığını bir bakıma islamcı çevrelerin tarikatların ve mezheplerin desteğine de borçlu. Ancak islamcılarının tümü de Özal'ın ABD yanlısı tutumundan hoşnut değiller.

Hatta islami kapitalizme meydan okuyan bir yorumla, "devrimci" bir söylem'e ele alan çevreler Özal'a muhalefetlerini cuma namazı çıkışlarında giriştikleri savaşa karşı protestolarla dile getirdiler.

Özal rejimi bugün ABD'nin bölgede kendisine vereceği yeni görevler için yaptığı hazırlıkta laik bir görünümü esas alırken radikal islamla arasına mesafe koymak istediği. Öte yandan

Kürdistan'da rejime karşı direniş islami bir tepki ile de örtüştü. Sonunda savaş başladığından bu yana gerek Türkiye'de gerek Kürdistan'da camiler aktif birer politik merkez haline geldiler.

Özal'ın yeni düzenleme önerileri bir bakıma, örtülü islami tepkileri düzen içine kanalize etme amacını da güdüyor.

ponya'nın iktisadi ve mali gücünü denetimine alma savaşı güdüyor. Kendi ekonomik gereksinmelerinin ürünü olan savaşı bu güçlere de dayatıyor. ABD için savaşın asıl amacı BM kararlarında içerilmediği halde Saddam'ın devrilmesi ve BAAS rejiminin çökertilmesi. ABD bir bütün olarak kapitalist ülkeleri bu açıklanmamış savaş amacı yönünde gütmek için durmaksızın emrivakiler geliştiriyor. Oysa, örneğin Almanya ve İtalya'nın görüntüyü kurtararak savaşı bir an önce bitirmeyi tercih ettikleri SSCB'nin Saddam'ı ayakta bırakan planına verdikleri olumlu tepkiden de görüldü. Genel olarak AT ülkelerinin kendilerini ABD'nin menfaatleri yönünde kuşatan savaştan bir an önce sıyrılmak ve ABD ile kozlarını masa başında paylaşmak eğiliminde oldukları söylenebilir.

ABD'de de şu ana kadar büyük ölçüde Bush'un politikalarının yanında yer aldığı gözlenen kamuoyunun, bilgisayar oyunu gibi izlediği savaş karaya yayılınca askeri havaalanlarına dizilecek tabutlar karşısında aynı duyarsızlığı göstereceği söylenemez. Bu yüzden kısa ve kolay zafere verilen onayın savaş uzadıkça "değer mi" sorusuna dönüşeceği ve ABD ile İngiltere ve genel olarak Batı'da barış hareketinin oluşturduğu muhalefet zeminlerinin güçleneceği şimdiden görülebilir.

Dolayısıyla, Saddam'ın askeri yenilgisiyle bile bitse savaş, Batı'daki çatlak-

ların derinleşmesine ve ABD'nin tecridine yol açma olasılığını bağında barındırıyor.

Ancak, ABD karşısındaki bütün sızlanmalarına karşın Batı Avrupa, savaşın sonu bakımından da birleşik bir siyasal hat tutturabilmiş görünmüyor. Dört büyük ülkeden İngiltere ABD'nin yanında ama Körfez'de ayrı inisiyatifler peşinde. Fransa hem Araplar'a hem ABD'ye oynayarak İngilizler için "güvenilmez müttefik" haline geldi, İtalya daha çok SSCB ile işbirliğinden yana, Almanya ise dikkatlerini Orta ve Doğu Avrupa üzerinde toplamak istiyor. Bu yüzden bütün çelişkileri ile birlikte Avrupa ABD ile Körfez'de değil, daha çok kıta üzerinde itişiyor.

Dirilen Arap Milliyetçiliği, Yayılan İslami Radikalizm

Saddam'ın "antiemperyalist" böbürlenmeleri, gerçi dünya kamuoyunun vicdanında Ho Chi Minh'in Vietnam savaşı sırasında sağladığı türden bir meşruiyet sağlayamadı ama, Arap aleminde Nasır'dan bu yana yatışmış görünen milliyetçi dalgayı bu kez islami bir retorikle yeniden ayaklandırdı. Magrip'ten Maşrik'a kadar bütün Arap ülkelerinde yoksul Araplar, Saddam karşıtı cepheye yeralan "kendi" hükümetlerine karşı öfkeli protestolara giriştiler. Fas ve Tunus hükümetleri protestolar sonucu başlangıçta aldıkları

Batı'dan yana tutumu terkederek tarafsızlık konumuna çekilmek zorunda kalırlarken, Cezayir ve Yemen BM kararlarına katılmadılar. Halkının büyük bir bölümü yurtlarından kovulan Filistinliler'den oluşan Ürdün BM kararlarına katıldığı halde pratikte Irak'ın müttefiki sayılabilecek bir çizgi izlemeye zorlandı. Körfez'e asker gönderen Mısır ve Suriye hükümetleri bile, dirilen Arap milliyetçiliği dalgası karşısında İsrail'in koalisyona katılması halinde tutumlarını değiştireceklerini açıklayacak ölçüde hassasiyet gösterdiler.

Saddam, ezilen ve yoksul Arap kitlelerinin gözünde bir müslüman Arap kahramanı haline gelmeyi başardığı gibi, emperyalistlerin dikte ettiği bir hayata karşı Nasır'dan bu yana ilk karşı çıkışı da temsil eder oldu. Şimdi Arap devletlerinin her biri yönettikleri yoksul halk kitlelerinin bu duyarlılıklarını gözönüne alan bir politika izlemek zorundalar.

Bunun pratik sonuçlarından biri Batıyla Saddam karşıtı bir ittifaka girmiş olan Arap hükümetlerinin bile savaş sonrası bölgede kurulacak güvenlik şebekesinde Türkiye'nin aktif bir rol almasını karşı çıkışları. Arap devletlerinin yöneticileri, ABD ile işbirliğinin ve iktidarlarını Batı ile payetmenin kimi sonuçlarını halklarının gözünde savunabilseler de bölgenin eski egemeni ve bütün Arap devletlerinin şöyle ya da böyle kendisine karşı bir kurtuluş müca-

delesi yürüttüğü Osmanlı İmparatorluğu'nun varisi olarak Türkiye'nin bölgeye dönme eğilimlerini büyük bir kuşku ve soğuklukla karşılamakta eğilimindedir. Bu yüzden son günlerde, FKÖ önderi Yaser Arafat'ın Türkiye'den "Osmanlı İmparatorluğu" diyerek söz etmesinin bir dil sürçmesi değil Arap vicdanının sesi olarak anlaşılması gerekli.

Türkiye'nin ABD çıkarları doğrultusunda bölgede özellikle Irak ve Körfez'de rolünü artırma eğiliminin karşısında İran ve Suriye özellikle duyarlı bir rol oynuyorlar. Özellikle İran Irak uçaklarının danişıklı "ilticası"na kapıları açarken bir yandan Irak'ın toprak bütünlüğünün fiili bir garantörü olarak ortaya çıktığı gibi, öte yandan savaş sonrası Saddam rejiminin yıkılması halinde Irak'ın Şii çoğunluğuna İslam Cumhuriyeti seçeneğini sunabileceği bir açımda da bulunmuş oldu. İran'ın savaş sonrasında bölgede ABD karşılığını İslami motiflerle bezemesi İslami radikalizm ile antiemperyalist hareketler arasında bir örtüşmenin doğmasına ve FKÖ içinde de bir emperyalist barışa karşı Yaser Arafat'ın laik çizgisine İslami bir alternatifin ortaya çıkmasına yol açma olasılığını gündeme getiriyor.

Bütün bu karşı etkenler, şimdiden ABD-Özal planlarının modifikasyonuna yol açmış durumda. Dışişleri bakanı Kurtcebe Alptemoçin bölge ülkelerine yaptığı gezinin ardından savaş sonrasında bölgede kurulacak askeri güvenlik sistemi içinde Türkiye'nin yer almak istemediğini duyurarak, Filistin meselesinin masaya getirileceği forumlarda Türkiye'ye karşı oluşabilecek bir Arap blokunun önünü kesme manevrasına başladı. Bu Türkiye'nin askeri bir rolle Orta Doğu'da inisiyatifi artırma yönündeki tasavvurların şimdiden gölgenmesi anlamına geliyor.

Öte yandan, Özal'ın son beş yıldır kendi iç çelişkilerine gömülen ve Orta-Doğu'da fiili bir güç sahibi olmaktan uzaklaşan SSCB'nin Kafkas Cumhuriyetleri olan Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'da dünya kapitalizminin nüfuzunun taşarılığuna ilişkin emelleri, SSCB ile Türkiye arasında ek bir gerilim kaynağı oluşturacak. Bu nedenle Türkiye'nin ABD himayesinde bölgede ekonomik bakımdan aktifleşmesi, SSCB'de perestrojka karşılığının giderek güç kazandığı bir konjonktürde Sovyet hükümetinin önlemleriyle karşılaşabilecektir.

İç Çelişkiler ve Muhalefet Dinamikleri

Sosyalizmin dünya ölçeğindeki bunalımı, "kapitalist olmayan" gelişme yoluna örnek olarak gösterilen Cezayir, Irak, Libya gibi örneklerin başarısızlığı, İran İslam Cumhuriyeti'nin nahoş bir anıdan fazla birşeyi çağırıştırmayı, son yıl-

Savaşı Seyrettik!

Ünlü Alman filozofu Hegel aklın hareketini karşıtların birliği ilkesi ile açıklarken "savaş"ı hareketin oluşmasının ana faktörü olarak kavramsallaştırıyordu. Kuşkusuz Hegel'in her gelişmenin anası olarak kavramsallaştırdığı savaşla bugün hemen hemen dünyadaki tüm insanların gündemini belirleyen ve Saddam Hüseyin'in "savaşların anası" olarak nitelediği Körfez savaşı aynı düzleme özgü kavramlar değil. Ama yine de Körfez savaşında Hegel'i doğrulayan bir yan bulabilmek olanaklı. Körfez savaşında kendini savaş teknolojisi olarak ortaya koyan büyük bir akıl vardı. İnsan aklı kendi cinsini yok etmek için ürettiği en gelişmiş teknolojik ürünleri bu savaşta denedi. Kuşkusuz böylesine büyük bir aklın var olmasıyla bizzat savaşın akıl dışılığı arasında önemli bir çelişki sözkonusu. Savaşın irrasyonallığı ile savaş teknolojisinin rasyonallığı arasındaki çelişme bir başka teknolojinin devreye sokulmasıyla çözülmeye çalışıldı. İletişim teknolojisi savaşın akıl dışılığı gizlemek için adeta savaşın bir parçası olarak işlev gördü.

Artık ayrı bir "savaş dilinin" oluştuğundan ve bu konuda kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonun özel bir işlev gördüğünden söz etmek gerekiyor. Her dil bir ideoloji gizler ve aynı zamanda her dil bir ideoloji iletir. Bu anlamda TV hem görsel dili hem de sözsözsel dili kullanabilmesinden kaynaklanan önemli bir ideolojik misyona sahiptir. Kuşkusuz bu ideoloji kullanımının bir yönü doğrudan propagandadır. Özellikle CNN'in savaşın başından itibaren Amerikan savaşının bir parçası olarak kullanılması TV'nin propagandif yönünün güçlü bir örneğidir. Diğer boyut böylesine belirgin olarak gündeme getirilmemesine karşın savaşılması daha güç olan TV'den yayılan örtük-ideolojik bildirimdir. Herşeyden önce savaşın TV ekranlarından evlerimizin oturma odasına dolan görüntülerinden söz etmek gerekiyor. Savaşın bize böylesine yakın olmasına karşın onu adeta bir savaş filmi gibi izlemekte oluşumuz savaşla bizim aramızdaki yabancılaşmanın ana kaynağını oluşturmaktadır. İrademiz artık görüntülerin tutsağıdır. Herşey bize gösterilmekte ve bu yolla bizim onun üzerinde herhangi bir tarzda etkide

bulunmamız olanaksızlaştırılmaktadır. Diğer bir deyişle "eylemimiz" görüntüler yoluyla tüketilmektedir. Yurtseverlik artık patriot(yurtsever) füzelerinin işidir ve bize gerek yoktur. Savaşın yarattığı bütün trajedilerin ana çelişmesi olan kurban/cellat çelişkisi bir yüzyüze geime durumunun olmadığı koşullarda gerçek bir çelişki değil, görüntüsel bir çelişkidir. Artık cellat kurbanının TV'ye yansıyan görüntülerini seyretmektedir sadece.

Eskiden her savaşın "meçhul askerleri" olurdu. Mehmetçik Türklerin, Hans Almanların, Coni Amerikalıların, İvan Rusların kendi meçhul askerleri- ne taktıkları isimlerdi. Bu savaşın meçhul askerleri yoktu. Onun yerine Amerikanın yerli doğallığını çağırıştıran Apaçi helikopterleri ya da Tomahawk(savaş balta) füzeleri vardı. Bir anlamda doğallıktan uzaklaşma olarak tanımlanabilen teknolojik adlandırma yoluyla insan bilincinde "doğal"lığın yerine ikame ediliyordu.

Ünlü Fransız filozofu Baudrillard savaş öncesinde The Guardian'da yayınlanan yazısında Körfez krizini bir "ölü savaş" olarak niteledikten sonra "hepimiz tutsağız, medyanın tutsağıyız" diyordu. Gerçekten de ortada insanların karşı olduklarını durmadan yinelemelerine rağmen sürüp giden acımasız bir savaş vardı. Bir halk bir ülke acılar içindeydi. Televizyonlar bombaların hedefleri başarıyla vurduğundan söz ediyorlardı. Medyalar hedeflerden değil bombadan ve başarıdan sözediyordu. Oysa hedefte insan vardı. Ne denli doğal gösterilmeye çalışılırsa çalışılınsın, ne denli kameralar insanların değil füzelerin üstüne tutulursa tutulsun bu bir savaşı ve bu savaşta insanlar ölüyordu. Körfezde petrole bulanmış, biçare gözlerle bize bakan deniz kuşları belki batı insanının ekolojik bilincini kıskırtabilirdi, ama aynı insanların deniz kuşlarının bomba atamayacağını kavramaları için daha ne kadar insanın ölmesi gerekti? Kuşkusuz Baudrillard "hepimiz medyanın tutsağıyız" derken haklı; ama öyle bir acımasızlık ki yaşadığımız bu haklılık yetmiyor. Bugün bu saptamayı bir tarih bilinciyle de yoğurmak ve tarihin gerçek yapıcısının tutsakların isyanı olduğunu bilmek gerek. İnsansız bir savaşla yüzyüzyek ve en çok şimdi kendini medyanın tutsaklığından kurtaran insana ihtiyacımız var. ■

Bülent Forta

larda kapitalizmin bir seçeneği olmadığı görüşünü ve duygusunu muhalefetin sol kanadında ve işçi hareketi içinde yaygınlaştırsa da, halkın yaşama standartlarındaki sürekli gerileme ve mutlak yoksulluğun sürekli artışı Özal ve ailesinde cisimleşen Türkiye kapitalizminin derinden sorgulanmasını engellemedi.

Düzen için bir paradoks olacak biçimde, 12 Eylül rejiminin eleştirisi, Türkiye'de daha önce olmadığı biçimde toplumsal muhalefet içinde yalnızca siyasal üstyapının değil kapitalizmin bütün varyantlarının eleştirilmesi eğilimini de pekiştirdi. Son iki yılın büyük işçi hareketleri içinde kapitalizmin kendisine yönelen eleştirilerde, işçilerin kendilerini mülk sahiplerinden ayrı bir millet olarak algıladıklarına tanık olundu. Örneğin Zonguldak yürüyüşünde sloganlar halinde ortaya çıkarsa da işçilerin en naiv biçimler içinde kendilerini 'Soydaşlar', Ermeniler, Yunanlılar ile kıyaslamaları, bu toplumun gözünde ancak bir düşman gibi algılandıklarının idrakine varmaya başladıklarının göstergesiydi. O yüzden kapitalizmin rasyonellerinin işçiler ve bütün çalışanlar için de rasyonel gözükebileceği, ya da üretim ilişkilerini eski halinde bırakan toplumsal düzenlemelerin kitlesel bir onay kazanacağı varsayımı, çok uzak olmayan bir gelecek açısından her zamankinden daha az geçerli.

Bürokrasinin ve Ordunun Direnişi

Öte yandan siyasal üstyapıya ilişkin yeni düzenlemeler geleneksel ordu ve bürokrasi çevrelerinin çok sert direnişiyle karşılaşma olasılığını barındırıyor. Batıcılığı, Amerikancılığı ve laikliğinden kuşku duyulmayan, genel olarak devlet bürokrasisinin sesi sayılabilecek Coşkun Kırca, 11 Şubat 1991 tarihli Milliyet gazetesinde "Aklimızı başımıza alalım" başlığıyla yazdığı uzun makalede üniter devlet çerçevesinin yıkılması olasılığı karşısında son derece sert bir tavır alarak şunları söylüyordu: "Federalizm, Türk devletinin millet ve ülke birliğinin sonu ve hukukun de, parçalanmasının sonucu önlenemez başlangıcı olur."

"Siyasi otoritenin askeri otoriteye bağlanması" ve "Batılı demokrasilerde olduğu gibi Genel Kurmay'ın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması" sloganıyla sürdürülen Ordu'nun yeniden düzenlenmesi girişiminin asıl gerekçesi iktidarı Ordu ile paylaşmaktan kurtulmak. Hükümet çevrelerinden yayılan haberlere göre "Siyasi otorite bir karar alıyor, askeri otorite bunu ya uyguluyor ya da başka türlü uyguluyor." Elbette denklemin öteki yanında Generallerin kendileri duruyor. MGK aracılığıyla ülkenin en üst karar or-

ganında tuttıkları yeri "şu güvenilir sevillere" terketme olasılığı generaller için emekli olmaktan daha katlanılmaz bir akıbet gibi görünüyor. Ancak bugüne değin ABD'nin yedek iktidar seçeneği olarak elde tuttuğu generallerden bu kadar hızla vazgeçmesi de, generallerin kendi gerisinde "demokratik" bir mutabakat geliştirmiş olmayan Özal'ın düzenleme girişimlerine kolayca boyun eğeceklerini düşünmek de gerçekçi değil. Öte yandan yıllardır halklara karşı sürdürülen savaşların meşruiyet gerekçesi olan "Kürt bölücülüğü, Komünistlik ve İrtica"ya "karşı milli birlik ve beraberlik" masalının "komünistlere ve şeriatçılara özgürlük" verilmesi, "vatanın bölünmezliği" hikayesinin ise bir "Kürdistan eyaletinin kurulmasıyla sona erecek olması ihtimali Ordu'nun Özal'dan nefreti için yeterli gerekçeleri oluşturuyor.

Toplumsal çelişkilerin uzunca bir süre uzlaşmaz bir karakter kazanmayacağına ilişkin varsayımı ise gelir dağılımını yeniden çalışanlar lehine düzenleyen politikalar gündeme getirilmeden geçerlilik kazanması beklenemez ve Özal'ın en az hazırlıklı olduğu alan da bu. Son ayların sanayi ihtilafları sırasında burjuvalar ile Özal arasında toplu sözleşmelerin bağlanması konusunda çıkan anlaşmazlıklar ve Özal'ın düşük ücret politikasına devamda ısrarı, işçilerin kendileri kadar burjuvaları da ra-

Savaş sonrası bölgede yapılacak yeni düzenlemelerde Kürt varlığının resmen tanınması TC hükümetleri için kaçınılmaz. Ancak giderek kentsel bir karakter kazanmaya da başlayan direnişin Özal rejiminin çizmeye başladığı çerçeveye sığıp sığmayacağını ne geleneksel Kürt hareketlerinin uzlaşmaları nede Batı'nın himaye girişimleri değil, Kürt emekçilerin eylemleri belirleyecek. Önümüzdeki dönemde Türkiye burjuvazisi TC sınırları içinde iktidarı Kürdistan'ın varlığı sınıfları ile paylaşmaya hazırlanırken ulusal hareket dinamiklerinin yanısıra sınıf mücadelesi dinamikleri de bölgenin biçimlenmesini etkileyecek.

hatsız eden bir etkendi. Bugünkü para, maliye istihdam politikalarının devamı halinde önümüzdeki yıllarda on yıldır biriken sıkıntılar büyük patlamalara yol açması ve demokratik ve barışçı bir hegemonya tesisi hayallerinin suya düşmesi kaçınılmaz gözüküyor.

Nihayet Kürtler'in Özal'ın açılımlarına kanacakları ve bunlarla yetineceklerini sanmak da, yıllardır burada sürdürülen terörist sömürgeci politikalarından hızla dönülebileceğini öngörmek de bir hayal olur. Kaldı ki, PKK'nın bölgedeki nüfuzunu görmezden gelen ve yalnızca silahlı mücadeleden anladığı ve kentsel bir güç haline gelebileceği perspektifine dayanan KDP'yi PKK'ya alternatif kılma çabalarının bir an için gerçekleşebileceği düşünülse bile gerek devletin gerekse Türk sağının böylesi bir "uzlaşma" politikasını yürütebilecek reflekslerden ve kadrolardan yoksun oluşu projenin temel dinamiklerinden birinin bütünüyle öznedene yoksun kalmasına anlamına geliyor.

Daha önemlisi, ANAP'ın kendisinin bu değişimlerin hızına ayak uydurabilmesi için gereken esneklik ve ideolojik hazırlıktan ve düşünme alışkanlığından yoksun oluşu. ANAP'ta başlayan kavgada bütün çirkinliğini ve kabul edilemezliğini göze alarak Özal'ın karısını devreye sokmak zo-

runda kalışı bu çaresizliğin bir göstergesi.

Bütün bu unsurlar biraraya geldiğinde önümüzdeki iki yıl boyunca Özal rejiminin kendi projesini gerçekleştirmek ve toplumun başlıca dinamiklerini peşine almak üzere öne çıkacağını ve bunun toplumun siyasal üst yapısını ve toplumsal dokusunu derinden sarsan bir mücadeleyi davet ettiğini görmek mümkün.

Bu mücadeleden zaferle çıkması en az mümkün olan ise Özal'ın kendisi ve partisi. Özal ile mücadelede öteki ABD seçeneği Baykal'lı SHP, geleneksel devlet ve toplum düzeninin savunucuları DYP ile İnönü'lü SHP'nin yürütecekleri mücadele bir bütün olarak bu projenin varyantları olmaktan öteye geçmeyecek.

Bu çatışmanın arefesinde Türkiye'li sosyalistler Kürt devrimcileriyle birlikte toplumun yakın geleceğine ilişkin bir toplumsal dönüşüm tasarısını sunmak ve Özal'ınkine alternatif gerçek zeminlere ve kuvvetlere dayanan bir gelecek tasavvurunu toplumsal ve siyasal mücadele sahnesinde belirgin bir yere çıkarmanın sorumluluğunu taşıyorlar.

Sosyalistler, kadiri mutlak bir kapitalizmin egemenliğini kabul ederek, "tehlike olmaktan" çıkmış bir "piyasa sosyalizmi" ni özgürce savunmaya ve ebedi uç muhale-

fet partisi mevkiini korumaya mahkum olmak; ya da "Güney milliyetçiliği" zemininde "ulusal bir kapitalizmin" payandası haline gelmek dışında bir devrimci seçeneği pratik kılmakla yükümlü. Dünya kapitalizminin herşeyi uluslararasılaştırdığı, Türkiye burjuvazisinin "Misak-ı Milli"sini tartışma masasına yatırdığı bir dönemde, yeni bir düzen seçeneği yalnızca kapitalizme karşı, çok uluslu ve bir emekçi demokrasi olması halinde gerçekten yeni olabilir. Böyle bir düzen emperyalizmin hakimiyetine meydan okumak kadar, "milli" burjuvazileri de mülksüzleştirilirse eğer, Orta Doğu'da halkların kalıcı ve sürekli bir barışının ve "zenginlik kaynaklarının gürül gürül akacağı" bir refahın teminatı olabilir.

Bunun gerçekleşebilmesi her ülkede uzayan ve birbiriyle eklemlenen bir sınıf savaşıyla olanaklı. Ama bu gerçekleşmezse, Orta-Doğu'yu bekleyen gelecek, halkların kendi burjuvazilerinin önderliğinde şuya da bu emperyalist devletin yedeğinde birbirlerini boğdukları bir kanlı arenadır.

Sermayenin hakimiyetinin uluslararasılaştığı bir çağda, hiçbir devrimci seçenek Özal'ınkinden daha geride bir temele yerleşemez. ■

Ertuğrul Kürkçü

*Anti-Militarist Hareketin Gerekliliği***MASUM ORDU
YOKTUR**

Mahmut Canbay

İnsanın politika ile tanışması kendi türüyle tanışması kadar eskidir. İktisadi düzeyde farklılaşmanın olmadığı ilkel toplumlarda bile şeflerin bir siyasal kurum olarak ortaya çıkmaları, iç siyasallaşmaya toplumların iç iktisadi farklılaşmalarını yaşamadan gittiklerini gösterir. Toplumsallığı, insanı yönetmeye, iktidar olmaya itmiştir. Yalnız varlık olarak insanın, yönetme, paylaşma ve üretme duygusu yoktur; toplumsallığı ile olumsuz ve olumlu yönleri belirir.

Her ideoloji, toplumsal bir öz taşıması itibarıyla belli bir "hümanizma"ya dayanmasına rağmen sorunlar karşısında insana "yardımcı" bir ikinci "çözücü" önermesi nedeniyle, siyasi kurumlaşmayı kutsallaştırmış, kastaştırılmasında ve kalıcılaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Militarizm de, bu anlamıyla, siyasal kurumların yaşamlarını devam ettirmelerinde önemli bir ideolojik rol oynamaktadır.

İkinci bir "çözücü gücün", insanın kendi türüyle olan sorunlarını çözmede meşruiyetinin olması, otorite ideolojisinin gelişmesine yol açmıştır. İnsanda otorite ideolojisinin egemen kılınması aynı zamanda kendi türü içerisinde farklılaşmasına ve daha sonra sömürülmesine neden olmuştur. Böylece birey, ikinci bir "çözücü" keşfederek ve ona otorite yükleyerek, tarihinde ilk ve en büyük hatasını yapmıştır. Bu anlamıyla, bilinçli veya bilinçsiz oluşturulmuş her türlü otorite (zor), politik alanda bir zorunluluk gibi gözükse bile aynı zamanda insanlığın en büyük kusuru ve ayıbıdır.

Tarihte, en klasik siyasal kurumlar kendilerini sürekli üretebilenin garantisini, ordu örgütlenmelerine giderek sağlamışlardır. Şiddet böylece, en eski topluluklardan bugüne dek,

hem devletin kendini yeniden üretmesinin bir garantisi, hem de insanın kendi türüyle sorunları ortaya çıktığında, sürekli mevcut bir tehdit unsuru olarak meşrulaşmıştır.

Bugün bütün devletler, terör ve şiddetli ordu örgütleriyle temsil ederler. Ordular, sivil politikacıların "denetiminde" olmaları nedeniyle, toplumla dayanışma zeminini bulur. Hem toplum üstünde bir baskı aracı, hem de toplumla doğrudan bağlılığından dolayı ordu, belli bir konsensus ile işlevini yürütmektedir. Bu konsensusun

**Baskının ve terörün
yasallaştırılması
anlamına gelen
ordu, zorbalığın ve
şiddetin, yaşamın
doğal bir parçası
olarak
kanıksanmasında
önemli bir rol
oynamaktadır**

bir tarafı, ordunun "vatani koruyan ve bekleyen", "milli güvenliği sağlayan" yönüdür. Böylece halkta, bir orduya tapınma eğilimi gelişmiştir. Ordu kurumunu "savunma" için gerekli görsek bile -ki bu militarizmin ruhuna terstir-toplumların tarihine bakıldığında, hemen hemen bütün ordular, ilk saldırı taraf olma konumuna girmişlerdir.

Egemen sınıfların baskı ve caydırıcı aracı olarak ordu, milli güvenliğinin yanısıra, milli uzlaşmanın da bir

başka türden odağı olabilmektedir. Farklı siyasi grup ve kesimlerin bir araya gelmeleri mümkün gözükmezken, "milli çıkarlar" vesilesiyle ordu, bu katmanları, kendi zemininde bir araya getirmeyi başarmaktadır. Ordu darbeleriyle çatışan sınıflar ve kesimler arasında yeni bir uzlaşmayı zorlar. Bu zorlama haliyle kendini pratikte "tarafsız, ayrımsız ve eşit" bir terörle ifade eder. Böylece toplum devlet terörüne angaje edilmektedir.

Ordunun profesyonelleşmesi, egemen sınıfların ve hatta bazen devletin de denetiminden çıkmasına, kendi örgütsel mantığıyla siyasallaşmasına neden olmaktadır. Ağırlıkla çözümsüz kalan bir hegemonya bunalımının ertesinde gündeme gelen askeri inisiyatifler, bazen toplumun bütün kesimlerini de karşılarına almışlardır.

Egemen sınıflarca ulusal egemenliğin bir simgesi, bağımsızlığın garantisi olarak vurgu yapılan ordu, böylece toplumda sempati toplarken, diğer taraftan da askerlik yapmak önemli bir moral değeri olmaktadır. Askere gitmemiş erkek "adam" sayılmaz. İlkokul kitaplarından başlayarak, tarih ve yurttaşlık bilgisi kitaplarında dolaylı veya dolaysız bir biçimde orduların ve savaşların övülmesi militarist eğilimleri ahlaki normlar haline getirmektedir.

Öte yandan, devletin ve otoritenin önemli desteği olan ordunun yapısının, hatta işlevlerinin ve yöneticilerinin değiştirilmesi, ordunun toplumüstü statüsünü etkilemiyor. Özgür toplumlar, ordusu olmayan ya da ordusal işlevleri en aza indiren toplumdur. Sosyalist ülkelerde şimdiye kadar olagelen ordu örgütlenmelerinin toplum üzerinde oynadıkları

otoriter rol, bunları kapitalist ülke ordularından farksız kılmıştır. Şimdiye kadar oluşan "sosyalist devlet"ler aynı şekilde, militarist karakterde idi. 1989'da Çinli öğrencilerin, Tienanmen meydanına astıkları "Demokrasi Bildirgesi"nde şöyle yazıyor: "Birbirini denetleyen on şeytan, bütün güçleri ellerinde toplamış bir Mandarinden(*) daha iyidir." Çin Halk Cumhuriyeti'nde de, anti-militarist girişimlerin gerektiğini ve güncelliğini gösteriyor bu söylem.

Sosyalist ülkelerde militarizmi yüceltmek, politik bir zorunluluğun arkasına sığınarak büyük ordular inşa etmek, toplumun üzerinde bir kurumsallaşmayı kastlamaktadır. Siyasi yapıyı, devleti kalıcılaştırmaktadır.

Eski topluluklarda, ordular savunma zorunluluğundan dolayı kurulmuş ve güçlendirilmiş olabilirler. Ancak, bugün gelinen noktada, savaşların ortaya çıkmasının nedeni, bizzat ordu gibi bir kurumun varolmasıdır. Ordular her zaman saldırmak için vardırlar. Bütün ordular içlerinde bir saldırganlık psikozu ve dürtüsü taşırlar. Masum ordu yoktur. Bir düşünürün dediği gibi, "Bütün askerler kaptırdır."

Ordu, öldürme eylemini bilim haline getirmiştir. Kendi neslinin nasıl katledileceği üzerine eğitim gören ordu mensuplarının, insan sever, insan-cil duygularından bahsetmek biraz zordur. Baskının ve terörün yasallaştırılması anlamına gelen ordu, zorbalığın ve şiddetin, yaşamın doğal bir parçası olarak kanıksanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

İnsanın nasıl öldürüleceğinin bilimini geliştiren ordu, askerlik hizmetiyle erleri bir robot olarak kullanmaktadır. İstemediği bir savaşı zorla yürüten asker, süreç içinde bir kişiliksizleşme yaşamaktadır. Savaşmak istemeyen, öldürmeyi öğrenmek istemeyen, askerlik yapmak istemeyen bir kimseye, bu görevin zorla yaptırılması, işkencenin bir türüdür. Hiç bir masum neden, insanın eline zorla silah verilmesinin gerekçesi olamaz.

Ordunun bugünün toplumsal sorunlarının çözümünde ne tür değeri ve önemi olabilir?

Sorunları ordu-dışı çözebilecek bireysel gelişimi ve yetkinleşmeyi nasıl ve hangi pratik tutumlarla yakalamak mümkündür?

Militarizm engellenirse, farklı toplum ve grupların ortak kültür yaratma ve paylaşma çabaları daha hızlı gelişmez mi?

Bir insanı öldürmek için zorla elime silah verme hakkını kim nereden alıyor?

Ordunun toplum ve siyasetteki rolü ve etkisi, halkın demokratik geleceği ve kültürünün düzeyi ile ters orantılıdır. Bir toplumda, bireyin politik yetkinliği ve gelişmişliği ileri ise, o toplumda "milli güvenlik" ve "vatan savunması" gibi konuların arkasındaki

**EIN KLUGER KOP
PASST UNTER
KEINEN STAHLHE**

*Hiçbir akıllı kafa
Hiçbir miğlere sığmaz*

militarist öğretisi, o kadar lüzumsuz bir öğretiye dönüşür.

Bugün orduya tavır alınarak işlevi en aza indirilmelidir. Önüne özgürlükleri, sömürsüz baskısız toplum modellerini koyan bütün siyasi çizgiler, geleceğe ilişkin projelerini, ordu-suz toplumlar olarak düşünmelidir.

Bütün dünyada ordulara karşı antipati gelişmektedir. Örneğin Yunanistan'da ciddi bir anti-militarist hareketlilik söz konusudur. Askere gitme reddedilerek, sivil itaatsizlik biçiminde eylemlere yönelen kesimler çoğalmaktadır. İsviçre'de ordunun kaldırılması için referanduma gidilmektedir. İsrail ordusunda Filistinlilere ateş etme emrine uymak istemedikleri için istifa eden onlarca subay var. Türki-

ye'de de zorunlu askerlik sistemine karşı, küçük çapta da olsa, bir sosyal hareketlilik başlamış durumda.

Türkiye için en önemli sosyal ve siyasal faaliyetlerden bir tanesi, anti-militarist bir kültür ve hareketliliğin yaratılmasıdır.

Anti-militarist hareket, genelde pasifist bir harekettir. Amacına uygun yöntem ve araçlarını seçer. Siyasal rejimle köklü bir hesaplaşma içine giren gerçekten siyasi grup ve örgütler anti-militarist hareketlere, bunların pasifizminden dolayı kuşkuyla bakmamalıdır. Anti-militarist bir kültürün yaratılmasında, pasifist hareketlerin işlevi ve katkısı açıktır.

Anti-militarist hareket, evrensel olumlu insani değerlere varmada, yeni bir demokratik kimliğin oluşturulmasında, insanın kendine yeni bir onur ve güven kazandırmasında mevcudiyeti zorunlu bir etmendir.

Bugün militarizme karşı bir programa yönelmek, halkın devletle olan çatışmasında, bireyin devletten bağımsızlaşmasında, devletin vatandaş üzerindeki baskı yoluyla kurduğu egemenliğin zayıflamasının yolunu açma bakımından gerekli bir tutumdur.

Sadece "öncü" siyasi güçlerin, geleceğe yönelik projelerinin bilince çıkarılmasıyla bireyin bağımsızlaşma bilinci gelişmez. Bağımsızlaşma bilinci, mevcut kurumlara karşı pratik tavırlar takınılarak gelişebilir.

Bugün anti-militarist hareketler, her ne kadar savaşa karşı tutumlarıyla ortaya çıkıyorlarsa da sorunu savaşlarla sınırlamamalı, orduların varlığını gündeme getirmelidirler.

Anti-militarist mücadele, insan hakları mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olarak kavranmalıdır. Siyasal çevreler, anti-militarist ve pasifist gruplar ve söylemleriyle bir bağ kurabildiklerinde, insan hakları için verilen mücadele, demokrasi ve sosyalizm için verilen mücadele bir ivme kazanacaktır. Bu bağlar kurulmazsa, siyasi örgütlere rağmen sürecektir.

Bugün en azından askere gitme, zorunlu askerliğin kaldırılmasına yönelik bir talep var ortada. Sivil itaatsizlik ve uygun eylemler tartışılmalı, düşünülmeli ve hayata geçirilmenin yolları aranmalıdır. ■

(*) Mandarin, Çin'deki askeri memurlara verilen ad.

Almanya'da Savaş Karşıtlığı Yaygınlaşıyor

HER EVE "BEYAZ BAYRAK"

Ayşe Öktem

Hiçbir savaş, bu denli uzun bir süre "geliyorum" diye bağırma-
mıştı. Hiçbir savaş, insanları bu
denli hazırlıklı yakalamamış olsa gerek.
Ve hiç bir savaş nezdinde, insanlar çare-
sizliklerini bu denli ve bu denli birlikte
acılı herhalde yaşamamışlardır.

Avrupa'da, Almanya'da gece gün-
düz eylemlerde, konsolosluk önlerinde,
sokaklarda öfkenizi ifade ederken, en
azından bir kaç saatliğine, bir kaç günlü-
ğüne bu çaresizliğimizden sıyrılabiliyor-
duk.

Artık o büyük kitlesel eylemler
azaldı, savaş sürüyor. Geriye öfke ve
korkularımız kaldı.

İnsanlar vahşetin güncelliğine alış-
maya başlamışken, hayatın normal akı-
şını bozmak olmalı görevimiz.

Almanya'nın her bir kentinde, pen-
cerelerden, balkonlardan sarkan beyaz
bayraklar çekiyor dikkati. Büyük ve kü-
çük, güzel ve esprisiz kentlerin görü-
nümünde göze batan, alışlagelmiş
bozan, durumun olağanüstülüğünün ak
simgesi. Komşular, ev sahipleri indiril-
melerini istiyorlar, rahatsız ediyor bu
bayraklar. Evlerinden çıkış verilenler bile
oldu bu nedenle, ama beyaz bayraklar
kalkmıyor.

Silah ve diğer savaş araçlarını üre-
ten fabrikalar önlerinde blokatlar yapı-
yor gün be gün. Polis, göstericileri cop-
larla ve basınçlı su ile kaldırına kadar.
Ertesi gün başka bir fabrikanın önünde
buluşmak üzere...

Askerlik şubelerinin önlerinde sim-
gesel barikatlar oluşturuluyor, kartonlar-
la. Birileri kendilerine damga yaptırmış,
"savaş için para vermeyeceğiz" diye ba-
sıyorlar kağıt paralara.

Vergi boykotları düşünülüyor. Ne
mi olacak bir avuç dolusu solcunun ve
ilerici işyerinin vergi ödememesiyle?
Hayatın normal akışı azıcık da olsa bo-
zulacak, o kadar.

Berlin Uluslararası Film Şenliğinin
açılışında, sağlık görevlisi kıklıklı insan-

lar, kırık ve sargılı, içlerinden kırmızı bo-
ya akan televizyonlar yığılmış kapının
önüne: "İnsan ölümünün televizyonda
bir oyun gibi sergilendiği bu günlerde,
yaralı televizyonlar belki uyandırır du-
yarlılığınızı."

Geçenlerde sokakta yaşlı bir kadın
gördüm, mantosunun arkasına bir kağıt
iliştirmiş: "Analar, oğullarınızı askere
yollamayın". Sivil itaatsizliğin bu örnek-
lerinin listesi daha da uzatılabilir. Bir kaç
hafta önce postada bir mektup, resmi
görünümlü: "Savaş başlamıştır. En yak-
kın belediyeden gaz maskelerinizi alın!"
Üniversitenin kampüsünde birden bire

**"Askerden kaçın"
çağrısı her yerde
var. Hiç bir
yürüyüşte eksik
olmuyor pankartlar,
evlerin posta
kutularında hemen
her gün "askerden
kaçın" bildirimleri
bulunuyor**

sessizlik: elli kadar öğrenci yerde acı
içinde kıvrıyor, kimileri ölü gibi. Bir
ses: "Günde 2000 bombardıman yapı-
yor Irak'a."

"Askerden kaçın" diye çağrı yap-
mak her ülkede yasaktır. Demokrasinin
gelişmişlik -mücadelelerle geliştirilmiş-
lik- düzeyine bağlı, idamdan hapis ceza-
sına kadar varıyor bedeli. Almanya'da
idam çoktan kaldırılmış, verilen hapis
cezaları bir Türkiye'ye komik gelebilir -
bir yıl, iki yıl, bilemedin üç yıl. Ancak ha-
bire gözaltına alınmayan, tutuklanma-
yan, işkence edilmeyen insanlar için bu
çok ağır bir ceza. Sansürü tanımayan

bir toplum için, bir yayına el konması
büyük bir skandal.

Yine de, "askerden kaçın" çağrısı
her yerde var. Hiç bir yürüyüşte eksik
olmuyor pankartlar, evlerin postakutula-
rında hemen her gün "askerden kaçın"
bildirimleri bulunuyor. Korsan yayın ya-
pan arabalardan yankılanıyor.

Birçok yerde olduğu gibi, Ham-
burg Üniversitesi'nde de açılan asker
kaçaklarını koruma bürosuna, iki hafta
içinde 1000'i aşkın insan başvurarak,
tehlikede olan asker kaçaklarını saklaya-
caklarını bildirmiş bulunuyorlar. Alman-
ya (henüz) savaşa girmiş bulunmadığından,
silahlı hizmeti reddetme hakkı
halen yürürlükte.

Askerlik yerine zorunlu sivil devlet
hizmetini reddedenler dışında, halen hiç
bir Alman gencinin saklanması gerek
yok. Silahlı askerliği reddedenlerin oranı
son haftalar içinde hızlı bir artış göster-
di. "Savaş çıkmıyorsa, belki askere gi-
derdim. 20 ay zorunlu sivil hizmet yap-
cağıma, bir yıl askerlik yapıp
kurtulurum" diye düşünürdüm herhalde.
Ben barış içinde büyüdüm, savaşlar hep
çok uzaktaydı. Ama şimdi... ölmek iste-
miyorum, öldürmek istemiyorum" diyor
18 yaşındaki Jens. "Alman Barış Derne-
ği/Zorunlu Askerlik Karşıtları" derneği-
nin danışması tıklım tıklım bu günlerde.
Peter 20 yaşında. Askere gitmeyi zama-
nında reddetmemiş. "Alman ordusu sa-
vunma ordusudur dediler, inandım. As-
kerliği öğrenecektik, ama savaşmak için
değil. Ordu, barışın garantörüydü. Ama
şimdi savaşta yer alıyor, korkuyorum.
Bir arkadaşım Erhaç'a yollandı. Beni de
yollarlarsa? Almanya savaşa girerse?
Askerim, anlıyor musun? Ölmek istemi-
yorum, daha çok gencim. Kimseyi öl-
dürmek de istemiyorum." Şimdi, askerli-
ği sonradan reddetmeyi deniyor. "Ya
dilekçen kabul edilmezse?" Peter düşü-
nüyor. "Umarım, o zaman askerden kaç-
ma cesaretini gösteririm. İnşallah bana
birşey olmaz" diye kendimi yanıltıp git-

mem. Askerden kaçmak yiğitlik ister."

Almanya savaşa girmedeği müddetçe, askerden kaçmak genç Alman'lar için somut bir gerçeklik taşıyor. En yoksul olanlar, yaşamlarını başka bir şekilde temin edemeyenler, eğitimsiz işçi çocukları ve beyaz toplum tarafınca horlanılan, iş bulamayan zenciler teşkil ediyor Amerikan ordusunun çoğunluğunu. Savaşa gitmeyi reddetme imkanı varmış askerlerin kağıt üzerinde. Körfeze gitmek için başvuran askerlerin dilekçesi işleme konulup görüşülene kadar, ya emirlere itaat etmek zorundalar, ya da askerden kaçacaklar. Savaşa gitmeme dilekçesi verdikten hemen sonra apar topar Körfeze yollanan ve orada en ön saflarda savaşırılan askerlerin sayısı bilinmiyor. Bu uygulamanın duyulmasıyla birlikte, birçok Amerikan askeri, dilekçesini verip kaçmış. Bunlardan Almanya'daki üslerde bulunmuş olanlar, şimdi, adreslerini vermiş olan Alman aileler yanında gizlenmektedirler.

Asker kaçağına yataklık etmek de yasaktır her ülkede. Binlerce insanın, yasalara rağmen, kendilerini bekleyen cezalara rağmen, adreslerini yardım bürolarına vermeleri, bazılarının, özellikle tanınmış olanların, basına "ben asker kaçağı saklayacağım" diye açıklama yapmaları, sivil itaatsizliğin ve medeni cesaretin çok gelişkin bir örneği.

Tanınmış yazar, retorik profesörü Walter Jens, evinde Amerikalı asker kaçağı saklayan ve bunu açıkça itiraf edenlerden biri. Kendisine ve karısına karşı bu nedenle, askerden kaçmaya yardım ve kaçaklara yataklı dolayından dava açılmış. Günlük "taz" gazetesinin kendisiyle yaptığı röportajda şöyle diyor Prof. Jens: "Huzur ve mutluluk içinde karşıyoruz bu suçlamaları. İkimiz de Alman faşizmi döneminde büyüdük. O dönemde, başkalarını yanlarında gizleyen insanların göğüsledikleri tehlike, bizim bugün göze aldığımızın bin kat fazlasıydı. Elbette, yaptığımızın bedelini ödemeğe hazırız. Bir yandan Carl von Ossietzki'ye methiyeler yazıp, öbür yandan onun 1933 sonrası çıkardığı sonuçları göze almamak olmaz - gerekirse, hapse girmek. Böyle bir şeyin olacağını zanetmiyorum gerçi, ama bizden de böyle si mutlak bir davranış ve sonuçlarına katlanabilme gücü beklenmeli. Başka asker kaçaklarını da, aynı şekilde desteklemeye hazırız... Nereye gideceğimizi bilmiyoruz, kurşun atmak istemiyoruz ve öldürülmek istemiyoruz' diyen insanlara yardım etmemiz doğaldır." İki yarı Amerika'nın varlığından söz ediyor Prof. Jens. Saldırgan, milliyetçi ve emperyal-

Emperyalizm İçin Savaşmayı Reddetme

Jeffrey Paterson Amerikan Deniz Kuvvetleri'nin Hawaii Üssünde görevli idi. 29 Ağustos'ta Birliğine verilen hareket emrine uymadı ve Körfez'e gitmeyi reddetti. Aşağıda Paterson'un Los Angeles Times'ta 9 Ekim 1990'da yayınlanan yazısını sunuyoruz.

29 Ağustos'ta Suudi Arabistan'a gitmek üzere, askeri bir nakliye uçağına binme emri aldım. Reddettim. Kurmay çavuşlar beni uçağına itmeye çalıştıklarında, hangarda yere oturdum. Orada otururken arkadaşlarım ve birlikte çalıştığım insanların ABD'nin Vietnam'dan sonraki en büyük askeri operasyonuna gönderilmelerini izledim. Bu savaştaki can kayıplarının Vietnam'a kıyasla ne olacağı henüz belli değil.

Deniz Kuvvetleri'ne dört yıl önce Kaliforniya Hlohster'daki lise biten bitmez yazıldım. Katılma nedenim birçoklarınınkiyle aynıydı: eğitim, öğrenim olanakları ve belki de biraz macera. İçimde bir yerlerde ülkeme hizmet etme isteği de vardı. Okinawa, Filipinler ve Güney Kore'ye yapılan sevkiyatlar sırasında bakış açım değişti. Üslerimizin çevresinde sömürü ve fuhuş egemendi, evsahiplerimize karşı cinsiyetçilik ve yeni -sömürgeci yaklaşımlar onaylanan yaklaşımlardandı. El Salvador ve Nikaragua'daki ABD müdahaleleriyle ilgili kitaplar okumaya başladım ve yanlış tarafa olduğumuza karar verdim. Hawaii'ye döndükten sonra Orta Amerikan dayanışma hareketine katıldım ve sansür, homofobi, hükümetin göçmenleri alıkoymas ve kadınların üreme haklarını kısıtlamasına karşı Reddet ve Diren örgütleriyle birlikte çalıştım. Bu değişik inançlar bütünsel adalet mücadelesindeki gibi birbirlerine bağlıydılar -Amerika'nın dünya kaynaklarının dörtte birini onda birlik nüfusu için tüketme hakkına sahip olmasındaki gibi bir "adalet" değil.

list bir Amerika yanısıra, bir Martin Luther King'in barış hareketinin ve asker kaçaklarının temsil ettiği Amerika. Ve bu insancıl, barışçıl Amerika ile dayanışma gerekliliğinden...

Dünyanın her ülkesinde vardır herhalde asker kaçakları. Ve aranılır her

Ordu, tamamen kişisel olarak kabul ettiğim bu faaliyetlerimden haberdar değildi.

Suudi Arabistan sevkiyatı başladığında yedi aylık bir askerlik hizmeti sürem kalmıştı ve gitmeyi reddetmeye karar verdim. Bu kolay değildi ama benim için yegane akılcı davranış biçimiydi.

Onbinlerce hayatın emperyalist ekonomik çıkarlar için tehdit edildiğini hissediyordum. Başkan Bush Kuveyt çölünün kumlarında yatanın "Amerikan tarzı hayat" olduğu idiasındaydı. Buradaki esas sorun Soğuk Savaş sonrası dönemde kimin dünya kaynaklarını kimin lehine yöneteceği. Bush Washington'u yeni tek-kutuplu "dünya düzeninin" başkenti yapmaya çalışıyor.

Benim için Saddam Hüseyin'i savunmak olanaksız. Ancak onu kimlerin yarattığını görmemek de aynı biçimde olanaksız. 10 yıl önce Irak'ın İran'ı işgalini üstü kapalı destekleyen Birleşik Devletler değil miydi?

Hüseyin'e kimyasal silah satanlar Amerika'nın müttefikleri, Batı Almanlar değil miydi? Hüseyin bu silahları İran ve kendi Kürt nüfusuna karşı kullandığında uluslararası tepki ve lanetlemeler neredeydi?

29 Ağustos'daki sevkiyatı reddettikten sonra üç hafta hapisane gemisinde kaldım. Sonra bir federal yargıç tarafından ordunun, "milli güvenliğe tehdit" olduğum yolundaki iddiasıyla yargılandım. Şimdi genel bir askeri mahkemeyi bekliyorum.

Doğruyu aramamız gerektiği çünkü onun bizi özgürleştireceği söylenir. Bu tam olarak doğru değil.

Doğruluk bizi özgürleştirmiyor ama bizim, maliyeti ne olursa olsun vicdan sahibi insanlar olarak davranmamızı istiyor. Tarih hiç bir şey yapmamanın bedelinin çok daha ağır olduğunu gösteriyor.

Savaşı durdurmak bizim elimizde. Kaybedecek vaktimiz yok. ■

ülkede. Ya yakalanıp cezalandırılırlar, ya da yurtdışına kaçmak zorunda kalırlar. Almanya'nın ünlü sanatçılarından Abi Wallenstein gibi. Annesi Alman bir Yahudi olan Abi Wallenstein, annesinin, Nazilerin soykırımından terk etmek zorunda kaldığı Almanya'ya, memleketi İs-

Almanya'nın bir çok kentinde savaş karşıtı protestolar yükseliyor. Balkonlarına beyaz bayrakların çekildiği kentlerde, silah ve diğer savaş araçlarını üreten fabrikaların önlerinde barikatlara yapıyor. Askerlik şubelerinin önünde simgesel barikatlara oluşturuluyor. Göstericiler yer yer polis copları ve basınçlı su ile karşılaşılıyor.

rail'den kaçıp gelmiş. Bir daha da gidememiş memleketine.

Bir sonraki kuşak İsrail'li asker kaçakları biraz daha talihi: 1981'de askere çağırıldığında gitmeyen Yaron, beş yıl boyunca memleketine gidemedikten sonra, uzun uğraşlar sonucu askerlikten muaf tutulmuş. Bunun bedeli ise, bazı medeni haklara sahip olmamak. Askerlikten muaf tutulmayı başaranlar, İsrail'de ev ve arsa sahibi olamıyorlar, bazı sosyal hizmetlerden yararlanamıyor ve bazı mesleklerde çalışmıyorlar. Diğerleri ya kaçmak ya da hüküm giymek zorunda.

İnsan öldürmeyi reddetmenin bedeli...

Abi Wallenstein'in, Yaron'un durumları, tarihin acı bir cilvesinden dolayı yine de bir bakıma iyi: analarının, babalarının Nazi katliamlarından dolayı kaçtıkları ülkeye sığındıkları için, kendilerine hemen Alman pasaportu verilmiş.

Yıllardır işçi olarak, öğrenci olarak Almanya'da yaşayan ya da Almanya'da doğmuş büyümüş Türkiye'lilerin böyle bir olanakları yok. TC vatandaşı olarak, bedelli de olsa, zorunlu askerlik yapmak durumundalar.

Ve dünyanın hiç bir ülkesinde, askerden kaçmak tek başına iltica nedeni olarak kabul edilmiyor.

Bu yıl, yaşı dolacak Ali'nin. Aralığa kadar askere gitmesi lazım. "Savaş olmasaydı bedelli giderdim. Ama şimdi savaş var. Gitmezsem, vatandaşlıktan çıkarılacağım. Gidersem..." Bedelli askerlik yapanların cepheye yollanmayacakları söyleniyor. "Güvenmiyorum. Ve bu dönemde, nerede olursa olsun, askerlik yapmak istemiyorum." Askerden kaçma cesaretini göstermekten söz ediyor Ali de.

Halil için askere gidip gitmemek siyasi bir tercih. Belki savaş çıkmasaydı düşünmeyecekti. Ancak son haftaların tartışmalarında tavrı kesinleşmiş: "Zo-

runlu askerliği kabul etmiyorum. Kimse beni insan öldürmek üzere eğitmeye, elim silah almaya zorlayamaz."

Murat ise insan öldürmek üzere eğitilmiş. Askeri lise mezunu, Harp okulu öğrencisi. Sonra atırmış kendini okuldan, "disiplinsizlik, uyumsuzluktan". 12 Eylül'den sonra bir yıl cezaevi, üniversite, sonra Almanya. Kendisi "resmen" asker kaçağı. "En büyük suç belki de. Askerden kaçmak, korkaklık, vatan hainliği. Komünist olmaktan daha büyük suç."

Askere gitmeyi reddetme imkanı yok memleketimizde. Gitmemenin tek yolu firar... "Firar edip de ne yapacaksınız? Ya yurtdışına -ki burada da istemiyorlar bizi-, ya da dağa çıkacaksınız. Askere gitmek istemeyen herkes dağa çıksa, memleketin dağları yetmez vallahi, tıklım tıklım olur dağlar."

Murat'ın ki bilinçli, askeri içinden bilen birisinin tercihi. "İnsan giysisinden çıkartılmış bir insanlar sürüsü düşün. Borularla hareket eden. Borularla yatan, boruyla kalkan, boruyla yemeğe giden. Askerlik gibi ilkel bir müzik aletidir boru... Bugün hayvanları bile insani yöntemlerle eğitiyorlar. Ama insanları, insani olmayan sembollerle eğitmeye devam ediyorlar... Düşman vardır fobisiyle ya-

şarsın askerde. Düşman vardır, ve saldıracaktır. Sabahleyin, saat 4-5 sularında. Hep 4-5 sularında saldırılır. Sen de o saatlerde saldırırsın... En zor nöbet saatidir. Artık uykuya direncinin sifıra indiği saatler... Askerden kaçmak için, kurtulmak için insanların neler yaptıklarını bir anlatmaya başlasam. Kendilerini yaralarlar. İşaret parmağını kesenler vardır. Çünkü o zaman tetik çekemezsin. Adam öldüremezsin yani. Öldüremezsen de anlamın yoktur asker için... O kurum içinde, o kurumun asil bir üyesi olmak üzere yetiştirildikten sonra ve o manzaraları gördükten sonra, askere gitmek için herhangi bir neden göremiyorum... Vatan haini olacaksam, seve seve olurum."

Murat'ın tavrı, körfez savaşının başımsız bir anti-militarist tavrı.

"Düşünsene, ülkende kaç aydın bu konuya ciddi ciddi eğildi, ciddi ciddi yazı yazdı?" diye uyarıyordu Murat konuşmasının sonunda.

Daha iyi, daha güzel, insanın insanı sömürmediği, kadınların ezilmediği, savaş gibi vahşetlerin tarihte kaldığı... Barış içinde yaşayan dünya için mücadele eden bizler, askerliği, militarizmi sorgulamazsak, ne denli inandırıcı olabilir. ■

"Amerika'ya Rağmen" Muhalefet Olabilmek

SHP'de SAVAŞ KRİZİ

Erdem Gül

Saddamcı." Amerika'nın Irak'a saldırısı sonrası on gün arayla İnönü'ye bu niteleme uygun görülüyordu. Sağdan, Özal, soldan Baykal tarafından. Elbette önce Özal. Savaş öncesi neyse de savaş başladığı halde, İnönü'nün hala savaş karşıtı politikalar yürütmesini Özal'ın aklı almıyordu resmen. "Savaşa Hayır" söylem ve eylemleri devam ediyordu ve bu olacak şey değildi. SHP, nice dir rolünü unutmuştu sanki. Doğa çama yapıyor gibiydi. Bunun mutlaka bir sınırı, bir sonu olmalıydı. Ama İnönü, bir türlü sınıra gelmiyordu.

Özal'ın savaşı, imdadına yetişen bir hızır gibi görmesi ve ülkeyi tam bir "cephe gerisine" çevirme çabaları anlaşılır bir şey. Şaşılacak olan belki de ilk kez bir dış politika konusunda "milli birlik ve beraberliğin" sağlanmamış olmasıdır. Gerçi bu sefer Özal, çok insafsız davranmıştı. Hiçbir boşluk bırakmamış, milli birlik ve beraberliğin içini "Amerikancılıkla" doldurmuştu. Saklamaksızın. Açık açık. Yani ya Amerikancısıdır, böylece milli birlik ve beraberliğe uymuş olacaksınız. Ya da "Saddamcı." Hizaya gelinecektir...

Tam bu sırada Baykal konuşmaya başlıyor. "Savaş başlamıştır. Hepimiz milli birlik ve beraberlik içinde olmalıyız." Özal'ın konuşmasına artık gerek yok. O, devreden çıkıyor. Biraz sonra Baykal'ı övmek için konuşacak. Bu arada ANAP içindeki yeni düzenlemeler için rahatça vakit bulabilir, artık Kurultaydan bu yana suskunluğunu koruyan Baykal, SHP'deki Gölge Başkan mıydı ne. Tekrarcı bir gölge. Belli ki geç kalmanın telaşı içinde. Özal'ın on gün önce söylediği sözleri, bir de Baykal'dan dinliyoruz. Yeni bir şey söylemediği halde, İnönü ve SHP üzerinde etkili olabiliyor. Baykal, kendi amacına ulaşamıyor. Bu belli. Çünkü, SHP'nin ikinci bir Genel Merkezi gibi örgütlediği karargahında etrafındaki kurmay sayısı açıklamalarıyla birlikte iyice daralıyor. Ama bir başka amaç, gerçekleşiyor. SHP, savaş karşıtlığını en alt düzeye indiriyor. Baykal, SHP'ye bindiriyor, iktidar bütün

muhalefete. "Savaşa Hayır" demek suç oluyor. Baykal, "Savaşa hayır" mitingleri ile barış gelmiyor dediğinde, İnönü'nün panelleri bile yasaklanır olmuştu, valiliklerce. O halde Baykal'ın bu çıkışının mantığı nasıl anlaşılabilir?

Güçlünün Gölgesi, Baykal ya da SHP Operasyonları

Bir kere savaş bahane. Baykal'ın bu çıkışı öncelikle SHP'nin bilinen karakteristiğini ifade ediyor. Ne zaman "azıcık" muhalefet olayım dese SHP mutlaka bir operasyonla karşı karşıya kalıyor. Üstelik

içsel operasyonlar bunlar. 1988'de 12 Eylül'ü en radikal biçimde tartışacağı sırada Ali Topuz eliyle kotarılan "Garaj operasyonu" bunların en meşhuru. Sonra geçtiğimiz 12 Eylül'ün adını bile SHP'ye telaffuz ettirmekten alıkoyan Baykal'ın Genel Sekreterlikten istifası ve kurultay operasyonu.

Şu görüntü, hiç değişmeyen bir kısır döngü; SHP, sürekli içsel operasyonlarla uğraşırken, ülkede de yıllardır yaygın operasyonlar sürüp gidiyor. Amaç açık. SHP, her operasyon sonrası, kendi dışına karşı daha kör, daha sağır olsun. Her geçen gün daha sağır.

Ne zaman "azıcık" muhalefet olayım dese SHP mutlaka bir operasyonla karşı karşıya kalıyor. Üstelik içsel operasyonlar bunlar. Şimdi de müzmin muhalif Baykal, savaş sürecinde Özal'a ve A.B.D.'ye muhalif olunmasına karşı. Baykal'ın hesapları olağan kurultayda ortaya çıkacak.

SHP'nin bu karakteristiği, Baykal'ın son tavırlarında iyice açığa çıkan temel özelliğiyle çakışıyor. Baykal'ı "Baykal" yapan özellik bu. Gölgede kalma ve taklitçilik. Savaşa ilişkin açıklamalarıyla geldiği nokta ise "Özal Taklitçiliği" Ne diyor Baykal? "Sırf Özal'a tepki olsun diye, savaş politikalarına muhalefet ediliyor." Bu sözlerden şunu anlamak mümkün. Özal'a tepki anlamsızdır. Muhalefet olmak gereksizdir. Elbette Baykal, Özal'dan yana değildir. Ama, güçten güçlüden yana olduğu tartışma götürmez. Moda olan güçlerden.

Aslında Baykal'ın gölgesinde olduğu güçler, süreç boyunca tam bir bütünlük içinde. Kurultayda "Çağımız televizyon çağıdır. Politika, televizyonda yapılıyor. Kim televizyonu iyi kullanırsa, o başkan olmalı" diyen Baykal, muhalefet olmayı eylemliliği değil, görsel güçlere bağlıyor. Belki de bu yüzden SHP'nin TRT eylemine de içerlemiş olabilir. Ya da savaşta Özal'la aynı noktaya düşmesinde CNN'in etkisi olmuştur. Baykal'ın şu anda CNN'ci olmasında hiçbir şaşırıcılık yok.

Baykal açısından durumu açıklayıcı esas nokta, SHP'de clağan kurultay takviminin başlamış olmasıdır. Delelelere mesaj verme yarışına girmiştir, Baykal. Ancak bunu, SHP'nin "resmi" sınırlar dışında bir muhalefet eylemliliğini de kirmayı ihmal etmeden yerine getirmektedir.

Baykal'ı üreten de SHP'dir. Baykal gibilerini ürettikçe SHP'deki tükenme durmayacaktır. Tabi ki en çok tükenen Baykal'dan başkası değil. Baykal'ın SHP içinde ya da dışında tek şansı kaldı. Büyük "ağabey"e sırtını dayamak. SHP yönetimi bunu gördü. "Baykal ABD'ye göz kırpmıyor" Ertugrul Günay, Baykal'ın son yöneliminin nedenini ABD faktörüyle açıklarken, Baykal'ı doğru tanımlamış oluyor. Fakat olumsuzluk saptanmışlığıyla kalıyor. "Üsler tartışılmalı.... üsleri kaldırarak ABD'nin kuklası olduk.... onursuzluk...." gibi sözler artık duyulmuyor.

Artık kurultay vakti gelmiştir. SHP, bir kez daha içine gömülmektedir. Türkiye'de karanlık gelişmeler yaşanmaktadır. SHP, bu karanlıkta Baykal'ı tartışacaktır.

Amerika, Özal'ı gözden çıkardıktan sonra, Özal türevi politikacıları tercih edecektir. Yani adama göre sistem ve politikalar değil, politikalara göre adam bulunacaktır. Örneğin Amerika, "70'lerin dernek kafasıyla" parti yönetenleri tercih etmeyecektir. Baykal, bunu görmüştür. O, Özal'ın sol versiyonu, hatta türevidir.

Bu ülkede "Amerika'ya rağmen" iktidar olunur mu? Olunur, fakat şimdi komumuz muhalefet. Muhalefet olmanın yolu, "Amerika'ya rağmen" olmaktan geçmek zorundadır. ■

Amerika ve Savaş

İNSAN KANI TİCARETİ

Arslan B. Kafaoglu

Amerikan ekonomisi savaşsız yaşayamaz. Son dünya savaşından sonra bakınız, bütün silahlı çatışmaya varan gerilimler Amerikan ekonomisinin bocalamaya başladığını seyrettiğimiz zamanlara rastlar. Amerikan ekonomisi 1945'te II. Dünya savaşından çıkmıştır, ama serbest piyasa ekonomisi kendisini barış koşullarına uyduramamıştır. Başta California'ya'nın şimdi daha çok Silikon vadisine dönüşmüş bulunan uçak endüstrileri bu büyük kuralın içindedir. NATO ülkelerine yapılan, hileli ihalelerle kazanılan silah satış kontratları bile bunları kurtaramamış idi. Amerikan Dışişleri hemen Kore savaşını çıkarttı. Bu savaşın getirdiği silah satışları Amerikan ekonomisini kurtardı.

1957'de Sovyetlerin uzaya sputnik fırlatışı ve uzaya içinde adam bulunan uydular gönderişi Amerikan sanayicilerinin demoralize olmaları yine bir bunalım doğurdu. Kimse yatırım yapmıyor, kimse yenileşmelere (Innovation) el sürmüyordu. Amerikan yaşam biçiminin sonu geldiği gibi öngörülerde bulunuyordu herkes. İmdada Vietnam savaşı yetişti. Amerikan ekonomisi Vietnam savaşı için Amerikan silah kuvvetlerinin verdiği siparişlerle paçayı kurtardı.

Yıkılan Efsane

Amerika'da cumhuriyetçiler kendileri için bir efsane yaratmışlardı. "Demokratlar savaş yapar, cumhuriyetçiler barış..." Son bunalım ile bu efsane de yıkıldı. Geçmişte Truman'ın başlattığı Kore savaşını Cumhuriyetçi Başkan Eisenhower, Demokrat Kennedy'nin başlattığı, Demokrat Başkan Johnson'un sürdürdüğü Vietnam savaşını Cumhuriyetçi Nixon barışla nok-

talamaştı. Ama bu kez rastlantılar öyle gelişmedi. Çünkü Amerikan ekonomisinin uğradığı bunalım korkunç idi. Amerikalı artık elverişli koşullarda ödemelere elverişli durumlar da önerilse, artık konut yapıtıramıyordu. Konutlar olmayınca, inşaat ve taşınmaz mallarla ilgili kesimleriyle ekonomi durdu. Ve ekonomide bu kesimler üzerine kurulmuş borçlanma ve kredilerin hepsi battı. Bu olay Haziran ayında (1990) yaşandı. Amerika'nın ünlü dergileri Time ve Newsweek bunu baş haber olarak kapaktan verdiler.1990 yazında da bu alanlara verilen 200 milyar dolarlık krediler battı. Ondan sonra hangi Amerikan ya da İngiliz yayını elinize alsanız Amerika'da bunalımdan söz ediyordu. Bu bunalım 1990 yılında ABD'nin üçüncü büyük banka holdinginin, New England Corp.'un iflası ve Amerikan Merkez Bankası yerine geçen Federal Reserve hastanesine yatırılmasıyla -Bakınız The Wall Street Journal Europe, 8 Ocak 1991 sayısı- en yüksek noktasına çıktı.

17 Ocak 1991 günlü International Business Week dergisinde Amerikan sanayinin dış yarışma karşısında düşüşü müşkül durumu anlatıyordu. Dergi endüstriyi üçe bölerek şöyle yazıyordu (özetle):

- Eğer ihracat yapan bir endüstrideyseniz - İş durumu (iş bulma umudu) durgun ama ödemeler (ücretler) hayli iyi.

- Eğer dış alımın hırpaladığı bir endüstrideyseniz-İş bulma olanağı çok kısıtlı ama gittikçe de kısıtlanıyor. Ve bir zamanlar iyi ücret verilen buralarda, ücretler ortalaması düşmektedir.

- Eğer iç pazara satış yapan bir kesimdeyseniz, iş bulmak kolay ama ücret düşük ve giderek de düşüyor. "1980'den beri, ihracat kesimi dışında, reel ücretler yüzde 6 azalmıştır.

Amerikan ekonomisinin ve yaşam biçiminin sonu geldi diye düşünülen günlerde, imdada mutlaka bir savaş yetiştirilerek, rahatlama sağlar. Bugün de, Körfezde kullanılan silahların yapılan reklamları gelecek bir on yıl için Amerikan dış ödemeler dengesini garantiye almıştır. A.B.D.'nin Körfeze cömertçe gönderdiği silahların ve askerlerin yanıtı bu olsa gerek.

Otomobilde bir zamanlar ABD dünya otomobil isteminin yüzde 50'sini karşılardı. Bugün Amerikan iç pazarının bile büyükçe bir kısmını elden kaçırmıştır.

Markist Tahlilin Doğruluğu

Markist tahlil, kapitalizmin yapısı gereği kendini koruyamayacağını, ürettiklerini satamayacağını daha 1860'larda büyük kurucu Marx'ın ve Engels'in tahlilleriyle ortaya koymuştur. Bu tahliller ve vardığı sonuçlar değerinden bir şey yitirmemiştir. Gerçekten kapitalist ekonomiyle yönetilen ülkeler, dış ticaretle diğer ülkeleri sömürmedikçe "kendilerini tekrar üretemezler", "reproduction"ı gerçekleştiremezler. ABD, dış dünyayı kendinden daha iyi sömürenler (Almanya, diğer Avrupa ülkeleri ve Japonya) karşısında bu şansını da büyük ölçüde yitirdiğinden savaşı yeğlemektedir. Kendisini en çok destekleyen ülkenin, daha feci bir ekonomik girdap içinde bulunan İngiltere olması bir raslantı değildir. Tıpkı barışçıl gösterilerin en yığınsallarının, dış yarışmada en iyi durumda bulunan Almanya'da yapılmasının raslantı olmadığı gibi.

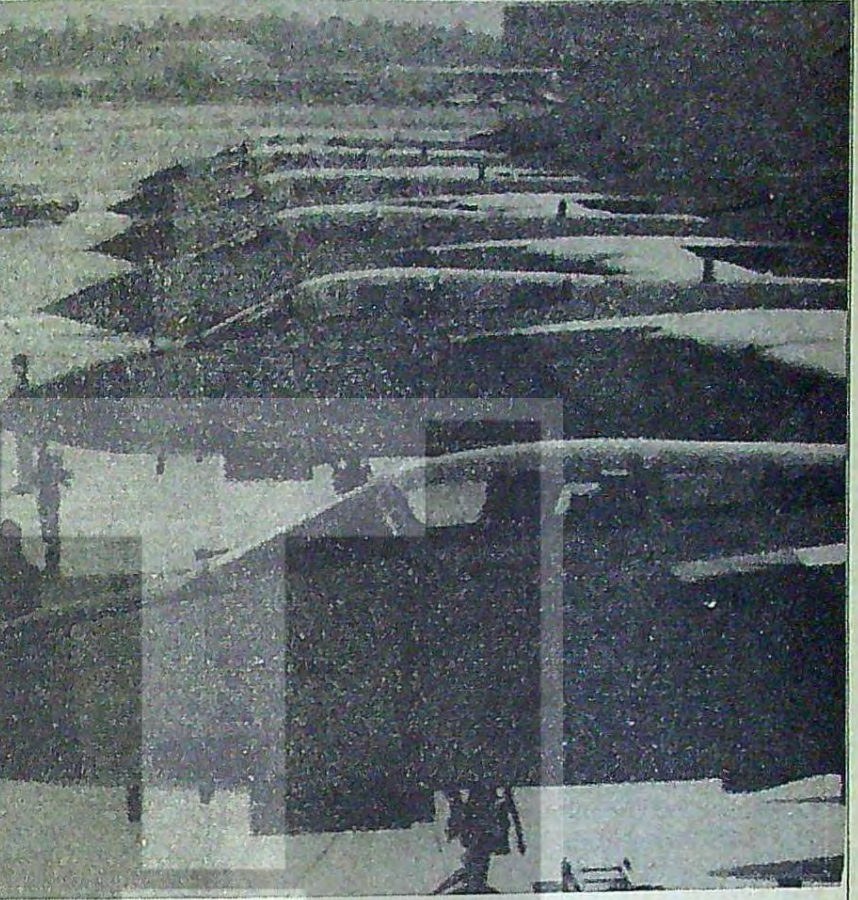
Yineleyelim: Bir kapitalist ekonomi:

a) üretimi baştanbaşa değiştiren bir keşif olmadıkça (bazılarının değerlendirmelerinin aksine bilgisayarın yaygınlaşması böyle bir keşif yerine geçmez)

b) az gelişmiş ülkeleri artan oranda soymadıkça,

c) bir savaşla yapay talep ("zararlı talep" de diyebiliriz) yaratmadıkça kendini yeniden üretemez.

Bu genel gerçeği belirledikten sonra ABD'nin bu savaşla nasıl beşçiliğe oynadığı ve elde ettiği diploma-

tik ilk avantajı nasıl ve ne yollarla sömürüye sevkettiği de anlaşılır.

1) ABD silahsızlanma anlaşmalarına göre bu silahların çok önemli bir kısmını "imha" edecekti. Şimdi bu imha edeceği silah ve cephaneyi koruyor ve parasını da Kuveyt ve Suudi Arabistan'a ödetiyor. Bu ödemeler öylesine ağırdır ki, S. Arabistan gibi zengin bir ülkenin ekonomik durumu bile ağır vahim hale gelmiştir.

2) Savaş alanı Amerikan silah ve silaha malzeme -hammadde- sağlayan sanayilerinin reklam arenasına dönüşmüştür. Patriot füzesi başta olmak üzere silahların yapılan reklamları gelecek bir on yıl için Amerikan dış ödemeler dengesini garantiye almıştır.

Kara ve Hava Savaşı

Doğal ki böyle bir ekonomik alt yapıda Amerika kara savaşı yapmayı geciktirecektir, geciktirdi de. Çünkü füze savaşı, hava savaşı hem az insan kayıplı hem de daha kazançlıdır. Kara savaşı para bakımından daha az karlı ve buna karşılık insan kaybı daha fazladır.

Irak'a satılan silahların birgün

buralarda bazı siyaset adamlarına güç vereceğini, o silah satışlarını ya devlet fabrikalarından yapan ya da özel fabrikaların satışına izin veren hükümetler bilmiyorlar mı?

Hadi bırakalım "Filistin'de insanlar boğazlanırken, neredeydiniz?" diye sormayı.. Bu sorular yanıt bekliyor, sadece bunlar mı? Daha düzinelerle soru var. Örneğin: 1) Siz Kuveyt'i bombardımanlarla bu derece yıkıp da mı Kuveyt halkına teslim edeceksiniz Bay Bush?

2) Sığınak olayında önce şirretleşen ve ölen ihtiyar ve çocukların günahını yine Saddam'a yükleyen Pentagon, sonradan ABD silahlı kuvvetlerinin kabahatli olduğunu kabul etti. Onu niye yayınlamada geç kaldınız, açıklamayı niye köşe bucakta adeta "saklayacak yer arayıp" yayınladınız Sayın Basın Bülbülleri?

3) Sığınak olayını ABD halkı CNN'den saatlerce yayınlarken siz neden birkaç saniyeyle geçiştirmeyi uygun buldunuz ve TRT'ye o yolda talimat verdiniz Bay Dışişleri Bakanı?

Daha bunun gibi sorular.. sorular.. İnsan kafasını bir burğu gibi her an oyan sorular... ■

Memur Sendikaları Toplusözleşme Taslağı Hazırlığında

GREV HAKKINDAN ÖDÜN YOK

Ç.Çidamlı-Ü.Taylı

Kamu çalışanlarının 12 Eylül politikalarına karşı tepkileri geçtiğimiz yıl Temmuz ayında patlamaya dönüştü. Çeşitli kesimlerden kamu çalışanı verilen yüzde 25'lik ücret zammına karşı özellikle İstanbul'da sokaklara döküldüler. Bem-Der (Belediye Memurları Derneği) yönetiminde cisimleşen bir eğilim, bu hareketliliklerin hemen ardından sendikalaşmayı gündeme getirirken, daha geniş kesimler uzun soluklu bir örgütlenmeyi yeğlediler.

13 Kasım'da kurulan Eğitim-Sen, 20 Aralık'ta kurulan Tüm Bel-Sen, 10 Ocak'ta kurulan Tüm Sağlık-Sen böylece bir anlayışın sonucunu olarak doğdular. Her üç sendikadan ortak özelliği grevli toplu sözleşmeli sendikalaşma hedefini önlerine koymaları, bu hedefin "icazetle" gerçekleşmeyeceğine inanmaları ve kitle inisiyatifine önem vermelerinde yatıyor.

Her üç sendika da başvurularını kitlesel biçimde gerçekleştirdiler. Bu kitlesellik sendika hakkının meşrulaşmasının da güvencesiydi. Nitekim, geçtiğimiz günlerde Adnan Kahveci, Fahrettin Kurt gibi bakanlar memur sendikalarının yasallaşması gerektiğinden söz ederken, Ercan Vuralhan bunun için anayasa değişikliği yapılmasını istiyor. Kuşkusuz iktidarın belirlediği çerçevede oluşacak memur sendikalarının grevli-toplusözleşmeli, kamu çalışanlarının taleplerine cevap verecek nitelikte olması düşünülemez. Memurlara sendika aldatmacası da tıpkı 141-142 gibi, Kürtçenin yasallaşması gibi iktidarın Batı'ya şirin görünme hesaplarının bir parçası. Bir yandan savaş hali uygulamalarıyla baskılar artarak sürececek, diğer yandan da göstermelik değişikliklerle göz boyanmaya çalışılacak. Nitekim Kahveci memur sendikalarının gerekliliğinden söz ettikten son-

ra hemen ekliyor, "ama bu durumda hiçbir memur işgüvencesi beklemsin."

Eğit-Sen'in Aksaray'daki bürosunda görüştüğümüz her üç sendikadan başkanı, sendikalaşma talebinin içeriğinin iktidar tarafından boşaltılması tehlikesine dikkat çekiyorlar. Eğitim-Sen Başkanı İsmet Aktaş, "hükümetin girişimleri kamu çalışanlarının dayatmasının sonucudur. Memurların sendikalaşma mücadelesinin geri dönülemez bir noktada olduğunun göstergesidir. Ancak sınırları iktidar tarafından

Üç sendikadan başkanı sendikalaşma talebinin içeriğinin iktidar tarafından boşaltılması tehlikesine dikkat çekiyorlar

belirlenen, göstermelik bir sendika hakkını benimsememiz mümkün değildir. Bunu kabul etmek kendi ipimizi çekmek anlamına gelir. Biz eğitim emekçileri olarak grevli toplusözleşme hakkını temel yaşam hakkı gibi sınırlanamaz bir hak olarak görüyoruz. Bu hakkın kazanılması mücadele ile mümkündür" diyor.

Tüm Bel-Sen Başkanı Vicdan Baykara, yerel yönetimlerin tamamen yeniden düzenleneceğini, bu programın bakanların "memur çıkarmaları olabilir" sözleriyle çakiştığını belirtiyor.

Bütün bu programın gündeme geldiği savaş ortamı kamu çalışanlarını doğrudan etkiledi. Sağlık emekçileri savaş halinden birinci derecede zarar gördüler, yüzlerce sağlık çalışanı güneydoğuya gönderildi. Tüm Sağlık-Sen Başkanı Fevzi Gerçek sendikadan kuruluşundan bu yana 2 ay bile geçmemiş olmasına rağmen hastanelerde hem savaşa, hem de sürgünlere karşı protesto gösterileri yapıldığını belirtiyor ve ekliyor:

"Ben sağlık çalışanlarının toplumun diğer kesimlerinden daha duyarlı olduklarına ve tepki gösterdiklerine inanıyorum. Ancak hazırlıksız yakalandık. Hedefimiz çalışanları söz ve karar sahibi kılmak örgütlenmelerimizi, işyeri komitelerimizi yaratmak. Direnişçi ruhan ödün vermeyeceğiz. İktidarın 'zararın neresinden dönersem kardır' mantığı ile vereceği göstermelik oluşumu kabul etmeyeceğiz"

Geniş Kesimlerin Sendikaya Sahip Çıkmaları Somut Politikalarla Mümkün

Toplumsal muhalefetin diğer kesimlerinde yaşanan sorunlar, kamu emekçilerinin sendikalaşma mücadelesinde de yaşanıyor. Savaşa karşı yürütülen kampanya eksik ve zaafı açıkça ortaya koydu. İşçi sendikalarıyla birlikte düzenlenen Amerikan Konsolosluğu önündeki gösteriye yaklaşık 500 kişi katıldı. Bu protestoyu ve kampanya boyunca yapılan Çapa, Cerrahpaşa, Samatya gibi hastanelerdeki gösterileri kuşkusuz yeterli saymak mümkün değil. Sendika başkanları temel eksikliğin, üye kitlesini harekete geçirebilecek mekanizmaların, yani birim örgütlenmelerinin hayata geçirilememesinde yattığı noktada birleşiyorlar. Bu eksikliğin savaşa karşı yürütülen kam-

Eğit-Sen'li öğretmenler sendika başvurusunu 13 Kasım'da Eğitim-İŞ'in tersine kitlesel biçimde yaptılar. Başkan Aktaş, iki farklı anlayışın süreç içinde somullandığını, mücadele içinde olmayan ve okullara yönelik perspektifli bulunmayan Eğitim-İŞ'in öğretmen kamuoyunda unutulup gittiğini belirtiyor.

panya ile bağıntısını Eğitim-Sen Başkanı Aktaş şöyle kuruyor:

"Politikalar oluşturulurken işyeri temsilcileri ile ilçe toplantıları yapıldı. Ancak tartışmalara kitlenin geniş kesimi değil de temsilciler katıldığı için, bir başka deyişle onlar aracılığıyla geniş öğretmen kitlesine ulaşamadığından eylemlere katılanlar yalnızca temsilciler oldu. Belki öğretmenler arasında savaşın tartışılmasını sağladık, ancak eylem sürecine onları katmayı başaramadık."

Eğit-Sen, illerin büyük bölümünde il temsilcileri oluşturmayı başardı. Resmi üye sayısı 10 bin olmasına karşın ilişki içerisinde bulunduğu öğretmen sayısı bu rakamın çok üstünde ancak yöneticilerin de belirttiği gibi eğitim emekçileri henüz sendikayı dışardan izliyorlar. İşin yasal boyutunun tamamlanmış olmasını bekliyorlar.

Bu bekleyişin sona ermesi, daha geniş bir kitlenin Eğitim-Sen'e sahip çıkması üretilecek somut politikalarla doğrudan ilgili. Eğitim-Sen yöneticileri 1 ay içinde okullarda tartışmaya açılacak toplu sözleşme taslaklarıyla kuruluş aşamasındaki canlılığın yeniden sağlanacağına inanıyorlar. Hemen sonra da

Milli Eğitim Bakanlığı işveren olarak toplu sözleşme görüşmelerine çağrılacak. Eğitim-Sen eğitimin ve eğitimin yönetiminin demokratikleştirilmesinin başlıca hedefleri arasında olduğunu belirtiyor ve taslakta bununla birlikte ana dilde eğitim hakkı, kadın öğretmenlerin sorunları, kültürel gereksinimlerin karşılanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, eğitim programlarının belirlenmesine öğretmenlerin katılımı vb hükümlerin yer alacağını belirtiyorlar.

Benzer çabalar diğer işkollarında da gündemde. Önümüzdeki dönemde taslak çalışma ve tartışmalarını başlatmayı planlayan Tüm Bel-Sen'in Başkanı Vicdan Baykara, belediye memurlarının önümüzdeki dönem toplu sözleşme imzalama açısından en şanslı konumda olduklarını söylüyor ve ekliyor:

"Bizim üç ayrı işverenimiz var. Atamalar konusunda İçişleri Bakanlığı, ücret ödemeleri konusunda belediyeler, ücret artışları konusunda Maliye Bakanlığı yetkili durumda. Biz bir toplu sözleşme taslağı hazırlayarak önümüzdeki günlerde belediye başkanlarını masaya davet edeceğiz işveren olarak. Belediyeler ücret artışı vereme-

yebilir, bunu araştırıyoruz. O durumda hakları kapsayan bir sözleşme, yanısıra ücret artışı konusunda 657 sayılı yasanın yürürlükten kalkması halinde uygulanabilecek bir ek protokol imzalararak somut dayanak yaratmaya çalışacağız. Bu halka, diğer kesimlerden memurların da mücadeleye katılmasını sağlayacak"

Birlikte Mücadele Edilmeli

Tüm-Sağlık-Sen Başkanı Fevzi Gerçek toplu sözleşme koşullarını yaratmaya çalışacakları süreç boyunca birlikte hareket edilmesinin önemini vurguluyor. Diğer sendikaları toplu sözleşme olanaklarını araştırarak 657'nin darmadağın edilmesi için ortak mücadeleye çağırıyor. Önümüzdeki günlerde bu işkolunda da taslak tartışmaları başlayacak. Sağlık işkolunda sendikanın oluşum süreci diğer iki sendikaya göre daha sancılı oldu. Suni kamplaşmalar, kopmalar yaşandı. Siyasi önyargılar, dar grup çıkarları kitleselleşmenin önünde engel oluşturdu. Tüm-Sağlık-Sen başkanı, dar grupçu anlayışların yol açtığı olumsuzlukları kabullenmekle birlikte, asıl vurguyu

Sağlık çalışanları Cerrahpaşa, Çapa gibi hastanelerde savaşa karşı gösteriler düzenlediler. Hedeflerinin işyeri örgütlenmelerini tamamlamak olduğunu belirten Tüm-Sağlık-Sen. Başkanı Fevzi Gerçek, "Devlet 'zararın neresinden dönülürse kardır' mantığı ile hareket ediyor" diyor.

sağlık işkolunda ücret ve eğitim düzeyleri birbirinden çok farklı kesimlerin bir arada bulunmasına yapıyor. Sendikalaşmanın motor gücünün daha önce işçilik de yapmış yardımcı personellerden oluşacağını ifade ediyor, öncelik sıralamasına göre sendikaya kan verenlerin yardımcı personeller, laborantlar, hemşire ve doktorlar olduğunu belirtiyor. Ancak böylesi bir yaklaşım sağlık çalışanları arasında oluşabilecek güvensizlik ve önyargılara baştan pirim veriyor. Doktorların sendikalaşma hareketinin başındaki aktif mücadelesini açıklayamadığı gibi, sendikaların bütün bu kesimler için birleştirici bir zemin olma işlevini güçleştiriyor. Bu işkolunda anlayış farklılıklarının tartışılarak doğru sonuçlara ulaşılması birimlerde yaratılan işyeri örgütlenmelerini gerçekleştirecek. Fevzi Gerçek'in de vurguladığı gibi sağlık işkolunda komite örgütlenmeleri yüzde 25'lik zamma duyulan tepkinin yarattığı eylemliliğin içinden doğdu. Bazı birimlerde komite örgütlenmesi sendikal yönetimin kararlarını belirleyebilecek düzeyde. Tüm-Sağlık-Sen'in tüzüğü buna olanak tanıyor.

Her üç sendikacı da ortak hareket etme noktasında önemli bir zemin ola-

bilecek kamu çalışanları platformunun bugün çalışmıyor olmasından dolayı rahatsızlar. İsmet Aktaş, platformun çalışmaz hale gelmesindeki en önemli etkenin, sendikalar bir kez kurulduktan sonra herkesin muradına ermiş gibi davranması, iç sorunlarına dönmesi olduğunu söylüyor. Bu platformda tüm kamu çalışanlarını kapsayan programların üretilebileceğini belirtirken "bunun için platformun yetkinleştirilmesi, her koşulda varlığını sürdürebilir hale getirilmesi gerekir. Bunun için platformun çalışma alanı, etkisi, yetkisi, yaptırım gücü belirlenmeli, tek bir örgütlenme gibi düşünülerek işleyiş mekanizmaları sağlanmalı" diyor. Fevzi Gerçek de platformların dinamik yaşayan yapılar haline dönüştürülmesinin önemini vurguluyor. Vicdan Baykara ise "biz belediye memurları sendikası olarak tek başımıza bu işi başaramayacağımızın farkındayız. Bu mücadeleye bir bütün olarak bakmak gerekiyor. Platform, bu hakkın kazanılmasına ilişkin ortak eylemler yapmalı ve bağlayıcı kararlar almalı, kamu çalışanları dışındaki kuruluşları da eylemlerine katmalı" diyor. ■

**Eğitim-İş Başkanı
Niyazi Altunya:**

"Tüzüğümüzde Grev Yok"

Bazı iktidar milletvekilleri, "memur sendikaları kurulabilir" diyorlar. Tabii bunu durup dururken söylemiyorlar. Türkiye'de böyle bir özlüm, böyle bir talep var. Bu talep kurulan memur sendikalarıyla, atılan somut adımlarla bir yıldır daha da belirginleşti. İktidar partisi ile bizim de görüşmelerimiz oldu. Metin Gürdere ile iki kere görüştük. İlkinde, "siyasetle uğraşmayan memur sendikalarına evet" demişti. Görüşmemizin ikincisinde "Önümüzde şu anda yoğun konular var. Bunlardan sonra, memur sendikalarını ele alacağız" dedi. Bütün bu açıklamaları, kendileri için olumlu bir gelişme, olumlu bir puandır.

Bizim tüzüğümüzde toplu sözleşme var, grev yok. Grev, Devlet Memurları Yasası'nda açıkça yasaklanmış durumda. Önce yasalarda açıkça yasaklanmayan hakları kullanalım. Ondan sonra neler talep edileceği, talep edenlerin gücüyle orantılı bir şey. Şimdi sendika talebimiz gündemde ve bu talep, geç bile kalmış bir talep. Eğer yasa değişikliği yapılırsa, sendika hakkı "grevli toplu sözleşmeli olsun" diye talepte bulunacağız.

Mevcut memur sendikaları arasında, henüz taleplerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda bir işbirliği yok. Her sendika, şimdilik kendisi bir şeyler yapmaya çalışıyor. Ancak her kesimde de birden çok sendika var. Yani kopmalar sözkonusu. Bir araya gelme gücünde de var. Mevcut işçi sendikalarının da bizim talebimize sahip çıktığı pek söylenemez. Onlar da henüz bu konuda net değil. Türk-İş, özellikle net değil. Çünkü bütün taleplerimizi, sadece kendi başımıza başarmamız mümkün değil.

Sendika hakkı var ama, kullanılmayınca pek önemi kalmıyor. Bu hakkın var olduğu bir kere kabul edilmelidir. Yasal anlamda zaten hakkımız var. Bu kullanılmalıdır. Bu kullanıma idare karşı çıkıyor. Memur sendikalarının durumuna öncelikle tüm memur kamuoyu duyarlı olmak zorundadır. Bunun dışında tüm kamuoyu da duyarlı ve ilgili olmak zorundadır. Özellikle siyasal partilerin ve demokrasi isteyenlerin duyarlı olmaları zorunludur. ■

Tekstil ve Metal'de Atılan İşçi Sayısı 200 Bin

SENDİKALARDAN TAVIR YOK!

Ç.Çıdamlı-Ü.Taylı

Ortadoğu'da savaş sürüyor. Dış politikada yangına körükle giden iktidar, içte savaş krizine alabildiğine yaslanıyor. Savaş hali bahanesiyle grevler erteleniyor ve ardından yüzbinlerce işçi iktidar ve sermaye tarafından dış politikadakine paralel bir saldırganlıkla işten atılıyor. Her ne kadar TİSK ekonomide, savaş ve iktidarın politikaları nedeniyle bir durgunluk yaşandığını, işten çıkarmalar konusunda iktidarın sorumlu olduğunu söylüyorsa da yüzbinleri istedikleri gibi işten atabilme olanağından

hayli memnunlar: İstedikleri sadece kendi lehlerine bir takım ek önlemler daha alınması.

Sermaye çevreleri, ekonominin çeşitli sorunlara karşın bir büyüme ve canlanma konjonktürünü yaşadığını söyledikleri 90 yılının ilk altı ayında, yani ortada "Körfez Krizi" yerine sadece ücret artışı taleplerinin bulunduğu bir ortamda bu isteklerini belirtiyorlardı. İstenilen ücret artışlarıyla sözleşme imzalanırsa işten çıkarmaları gündeme getireceklerini söylüyorlardı. Kaldı ki, özellikle metal ve tekstil işkol-

ları, her toplu sözleşme sonrasında yoğun işçi çıkarmaların gündeme geldiği, atılan işçilerin yerine asgari ücretle işçi alındığı işkolları olarak biliniyorlar. Üstelik işçi çıkaran şirketler, atıkları işçilere daha düşük bir ücretle aynı işverene ait başka fabrikalarda çalışmayı da öneriyorlar.

Toplu sözleşmelerin imzalanmasından hemen sonra TÜSIAD'ın yeni Başkanı Bülent Eczacıbaşı gazetelere açıklama yapıyor: "İşçi ücretlerinin milli gelire göre belli orantı içinde olması lazım. İşçi ücretlerinde iniş çıkışlar keskince oldu. Dengesizlikler oluştu." diyerek işten çıkarmalara zemin hazırlamaya çalışıyor.

TÜSIAD'ın ekonomik gerekçelerle sunmaya çalıştığı görüş, işverenlerin politik bakış açısını da sergiliyor: İşçilerin milli gelirden alması gereken pay yüzde 10 civarındadır. Bunun üstüne çıkmalarına izin vermeyeceğiz.

Açıklamasında "önümüzdeki dönemde bir kısım işletmeler ücretleri karşılayamadıkları için kapanacaklar, bir kısmı da işçi çıkaracak" diyen Eczacıbaşı'nın öngörülerini gerçekleştirdi. İşten atılan işçilerin sayısı 300 bine dayandı. Atılanların büyük bir kısmı da grevlerde etkin rol oynamış öncü işçiler. Böylelikle aylardır süren işçi hareketliliğine siyasi bir cevap da vermiş oluyor işverenler.

Sendikalar ise kendilerine muhalif öncü işçilerin atılacaklar listesine girmeleri için aktif çaba gösteriyorlar. Metal işkolunun en kalabalık sendikası Türk Metal'in yüksek ücret karşılığında işten atılmalar konusunda sessiz kalma vaadinde bulunduğu işçiler arasında kabul gören bir iddia. Metal işçileri Türk Metal'in ispiyon mekanizmasını grevler süresince işveren lehine işlettiğine de tanık oldular. Beko'da

Metal işkolunda sendikacılar direnme önerilerini "maceracılık" olarak nitelendiler.

grevin başladığı gün sendika temsilcisiyle tartışan işçileri akşam polis evinden aldı. Sendikanın İstanbul yönetimi de temsilcisini işçilerin şubeye yaptıkları baskın sırasında savunmayı sürdürdü. Türk Metal Genel Sekreteri Salihi Kılıç ise bugün "sözleşmeye yeni giren işçilere yüksek ücret verilmesi konusunda bir madde koyduk, başka bir şey yapmayı düşünmüyoruz" diyor. Metal işkolundaki diğer sendika olan Otomobil-İş'e bağlı işçiler ise, sendika yönetiminin işçilere sadece tavırsızlık önerdiğini, fiilen oluşturulan dayanışma kararlarını temsilciler aracılığıyla engellemeye çalıştığını ve işten atılmaları kendi yönetimini pekiştirmenin bir aracı olarak kullanmaya çalıştığını belirtiyorlar.

İşten çıkarmaların yoğun biçimde yaşandığı tekstilde ise, Teksif, tekstil sermayesinin sözcülüğüne, onun yedek gücü olarak hükümet kapisını aşındırma rolüne soyunuyor. Uzakdoğu'nun ucuz emekle elde ettiği rekabet gücü karşısında bunalımı derinleşen tekstil sermayesine karşı, işçilerin, bunalımda bile olsa sermayeyle uzlaşmaz nitelikte olan çıkarlarını savunacak yerde, "adamlar haklı" demeye getiriyor. Suçlu suçlu "düşük ücrette anlaşsaydık, işten çıkarmalar azalırdı" diyor. Sermayenin, yüksek ücretle sözleşme imzalamayı, tam da işçi hareketinin yükseliş anında, bu mücadeleyi kendileriyle birlikte bölmek için kabul etmek zorunda kaldığını unutuyor.

Türk-İş içindeki muhalif eğilimli sendikalar, işten atılmaların nedeni konusunda yönetime katılmamalarına karşın pratik bir eylemliliğin başını çekmiyorlar. Deri-İş üyesi Mağa Deri'deki 355 işçi paraları ödenene kadar fabrika önünde bekleyerek direniyorlar. Sendika Başkan Vekili Munzur Pekgüleç, hem direnme ihtiyacını hem de kendi durumlarının sınırlarını aynı cümleyle özetliyor: "Küçük sendikalar olarak radikal çıkışlar yapıyoruz. Ancak sorun tek tek tepkilerin başarı şansının fazla olmaması. Eylemleri merkezi yerlere taşımak, ortak pratik eylemlere girişmek gerekiyor" diyor. Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan da işten atılmaları "yakıcı ve önemli" bir sorun olarak niteliyor. Petrol işkolunda son 3-4 aylık sürede işten atılanların sayısı 1573. Sözleşmenin sonuçlanmasının ardından atılmaların bu işkolunda da yoğunlaşması bekleniyor.

Teksif Gn. Skr. Zeki Polat "Biz Ne Yapabiliriz ki?"

İşkolumuzda işten çıkarmaların nedeni Körfez Krizi ve ithal edilen iplik dokumalarının rekabetinin yarattığı durumdur. Biz sektörde dış rekabete karşı kota konulmasını ve vergi getirilmesini istiyoruz. Pakistan 1 dolar eksikle satıyor, biz rekabet edemiyoruz, fabrikalarımızı kapatıyoruz. Vergi ve kota konulması konusunda işveren sendikasıyla her türlü işbirliğine gitmeye hazırız. Bakanlarla görüşebiliriz, Başbakanla gidilebilir, DPT'ye başvurulabilir.

Hayır, işverenlere hak vermiş gibi olmuyoruz. Ama krizin getirdiği bir durum var. İşten atılmaların siyasi nitelikte

olduğunu düşünmüyorum. Şimdi mesele o değil. Siyasi davranışla sendikalaşmayı önlemekle hiç bir ilgisi yok. Bizde maliyet çok yükseldi. İşverenler bir yıldır kapama ve işten çıkarma yoluna gideceklerini söylüyorlardı. Tabii buna önlem vardı. Bu da daha düşük ücretle sözleşme yapılmasıydı. İşçiler önce sözleşmeye tepki gösterdiler, sonra yüksek olduğunu gördüler.

Biz ne yapabiliriz ki? Demokratik olarak kamuoyu yaratılabilir belki. Ama iyi ve kötü işverenler var. Kötü niyetli olanlar zaten kıdem tazminatını ödememek için böyle bir durum bekliyorlar. ■

niyor. Ceylan "işyerleri bazında nitelikli bir direnme yok. İşçiler tazminatlarını almak istiyorlar, geri dönmeyi talep etmiyorlar. Böyle bir uygulama karşısında da tek bir işkolu, işyeri bazında karşı çıkarak durdurmak mümkün değil" Ancak çözüm konusunda Türk-İş ve bağlı sendikaların bir an önce toplanıp ortak karar alması noktasında tıkanıyor. Türk-İş'in yeterli zorlama olursa eylem yapmaya "mecbur" kalacağını söylüyor. Sendikacıların "mecbur" kalarak, günü kurtarmak için gerçekleştirdikleri diğer eylemlerin etkisizliğini görmezden geliyor.

İşyerleri kaynıyor. İşten atılmayan işçiler, giriş-çıkışlarda işten atılan arkadaşlarının yüzüne bakamıyorlar. Bir yandan da sıranın kendilerine ne zaman geleceğini bekliyorlar. Sendikalarına güvensizler, ancak sendika dışında güvenebilecekleri bir örgütlenmeleri de yok. Yüzeydeki bu sessiz bekleyiş, Türk-İş yöneticilerinin "işçiler işten çıkarmalar için eylem yapmazlar" iddialarının pratikte yalanlanmasını engelliyor.

Zonguldak deneyimi, işyeri dışına taşabilmenin önemini gösterdi. Tek tek işyerlerinin sınırları içinde kalındığında, kendi gücüne güven duymak zorlaşıyor. Bu noktada işten çıkarma-

ların yaşanmadığı özellikle metal işkolundaki az çok örgütlü işyerlerine büyük görevler düşüyor. Bölgesel düzeyde oluşturulacak karşı çıkışların motor gücü bu işyerleri ve bu işyerlerindeki öncü işçiler olmalı. belirli bir örgütlenmeye sahip işyerlerinde işçi çıkarmaların daha az yaşandığı açıkça görülüyor. Örgütsüz işyerlerindeki sınıf bilinçli işçiler işten çıkarıldığında ise kalanlar tepki gösteremiyorlar. Bu kısır döngünün aşılmasını sınıf bilinçli sosyalist işçiler sağlayacak. Kendi işyerlerinin sınırlarını önce onlar aşmalı.

İşçi arkadaşlarla yaptığımız görüşmelerde yapılabilecekler iki kısımda toplandı: Kısa ve uzun vadede yapılabilecekler. Kısa dönemde sendikaları harekete geçirebilmek için topluca buralara gitmek, siyasi partileri tavır almaya zorlamak, ortak basın toplantısı önerileri somutlandı. Önümüzdeki dönemde bunlar yaşama geçirilmeye çalışılacak. Uzun dönemde ise, işçilerin yalnızca toplu sözleşme dönemlerinde değil, kendilerini ilgilendiren her konuda tavır geliştirmelerini sağlayacak mekanizmaları yaratmak gerekiyor. İşten çıkarmalar en az ücret artışı kadar yaşamsal bir sorun. ■

Metal İşçileriyle İşçi Kıyımları Üzerine "KİTLESEL EYLEMLER HEDEFLENMELİ"

Ç.Çidamlı-Ü.Taylı

Işten çıkarmaların en yoğun yaşandığı işkollarından biri metal işkolu. Metal işkolunda çok sayıda sınıf bilinçli, önder işçi bulunmasına karşın, işten çıkarmalara karşı büyük ölçüde bir sesizlik var. Bunun nedenlerini Otomobil-İş'in örgütlü olduğu Kavel, Türk Metal'in örgütlü olduğu Pakart, Beko, Profilo'da işten atılanların çoğunlukta olduğu bir işçi grubu ile tartıştık. Tartışmaya sendikası bir işyeri olan Dandy'den atılan bir işçi de katıldı.

İşyerlerinizdeki özgül durumdan başlayalımisterseniz...

Beko: Grevden önce, saldırıların geleceğini bildiğimizden grev süresini iyi değerlendirmeye çalıştık. Türk Metal greve

çıkan işçileri tatile gönderdiği için bu çalışmaya duyardı insanlar katıldı. Komite olarak 60 kişilik bir topluluk vardı, bu da grev süresini iyi değerlendiremedi. İşçiler grevi tatil gibi değerlendirdiler. İşten atılmalar olunca kalanlar toplu sözleşmeden memnun olmasalar da 300 bin lira ile 1.5 milyon arasında çok fark var. Bu kadar parayı ilk kez almanın getirdiği bir rahatlama oldu. Bunun dışında tepkisini ortaya koyduğunda güvenebileceği bir dal yok işçinin. Komite fiilen yok. Sendika zaten anlaşmış durumda. Biz sendikayı grev süresince zorlamaya çalıştık.

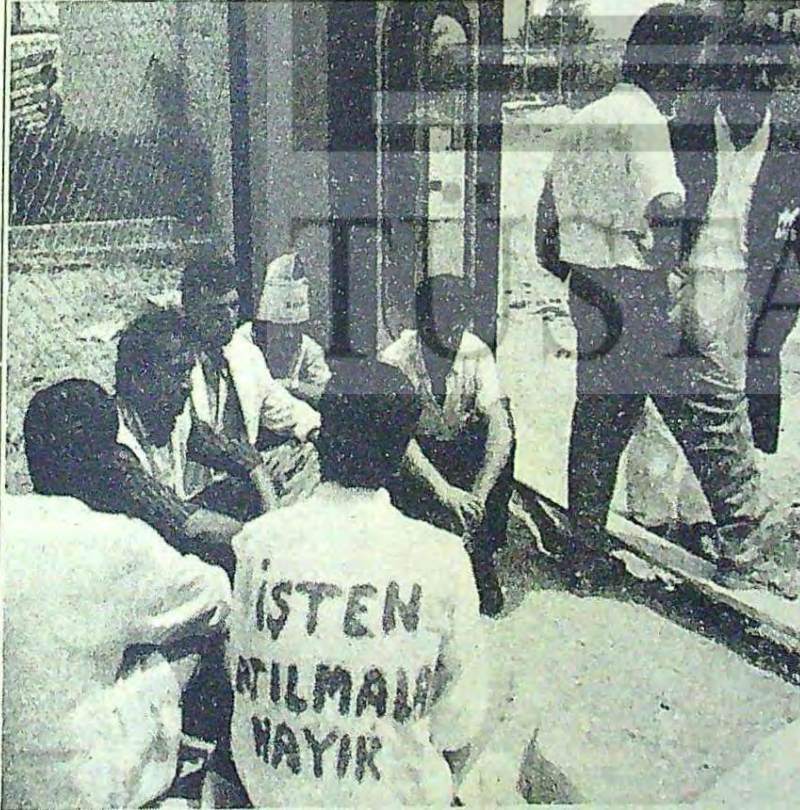
Dandy: Biz 180 işçiydik. Yılbaşından önce maaşlara zam yapmasını istemiştik

İşverenenden, bizde sendika yok. İşveren söz vermişti. Bordrolara baktık ki sözünü tutmamış müdür. İşçiler bunun üzerine 3 vardiya birleştiler. Cuma, cumartesi, pazar çalışmadık, perşembe gününe kadar fabrika önünde bekledik. İhtiyaçlarımızın giderilmesi için fabrikaya girmemize izin vermediler. Jandarma geldi sonunda. En son Yolçatı'ya kadar yürüdük, Çalışma Müdürlüğü önünde toplandık, valiliğe dilekçe verdik. Biz fabrika önünde beklediğimiz süre içinde nakliye kamyonları boş çıktı fabrikadan. Gazeteciler yaklaşmadı yanımıza. Mecbur kalınca sonunda, temsilci falan da olmadığı için, o kadar direnebildik. En bilgili olarak ben vardım, ortaokul mezunuyum. Direnmek dışardakilere kolay görünebilir ama biz çamura toprağa belendik. O kadar direnebildik. Biz 280 bine çalışıyorduk, 600 bin lira istemiştik. Perşembeden sonra 500 bin lira verince 15-20 kişi çalışmaya başladı. Arkalarında örgüt var diye korkutuyorlar. 60 kişiye de senet karşılığında çıkış yaptılar. Bildirme, tazminat falan olmadı. Biz bu kadar yaptık, artık toplu olarak birşey yapılırsa katılmaya çalışırız.

Profilo: İşten atılmalar toplu sözleşme dönemi öncesinde de vardı. İşçi kıyımı devam ediyordu. İşini kaybetmeme isteği nedeniyle tepki yoktu işçilerden. İşçiler sendikayı işveren temsilcisi gibi görüyorlar. Sendikaya giden işçi işten atılıyor. Komite var ama işçi kitlesinin bundan fazla haberi yok. Geniş kitleyi kapsayan bir hareketlilik yaratamadık.

Profilo'nun yan kuruluşları işten çıkartılanların düşük parayla çalışabilecekleri yerler olarak kullanılmaya çalışılıyor. İşveren asgari ücretle orada çalışmalarını öneriyor işçilere. İşten atılanlar sosyal hakları verilmeden, gerekçe gösterilmeden çıkartıldılar. Benimle birlikte toplu sözleşme bitmeden çıkartılanların sayısı 200. Sözleşmeden sonra vardiya sayısı azalarak 2'ye düştü. Çıkartmalar sürüyor.

Sendika bu durumda hiçbir şey yapmıyor. İşçi de, kendi içinde örgütlülüğü olmayınca, ne yapacağını bilmiyor. Komite

İşçi çıkarmalar, her toplu sözleşme dönemi sonunda işverenlerin, maliyet düşürmek için başvurdukları bir yöntem. Çeşitli biçimlerde gerçekleştirilen direnişlere rağmen henüz etkili karşı çıkışlar örgütlenemedi.

te bu konulara duyarlı insanlar tarafından oluşturulmuştu. İşten çıkarmalar ve grev öncesinde komite kendini açığa çıkardı. . B2 fabrika önünde işten atılanların katıldığı bir basın toplantısı yaptık. Zaten çalışanların yüzde 92'si göçmenler onlarla da hiçbir iletişim kurmanın olanağı yok, her söyleneni yapıyorlar.

Fabrika, Modern Çalışma Kampı

Pakart: İmzalanacak toplu sözleşmeden greve çıkmadan işyerimizin de yararlanacağını söyleyerek Tük Metal işçileri kandırdı. İşçiler arasında her türlü ihbar ve denetim mekanizması mevcuttu fabrikada. Bizim işyerinde 3 vardiya ve gruplar halinde çalışma var; işçiler yemek sırasında bile sadece kendi grubuyla birlikte olabiliyorlar. İletişim olanakları çok sınırlı. Biz bu süreçte grev komitesi oluşturmaya çalıştık ama daha çok bunun tartışılması yapıldı. Toplu sözleşme imzalandıktan sonra 84 kişi atıldı, 50 kişilik bir ek liste de kesinleşti. Bu Ağustos başında Bursa'da yeni bir fabrika kuracak General Motors, gitmek isteyenlere duyuru yaptılar, "önce işten ayrılın sonra işbaşı yapın orada" diye.

Bu arada sendika temsilcisi bizden saklandı ve sendikacıları sürekli olarak tartışmaya çağırma isteğimiz sonuçsuz kaldı. Bunun dışında diğer fabrikalardan işten atılanlarla iletişime geçmek istedik. Bizim kendi aramızda yaptığımız toplantılar da önce kalabalıktı ama işveren işten atılan 1 aylık işçilerin yeniden işe alınacaklarını yaymaya başlayınca toplantılara gelenler azaldı. Biz bu arada 40-45 işçi fabrika önünde bir bildiri okuduk, "işçi kıymına son" yazılı siyah çelenk bıraktık. Parasını alamayanlar fabrikaya girmek istedi, içerde tepki olmasından korktukları için tek tek içeri alındılar, vardiya giriş-çıkışlarında bekletildiler, içerdekilerle teması engellemek için "atılanlar sizin de isimlerinizi verdiler yeni liste bu isimlerden oluşuyor" sözlerini yaydılar. Aslında isimlerin belirlenmesinde sendika temsilcisi ve formenler rol aldılar. Bunlar zaten işçi üzerindeki kontrolün baş elemanları durumundalar. Bir kısım işten henüz atılmayan arkadaşımız işi yavaşlatmaya çalıştı.

Kavel: Her toplu sözleşme öncesi ve sonrasında işten atılmalar yaşandı, sendikaya götürülen bütün öneriler reddedildiği için sendikaya karşı büyük bir güvensizlik oluştu. Grev öncesi yaptığımız çalışmalarda taleplerin sadece ekonomik alanla sınırlı olmaması, demokratik haklar doğrultusunda mücadele edilmesi, işyeri komitesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, alınan kararların hayata geçirilmesi tartışıldı. Biz sadece Kavel olarak değil, Otomobil-İş'de örgütlü bulunan tüm iş-

yerleriyle birlikte hareket etme gereğine işaret ettik. Grev ertelemeleri gündeme gelince toplantılar yaptık, örgütlenme çalışmalarını yürüttük. Ancak sendika yönetimi işçilerin bu direniş kararını geçersiz ilan edip grev ertelendiğinde işbaşı yaptırmaya çalıştı. Grev ertelemelerinde Kavel işbaşı yapmadı, diğer fabrikalara da öneri götürdü, yalnız kalındığı için sonunda işbaşı yapıldı. Ancak biz bölgeden tek bir işçi bile atılsa direnişe geçme kararı aldık. Kavel'de işten atılma olmadı. Rabak ve Tekfen'de durum farklı. Sendika işçilerle görüşmeden işverenle görüşüyor. Mihalif işçileri safdışı bırakmaya çalışıyor. İki liste çıkıyor. 140 kişiden muhalefette olanlar baş listede. Rabak'ta grev komitesi var ancak sendikanın desteği ve yapılan temsilci değişikliği direnişi zorlaştıracak. Tekfen için de aynı şey sözkonusu.

İşçi sınıfı içindeki hareketliliğin toplu sözleşme dönemlerinde ortaya çık-

Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Başoğlu "İşçiler Eylem Yapmaz"

İşten çıkarılan işçilerin sayısı hakkında sendikalardan konfederasyona sağlıklı bilgi akmıyor. Bizim tahminimiz toplu sözleşme dönemi başından itibaren atılan işçi sayısı kabaca 200 bin civarında. Ocak ayı içinde ise 50 bin kişi olduğudur.

Bu konuda ne söyleyeyim? İş kanununun koruyucu hükümleri yok, işveren tazminat verir, 10 kişiden çok çıkarıyorsa İşçi Bulma Kurumu'na bilgi verir. Bilgi vermezse 50 bin lira para cezası verir. İş Kanunu'nun en olumsuz hükümleri bu konuda. İade davası açma hakkı yok.

Bunun dışında işsizlik sigortası yok. Yeni iş bulana kadar mağdur işçi. İşsiz kalana iş bulma imkanı yok, işini kaybeden herşeyini birden kaybediyor. 120 gün sonra hastaneden bile yararlanamıyor. Bu durumu eylemlerle durdurmanın imkanı yok. Kısmi direnişlerle bu işi halletmenin imkanı yok. İşten atılmalar 3 Ocak eyleminin talepleri arasındaydı, bunu eylemlerle dile getirmeye çalıştık. Ama Çalışma Bakanlığı sağır. Bunları sineye çekmiyoruz. Yasaların verdiği imkanlar dahilinde ILO, ICFTU gibi uluslararası kuruluşlara başvurduk.

tiği, işyeri örgütlenmelerinin sendikaları aşmakta güçlük çektiği, mücadelenin işyeri sınırları çerçevesine sıkıştığı gözleniyor. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Pakart: Bizde savaş olayında kimse'nin tepkisi olmadı. Zonguldak biraz daha farklıydı. İşyerinde gelişen olaylarda katılanlar duyarlı insanlardı. Pakart'ın dezentajı yeni, genç, deneyimsiz işçilerin olmasıydı. Savaşa yönelik olarak komiteleşme çabaları sürerken başarılı bir yemek boykotu yaptık. Dağıttığımız bildiriyle savaştan işçilerin hiçbir kazançları olmayacağı anlatıldı. Savaşa hayır komitesi tartışıldı ama gerçekleşmedi.

Sürekli Teorik Düzlemde Tartışılıyor

Pakart: Formenleri öğretmen, subay gibi algılıyor çoğu işçi arkadaş. İnsanlar aktif eylemlere fazla yaklaşıyorlardı.

Ama bir de biliyorsunuz savaşın yarattığı hassas bir durum var. Bu ortamda eylemli dönemi askıya aldık. Kanunlara rağmen bir eylem savunmak mümkün değil. Meşruluğu olmaz. Bir eylem gitmek kolay iş değil. Bir eylem için ben işçiler arasında 1-1.5 ay dolaşıyorum. 89 yılında bu çalışmaları yaptık, işçiler de sözleşmeleri iyi olsun diye destek verdiler. Oysa şimdi başka işyerlerinden işçi çıkarılmasına karşı yapılacak eylemlere katılmazlar. İşçilerin katılmayacağı eylemler ise sonuç verici olmaz. Zaten sıranın ne zaman kendilerine geleceğini bekliyorlar. Böyle bir durumda işçilere eylem yaptırmak mümkün değil. İşten çıkarılanlar bile "sessiz olursak tekrar işe alınırız" beklentisi içindeler. Kaldı ki, 3 Ocak eyleminin soruşturması devam ederken bizim kalkıp yeni eylemler yaptırmamız sözkonusu olamaz. Eyleme kalksak bile, eylemle işten atılmalara karşı durmak mümkün değil. Türkiye Körfez Savaşı'nın etkilerini yaşıyor, yeni eylem biçimleri bulunacak. Bunun dışında biz sorunu sandıkta çözeceğiz. 86-87 seçimlerindeki tavrımızı sürdüreceğiz. ■

Tek tek işyerlerinin sınırları içinde kaldığında, kendi gücüne güven duymak zorlaşıyor. Bu noktada işten çıkarmaların yaşanmadığı özellikle metal işkolundaki az çok örgütlü işyerlerine de büyük görevler düşüyor.

Zamanla bunu aştık. Oluşturmaya çalıştığımız komite için yapılan toplantılarda hareketimizi kısıtlayan etkenleri fazla önemsedik, üretime yönelik eylem kararı çıkartmada tereddüt ettik. Komite çalışmaları ilerledikçe sahiplenme başlamıştı. Hatta kendileriyle ilişki kurmadığımız için eleştirmeye başlamışlardı. Daha çok pasif eylemlere sempati sözkonusuydu. Sendika temsilcisinin tavrı da çok olumsuz etki yapıyordu. Fabrika içindekilere iyi ulaşılamaması, ilk kez işçilik yapan insanların yoğunluğu, eksiklikleri ancak eylem içinde görebilmemiz, durumu etkiliyordu.

Pakart: Herkesin sadece kendi patronuna karşı eylem yapması, ortak mücadele bilincine erişilmemiş olduğunu gösteriyor. Biz de bunu aşmak için yeterli olmadık. Toplantıların dar gruplar içinde kalması, vardiyalara ulaşılamaması, sınıfa güvensizlik sonucu yeterli iletişim kurulamadı.

Profilo: Zonguldak işçileri 12 Eylül'den sonra bir kıvılcım yakmışlardır. Ama bu kıvılcım Zonguldak'ın V şeklindeki ana caddesine sıkışıp kalmıştır. Biz Türkiye genelinde bir başka kıvılcım yakamadık. Toplu sözleşmelerle savaşla hapsedildi. İşçiler eli kolu bağlı duruma getirildiler. İşçiler kendi içlerinde örgütlenemediler. Örgütlenenler de teker tekerdi; sendikaların işverenin kılıcı başlarına indi. O barikatın diğer yanından bizim fabrikaların dış kapılarına doğru yönelmememiz, sendikaların boğmasıyla pasif eylemler doğdu. Bilmek gerekiyor ki Zonguldak direnişi olmasaydı, teksif ve metalde bu kadar yüksek zam alınamazdı.

Beko: Zonguldak'a destek verilmedi. Sosyalistlerin kitle bağlantılarının zayıf olduğu bir dönem. İşyeri örgütlenmeleri düzeyinde eksiklik var. Türk Metal, Otomobil-İş'e göre daha zor bir sendika. İki türlü ispiyon mekanizması işliyor. Bizim de sıkıştığımız bir alan var. İşyeri komitelerine kimler seçilir, nasıl işler diye 3-4 yıl önce başlayan bir tartışma var. Nasıl hayata geçeceği konusunda, sosyal demokrat işçilerin alınıp alınmayacağı konusunda anlamsız tartışmalar sürüyor. Türk Metal'in

baskısı da sürüyor. Biz atıldıysak bu, temsilcilerin ispiyon mekanizmasıyla oldu. Bizim temsilci 15 kişiyi attırmakla övünüyor. İşyeri komiteleri hayata geçmiş olsa, bu olmazdı. Üstelik işyeri komitelerinde işkolu örgütlenmelerini hedeflemek gerekiyor. Çünkü tek tek fabrikalardaki örgütlenmeler kendi içlerine hapsedular. Sürekli teorik düzlemde tartışılıyor. Somut adım atılmıyor. Yapılan tartışmalar üretilen iş üzerinde olmalı.

Dandy: Biz direnişe bilinçsiz olarak devam ettik. Halbuki bilimsel hareket etmek gerekiyor. Yoksa direniş 1 ay sürebilirdi.

İşten çıkartmalara karşı kısa ve uzun vadede neler yapılabilir?

Pakart: Atılanlar yüzbinleri aştı. Bunları bir araya toplamak sorunu gündeme geliyor. Pasif eylemlerle geçiştirilmeli. Sırf İstanbul'da işten çıkarılanlar Şubat'tan bu yana 100 bini aşmış durumda. Bir program hazırlamak, insanlara ulaşmak gerek.

Beko: Metal işkolunda atılanların politik insanlar oldukları konusundaki söylentiler çıkarılıyor. İlk adım, insanları tekrar işyerlerinde tutabilmek, ilişkileri tekrar canlandırmak olmalı. Birşey yapılamaz düşüncesini parçalamak gerekiyor. Deneyimleri tekrar fabrikalara aktarabilmek gerekiyor. Gelinen noktada ilişkiler tekrar fabrikalardan başlamak zorunda. Çünkü biz üretimden kopmuşuz.

Sendikalara Baskın Yapılmalı

Pakart: Onu yaparken de bir takım eylemlerin yapılması gerek. Bunlar sendikalara, sendikalar platformuna, siyasi partilere baskınlar yapmak olabilir. Kitlesele eylemler hedeflenmeli, çalışanlar da katılmalı bunlara. Demeçlerle birşey yapılamaz. Sokağa dökülmek lazım, ailelerle, çalışanlarla, sendikaları kitlesele eylem yapmaya zorlamak gerek.

Kavel: Otomobil-İş yönetiminin bir tavrı yok. İktidara destek veriyor. "Yürürseniz ne olur, ikinci gün durursunuz" di-

yor. Yerini sağlamlaştırmak için olanak olarak kullanmaya çalışıyor. Fabrikalarda dürüst, demokrat insanlar var. Sendikaların korkusundan işyeri örgütlenmeleri için çaba göstermemişlerdir. Bunun aşılması lazım. Üretimden gelen gücün kullanılması, üretimin durdurulması gerekiyor. İşten atıldığımız yerlerdeki insanları harekete geçirebilmek gerekiyor. Bir koordinasyonun hayata geçmesi gerekiyor.

Profilo: İşten atılmalarda sendikacılar seyirci kalmışlardır. Bunun yanında, çalışan insanların işten atılmaları konusunda tavır alınması için sendikaların zorlamaları gerekir. Bunun dışında işçiler arasında siyasi tercih yapılmadan komitelerde birleşmek, insanların söz ve karar sahibi olmalarını sağlamak gerekiyor. Eksik yönleri çıkarıp ileri yönelmek zorundayız. Her alanda çalışmak durumundayız.

Beko: Herşey işyeri örgütüllüklerinde bitiyor. İşyerlerinde topluluk oluşuyor ama temel kopukluk komitelerle genel kitle arasında. Toplu sözleşme öncesi-sonrasında ayağa kalkıyor herkes ekonomik temelde, sonradan yatıyor. 2500 kişilik fabrikada 300 kişi var komitede. Bunlarda grup çıkarlarını gözetmek yerine kendi problemlerimize çözüm getirerek kitleyi kazanabilirsek güç elde edebiliriz. Uzun vadede böyle bir çalışma yöntemi izlenmeli, ancak kısa vadede Pakart'tan arkadaşların önerdiği eylemlere destek verilmeli.

Pakart: İnsanlara birebir ilişkilerle değil, eylemlerle çağrı yapılması lazım. Biz fabrikada büyük eksikliklerle çalıştık. Kısa vadeli değil, uzun vadeli çalışmak lazımdı.

Kavel: Zonguldak işçilerinin direnişi geniş alana yayılması, esnaftan ailelerden destek alınmasıyla başarılı oldu. Sadece işyerlerinde örgütlenme de yetmiyor. Biz Kavel'de grev olduğunda sadece işçilerin kitlesele gösterisi yetersiz diyerek mahalle komiteleri kurmayı başlattık. İşyeri ve mahalle komitelerinin işbirliğine inanıyorum. Biz aileleri, esnafı katmaya çalıştık, bütünlük içinde haklı bir zemin yarattık. Bunların da gözardı edilmemesi gerekiyor. ■

DISK 24 YAŞINDA

Sendikal Mücadele ve DISK

Ülfet Taylı

DISK'in kuruluşundan bu yana 24 yıl geçti. 16 Şubat'ta İstanbul'da yapılan kutlama DISK'li yöneticileri, uluslararası sendikal hareketin temsilcilerini, bazı siyasi parti yöneticilerini ve sayıları çok olmayan öncü işçiyi, temsilciyi bir araya getirdi. Önümüzdeki dönemde 141-142 tartışmaları ve DISK'in faaliyetlerinin serbest bırakılması için uluslararası insan hakları mahkemesine başvurulması DISK'le ilgili tartışmaları yeniden gündeme getirecek.

İki DISK var. Birincisi Türk-İş'in "siyaset dışı", "partilerüstü" anlayışına karşı devrimci bir çıkış. Adının başında yer alan devrimci sözcüğü ile siyasi iktidarın zor yoluyla ele geçirilmesi kastedilmiyor. Kuruluş bildirgesinde Beslenme Devrimi, Barınma Devrimi, Sağlık Devrimi, Vergi Devrimi'nden söz ediliyor. Ancak o yıllarda sosyalizm sözcüğü bile yeni yeni telaffuz edilmeye başlamış. Açıkça kapitalist özel mülkiyete karşı bir

programla ortaya çıkan partiler henüz yok.

DISK'le birlikte işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilinci ivme kazandı. 5-6 yıl gibi uzun sayılmayacak bir sürede DISK'e sahip çıkan işçilerin sayısı yarım milyona ulaştı. Ekonomik temelde ortaya çıkan grev, direniş, fabrika işgali gibi eylemler, uygulanış biçimleri açısından siyasi yönelim kazandılar ve DISK'le birlikte işçi sınıfı Türk-İş tarafından sınırları çizilen geleneksel sendikacılığı aşarak bağımsız tavrını ortaya koymaya yöneldi. 12 Eylül rejiminin ilk hedeflerinden biri oldu DISK. Faaliyetleri durdurulurken yöneticileri, üyeleri yargılandı. Mal varlığına el kondu. İCFTU yetkililerine göre DISK davası dünyada en uzun süren işçi sendikası davası.

İki DISK var demistik. Diğeri 15-16 Haziran'da işçilere "aranızdaki tahrikçilere kapılmayın, Türk ordusunun mensuplarına taş atmayın" çağrısı yapıyor. Sayı

DISK 24 YAŞINDA

ları yarım milyonu aşan bir potansiyeli Hava-İş Başkanı'nın da belirttiği gibi nitelikli örgütlenmelere dönüştürmeyi başaramıyor. Türk-İş'e göre daha iyi parasal haklar alıyor, ancak düzen partilerinin peşine takılmaktan kurtulmuyor. İşçi sınıfından yana bir program ve uygulamalar ortaya koymamasına rağmen CHP'yi destekliyor. Sözü çok edilen "tabanın söz ve karar sahibi olması" ilkesi bir türlü hayata geçmiyor. Sendika yönetimleri kendileri gibi düşünmeyen muhalefete hayat hakkı tanımıyorlar ve 12 Eylül geliyor, grev çadırları sökülürken işçiler işlerinin başına dönüyorlar.

İki DISK'i bir arada düşünmek gerekiyor.

Kuruluş Dönemi

1960 sonrasında çok sayıda işçi çalıştıran büyük işletmeler hızla artıyordu. Gecekondu nüfuzun işçileşme süreci de hızlanmaya başlamıştı. Toplumun çeşitli kesimleri giderek burjuvazinin egemenliğini de sarsabilecek bir hareketliliğin içine girdiler. Grev hareketlerini desteklemeyen, hükümetin grev yasaklamalarına karşı tavır almayan Türk-İş yönetimi ile muhalif sendikalar arasındaki gerginlik giderek tırmandı. 1966 yılı başındaki İstanbul Paşabahçe grevi bardağı taşıran son damla oldu. Türk-İş grevi desteklemeyi reddedince, işçilerin bağlı bulunduğu Kristal-İş, Maden-İş, Lastik-İş, Petrol-İş ve Gıda-İş sendikaları greve destek verdiler. Türk-İş yönetimi bunun üzerine bu sendikaları geçici olarak konfederasyondan ihraç etti. İhraç edilen sendikalar ilk olarak kendi aralarında DISK'in nüvesini oluşturan SADA (Sendikalar Arası Dayanışma)'yı kurdular. 13 Şubat'ta Çemberlitaş Şafak Sineması'nda yapılan bir kongre ile de DISK kuruldu.

DISK'i kuran sendikalar kuruluş gerekçelerinde Türk-İş'e şu eleştirileri yöneltiyorlardı:

"Türk-İş anatüzüğünde yazılı ilkeleri ve kongrelerinde alınan kararları artık uygulama gücünü yitirmiştir. Türk-İş hangi iktidar işbaşında ise onun paralelinde bir yol izlemeyi kendisi için baş ilke saymıştır. Türk-İş milli bir kuruluş olmaktan çıkmış, Amerikan yardımlarıyla ayakta duran bir kuruluş olmuştur. Türk-İş yurt gerçeklerine ve Türkiye şartlarına aykırı bir eğitim politikası gütmekte ve Amerikan hükümetinin Türki-

ye'de uygulamak istediği sendikacılık politikasına göre hareket etmektedir"

DISK'in kuruluşunda etkin olan sendikacılar 1961'de TİP kurucularıydı. AP ve YTP'li sendikacılar tarafından kurulan TİP ABD tarafından dayatılan siyaset dışı sendikacılığa bir tepki olarak doğmuştu. İşçi çıkarlarını savunan ve anti-empyralist söylemiyle özellikle 1965 seçimleri sonrasında emekçi halkın bir bölümü için umut olmayı başardı.

Toplumsal mücadelenin yükselmesine paralel olarak DISK'te kısa sürede gelişti. Türk-İş'ten DISK'e geçmeye çalışan, bunun için işten atılmayı, tutuklanmayı, hatta yaşamlarını yitirmeyi göze alan işçiler, hareketin giderek radikalleşmesine neden oldular. Özellikle sınıf bilinci gelişmeye daha yatkın özel sektör işyerlerinde grevler, fabrika işgalleri birbirini izledi. Gençliğin ve toplumun diğer kesimlerinin deneyimleriyle ortaya çıkan mücadele biçimlerini işçiler, kendi doğalarına uydurdular. Grevler sırasında çevre halkının verdiği destek, eşlerin, çocukların da mücadele içinde yer almasını sağlıyor, devrimci gençliğin

DISK'le ibrikte işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilinci ivme kazandı. 5-6 yıl gibi uzun sayılmayacak bir sürede DISK'e sahip çıkan işçilerin sayısı yarım milyona ulaştı

ziyaret ederek dayanışmada bulunması mücadeleyi güçlendiriyordu. Kısacası sosyalistlerle işçi hareketinin bağ kurabilecekleri geniş bir alan oluşuyordu.

DISK'in işçi hareketinde yarattığı radikalleşmeden ürkülerek meclise DISK'in kapatılmasını öngören iki ayrı yasa tasarısı sunuldu. Tasarıların hazırlanmasında AP milletvekili Şevket Yılmaz ve CHP milletvekili Abdullah Baştürk etkin olmuşlardı. DISK 15 Haziran'da işyerlerinde toplantılar yaparak sorunun anlatılması ve kısa yürüyüşler yapılması kararı aldı. Ancak 15-16 Haziran'da direniş DISK yönetiminin be-

Disk Örgütleniyor mu?

Dokuz yıl önce başlayan yargılamayla çalışmaları yasaklanan DISK, Tekrar gündeme geliyor. Yargıtay aşamasında yeniden gündeme geliş, ne işçilerin ne de yöneticilerin istemiyle olmadı. 141, 142 üzerine emirli yeni düzenlemeler ve 24. Kuruluş Yılı'nda yapılan İHD destekli toplantı, tartışmaların kaynağını oluşturuyor.

Generallerin sendikal çalışmalara izin verdikleri dönemde DISK üyesi işçilere "bekleyin" diyen yönetimlerin hızla yaptıkları politik tercihle, SHP'nin iktidarına bağlanan örgütlenme süreci seçim yenilgisiyle noktalanmıştı. Doğrudan ve dolaylı olarak Türk-İş ve bağımsız sendikalarda örgütlenme önerileri, işçileri yığınlar halinde düzen yanlısı örgütlenmelere hapsetti. İlke ve anlayış farklılıklarını bırakmanın ötesine geçip, DISK'in kuruluşunun bile hatalı olduğunu savunanlar, bu yığınlaşmayı hızlandırırken DISK'in de işçi sınıfı mücadelesinin dışına düşmesine güç kattı.

DISK'in üzerine düşen görevin "...işçi sınıfının işyerleri temelinde örgütlenmesini sağlamak olduğu ve 12 Eylül ile hesaplaşmanın buradan geçtiği" önerisine "hiç kimse yeni örgütlenme modelleri kabul ettiremez" diyen yönetim, uluslararası desteğe ve Türkiye'nin sistemin evrensel boyutlarındaki yerleşimine uygun ölçülerde bir çıkış aradı. Ne var ki, üyesi olduğu uluslararası örgütlerde DISK ile Türk-İş birleşmesi biçiminde öneriler kulakları tırmalamaya başladı, ASK üyeliğinin askıya alınması ile yüzyüze geldi.

Gerçekleştirilemeyen bu önerilerle 9 yılını dolduran DISK, 24. kullama yılında G. Başkan Aptullah Baştürk'ün "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuracağız" açıklaması ile yeni bir noktaya geldi. İcazetli bir 141, 142 düzenlemesiyle, uluslararası ilişkilerdeki düzenlemelerle DISK örgütlenmesinin önünün açılması mı bekleniyor? Bütün bunlar gerçekleştiğinde DISK ve bağlı sendikaları örgütlenebilecekler mi, işçiler DISK'te örgütlenebilecekler mi?

DISK ve bağlı sendikaları dışa düşmüşlükten sıyrılıp güne dahil olabilecekler mi? Bu dahil oluşu sendikal alanda belirleyici olmaktan başlayıp, sendikal örgüt olarak her alanda sarsıcı olarak Türkiye'nin gündemine girebilme olarak anlamak gerek. Açık söylemek gerekirse 2 trilyonluk bir ekonomik güçle işe başlayacak olsa da bu yönetimlere sahip olan ve kendini yeniden üretmeyen bir DISK'in yapacağı fazla bir şey olmayacaktır. Özellikle 500 bini bulacak işten çıkarmalara, grevlerin engellenmesine ve grev zincirlerinin işçilerin iradelerinin dışında imzalanan sözleşmelerle parçalanmasına sessiz kalan sınıfa, geçmiş anlayışlarla verebileceği bir cevap olamaz. Aksine "en iyilerinin" bile sistemin yarattığı sonuçlarla uğraşmayı hedefleyen bugünkü sendikalar kalabalığının içine yeni bir karmaşa unsuru olarak eklenmiş olacaktır.

Bütün bunlara karşın öniine, işçileri işyerlerinde örgütlemeyi ve 12 Eylülle hesaplaşmayı kovan, sistemin sonuçlarıyla değil, olumsuzlukların kaynağı ile de mücadeleyi yürütecek politikaları üreten bir DISK olursa örgütlenebilir, örgütlenmelidir. 24. Kuruluş Yılıyla ilgili çıkarılan yayındaki bir önerme ise bundan uzak olduğunu göstermektedir: "...bir defaya mahsus olmak ve sonuçta siyasal rejimin demokratikleştirilmesi programını uygulamak üzere, sosyal demokrat, sosyalist parti ve grupların genel seçime ortak liste ile katılması." önerisi, DISK yöneticilerinin SHP tercihlerine yönelişlerindeki söylediklerini hatırlatıyor. DISK'in önündeki yasakların kaldırılması için parlamentoyu hedefleyen yönetimler, bugün farklı yerlere savrulmuş olsalar bile, DISK örgütlenmesinde kitlelere yine parlamentoyu hedef olarak göstereceklerdir. Kitlelerin örgütlenmesini sınıfsal değerlere bağlı olarak yaratılmadıkça bu tür önermeler bireylerin sorunlarını çözmekten öte gitmeyecektir. ■

Çetin Uygur

lirlediği çerçeveyi çoktan aştı. DISK üyesi işçiler sokağa dökülürken, aralarında en az onlar kadar Türk-İş üyesi işçiler de göze çarpiyordu. İstanbul ve İzmit'te polis kurduğu barikatlar aşıldı. Biri polis, 4 kişi öldü. Kemal Türker radyodan yaptığı konuşmada işçileri işbaşı yapmaya çağırdı. 15-16 Haziran DISK için de bir dönüm noktasıydı.

12 Mart ve Sonrası

DISK, 12 Mart'ı "Atatürk devrimlerini koruyacağını" umduğu orduyu "desteklediğini" söyleyerek karşıladı. Ardından kısa süren bir gerileme dönemi yaşandı. 1973'den başlayarak grevler yeniden hız kazandı. Dışa bağlı sanayileşmenin sonucu ortaya çıkan bunalım tekelsiz sermayenin saldırılarının giderek artmasına, sınıf çelişkilerinin keskinleşmesine yol açıyordu. Türk-İş'in belirlediği alana sığmayan binlerce işçi DISK'i seçmeye başladılar. 1975 yılına kadar aralarında Genel-İş, Oleyis, Petkim-İş'in de bulunduğu çok sayıda sendikaların katılımıyla DISK'in üye sayısı 500 bini buldu.

Ancak büyüme çeşitli sorunları da birlikte getirdi. "Sendikal demokrasi", "yönetimde işçilerin söz ve karar sahibi olması" gibi konularda oluşturulmuş bir perspektif bulunmadığından nicel büyüme sendika yönetimleri ile işçiler arasındaki kopukluğu güçlendirdi. Sendika yönetimlerinin kararlarının tartışılmadan uygulanması gelenekleşti, işçiler sendika yöneticilerinin siyasal eğilimlerinin "kitle tabanı" gibi görülmeye başladılar. 1976 yılından başlayarak "ileri demokratik düzen", "barış, demokrasi, toplumsal ilerleme" söylemleri de aynı anlayışla DISK'e egemen kılındı. Sosyal demokrat nitelikte sendikaların katılımından sonra DISK, bu sendikacılarla revizyonizme yakın olan eski yönetim arasında çatışmalara, ilkesiz birlikliklere sahne olacaktı.

70'li yılların ikinci yarısından başlayarak işçiler daha yoğun biçimde faşist saldırılarla karşı karşıya kaldılar, bir yandan da kazanılmış haklarını koruyabilmek için mücadele vermeleri gerekiyordu. DISK önderliğinde yapılan DGM direnişi gerçekte bir genel grev uygulamasıydı ve kamuoyunda geniş yankı uyandırdı, DGM'lerin işlevsizleşmesi sonucunu doğurdu. Aynı yıl ve izleyen yıllarda 1 Mayıs kitleleşme biçiminde kutlanan 16 Mart katliamının hemen ertesinde "faşizme ihtiar eylemi" yapıldı. Yapılan bu kitleleşme gösterilere rağmen DISK yöneti-

D İ S K 2 4 Y A Ş I N D A

minin gelişen toplumsal mücadelenin ivmesine ayak uydurabildiğini söylemek zor. Çünkü emekçi sınıflar üzerindeki baskılar ve faşist saldırılar daha aktif bir direnme çizgisini zorunlu kılıyordu. DİSK böyle bir çizgiyi benimsemediği gibi, işçilerin bağımsız sınıf tavrını savunmak yerine yapılan bütün ara ve genel seçimlerde CHP'yi destekledi.

Disk Ve Ulusal Demokratik Cephe

1977 yılında Kemal Türkler tarafından yapılan Ulusal Demokratik Cephe UDC çağrısı DİSK yönetimini ikiye böldü, reformist ve revizyonist kanatlar arasında ayrılıkları ön plana çıkardı. "Barış, demokrasi ve toplumsal ilerlemeden yana güçler"i bir araya gelmeye ve "CHP'yi somut görevler üstlenmeye çağırın" UDC çağrısına DİSK yönetim kurulu üyelerinden 4'ü katılmadıklarını bildirdiler. Kamuoyundaki yoğun tartışmalardan sonra erken genel kurula gidildi. Aralık ayı içinde yapılan genel kurulda yeni yönetim büyük ölçüde reformist sendikacılardan oluştu. Başkanlığa Genel-İş Başkanı Abdullah Baştürk, Genel Sekreterliğe de bir ay öncesine kadar Kemal Türkler ekibi ile birlikte tavrı alan Fehmi Işıklar getiriliyordu. Yönetimde temsil edilmeyen Maden-İş, Baysen, Banksen sonraki yıllarda ayrılıkçı bir tavrı izlemeye başladılar. 7. genel kurul geleneksel ittifakın yeniden oluşmasına yol açarken, 7 sendika (Yeraltı Maden-İş, Deri-İş, Nakliyat-İş, Limter-İş, Devrimci Sağlık-İş, ASİS, Sine-Sen) yeni bir sendikal anlayışın ilkelerini yayınladıkları deklarasyonla somutluyorlardı. Daha sonra 5 sendikanın da katılımıyla 12 sendika genel kurulu terk etti.

Birliğin ancak ilkesel davranabilen kişi ve yönelişler arasında gerçekleşebileceğini, kendi siyasi varlıklarının devamını DİSK yönetiminde 1-2 koltuk kapabilmekte bulan ve bunun için devrimci etkinliklere karşı tavrı almakta çekimlenenlerle; işçi sınıfının iktidar mücadelesinde, faşizme karşı dışı dış, kararlı bir mücadele verenlerin birleşecekleri ortak bir nokta olmadığını belirten sendikalar görüşlerini şöyle dile getirdiler:

"Türkiye bir dönüm noktasına gelmiştir. DİSK'in önündeki ivedi görev direnenlerin yanında yerini alması, bu direnişin genişlemesi için zorunlu aygıtların yani direniş komitelerinin en geniş örgütlenmesini sağlamaktır."

.....
"Tekel, Tarış, Antbirlik, Çorum bu çabanın (reformist sendikacılığın) boşa çıkışının en somut örnekleridir. Faşizme karşı mücadeleyi içi boş kitle eylemlerine indirgemek isteyenler düzenin parçası haline gelmiş reform istlerdir. Bu genel kurulun faşizmle emperyalizme, şovenizme karşı mücadele için tek yolu vardır. Yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız DİRENİŞ CEPHESİ'nin işçi sınıfının içinde gerekli olan yapısal değişikliği bu genel kurulda ortaya koymak, bu yeni biçimi burada yaratmaktır."

"Bu yeniden organizasyonun ilk ve

temel koşulu 'düzenen' tam bir kopuştur. Bu düzenin tam anlamıyla saldırılardan oluşturulduğunu en geniş kitleye anlatmak onları bu saldırılara karşı savunma gruplarında birleştirmek mücadeleye sokmaktır."

"Bu temel perspektif etrafında ilkel, düzenle bağlarını atmış bir DİSK yaratmaz isek, ne denli koalisyonlarla bir araya gelirsek gelelim, YARIN ÇOK GEÇ OLACAKTIR"

12 Eylül geldiğinde DİSK'te adı geçen sendikalarca öngörülen birliktelik ve yapısal değişiklik gerçekleştirilememiştir. ■

Hekimhan ve Yenicekte direnişlerine öncülük eden Yeraltı Maden-İş, DİSK içinde farklı bir sendikal anlayışın simgesi oldu. Bu sendikal anlayış kendisini işyeri örgütlülükleri ve ekonomik alanla sınırlı kalmayıp, siyasal ve toplumsal alana taşın mücadeleye ifade ediliyordu.

12 Eylül'ün Hedefi İşçi Sınıfı ve DİSK'ti

12 Eylül darbesi daha ilk saatlerde hedefini açıkça belirtmişti. Güvenlik Kurulu (MGK) adıyla 5 generalin yayınladığı bildiri ile DİSK, MİSK (unutulduğu iddiasıyla sonradan HAK-İŞ de eklendi) ve bağlı sendikaların faaliyetleri durduruldu. Hedef işçi sınıfı idi. Dolayısıyla ana vuruş hedefi olarak da Türkiye'nin Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu DİSK seçildi.

MİSK'in bu işe dahil edilmesinin nedeni, ileride "biz sağa da sola da karşıyız" gerekçelendirmelerine zemin hazırlamaktı. İlk günlerde bazı MİSK yöneticileri gözaltına alındılar, ancak kısa zamanda salındılar. MHP davasında ülkücü kuruluşlar ile MİSK arasında çok yakın bir ilişkinin saptanmış olmasına rağmen sıkıyönetimlerce MİSK'e ve bağlı sendikalarına dava açılmadı. Daha sonradan sivil mahkemelerde MİSK aleyhine açılan davada ise MİSK'e ciddi bir suçlama getirilmedi. HAK-İŞ'in çalışmalarına ise kısa bir süre sonra izin verildi.

DİSK'e ulusal ve uluslararası hukuka aykırı olarak faaliyetten men yasağı getiri-

SIAD'ın "enflasyonun nedeni sendikalar"dır, "ideolojik grev" sloganlarıyla giriştiği kampanya, yine TİSK'in 1980 ortalarında örgütüne gönderdiği "Teşkilatlanma, Dayanışma ve Toplu Sözleşme Prensipleri, Tavsiye ve Hedefleri" başlıklı gizli talimatı ve ekonomik bunalımın sorumluluğunu sendikalara yükleyen resmi tavrı ile varılacak yer belli idi. Tüm önlemler alınarak oraya varıldı.

24 Ocak kararları daha az özgürlük gerektiriyordu. Sendika özgürlüğü ve sosyal haklar kısıtlanacaktı. Kısıtlanacaktı.

Ücretlerin düşürülmesi gerekiyor. Düşürdüler.

Kazanılmış hakların geriye alınması gerekiyor. Geri aldılar.

Ve yeni sendikal düzenlemeler için 24 Ocak Kararlarının gerektirdiği sosyal siyaset, yasal çerçeveye kavuşturuldu.

12 Eylül darbesinden önce, TİSK, TÜ-SIAD, MESS neyin gerçekleştirmesini istemişse aynen gerçekleştirildi.

Sendikal yaşamda belki bir tek "check-off" (sendika aidatlarının bordroda kesilmesi) dışındaki isteklerinin hepsi kabul edildi. Generaller işverenlerin bile beklemediği ölçüde cesur ve cömert davranıyorlardı. Nitekim işçileri "mutlu azınlık" olarak ilan eden o dönemin TİSK Başkanı "20 yıldır biz ağladık, onlar güldü" derken şimdi kimin canının yakılacağını açıkça ilan ediyordu.

İşte DİSK davası bu nedenlerle açıldı. Dolayısıyla DİSK davası adli değil, siyasi bir davadır.

12 Eylül darbesi sonrasında 200 dolayında DİSK ve üye sendika yöneticisi, temsilcisi, üyesi, uzmanı gözaltına alındı. Büyük çoğunluğuna işkence yapıldı. DİSK'lilerin işkence konusunda askeri savcılığa verdikleri dilekçeler dosyalarından alındı. Dava 25. 6. 1981 günü 52 idam talebi ile başladı. Daha sonra 160 ayrı dava açıldı. Sanık sayısı 1477'ye idamı talep edenlerin sayısı 78'e yükseltildi. Toplam iddianame sayfa sayısı 3 bine yükseltirken, davada 500 klasör, 25.000 dolayında belge elden geçirildi. 5 yıl sonra İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde verilen karar ile 264 DİSK yöneticisi 5 yıl 6 ay 20 gün ile 15 yıl 8 ay arasında hapis cezasına çarptırıldı. Gerekçenin yazılması 2 yıl 4 ay sürdü. Ve dava dosyası başlamasından 9 yıl 2 ay sonra Askeri Yargıtay'ın 3 no'lu dairesine gelebildi.

Bu arada DİSK yöneticisi olarak Bakırköy Savcılığınca TCK'nın 141. maddesine muhalefetten açılan soruşturmada "soruşturmaya yer olmadığı" kararı verildi. Yatanlar yattıkları ve aldıkları ceza ile kalmıştı.

12 Eylül darbesi sonrasında 200 dolayında DİSK ve üye sendika yöneticisi, temsilcisi, üyesi, uzmanı gözaltına alındı. Büyük çoğunluğuna işkence yapıldı.

irken, metal, tekstil ve cam işçilerinin uzun zamandır sürmekte olan grevlerine son verildi. Yüksek Hakem Kurulu (YHK) zorunluluğu getirildi. DİSK ve bağlı sendikaların paraları bloke edildi, malvarlığı sıkıyönetimkomutanlarınca belirlenen kayımlara teslim edildi.

Perşembenin gelişi çarşambadan beliydi. 1980'e yoğun ekonomik, sosyal ve siyasal bunalım ile varılmıştı. 24 Ocak kararları ile Türkiye tarihinde yeni bir sayfa açıldı. Gittikçe yoğunlaşan tekelleşme eğilimi, Toplu Sözleşme Koordinasyon Kurulu, Eşel Mobil Kanun Tasarısı, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu TİSK'in ve Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği TÜ-

D İ S K 2 4 Y A Ş I N D A

Ancak DİSK hakkındaki "faaliyetten men" yasağı sürüyor. Bankalardaki yaklaşık 180 milyar TL ile, yaklaşık 1 trilyon 440 milyar TL gerçek sahiplerini bekliyor.

12 Eylül darbesinden sonra ayrıca 11 bağımsız sendika ile bir TÜRK-İŞ sendikası ve 395 yönetici hakkında DİSK iddianamesindeki benzeri suçlamalarla davalar açıldı. Bunlardan BANK-İŞ sendikası yöneticileri cezalandırıldı ve sendika kapatıldı. Bu karar Askeri Yargıtay'ca da onandı.

DİSK davası ile gerçekte yargılanan işçi sınıfı idi. DİSK iddianamesinde 864 sayfa işçi sınıfını mahkum etmek amacıyla doldurulmuştu. İşçilerin bir toplumsal sınıf olarak varlığı reddediliyor, işçilerin ekonomik, siyasi, kültürel muhalefeti yasak sayılıyor. Sendikalar ise düzenin emrindeki kuruluşlar olacaktı ve siyasi etkinlik haklarını kullanamayacaklardı. Nitekim DİSK-İ iddianamesininin 104. sayfasında şöyle deniliyor:

"DİSK'in teşkil ettiği 13. 2. 1967 tarihinde kurucular bu örgütü, devletin batı tipi demokratik düzeni içinde onun çarklarından birisi olmak için kurmamışlardır."

İddianamenin 3. sayfasında da şöyle deniliyordu:

"DİSK, kuruluşunu takip eden yıllarda, işçi-işveren uyumsuzluklarında benimsediği katı ve uzlaşmaz tutumla, TÜRK-İŞ'e nazaran mensuplarına daha fazla imkan sağlayarak gelişme yoluna gitmiştir."

Yaklaşım budur. Düzenin bir çarkını oluşturacak, siyasi etkinlik hakkını kullanmayacak ve de doğa işlevi olan "daha yüksek ücret" mücadelesi bile vermeyecek bir sendikacılıktır amaç.

İşte bu yaklaşım 12 Eylül darbesi sonrasında damgasını vurdu. 1982 Anayasası ve 1983 sendika yasaları bu yaklaşım ile hazırlandı. Bu yaklaşım için "içerden" gerekli desteği ise TÜRK-İŞ sağlayacaktı. Üyesi olduğu uluslararası kuruluş ICFTU daha 13 Eylül 1980 günü yayınladığı bildiride "görünen niteliği ne olursa olsun, biz her türlü askeri yönetime karşıyız" açıklamasını yaparken, TÜRK-İŞ, 12 Eylül darbesine bakan verdi ve bu yüzden de uluslararası kuruluş üyeliği askıya alındı. Ancak koltuk koruyucular ve işçi sınıfı düşmanları müsterek çıkarılarda anlaşabiliyorlardı.

DİSK davası sürerken İstanbul kararından önce zamanın Çalışma Bakanı TBMM'de yaptığı konuşmada DİSK için "o kafası kopası sendikalar" deyimini kullanıyor, zamanın başbakanı ise DİSK'in hala komünistlerden para aldığı iddia ediyordu.

DİSK davasında nihai karar bekleniyor. Belki daha 4-5 yıl sürecek. Davadaki savunması sırasında "bir işçi kuruluşu hakkında ise nihai kararı verecek olan da işçi sınıfıdır" diyen DİSK Eğitim Dairesi müdürü Faruk Pekin "bu dava neden açılmıştır" soru-

sunu şöyle yanıtlıyordu:

"Birinci olarak, bu dava 12 Eylül sonrasında örgütlenme özgürlüğünün önemli ölçüde kısıtlanmasının gerekçesini oluşturmada kullanılmıştır. ...İkinci olarak, elde ettiği yüksek ücretler ile tüm işçilerin yönelmeye başladığı DİSK, sendikal mücadele ortamından çekilerek, ücretlerin son 5 yıl içinde net olarak yüzde 50 oranında düşürülmesi gerçekleştirilmiştir. Üçüncü olarak, bu dava ile yarım milyonu aşkın işçi sendikası bırakılmıştır. Dördüncü olarak, bu da-

Hava-İş Genel Başkanı Atılay Ayçın

"DİSK Yanlışlarıyla Birlikte Değerlendirilmeli"

Geçmişimizi doğru ve yanlışları ile birlikte değerlendirmeliyiz. DİSK hatasız bir yapı değildir. 12 Eylül'ün DİSK yöneticilerini tutukladığı, sendikaların faaliyetlerini durdurduğu bir ortamda DİSK'li işçilerin suskun kalmış olması bile onun amelîyat masasına yatırılması için yeterli bir nedendir. Kuşkusuz DİSK sendikal mücadele tarihimize Türk-İŞ'e göre farklı bir yapıyı, farklı bir sendikal anlayışı temsil eder. "Partilerüstü sendikacılık"tan kopuşun simgesidir ve devrimci bir çıkıştır. Ancak DİSK yönetimi işçilere sınıf bilincinin taşınması, ekonomik mücadelenin politik mücadeleye bağımı kırılması gibi, sendikalara düşen çok önemli işlevleri yerine getirememiştir. Binlerce işçiyi kapsayan nicel çoğunluk, nitelikli örgütlülüklere dönüştürülemedi. İşçilere yukardan aşağıya yönetimin düşüncelerinin taşınmasından öte, işçi inisiyatifinin geliştirilmesi ve sınıf bilimi

doğrultusunda eğitim sağlanamamıştır. DİSK'in kuruluşunun 24. yıldönümünde bütün bu gerçeklikler ele alınmalıdır. Eski yönetiminin mantığıyla oluşacak bir DİSK'in, sınıfın gerçek sendikal örgütü olacağını söylemek mümkün değildir.

Sendikal bürokrasi, eğer sınıf bilimiyle yeterince donanmışlarsa içinde yer alanları çok kolay öğütüyor. Bir yanda acımasız bir mücadele ortamı var, diğer yanda düzenin sunduğu olanaklar. İşçi denetiminin yeterince olmadığı koşullarda düzenle bütünleşmek çok kolay. Bunun panzehiri işçilerin sendikasına sahip çıkabilecekleri, yönetimde söz ve karar sahibi olabilecekleri örgütlenmeler oluşturmak. "Üreten bizsek, yöneten de olmalıyız" anlayışını onlara taşımak. Bunlar gerçekleştirilmeden yeni bir konfederasyon oluştuğunda, bugün Türk-İŞ'in muhalefet cephesinde varolan sorunlar bütünüyle oraya da taşınır diye düşünüyorum. ■

va her zaman siyasi iktidarların dümen suyuna davranan TÜRK-İŞ üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılarak muhtemel ufak çikışlar da önlenmiştir. Beşinci olarak, "ideolojik grev" nitelendirmeleriyle grev hakkı kötülenmiş ve söze bir grev hakkının yasalasması sağlanmıştır."

DİSK davası ile işçi sınıfı mahkum edilmek istendi. Aradan yıllar geçti. Türkiye 1989 Bahar Eylemlerini, Mengen Yürüyüşünü yaşadı. DİSK ise 24. kuruluş yıldönümünü sosyal hakların ve DİSK'e ilişkin hukuk skandalının ele alındığı bir tartışmalı toplantı ile kutladı. Mücadele sürüyor. ■

D İ S K ' t e n N e d e n K o r k u l u y o r ?

Şükran Ketenci

Dış görünüm üzerinde değil de, biraz yakından gözleyip, duygulardan arınmış değerlendirme yapabildiğimizde DİSK ile Türk-İş'in tabanlarında sendikal örgütlenmelerinde, yönetim kadrolarında öyle uçurum niteliğinde ayırım bulunmadığını söylemek durumunda kalınabilir. Türk-İş'ten koparak kurulan, aynı eğitim ve kültürden geçmiş kadrolarla aynı sosyo-ekonomik koşullarda oluşmuş örgütlenme için doğal bir sonuç bu. Daha da ileri giderek tek tek sendikalar ve şubelerin örgütlenmesini, yapılanmasını irdelediğimizde Türk-İş içinde bazı işkolları ve şubeler için daha nitelikli, ilkel örgütlenmelerin de bulunabildiğini söyleyebiliriz.

Farklılık ne idi? Neden 12 Eylül yönetimi şekilsel de olsa Türk-İş'i açık bıraktı. Sendikal hakların gaspedilmesi uygulamasının gerçekleştirilmesinde

lenmeye etkilerini de gözardı edemeyiz. Ancak gerek kopma gerekse sonrasında, genel yapılanma ve sendikal anlayış ile uygulamada DİSK yapısına yakın bazı sendikaların Türk-İş içinde, Türk-İş yapısına yakın bazı sendikaların da DİSK içinde kaldıklarını söylemeliyiz.

Yine de DİSK'in kurulması ile başlayan ve giderek gelişen bir Türk-İş/DİSK ayrımını gözardı edemeyiz. Çünkü örgütlenmelerin iç dinamikleri kadar belki de topluma verdikleri mesajlar önemlidir. DİSK sınıf ve kitle sendikacılığı ilkeleri ile sendikacılık yapmak, Türk-İş ise "partilerüstü politika" ve "uzlaşmacı sendikacılık" damgaları ile işlevini sürdürmek gibi çok önemli rol ayrımı içindeydiler.

Bu çok önemli roller ayrımı başka siyasal partiler ve demokratik örgütlenmeler, Türk solu ve tüm dinamik güçlerin iki örgüte farklı yaklaşımlarını getiriyor, giderek iki örgütlenme üzerindeki etkileşimler, ilgilerle bağlantılı fiili ve yapılanma ayrımı da geliyordu.

Herşeyden önce Türk-İş ağırlıkla kamu sektöründe örgütlü idi. Siyasal iktidarlarla uzlaşan yaklaşımları ile bu örgütlenmelerin kolayca koruma avantajına sahipti. Siyasal iktidarlar için de, sosyal demokratların iktidarda oldukları dönemlerde de hiçbir şey değişmemek koşulu ile, Türk-İş ile anlaşmak kolay ve rahat oluyordu. Ecevit'in DİSK'in desteğine karşılık, 'diyet borcum yok' diyerek iktidara gelir gelmez, Türk-İş ile toplumsal anlaşma yapma yolunu seçmesi, hatta iş kolu yetkisi olmadan Tekel işyerleri için Tek Gıda-İş sendikası ile toplu sözleşme imzalaması, siyasal iktidarların Türk-İş'i seçmelerinin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Kaçınılmaz olarak, savunduğu ilkelere de ötesinde DİSK'in var olması, gelişebilmesi, ilkel sendikacılık yapabilmesi, daha iyi haklar alması ile doğrudan bağlantılı hale gelmiştir. Özel sektörde işyeri işyeri, işverenlerin büyük direnmelerini yıkarak varolabilme zorunluluğu DİSK'in sendikalarında görev alan kadroları daha dinamik olmaya itmiştir. Sonuç olarak DİSK'e bağlı sendikalar 12 Eylül'e kadar Türkiye'de işçilerin ücret ve işyeri çalışma koşullarındaki iyileşmenin lokomotifini

İşçiler 12 Eylül politikalarına duydukları tepkiyi 1989'da gerçekleştirilen "Bahar Eylemleri" ile güçlü bir biçimde ortaya koydular. Mücadele sdnucu aldıkları parasal haklarla gerçek ücretlerindeki düşüşe bir ölçüde de olsa "dur" dediler.

DİSK'in fiilen kapatılmasını, yöneticilerinin yargılanmasını yeterli gördü?

Öncelikle uzun köklü, yerleşmiş bir geçmişten çok, lider kadroların kimliği ile bağlantılı sendikalar ve şubelerin sendikacılık anlayışlarında önemli farklılıklar bulunduğunu vurgulamalıyız. Türk-İş içinde her zaman varolan bu farklılık ve çatışmanın büyümesi, sendikal anlayıştaki uçurum DİSK'in doğmasında başlıca etken olmuştur. Elbette o dönemdeki diğer önemli sosyal gelişmeleri, örneğin TİP'in doğuşu, gelişmesini, soldaki, demokratik örgütlenmelerdeki gelişmeleri ve tümünün sendikal yapılanmaya, örgüt-

DISK 24 YAŞINDA

görevini üstlenmişlerdir. Tekstil, metal iş-kollarındaki gelişmeler bu anlamda çok daha büyük sayılarla işçi üyelerinin var olmasına karşın, işveren sendikalarına grup sözleşmelerinde direnebilen, grevle hak alabilen DISK üyesi sendikalar olmuştur. Bu böyle olduğu için de işveren sendikaları ile Türk-İş üyesi sendikalar daha önce anlaşmış, sözleşmelere DISK üyesi sendikaların alacağı ve daha yüksek olacağı önceden bilinen rakkamların düşük rakkamla sözleşme imzalamış sendikaların üyelerine de verileceği yolunda hükümler konmuştur.

DISK üyesi sendikaların toplu sözleşme masalarındaki lokomotif işlevi elbette sosyal alanlarda da gücünü ve dinamizmini geliştirmiştir. DISK bütün faaliyetleri ve eylemleri ile toplum dinamiklerini yönlendiren, söz sahibi üye sayısının daha az olmasına rağmen Türk-İş'ten çok daha etkin bir işçi konfederasyonu kimliğini kazanmıştır.

12 Eylül yönetimi işte bu nedenle sendikal haklarını gaspedilmesinin kolayca gerçekleştirilmesinde tepkiyi yok etmek üzere DISK'i hedef seçmiştir. Dünyaya görüntü verilirken sendikaların kapatıldığı ve sendikal hakların yok edildiği gibi bir seçimin saklanması yoluna gidilmiştir. DISK fiilen kapatılarak, yöneticileri işkence ve tutuklanmaya muhatap edilerek bütün Türkiye işçi sınıfı ve bütün sendikacıların yıldırılması, caydırılması, köleleştirilmesi seçilmiştir. Böylece Anayasa ve yasalardaki sendikal hakların özünü ortadan kaldıran değişiklikler kolayca yapıldığı gibi çok daha önemlisi, işçiler ve sendikacıların bilinç altına yasakların, köleleştirilmenin yerleştirilmesini sağlayan ortama katkı sağlanmıştır. Türk-İş yönetimi niteliğine bakmaksızın ihtilal yönetimi ile de uzlaşma yolunu seçmiş, ihtilal hükümetine genel sekreterini bakan vermeye kadar işi ileriye vardırılmıştır. Sonra da Türk-İş'i kapattırmamış olmakla övünmüş, bunu kazanç hanesine yazmıştır.

1984 sonrası sivil iktidarlarda, yeni yasalarla yeni sendikal düzene geçişte verdiklerinin karşılığı olarak Türk-İş çok kazançlı çıkmış görünümündedir. Toplu pazarlık haklarından yararlanabilmeleri için DISK üyesi işçilerin de zorunlu üyeliği ile üye sayısı birden artmış, 12 Eylül öncesinde Türk-İş'i yavaş yavaş küçülten rekabet ortadan kalkmıştır. Ancak 1984 yılının daha ilk aylarında Türk-İş yöneticileri ne kadar çok şey kaybettiklerinin ayırımına varmışlardır. 12 Eylül öncesinin ortamında ve koşullarında DISK varken, daha demokratik bir hukuk düzeni ve hak ara-

yabilme dinamizmi sözkonusu iken, "uzlaşma" ortamında da olsa Türk-İş'i ciddiye almak, masalarda birşeyler vermek durumunda olan siyasi iktidarlar ve işverenler, tavırlarını değiştirmişlerdir. Yeni düzende siyasi iktidar için Türk-İş'in caydırıcı bir kimliği yoktur. Toplu pazarlık masalarında işverenler kolayca istemlerini dikte ettirebilmektedirler. Sonuç olarak imzalanan her yeni sözleşme işçiye hak getirici değil, hak götürücü olmuştur. İş-

Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan

Birlik Türk-İş'de Olmalı

DISK her şeyden önce yaşanan bir olgu. DISK'in Türkiye'deki sendikal harekette yaptıkları ortadadır. İşçi sınıfı hareketine, demokrasi mücadelesine katkıları inkar edilemez.

Ancak bugün ayrı bir konfederasyon kurulması, sendikal birliğin Türk-İş'de gerçekleştirilmesi ve bugün konfederasyon içinde egemen olan anlayıştan farklı bir sendikal anlayışın hakim hale getirilmesini engelleyecektir. Türk-İş'de egemen olan anlayış, salt uzlaşmacı ve teslimiyetçiliğe giden ve sendikaların bir sınıf örgütü olduğunu reddeden bir anlayıştır. Oysa her şeye karşın Türk-İş özü itibarıyla bir sınıf örgütüdür ama hem bu gerçeği hem de sınıf mücadelesi anlayışını kabul etmemektedir. Bizim savunduğumuz anlayış ise sorunların demokratik uzlaşma yoluyla çözümlenmesi halinde sınıfın gücüyle, tavrıyla mücadele etmenin kavgasını vermektir. Bugün DISK kurulursa hoşnutsuz ve sendikalara güvensiz işçi kesimlerini alıp götürebilir mi bunu değerlendirme imkanım yok. Eğer böyle bir itibar görürse, işçiler böyle bir yapı içinde yeralmayı yeğlerlerse buna saygı duyarız. Ancak esas önemlisi işçilerin burada ya da burada bulunmazdan önce, Türk-İş bünyesindeyken de kendisi aleyhine politika üreten yöneticilere seylrci

kalmamaları, yöneticiler mücadele etmiyorlarsa duruma müdahale etmeleridir. İşçilerin bundan farklı bir anlayışları olursa orada da her şey baştaki yöneticilerin insaf ve anlayışına kalır. İşçi meselelerine, sendikasına sahip olmalıdır. Zaten giderek böyle bir eğilimin de işçiler arasında yaygınlık kazandığını görüyoruz. Ben geçmişte DISK'de bulunmadığım, hatta o dönemde sendikacı bile olmadığım için o günkü gözlemlerimle bazı taktir ettiğim tavırlarını görmekle birlikte katılmadığım yönlerinin de bulunduğunu söyleyebilirim. Bizim bugün savunduğumuz anlayışın DISK'in devamı gibi yalnız anlaşılması için söylüyorum. Bu çerçevede Türk-İş içinde mücadelesini verdiğimiz anlayışa göre, sınıfın dünya görüşüne ters düşmeyecek ekonomi ve demokrasi programlarını gerçekleştirmek ve varolan koşullara uygun politikalar geliştirmek gerekiyor. Biz Türk-İş içinde olmayı savunmamıza karşın başka sendikalar ve konfederasyonlarla da ortak tavır içinde bulunulmak gereken konularda işbirliklerine gitmekten yanayız. Bunun dışında DISK'in, kurulmak için bir demokrasi mücadelesi vermesi gerekiyorsa biz buna katılmaya da hazırız.. ■

çinin sürekli hak kaybetme karşısında korkuyu yenmeyi öğrenme, tepki göstermeye başlaması noktasına kadar.

İlk önemli taban tepkileri, 1989 yılının bahar eylemleri ve 1990 sonunda madencilerin "büyük Zonguldak direnişi" değişimin sağlıklı bir sendikalizme geçişin ilk ciddi adımları. DISK'in geleceği sorusuna da bu ilk ciddi sevinçli adımlardan yola çıkarak yanıt aramak doğru olabilir. ■

Cizre İzlenimleri

CEZALANDIRILAN CİZRELİ

Semra Somersan

Urfa'lı şoför savaş nedeniyle Güneydoğu'dan kaçıp sonra geri dönenlerden üç misli taksi parası aldıklarını anlatıyor. Kaçanların çoğu zenginler, yani Türk, diye bildiriyor şoför. Kürtler fakir. Durdukları yerde duruyorlar.

"Bombardıman uçaklarından korkmuyor musunuz?" diye soruyor Avrupa Parlamentosunda Yeşil milletvekili Claudia Roth Kasım ayındaki ilk Güneydoğu ziyaretinden sonra, savaşın 21. gününde Yeşillerin sözcüsü Ali Yurttagül'le yaptığı ikinci ziyarette.

- Korkacak ne var? Biz zaten bit-

mişiz. Zenginler hep gitti. Herşeyi kaybettik. Yiyecek alamıyoruz.

- Sığınaklar?

- Sığınak kimse bilmiyor ki. Vilayetin altında, Emniyet Müdürlüğü'nün altında sığınak var. Hepsi bu. Başka kimse için sığınak yok.

- Hayatında hiç alarm duydunuz mu?

- Yoo. İtfaiye sesi duydum yalnız. Ama geçen pazar günü alarm olacak dediler. Bekledim. Ses gelmedi. Polise sordum. Polis, "Size gelmemiş, buraya geldi." dedi.

- Gaz masken var mı?

- Urfa'da gaz maskesi yok. Kimde para var ki almaya. 300 bin lira falanmış.

Claudia Roth'un bıraktığı yerden Ali Yurttagül sürdürüyor soruları:

- Kanun değişecekmiş. Kürtçeye serbestlik gelecekmiş. Kürtçede şimdi serbestlik yok mu?

- Var daaa... Yasak...

- Yani Kürtçe yasak ama herkes konuşuyor öyle mi?

- Yani yasak olması lazım. Konuşmak yasak.

Claudia Roth için herşey Almanca'ya çevriliyor. Neyse ki 2932 sayılı yasayı ve önerilen değişikliği anlatmak gerekmiyor. Roth bir gün önce Ankara'da bakanları, milletvekillerini, siyasi parti liderlerini bu konuda bombardımana tutmuş zaten.

Diyarbakır'da pek çok kişi Kürtlerin sesini Avrupa Parlamentosu'nda duyurmak için Roth ve Yurttagül'e görüşlerini, sorunlarını anlatıyorlar. Ama Roth onlar kadar umutlu değil: "AT size demokrasi getirmez çünkü kendi yapısı demokratik değil" deyiveriyor.

"Biz de bunun farkındayız" diyor biri, "Ama siz, sizler, Türkiye'yi ABD'den uzaklaştırın. Bu biz Kürtler için biraz daha az gözyaşı, daha az kan demek olur. Hegemonyacı devletler bize göre değil. İran İslam hegemonyasını öne çıkarıyor, bize zararı oluyor. Türkiye ABD'yi destekliyor, bize zararı oluyor. Irak Arap milliyetçiliğini öne çıkarıyor, bize zararı oluyor."

Demokratikleşmenin bu bölgeye ne etkisi olabilir? "Tahmini güç" diye yanıtıyor biri Roth'un sorusunu, "Ama Kürtlerin rahat nefes alacağı ortama ihtiyaç var. Hergün pek çok insanımız ölüyor. Yirmi yıl önce Kürt kimliği yoktu. Büyük bir asimilasyonla karşı karşıya kaldık. Hergün pek çok insanımız asimile oluyor. Bu da zengin bir kökün, bir kökün, bir kültürün, bir geleneğin yi-

"Biz Kürtçe yaşamak istiyoruz. Bizleri bir ulus olarak kabul etsinler yeter."

kılması demek. İnsanlığın zenginliği engelleniyor."

Bir başkası "Biz Kürtçe yaşamak istiyoruz" diye atılıyor. "Kürtçe kitap, sinema, radyo, televizyon istiyoruz. Kürt insan olmak istiyoruz. Öyle fazla birşey istemiyoruz. Korkmasınlar. Bizi bir ulus olarak kabul etsinler yeter."

Ancak, değil ulus olarak kabul edilmek, Kürtlerin çoğunlukta olduğu yerlerde belediye olarak kabulleri bile zor resmi makamlarca. Cizre'nin 30 yıllık tarihinde ilk kez makamında çalışarak iş yapabilen, Cizre tarihine de bu ünvanla geçecek Belediye Başkanı Haşim Haşimi 1989 yılında Cizre belediyesi'ne Bakanlıktan toplam 18 milyon TL geldiğini belirtiyor. Cizre Belediyesi bununla halka hizmet mi versin, yakıt parasını ve memur maaşlarını mı ödesin? Cizre ayaklanmış ya bir kez, kolay affetmiyor Hükümet. Ama 1990 yılında yine de biraz daha cömert davranmış: 1989 yılında Belediye 9 ay memurunun maaşını ödeyemezken, 1990 yılında bu süre 7 aya inmiş.

Şimdi? "Şimdi Bakanlığa 3 milyar borcumuz kaldı" diyor Haşimi, "Ama borç bitmez. İller Bankasından yüksek faizle borç aldık." Belediye'nin derdi maaşlarını ödeyememekle bitmiyor. Cizre'nin çöpünü 3 traktör ile 10 merkep kaldırıyor, götürüp Dicle'nin kıyısına bırakıyor. Su yok. Cizre'li 6 yıl "....."lu su içmiş. İçilen sudaki koli basilli miktarı öyle yüksek çıkmış ki Sağlık Bakanlığı memuru miktarını yazmaya cesaret edememiş, "Litrede 240'dan fazla" demekle yetinmiş.

Savaş nedeniyle Cizre'de her yer kapalı. Halkın çoğu E-24 Kara yoluna bağlı ticaretle geçinirken Körfez Krizi ticareti yokeretmiş. "Şu anda halk açtır. Gerçekten açtır" diyor Haşimi. Belediye Başkanı Ağustos sonunda Yıldırım Akbulut'a mektup yazarak durumu bildirmiş, Hükümet'ten yardım istemiş. 20 Eylül 1990'da Başbakan Halkla İlişkiler Müdürlüğü'nden Hasan Tekeli imzası ile gelen mektupta "gereğinin yapılmak üzere İç İşleri Bakanlığı'na" bildirildiği söylenmiş. Dörtbuçuk aydır "Başbakan" dosyasına yanıt yok. Cizreli cezalı. Hükümetin benimsediği savaşın bedelini ödeyecek.

Sivil savunma için, savaşın 21. günü savunma ile ilgili iki broşür gelmiş. Broşürlerden biri değişik siren seslerinin ne anlama geldiğini ve bu siren duyulduğunda ne yapılması gerektiğini belirtiyor. Diğeri "Kimyasal Saldırı Maddelerine Karşı Korunma Önlemleri" ismini taşıyor. Önerilen korunma yön-

temleri arasındaki en önemli unsur gaz maskelerinden 52 bin nüfuslu Cizre'ye 150 tane tahsis edilmiş, sivil savunma personeline tahsis edilmek üzere. Belediyede sivil savunmacı olmadığı için, Başkan dahil kimsenin maskesi yok. Ama sivil savunmacılar onları avutmuş: "Kötü durum olursa Belediye personeline veririz" demişler.

Cizre Belediyesi kötü durumu bekleye, ya da bir umut beklemeye dursun, savaş nedeniyle kendilerine Bölge Valiliğince 24 tane gaz maskesi tahsis edilen Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut Atalay Güneydoğu'daki savaş önlemlerini kibarca özetliyor: "Tarafımdan hükümetin savaş nedeniyle bölgeye herhangi bir yardım yaptığı gözlenmedi." ■

Özal, "Tu Çewayi Lo..."

Özal, Amerikancı çevreleri de yanına alarak, Türkiye'de "Kürt reformu" başlattı. Özal'ın planlarına göre Kürtler, ilk etapta, "tu çewayi lo" demekle yetinecek. İkinci etapta, "Kürt hamisi" Özal'ın yüksek müsadeseyle belki, "ez başım" da diyebilecekler. Kürtlerin bu "numarayı" yutmadığı görülüyor.

Bakanlar kurulu toplantısında, Kürtçe yasağının kaldırılmasından sonra, Türkiye'de hareketli günler yaşanmaya başlandı. Herkes fikrini söylüyordu. Diyarbakır'da bündüğümüz bir taksit söfürü de fikrini söyledi: "Bizi gene ekmek istediler". Evet, Kürtler Özal'ın son Kürt atağına(!) genellikle, "ekilecekleri" şüphesiyle bakıyorlar. Bir kere hiç kimse olaya "demokratik gelişim" olarak bakmıyor. Çok değil bundan iki yıl önce Yıldırım Akbulut, SHP'nin 2932 no.lu yasanın kaldırılması yönündeki teklifini, "Atatürk milliyetçiliği ve devlet düzeninin tamiri imkansız yaralar açacağı gerekçesiyle" reddediyordu. Bunu Kürtler de biliyordu. Oysa aynı Akbulut, herhalde "devlet düzeninin bozulması halinde bir tamir aracı" bulmuş olamazdı bu kadar kısa süre içinde. Diyarbakır HEP'li başkanı Mustafa Özer, "kimseyi kandırmasınlar" diye özetliyordu fikirlerini. Özer'e göre, "ortada ANAP'ın politik çıkarları" vardı.

Hem zaten, mesele abartılıydı. İlk ağızda renkli basın da koruya katılmasıyla abartı yerini bulmuştu. Sanki, Kürtlerin tüm sorunları bitecek, ortalık güllük güllüstanlık olacaktı. Zaten "çatlak sesler" de buna kanyordu. Oysa toz duman biraz durulunca, Özal, milletvekillerini bir tarafa çekiyor, diplomatik bir üslupla, "sesinizi kesin, bir verip, onbir alacağız" diyordu. TC'nin Adalet Bakanı da, "olayı büyütmeyin, hiç bir şey yok, sadece konuşma yasağı kalkacak" diyordu. Ancak Kürtler zaten Kürtçe konuşuyordu. Tepkisini topladığımız Kürtler, "biz zaten Kürtçe

konuşuyoruz, kimi kandırıyorlar" diyorlardı. Viranşehirli çiftçi Ömer Özkan, "hükümetin amacı, Kürtlerin sırtından çıkar elde etmektir" diyor. Hakkarili Avukat Naim Geylanı, "Kürtçe konuşmak zaten serbestti. Kürtçe serbestisi, jenosidin ve asimilasyonun kalkacağı anlamına gelmez" diye konuşuyor.

Kimsenin fikrini alma gereğini hissetmediği Kürtler, genel anlamıyla Özal'ın "numarasını yutmamıştı". Hiç kimse olaya, bu kadarla da olsa, Kürtlerin mücadelesinin dayatması sonucu olarak bakmıyordu.

Sanki, bu düzenleme ya da ileride yapılacak olası düzenlemeler, "Kürtlere sadaka olarak veriliyordu". Nusaybinli Doktor Cemal Kahraman, "bu bir lütf değildir", Diyarbakırlı Avukat Cabbar Leygara "Botan hareketli ivme kazandıkça, yönetimin verdiği tavizler artacaktır" diyordu. Kürtlerin genel kanısı, düzenleme bir şey ifade etmiyorsa da "bu Kürt muhalefetinin savaşımının sonucuydu". Diyarbakır'da görev yapan Türk asıllı Deniz Başkol ve yine Türk asıllı öğretmen Befin, "Kürtler söke söke haklarını alıyorlar" diye dile getiriyorlar Kürt gözlemlerini.

Olayı olumlu bulanlar da var. Ancak hemen çekince koymaktan de geri durulmuyor: "Olumlu, ama..." diye başlayan fikirler, genellikle işin arkasında bir çapanoğlu olduğunu söylüyor. Bunlara göre Türkiye, Saddam sonrası birşeylerin "tüyosunu" almış olmalı. Zaten Özal da bu yönde işaretler veriyor. Hatta son verdiği demeçlerin birinde, "haritanın kesin değişeceğinden sözdedip, Kürtlerin hamisi olacaklarını" söylüyordu.

Kürt örgütleri yayınladıkları bildirilerde, son düzenlemeyi, "kırıntı" olarak yorumluyor, "ne şekilde olursa olsun ülkemizin tek karış toprağı üzerinde bile emperyalist denetimi reddediyoruz" diyorlardı. ■

Faysal Dağılı

İnsan Hakları Mücadelesi

SORUNLAR VE EYLEM BİÇİMLERİ

İdem Erman

avaş şimdilik burnumuzun ucunda dururken, üstelik modern zamanların bu en garip ve anlaşıl-maz savaşına Türkiye de taraf olmuşken, İnsan Hakları Mücadelesi-nin Türkiye cephesi üzerine bir yazı ka-leme almak akıl karı bir iş olarak görül-meyebilir.

Malum.. gün mücadele günü şimdi, lafla uğraşacak ve tartışacak za-manımız yok.

Bence, bazı şeyleri söylemenin, söylenmişlerin altını bir kez daha çiz-menin tam sırası şimdi. Çünkü İnsan Hakları Mücadelesinde son dönemler-de yaşadığımız tikanıklıklar artık DA-YATIYOR.

Halkın yüzde sekseninden fazlası-nın savaşa karşı olduğu bir ülkede İn-san Hakları Savunucuları, savaş karşıtı eylemlerini sadece 50 kişiyle yapıyor-lar. Diğer yandan halkının yüzde dok-sanı Körfez'de bir "askeri müdahale"nin kaçınılmaz olduğuna inanan Almanya'da savaşa karşı yapılan mi-tinglere katılan insanların sayısı yedi-yüze binlerle ifade ediliyor.

Tarihsizlik depolitizasyonu hazırlayan en önemli nedenlerden biri. 1980 öncesini unutturma çabaları o kadar da boşa gitmedi. Genç kuşaklar, ablalarının ve abilerinin protesto ey-lemlerini, muhalefetlerini ancak vahşi-ce bastırılmış kalkışmalar olarak tanı-yorlar galiba. Bu koşullarda "demokrasi" mücadelesi ile içiçe geç-miş "İnsan Hakları Mücadelesi" kitlele-ri bütünleşmekte önemli zorluklar çe-kiyor.

Oysa, hak ihlalleri Türkiye'de her-gün herkesin başına çeşitli biçimlerde geliyor. Çünkü devlet, "adeta bir insan hakları ihlal aygıtı" olarak çalışıyor bu ülkede. Bu bağlamda, İnsan Hakları Mücadelesi kitlelerle bağını kurabile-cek en uygun zeminlerden birini oluş-

turuyor. Çünkü doğrudan doğruya "bi-rey" diye birşeyin üstüne oturuyor. Herkesin "kendi" adına, "kendi" söyle-miyle, "kendi" talepleriyle varolabilece-ği bir alan. Buna karşın resmi nüfusu 8 milyon olan İstanbul gibi bir metropol-de insan Hakları İstanbul Şubesi'nin 1.100 üyesi var. İşin bir başka trajik boyutunu dernek içinde oluşturulmuş komisyonlarda çalışan aktif üye sayı-sının en iyimser bir abartmayla 100 ci-varında olması oluşturuyor. Derneğin bütün etkinliklerinde bu 100 üyeden fazlasını görmek mümkün olmuyor.

Hak ihlalleri Türkiye'de hergün herkesin başına çeşitli biçimlerde geliyor. Devlet "adeta bir insan hakları ihlal aygıtı" olarak çalışıyor

Uzun bir giriş oldu biliyorum, ama sadede gelmek pek o kadar kolay değil. Dedim ya, sorunlar dağ gibi. Depolitizasyon, kitlelerle bir türlü bağ kuramamak sorunların bir boyutuyken, diğer bir boyutu da İnsan Hakları Der-neği'ne üye olma duyarlılığını göstermiş "birey"lerin kafalarındaki İnsan Hakları kavramlarında. Derneğin mü-cadele perspektifi de tam bu noktada sınırlanıyor zaten. Bir türlü aşmayı başaramadığımız bir "hak öncelikleri" so-runumuz var. Hepimiz oturup konuştu-ğumuzda bu tür önceliklerin varlığını

hep yadsıyoruz ama pratikte mutlaka ve mutlaka yaşıyoruz. Bir yandan ha-yat bu tür öncelikleri dayatıyor, bir yandan da hayatın dayatmasının öte-sinde kendi perspektifimizde var bu öncelikler. Herkesin kendi mağduriyet alanında aktif çalışması makul ve nor-mal karşılanabilir ama böyle bir du-rumda Çocuk Hakları Komisyonunda da çocukların çalışmasını beklemek durumunda kalabiliriz. İnsan Hakları Mücadelesine kendi mağduriyet pers-pektifinden bakmak bir süre sonra der-neği belli kesimler için işsiz hale ge-tirecektir de. Örneğin -bir mucize olup-cezaevlerindeki durum düzelse, der-nek, tutuklu ve hükümlü yakınları için işsiz hale gelecektir, ya da K..... ay-rı bir devlet olarak örgütlenirse, Ulus-ların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nı insan hakları mücadelesi perspektifi olarak önlerine koymuş Kürt arkadaş-lar, artık derneğe uğramayacaklardır belki de.

"İnsan Hakları Mücadelesi" ile "Demokrasi Mücadelesi"nin içiçe geç-mişliği de bir bakıma bu kargaşanın bir nedeni. En demokratik yapılarda bile "İnsan Hakları Savunucuları" var ol-mak zorunda oysa. Çünkü, İnsan Hak-ları Savunucuları daima ezilenden yana taraf olmak durumunda kalacaklar. De-mokrasilerde, hatta sosyalist toplum-larda bile "iktidar" ilişkileri bir şekilde var olacak çünkü. "Hak öncelikleri" so-rununu aşabilmek için de öncelikle ha-yatın dayatarak iç içe geçirdiği bu iki mücadele biçimini doğru ilişkilendir-mek zorundayız. Bir yandan demokra-tik bir toplum için mücadele ederken, en demokratik yapılanmalarda bile ha-la bizlere, insan hakları savunucularına gerek olacağını, işlevimizin sona erme-yeceğini çok iyi bilmek zorundayız. Va-roluş nedenimizin yalnızca halihazırda-ki durumun dayatmalarıyla mücadele

etmek değil, "İnsan Hakları" kavramını geliştirmek, varolan beyanname çerçevesini aşmak, sınırlarını geliştirmek, insanlara yeni boyutlar, yeni haklar sağlamak olduğunu asla unutmamak zorundayız. Ama ne yazık ki, biz kendi alanımızı "Hak öncelikleri" ile sınırladığımız noktada, birinin bir gün dernek kapısından içeri girip "benim sokakta sevgilimi öpme hakkım ne olacak" diye sorma cesaretini kendinde bulabilmesi çok zor. Oysa, "sevgiyi ifade etme hakkı" diye tanımlayabileceğimiz bu durum ülkemizde "Polis Vazife Selahiyetleri Kanunu" tarafından yok sayılmakta, engellenmekte, ihlal edilmekte. "Umum ahlaka mugayyir" hallerde polisin böyle bir yetkisi var. üstelik bu "umum ahlaka mugayyir" durum her polis memuruna göre değişebilir bir durum. Bazen elele tutuşmak bile bu kapsama girebiliyor, örnekleri yaşandı. Diğer yandan cezaevlerinde şimdilik bir süknunet durumu yaşadığı için İstanbul Şubesi Cezaevleri Komisyonu çalışmıyor. Kısacası hala mücadele alanlarımızı devlet belirliyor. Platformumuzu, perspektiflerimizi kendi pratik mücadele programımıza göre değil, devletin bizim önümüze dayattığı gündeme göre ayarlamak zorunda kalabiliyoruz. Çerçeve dışına bir türlü çıkamıyoruz.

Bir diğer sorunumuz da eylem biçimlerimizde yaşadığımız tıkanıklık. Kendimizi, derdimizi ifade ederken çektiğimiz zorluklar. İnsan Hakları gibi bir zeminin çok fazla insanı, hatta herkesi kucakladığını varsayıyoruz, daha doğrusu bunu biliyoruz. Bu nedenle de kendimizi ifade ederken kullandığımız söylemin kendine özgüllüğü bir yana, insanların "siyasi eğilimlerine" göre kategorikleşmesini önleyici bir yapısı olması gerekiyor. Çünkü insan hakları savunucuları, yaşama hakkına karşı yöneltilmiş en korkunç olay olan savaşa her koşulda karşı çıkarlar. Çünkü onları ilgilendiren bir devletin bir başka devlet tarafından yutulmasından çok savaşın "birey"ler üzerinde yol açtığı sonuçlardır. Savaşın yol açtığı çevre kirlenmesinden, sığınaklarda salgın hastalık tehlikesinden, açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalan çocuklardan, ekonomik zorlukların fahişeliğe zorladığı kadınlardan ve en önemlisi savaşta ÖLEN insanlardan söz etmek zorundadırlar. Özgül alanı bunlardır. Halkın yüzde sekseninin savaşa karşı olduğunu kamuoyu araştırmalarıyla ifade ettiği bir ülkede belki de bu yüzde sekse ulaşmanın yollarından biri de

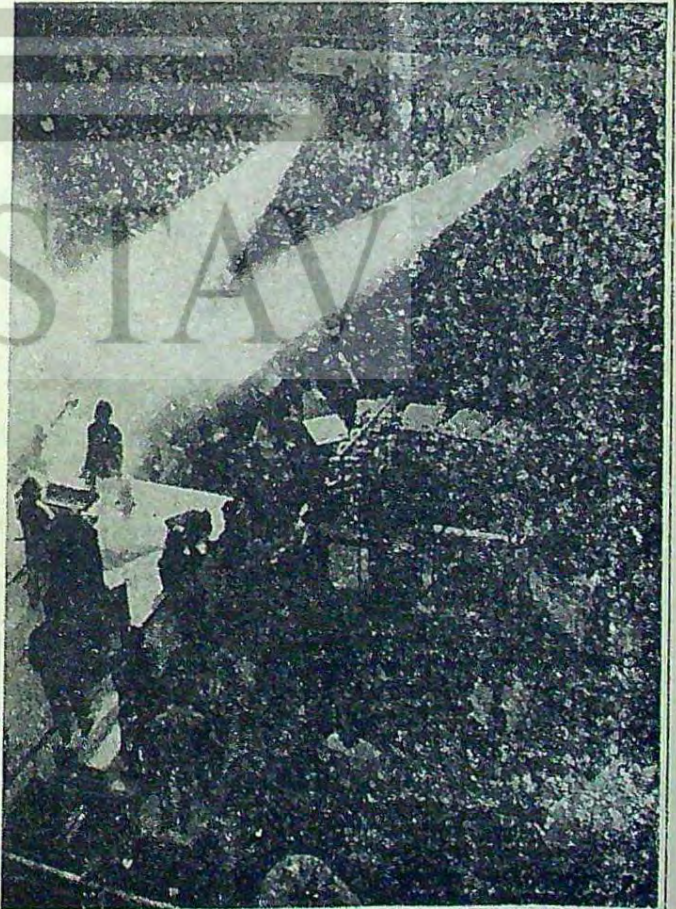
özgün, naif bir "insani" söylemdir.

Kullanılan eylem biçimleri de kitlere ulaşmanın önünde bir engel gibi geliyor bana. Kitlesel yürüyüşleri örgütlemek devlet güçleri tarafından engellendiği gibi İnsan Hakları Derneği'nin de boyunu aşıyor. Pratik bunu son dönemde de gösterdi ne yazık ki. Sık sık örgütlenen imza kampanyaları tek bir gazetenin sayfalarına tikanıp kalıyor. Açık grevleri etkili eylem biçimleri olarak anlamını yitirdi. Eylem biçimlerinde tıkanıklıkların en önemli nedenlerinden biri kullanılan bir eylemin her fırsatta tekrarlanarak tüketilmesi, yeni ve etkili eylem biçimleri bulmakta yaşadığımız "yaratıcılık bunalımı".

Depolitizasyondan muzdarip, tarihsizlikle malul, haklarından habersiz insanları "kendî haklarına sahip çıkmaya" çağırmanın başka yolları bulunmalı artık. En azından çağırımdan çok aralarına karışmak, onlara gitmek gerekiyor galiba. Bu nedenle İnsan Hakları Mücadelesinin eylem biçimleri az sayıda insanla kalabalıkların arasına karışmak, insanların alışveriş ettikleri, gezip dolaştıkları, çalıştıkları, günlük yaşamlarını sürdürdükleri her yere yayılmak

zorunda. Belki de o zaman gazetelere "şu gün, şu saatte, şurada, şunun için şunu yapacağız, siz de gelin" diye verdiğimiz ilanların ardından gittiğimiz yerde 150 kişi olmaktan kurtulacağız. Örneklerini belli ölçülerde yaşamaya başladık çünkü. Ortaköy'de İnsan Hakları Haftası kapsamında gerçekleştirdiğimiz "Yaşama Hakkı İçin Resim Yapıyoruz" gösterisi sırasında yağmura ve soğuğa rağmen kucaklayabildiğimiz insan sayısı bunun önemli bir göstergesi. Mis sokakta engellenen "Borç Şenliği"nin basın açıklaması sırasında polisin engellemesine karşı "bizim" değil, "yoldan geçen" insanların bir arada "Savaşa Hayır" sloganını atmaya başlamaları kayda değer bir başlangıç. Bu tür eylem biçimlerini sürekli ve her ihlalle ilgili olarak yaratmak ve geliştirmek zorundayız.

Evet, sorunlar dağ gibi. Hem kendi kafamızda, kendi perspektiflerimizde, söylemimizde, mücadele biçimlerimizde, kendimizi aşma kararlılığımızda, isteğimizde, sayımızın azlığında. Yazmakla bitmeyecek, her biri de aslında ayrı bir yazının konusu gerçekte. Hayat dayatıyor, tıkanıklıklarımız dayatıyor ve biz çok azız... ■

Eylem biçimlerindeki tıkanıklığı aşma yolunda önemli bir çaba; "insan hakları, şimdi" konseri. Teknik eksikliklerine karşın, konser kalabalık ve coşkulu bir kitleyle gerçekleştirildi.

Gecekondu Yıkıntıları Üzerine İnsan Hakları Parkı 50. YIL MAHALLESİNDE SEVGİ BAĞLARI

Hakkı Zabcı

İnsan Hakları Günü'nün yaşlı adamı, mahallesinde, İknur ile birlikte daha evinin avlusundan içeri adımımızı atmadan önümüzü kesti. "Bakin evlatlar" dedi, "eğer bizim sırtımıza binmek için geldinizse, birşeylere bizi malzeme yapacaksanız veya şu ya da bu siyasetçi bizi peşkeş çekekseniz çekin gidin".

Yaşar amca (Yaşar Odabaşı) ile ilk senli benli karşılaşmamız böyle oldu. O bizi sevdi, biz onu daha çok sevdik. Oturduk. Destursuz söze başladı. Söz döndü dolaştı "insan hakları"na takıldı

kaldı.

"Buranın insanı, buraya dışarıdan insan ithal edilmedikçe biziz. İnsansız insan hakları olur mu? İnsan gibi yaşamının şartlarını yaratmak için çabalamadan, insan ve insan emeğini her türlü beladan korumadan, bütün memleketi insan hakları heykelleriyle donatan, heryeri insan hakları parkı yapsan neye yarar? Ben, sen, bütün bu insanlar biblo mu ki, tutup onları vitrine koyasın. İnsan haklarının vitrini olmaz. Bu kadar haksızlığın, zorbalığın olduğu yerde işte meydan; göster insan hakla-

rı savunuculuğunu da seni alından öpeyim. İnsan hakları heykeli, insan hakları uğruna verilmiş bir çabanın ürünü değilse yapılan heykelin altında başka bir çıkar sevdası yatıyor demektir. Bu siyasi çıkar da olabilir, başka bir şey de olabilir.

Gecekondu gidecek, kendi diktiğin karaçamlar gidecek, yerinden yurdundan olup sen gideceksin; sende açılan yere insan hakları anıtı dikiyecek. Olur mu?

Biz, gecekonduymuzu yıktırtmayız, burdan da başka bir yere gitmeyiz.. Çok iyi biliyorumki, buradaki gecekonduların bir tanesinin bir tek taşı sökülse, kesin arkası gelir. Hepsi bir gider. Bu yüzden birlik olmak, birlikte hareket etmek gerek. İçimizden birisini yalnız yakaladılar mı, onu önce kandırırlar sonra da anasını bellerler. Birbirimize kenetlenmeli ve birlikte hak aramalıyız. Ben hakkımı arıyorum, ararken de kendime yandaş bulmaya çalışıyorum. Onun için insan hakları toplantısına gittim. Kendime yandaş ararken ANAP'a gitmiyorum. Bakanlıklarda yarıdakılık yapmıyorum. Meclis'te şu ya da bu partiden milletvekilini ayarlamaya çalışmıyorum. İnsan Hakları günü toplantısına gidiyorum ve oradan da kovuluyorum. Ha be adam, işkenceye karşı çıkacaksan bensiz, bizsiz karşı çıkabilir misin, bizi yanına alamazsan kimi yanına alacaksın. Lafa gelince, halkımız deyip duruyorsun. Efendi, biz onun bunun çocuğu değiliz, biz halkız. Beni kovan zihniyetle insan haklarını parkta ve heykelde gören zihniyet aynı zihniyet.

Hükümetten hak talep ediyorum. Belediyeden hak talep ediyorum. Eğer hak aramak suç ise ben bu suçu işliyorum. Ve, bunu burada bütün dünyaya ilan ediyorum..."

Yaşar amca daha konuşacaktı, ama, komşular bir bir sökmü ediyorlar-

Bir Mahalle Türkiye Basınına Soruyor...

Doğeni Basımımızın Yazı İşleri
Müdürlüklerine

Daha önce duyurduğumuz gibi İnsan Hakları Anıt Heykelinin kurulacağı 50.Yıl Parkı'nda, 50.Yıl Mahallesi sakinlerinin basın toplantısı yapılmıştır. Bu basın toplantısına 150 mahalleli katılmıştır. Ayrıca heykeltıraşlar, mimarlar, Mimarlar Odası ilgilileri, Çankaya İmar Müdürlüğü yetkilileri basın toplantımızda hazır bulunmuşlardır. Eski Ankara Belediye Başkanlarından Sayın Vedat Dalokay, SHP Çankaya İlçesinden Sayın Mehmet Kibar ve Şükür Genç'ten oluşan bir komisyon sorunlarımızı dinlemiş ve hak vermişlerdir. Bir saat süren basın toplantımız sırasında Anıt Heykel'in yak edeceği 60 yıllık çamların çevresinde insan zinciri oluşturulmuştur. Bu basın toplantısına katılan yarışmacı mimarlar ve gecekondu sakinleri aynı gece konuşmalar dağıtmıştır. Demokrasimizin dördüncü kuvveti olan Türk Basını'nı göreve davet ediyoruz. Vicdanlarımızın üstünden 810 toprağını kaldırınız. Haksız idari

uygulamalar karşısında halkın yanında yer alınız. Bize, sorunlarımıza sahip çıkınız. Bu sadece bizim bir dileğimiz değil, aynı zamanda sizin görevinizdir. İlgili idarelerin demiş bülteni olmak ya da gazete olmak sizin elinizdedir. Eğer gazetenez baskısına böyle bir haber geçilmemişse, nedenini Ankara bürolarından sorunuz. Haber yayınlamak Türkiye'de ne yazık ki basımımız için bir tercih sorunu olmuştur. Ama haber toplamaktaki ihmal sizce bağışlanabilir mi? Bir mahalle Ankara'dan Türkiye Basını'na bu soruyu soruyor. Basın toplantımıza katılan değerli basın mensuplarına, sorunlarımızı dile getiren gazetelere ve Güneş Gazetesi'nin Ankara temsilcisi Sayın Nürcan Akad'a teşekkürü borç biliyoruz.

Saygılarımızla
50. Yıl Mahallesi sakinleri
Hıdır Kış/ Hanım Karcı/ İsmail
Soytemiz/İhsan Soytemiz/Hasan
Çetin/Yaşar Odabaşı/Feride
Aksal/Necla Salihoglu/Necla
Odabaşı/Vildan Odabaşı/Osman
Evci/Ramazan Canlı/Nermin
Küçükylmaz

Yaşar Odabaşı: "Ben hakkımı arıyorum. Hak aramak suçsa, ben de bu suçu işliyorum."

di. Mahalle meclisi kurulmuştu bile. Herbiri bir felsefe profesörü sanki. İlk-nur ve ben de saatin durdurulmasını isteyen meraklı birer öğrenci. Pür dik-kat alaylı profesörleri dinliyoruz.

Ismail (Ismail Soytemiz), benden epey küçük, ama bizim akranımız. Ama yaşından on yaş daha büyük. Görmekte olduğu hukuk öğreniminden dolayı mahallenin fahri hukuk danışmanı. Ama herşeyden önce insan. O anlatıyor biz dinliyoruz.

"Bir yavru köpeğimiz vardı. Ana-sından erken ayırmış, beslenmesini biz üstlenmiştik. Onu çok seviyorduk. Bir-gün bir dalgınlık anında yavru dışarı fırlamış. Ara tara yok. Komşunun oğlu almış, o filancaya vermiş, filanca bir başkasına... Derken, bizim yavru köpek Ellinci Yıl'dan İncesu'ya, İncesu'dan Seyranbağları'na, oradan da Çankaya sırtlarına kadar uzanmış. Sonunda, bizim yavruyu orada bulduk. İşte, gecekondular ve gecekondular yatay ilişki ağı dedikleri bu. Soruyorum size, apartmanınızda kapı komşunuzla bir merhabanız var mı? Kapınızın önündeki paspasınız kayboldu bulabilir misiniz?..."

Yarenlik arttıkça arttı. Sevgi bağ-ları bizi de sarmaladı.

Hasan amca (Hasan Çetin) dobara

Afrika'nın Zencisi İle Amerika'nın Kızılderilisi

"10 Aralık İnsan Hakları günü" nde Ankara'da TÜRK-İŞ konferans salonunda düzenlenen toplantıya ikiyüze yakın 50.yıl mahallesi sakini sessiz sedasız geldi. Oradakiler, onları madencilere bir grup sandı. En yaşlıları kürsüye doğru yaklaştı. "Bugün bizim günümüz, konuşmak istiyoruz" dedi. İzin vermediler.

Konuşamazsınız dediler. Ağız dalaşı başladı. İnsan Hakları Derneğinin seçkin yöneticileri onlara sert çıktılar. Yetmişlik ihtiyar işi uzatmadı. İş hepten tatsızlığa varsa "insan hakları günü" ve o güne gönül verenlere olacaktı olan. Kem gözle bakanlar ne derdi. İkiyüze yakın adam, geldikleri gibi sessizce gittiler. Şayet, kendilerine konuşma fırsatı verilseydi, aşağıdaki kısa metni okuyacaklardı. O günden çalacakları zaman sadece üç dakikaydı.

" Bir yanda 'insan Hakları' kavramı, diğer yanda 'insan' bulunmaktadır. Günümüzde bu ikisi birbirinden ayrı tutulmaktadır. Terslik işte burada doğuyor. Olayımızda bir yanda "İnsan Hakları Parkı" diğer yanda "İnsanların yaşadığı bir mahalle" durmaktadır. Sorun ikisini bir arada ve aynı zamanda kurup kuramayacağımızdır. Bir yanda "Başkent'e yakışır..." plan anlayışı, diğer yanda "insana yakışır..." plan düşü birbiriyle çatışıyor. Sorun nerede yer almamız gerektiğidir. Hemen hemen her siyasi

görüştür 50. yıl Mahallesi sakini, insan hakları sorununun bizzat kendi sorunları olduğunun bilincinde olarak, sadece arsasına, gecekondusuna değil, yaşamına ilişkilerine dostluklarına sahip çıkmaktadır. Burada sorununuz siyasi parti sorunu değil yaşamımızı, ilişkilerimizi kendimiz kurup, yine kendimizin geliştirip geliştiremeyeceği sorundur. Burada da "biz yaparız" diyen bir halk ve "sizi ıslah edeceğiz" diyen bir idarenin ilişkisi yıllardan beri sürmektedir. Burada da sorun, şimdiki Belediye'nin tapumuzu verip, genel bir imar normunu bizim yaratıcılığımıza bırakıp bırakmayacağı sorundur. Afrika yerlisi kendi yaşam ilişkileri içinde asla köleleştirilemezdi. Kızılderili'yi köleleştiremeyen Amerikalı bu nedenle yaşam ilişkilerinden kopardığı Afrikalıyı köleleştirebildi. Kentlere göç olmadan da köylüyü işçi yapmak olanaklı değildir. İşte burada biz, insanları gettolarda toplayarak, dikey binalarda oturarak, yerlerinden kaldırarak, tek adam yönetimlerine taban yaratıldığını söylüyoruz. Yatay ilişkimize sahip çıkışımız, yerimize sahip çıkışımız, bir yandan kendi yaşamımıza, diğer yandan demokrasiye sahip çıkışımızdan başka birşey değildir. İşte burada da Sayın Karayalçın ya tek adamdır, ya da demokrat; bunu yaptıklarıyla kendisi söyleyecektir. ■

dobur ermişlerden. Bir Konfiçyus de o. Ciddiyeti yüzünden hiç eksik olmu-yor. Her hareketinden sorumluluk akı-yor. Yaşı altmış bulmuş, ama, genç bir edayla, sesini yükselterek "ben solcu-yum" diyor. "Solcuyum, çünkü sol demek namus demektir. Bu yaştan sonra namussuz olacak halim de yok. Karşı-sına, henüz namussuzluk yapmak fırsatı çıkmamış adama namuslu demek için vakit erkendir. Öyle bir fırsat çıktığında ne hal olacağı, adamın ne halt yi-yeceği hiç belli olmaz. Bir de, namus-suzlar kumpanyasına girmek istediği

halde giremeyen, dışta kalan, namus-luymuş gibi görünen adama da namus-ludur denemez. Şimdi ortalığı cambaz-lar sardı. Bunların içinde de en tehlikelileri sol cambazlar, kendilerini solcu diye yutturanlar. Solcular, bulun-dukları her yerde, ister mahallesinde ister belediyesinde, partisinde veya de-mokratik örgütünde olsun namuslu sağlam bloklarını oluşturup sahtekarla-rı içlerinden ayıklamadıkları sürece so-lun birliği sağlanamaz, demokratik mu-halefet yaratılamaz.

Bu mahalleye insan hakları heyke-

li de yapısın, parkı da. Ama namusuyulan... Hiçbirimiz ne heykele ne de parka karşıyız. Biz, sadece, BİZSİZ olan heykele ve BİZSİZ olan parka karşıyız."

Sevgi bağından, ayağımız geri geri giderek ayrıldık.

Ellinci Yıl Mahallesi'nden Cebeci'ye, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne doğru ağır ağır inerken bir taraftan da düşünüyorduk.

Yerel yönetimler, halkı yönetime katılmaya çağırdıklarında ne kadar samimi idiler? Yönetime katılmak ne demektir? Halk, nasıl bir yönetime veya kimin yönetimine nasıl katılacaktır? Bu katılımda demokrasinin değişkenleri neler olacaktır? Gerçek demokrasi, üretim sürecinde, üretici halkın kendi yönetimini yaratması ve yaratacağı bu yönetimi yeniden üretmesi değil miydi?

Katılmak mı?

Yaratmak mı?

Ellinci Yıl Mahallesi sakinleri ve onlar gibi niceleri kendileri ile ilgili kararları kendileri almak ve aldıkları kararları kendileri uygulamak istiyorlar. Bu yolda, "onların" Türkiye toplumcu aydınlarından bir talepleri var:

"BİZİM SIRTIMIZA BİNMEYEN, YANİ POPÜLİSTLİK YAPMADAN, BİZE

Hasan Çetin: "Sol demek namus demek..."

Öncelikle neresidir bu 50. yıl Mahallesi? Ve nedir son zamanlarda basında çıkan açıklamalar, duyurular, karşı açıklamalar?

Bence dünyanın merkezidir. Çünkü kendimi bildim bileli yaşadığım ev ve ait olduğum yer orasıdır. Bu sadece benim açımdan böyle değil. Anlatıklarım tüm ailem ve komşularım için de geçerlidir. Ama yer olarak soruyorsanız 50. yıl Mahallesi Ankara'nın Cebeci doruğunda kurulu bir mahalledir. Gecekondu statüsüne sokulmuştur. Mahallemiz 1966 yılında çıkan Gecekondu kanunu gereği, 1967 yılında gecekondu alanı olarak tescil edilmiştir. Mahalle sakinlerimizin mülkiyet hakları üzerine konulan tüm bu kısıtlama kararları, hukuk mantığı içinde hiç bir anayasal ilkeyle, hiç bir anayasal anlayışla uyuşamayacak kadar adalet kavramından yoksundur. 1948 yılında çıkarılan yasa 5 yıl süren bir yazışmaya konu olmuş; sonuçta, tapularımızın verilmesi ve mahallemiz için imar planı yapılması karara bağlanmıştır. Tam, mahalle sakinleri "makus talihimizi yendik" derken, Sayın Karayalçın, bölgede insan hakları anıt-heykeline bağlı bir çevre düzenlemesini gündeme getirdi. Eski Belediye yönetiminin verdiği kararı "propaganda kararı" sayan bir anlayışla dolayısıyla kendi propagandalarının da geçersizliğini ilan eden bu yaklaşıma karşı mücadele etmeye çalışıyoruz. Yaşadığımız evi, dolaysız yaşam ilişkilerimizi savunuyoruz. Haksız uygulamalarla bizlerin hakkının bu kadar yok sayıldığı bir alanda yapılacak en sanatsal anıtın bile insan haklarıyla bir ilgisi olmayacağını söylüyoruz. Bizim somut haklarımızın soyut insan hakları anıtıyla yok edilmesini istemiyoruz. Sosyal Demokratların isteklerimizi karşılamaya güçleri yetmeyecekse hiç bir şeye güçleri yetmez diyoruz. Olan budur.

Her seçim döneminde yaşanan "gecekonduya tapu, herkese barınma hakkı" vaatleri sizin mahallemizde de yaşanmış. Ancak bu sözler şu ana kadar yerine getirilmemiş. Buna ilişkin olarak mahalle sakinlerinin politik yapısının ve en son Belediye seçimlerindeki tavrının ne olduğunu

söyler misiniz?

Politikacıların her seçim döneminde mahallemizde görülüp ardından hiç bir sorunu çözmemeleri o kadar kanıksanmış bir uygulama ki, partilerin ve idari kurumların sorunlarımızı çözeceği kanısı yok olmaktadır. Bizim bilincimizde idarenin sorunları çözecek konumdan çıkması ve Sayın Karayalçın'ın partiler üstü bir Ankara adaylığına soyunması 50. Yıl Mahallesi'nin SHP'ye oy vermesine neden oldu. Pek çok ANAP'lı, DYP'li ve hatta MÇP'li sayın Karayalçın'a oy verdi. Ama yine de mahallemizin bilincinde, adları ne olursa olsun, yöneticilerin tek bir parti, yönetilenlerin de onların dışında bir parti olduğu bilinci güç kazanıyor.

Ankara Anakent Belediyesi'nin düzenlediği insan hakları anıt-heykel proje yarışmasını 50.Yıl Mahallesi nasıl karşıladı?

Önce ne olduğunu araştırdık. İlgililer bu projenin üç aşamalı olduğunu, birinci aşamada parka bir anıt-heykel yapılacağı, ikinci aşamada parkın ıslah edileceğini, üçüncü aşamada gecekondu alanına bir çözüm getirileceğini söylediler. ama proje yarışma şartnamesi elimize geçtiğinde, şartnamede yazılı olanlarla söylenenlerin uyuşmadığını gözledik. Bu arada ilginç bir olay oldu; Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan ve toplu isteğimizi dile getiren küçük bir haber Anakent Belediyesi Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi tarafından anında yanıtlandı. Bu yanıtta bizlerin işgalci olduğu, hiçbir hakka sahip olmadığı, ayrıca belediyeye hiçbir başvurusumuzun olmadığı söyleniyordu. Bu yanıt Sayın Karayalçın'a olumlu yaklaşan pek çok mahalle sakininin bile tepkisine neden oldu. İşte bu yanıtla belediye ile mahallemiz arasında varolan tüm köprüler bir anda atılıverdi. Anlaşılan Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi bizi ilişki kurulacak bir halk olarak tanımiyordu. Bunun dışında belediye yetkililerinin kendi salonlarında kalabalık bir mahalleli grubuyla toplantı yapılacağı düşünülüşken, bu düşüncenin üstüne de bir sünger çekildiğini gördük. Bunun üzerine yarışma jürisine, basına, İnsan Hakları Derneği'ne başvurularımız

50.yıl Mahallesi Sakinlerinden İsmail Soytemiz: "GECEKONDULU EVRENSEL BİR DİLDİR"

oldu. 6 Ocak 1991 tarihinde anıt-heykel yapılacak parkta, bir basın toplantısı düzenledik. Oraya gelen yarışman mimarlar kendilerine belediye tarafından verilen bilgileri bizimle paylaştılar. Orada bu yarışmanın pek de masum bir yarışma olmadığı ortaya çıktı.

Bu yarışmanın masum olmayışıyla kastettiğiniz şey nedir?

Birincisi, yarışmanın hukuki dayanağının usulüne uygun olmayan bir başkanlık kararından ibaret olduğunu öğrendik. İkincisi,

edecek bir uygulama serbestisi içerdiğini öğrendik. Son bir şey daha; Bu yarışmaya 50. Yıl Parkı adı altında bir park kararı getiriliyor ve bu park kararı mevcut Aktepe Parkı'nın fiili yeşil alan olan bir bölümünü 50. Yıl Parkı kapsamına alıyordu. 1945 yılından beri Aktepe Parkı olarak adlandırılan bu alan neden şimdi 50. Yıl Parkı diye adlandırılıyor ve neden fiili yeşil alanın bir bölümü 50. Yıl Parkı kapsamına alınmıyor? Bu sorunun yanıtını öğrenebilmiş değiliz. Birinci seçilen eserin uygulanacağı yerden tamına 163 karaçam 30 yılı aşkın bir süredir kaya-küskü katmanında yaşam mücadelesi veriyor.

Basını ve bu olayla ilgili olan tüm kişi ve kuruluşları alan bitenden haberdar ettiğinizi söylüyorsunuz. Bu noktadan sonra basının ve bu kişi ve kuruluşların tavrı ne oldu?

İHD'den henüz bir haber alamadık. Buna karşılık Sn. Yeşil Güngör Özden ve Sn. Ruşen Keleş nazik birer yanıt verdiler. Her ikisi de haklarımızı yargı yoluyla savunabileceğimizi söylüyorlardı. Ama neye karşı? Ortada usulüne göre alınmış bir karar yok. Basınla ilişkilerimizde ise Türkiye'de demokrasinin dördüncü erki olabilecek bir basınının olmadığını gördük. Örneğin 6 Ocak 1991'de yaptığımız basın toplantımıza Güneş Gazetesi'nin Ankara temsilcisi Nuran Akad büyük ilgi gösterdi ve iki muhabirini yolladı. Ancak bu muhabirlerin derlediği haber ve fotoğraflar Güneş Gazetesi'nde yer almadı. Bu durumu deneyimli basın mensupları Güneş Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Sayın Uluç Gürkan ile Sayın Karayalçın'ın sınıf arkadaşları olmasına bağladılar.

Mahalle sakinlerin tüm vekaleten başvuru ve uğraşları sonucunda belediyenin tavrı ne oldu?

Basın toplantımıza SHP'nin Çankaya İlçe örgütü komisyon üyeleri katılmışlardı. Onların da talebi üzerine

SHP Çankaya İlçe örgütü danışma kurulu toplantısına katıldık. Bu toplantıların lobisine Çankaya Belediye Başkanı Sayın Doğan Taşdelen mahallerimizde belediyeye karşı bir provokasyon olduğunu söylüyordu. Bizim çabalarımızın idari cenahtan hızlı karşılandığını bu söz yeterince açıklıyor. Sayın Karayalçın'ın özel kaleminden mahalle heyetimizin görüşme talebi henüz yanıtlanmamış değil. Halkla İlişkiler Dairesinin "mahalleden başvuru yok" sözü üzerine mahallede gönderilen dilekçelere de belediye tarafından verilen yanıt yok.

Peki, sonuçta mahalle sakinlerinin belediyeye talepleri nelerdir?

Eğer proje demokrasisi ve katılımcı model seçim zamanlarında söylenip diğer zamanlarda unutulmayacaksa biz gecekondular haklarımızı ve yararlarımızı ilkelimize uygun proje önerilerini meslekten insanlarımızla hazırlayıp bizzat kendimiz belediyeye sunabilmeliyiz.

Benim çocukluğumda Cebeci bir bahçekenti. İki üç katlı evler ve bakımlı bahçeler imar uygulamaları sonucu yok edildi. Bu semtin gerçek yerlileri rant uğruna bozulan yeni yapılarda oturamadılar. Rant tutkusu Ankara'nın bir semtini ve yaşam ilişkilerini yok etti. Dışarıdan bakılınca basit ve yoksulluğun ürettiği konutlar gibi görülen gecekondular aslında evrensel bir dildir. Bugün hiç tanımadığı bir mimarın çizdiği plana göre yapılan müteahhit veya kooperatif evlerine "mülk" tutkusuyla sarılan insanların mantığıyla gecekonduların mantığı arasında derin bir ayırım vardır. İmar parsellerinde bizzat imar uygulamalarının yarattığı betonlaşma birtakım insanlara gecekonduların yeşil alan olarak düzenlenmesinin iyi olacağını ilham etmiş olabilir. Bu ilhamın bir benzeriyle biz de, pekala, apartmanınızı yakın diyebiliriz. ■

İlknur Ülkü

bu yarışmanın belediye başkanının bir imar planı değişikliği kararına dayanmadığını öğrendik. Üçüncüsü, yarışma şartnamesinde gecekondular alanında ıslah imar planı yapılması doğrultusunda bir hüküm bulunmadığını, aksine bu yarışmanın ıslah imar planı yapılmasını olanaksız kılaacak, dolayısıyla gecekonduda yaşayan hak sahiplerinin haklarını ihlal

"Kentler Yalan Söylemezler"

"İçimizde evin bize ve kentimize duyduğumuz özneni birbirinden ayrılmaz duygular olarak taşıyoruz. Kişiler ayrı çabalar içinde de olsalar, kent sorunları karşısında kimse umursamazlık edemez. Bizde kent sorunlarına aldırılmayan kişilere sessiz bir yurttaş değil, kötü bir yurttaş değiliz. Kentimizi ilgilendiren konularda bizler karar verip ya da en doğrusunu bizler düşünürüz".

PERİKLES(M.Ö. 430)

Çağlar boyunca insanlar yaşadıkları fiziksel çevrede onun gerçek sahibi olarak sorumluluk hissediyor. Onun yönlendirilmesi ve planlanması sürecine doğrudan katılma ve o sürecin etkilerinden bir parçası olma istemini her fırsatta dile getiriyor. Bu istem kendi eksenimizde somut olaylar üzerinde zaman zaman açığa çıkarsa da, örgütsüz bir tavır olmasından kaynaklı sadece bir kıvılcım görünümü arz ediyor. Bugün, Ankara'da bu görünümü "DİKMEN VADİSİ" ve "50. YIL İNSAN HAKLARI ANIT HEYKELİ" projesi ile orada yaşayan halkın tepkisini açığa çıkarırken, bir yandan da geçeköndü halkı üzerinde oynanmak istenen oyunları da gözler önüne sermek doğrultusunda tüm demokratik kamucuların önemli mesajları da veriyor.

Tarih boyunca vazgeçilmez bir gereklilik olan; içinde bulunulan siyasi yapıların, yaşamın her alanını etkilediği olgusundan hareketle, doğal olarak hakim anlayış insanı, yaşadığı fiziksel çevrenin oluşumunu da kendi bakış açısı doğrultusunda etkiliyor. Bugün çevremizdeki binalardan parklara kadar, her türlü kent parçası 90'lı yıllarda Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu yansıtan mesajları da beraberinde taşımaktadırlar. Cumhuriyet

dönemi Türkiye'sinden, 12 Eylül Türkiye'sine değin uzanan tüm siyasi yaklaşımların, izlenen ekonomik politikaların açık ve net şekilde yansıyan bir müzede yaşayan kentlerin içinde bulunduğu durumun en net şekilde yansıyanıdır. İnsanı insanı yabancılaştıran, bireyselliği, katılığı, baskıyı, insanın organizmasının yerleştirmeye çalıştığı, yabancılığına olanak sağlanmasını, luyularımızın ve her karışımın en peşkes çekilmesi arasındaki çelişkinin boyutunu hangi ressam bile hepsi birarada sererebilir? Çevre yaşamı hizmet yerleşimlerden, örgülerle çevreli "modern mimari" New York'un betonları asker yansıtan Sakarya düzenlemesine çoğaltabileceği ve geçeköndü derinleşen sorunları bu tanıktır. Ve bugün siyasi iktidarın geçeköndü sorununa "çözüm" adı altında yeni bir tanık ortaya çıkarmaya hazırlanıyor. % 70'i geçeköndü yerleşimi olan Ankara'da, 1980 öncesinde muhalefet odalarının ağırlıklı bölümünü kısırlanmış kesimden şehirlere göç etmiş ekonomik sorunlarından kaynaklı geçeköndü yaşamak zorunda olan yoksul kesim oluşturuyordu. A. İyapı sorunları aynı zamanda olunan bu yapılar aynı zamanda düzene karşı çıkışın ve düzenin çelişkilerinin açık bir simgesi

konumunu da taşıyordu ve hala bu misyonunu sürdürmektedir de. Ve, siyasi iktidar kendi iç krizini çözme doğrultusunda askeri darbe yapma hazırlıkları içerisindeki iç savaş ortamında da en radikal karşı çıkışları da yine bu bölgelerde yaşayan yöre halkından almıştır. Bugün siyasi iktidarı içinde bulunduğu krizin "çözümlemesi" doğrultusunda kendisine karşı oluşturulacak muhalefette geçeköndü geleneksel karşı çıkışını engellemek doğrultusunda çeşitli adımlar atmaktadır. Bundan kaynaklı bir çok geçeköndü bölgesi çeşitli projeler adı altında yıkılmaya, yokedilmeye ve yöre hakının geliştirdiği tepkiler sindirilmeye çalışılmaktadır. Yine bu anlayışla çeşitli dalaverelerle halk kandırılmaya çalışılıyor. Yöre halkı sunulan projeler karşısında kendi yaşamını sürdürdüğü çevrenin düzenlenmesi noktasında çıkışlar yaparken, bu konunun altında yatan gerçeklerden de habersiz bir şekilde örgütsüz mücadelesini kendi olanakları doğrultusunda sürdürmeye çalışıyor. Buradan insanların gerçekte o geçeköndü yaşamalarının savunulduğu ortaya koyuluyor şeklinde anlaşılması, sorunun özünün kaçırılmasıyla aynı noktaya tekabül edeceği gibi bizi farklı noktalara da götürecektir. Dileğimiz tüm geçeköndü yaşayan insanların kendi çevreleriyle ilgili tüm kararlara teknik kadroyla birlikte çözüm arayışını içersine girmeleri ve bunun uzun erimli bir mücadelenin temel taşlarının yaşam içerisinde örgütlemeceğinin bilinciyle hareket edilmesidir. ■

Tezcan Karakuş
Mimar

YARDIMCI OLUN. BİZE YANDAŞ OLUN. BİZİM, GÖNÜLLÜ TEKNOKRATLARIMIZ OLUN. BUNUN İÇİN ÖRGÜTLERİNİN. BİZE, SİYASİ, SOSYAL, EKONOMİK, TEKNİK VE KÜLTÜREL FİZİBİLİTELERİ ÇIKARTILMIŞ, AMAÇ VE İLKELERİNİ BİZİM SAPTADIGIMIZ, STRATEJİ VE UYGULAMA TEKNİKLERİ SİZLERCE BELİRLENMİŞ TOPLUMSAL PROJELER YAPIN. ONLARIN PROJELERİNE KARŞI ALTERNATİF

PROJELER... BOŞ SÖZLER DEĞİL, Tutarlı Alternatifler... Biz Yanıbaşınız da Duruyorduk. Eğer Gönüllü İşçilerimiz, Sizi Mevlana'nın Bir Sözü Vü Hatırlatalım. "Ne kadar bilirseniz bilin, söyledikleriniz karşınızdakilerin anladığı kadardır."

NO T: Daha sonra öğreniyoruz ki, Yusuf Akad isimli, işsiz bir vatandaş İsmail Soyutemizin evine sarhoş edasıyla

geliyor. İleri geri konuşuyor. İsmail kim oluyormuş da boyundan büyük işlere karıştıyormuş. İsmail gelen adama, şimdi git ayıkken gel öyle konuşalım diyor. Adam basıyor küfürü. Bunun üzerine kavga çıkıyor. Her ikisi de yaralanıyor. Cıydan emniyet haberdar oluyor. Saldırgan alkol muayenesine sokuluyor ve ayık çıkıyor. İsmail davacı olmuyor, ama, kamu davası açılarak konu adliyeye intikal ediyor. ■

İşkencecileri Korumayanlar Belli

İŞKENCEYE VİZE

Kemal Alpo

Ankara, 1990 yılını yaklaşık bir gözaltıyla kapadı. 91 yılının ilk bir buçuk ayında ise gözaltına alınanların sayısı 250. İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesine ulaşan bilgilere göre saptanan bu rakamlar, 91 yılının, 90'ı aratacağını gösteriyor. 91 yılının yoğun işkenceyle başlayan günleri yalnız 90'ı değil, son birkaç yılı da aratıyor. 91 yılında gözaltına alınanların hemen hemen hepsi işkence gördü. Mahkeme anlatımlarından, suç duyurularından ve adli tıp raporlarından bunu anlamak mümkün. Ankara'da 1990 yılının kesin raporları henüz açıklanmadığı için iki yıl geriye dönelim. Ankara'da 1988 yılında 33, 1989 yılında da 37 kişi işkenceye maruz kalmış. Belgeli, bulgulu, soruşturmalı işkence olayları bunlar.

1991'de ise şimdiden 250 kişi. İşkence dur durak bilmiyor. İvmeye giderek yükseliyor. Giderek, ülkütücü bir tabloya dönüşüyor. Öylesine ülkütücü bir hal aldı ki gelineri nokta, peşpeşe ölümler yaşanmaya başladı. Körfez savaşının tozu dumanı arasında Ankara'da işkence sonucu üç ölüm tanık olundu. İşin ilginç yönü kimse ortaya çıkıp da neler oluyor demedi.

Demedik, diyemedik. Çünkü gözlerimiz, petrol denizinde ölen kuşların üzerindeydi. Yani üç ölüm, her zamanki ayıbımızı bir kez daha yüzümüze vurdu.

Gözaltında gencecik üç insan öldü.

Öldükleriyle kaldılar demeye dilim varmıyorsa da, öyle oldu.

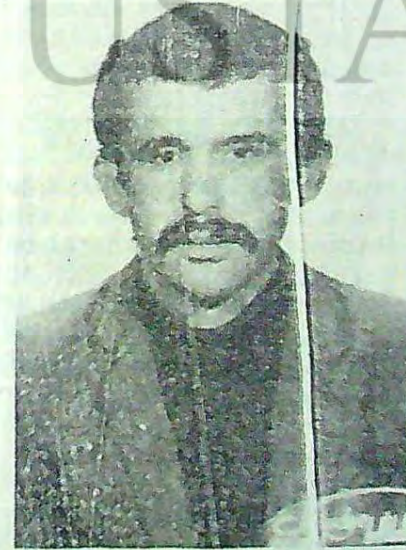
Gazetelerin sürgün köşelerinde, ufacak yerlerinde görüldü haberleri, birkaç basın açıklaması vicdanlarımızı rahatlatmıştı. Pek çok şeye alıştığımız; göz-

bi ölüme de alıştık. Ölüm bile, "artık yeter", "evet isyan" dedirtiliyor bizlere.

İki Namlulu Silah

Körfez, artık ezberlediğiimiz olaylara sahne oluyor. TC hükümeti savaş so nrası dağıtılacak pastadan doyurucu bir dilim kapma telaşı içinde. Bir telaşı daha var TC hükümetinin. Yasaklanan grevler, hazırlanan anti-terör yasaları, derneklere, demokratik kitle örgütlerine yapılan baskılar, yoğunlaştırdıkları işkence ile TC hükümeti, ülke içindeki malum telaşını saklamaya gerek duymuyor.

İki namlulu bir silah tutuyorlar ellerinde. Ülkeye çevirdikleri namluyu ateşlemiş durumdadılar. Diğer savaşın gidişatına göre ateşlenecek. Ülke içine ateşlenen namlunun işte ilk sonuçları:

Haydar Arman: Emniyetin gördüğü işkenceler sonucu 25 Ocak günü Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde öldü.

üç ölü, bir ağır yaralı ve yüzlerce işkence mağdurdu.

Birtan Altunbaş (ölü), Haydar Arman (ölü), İhsan Başboğa (ölü), Ceyhan Sarı (yaralı).

23 yaşındaki üniversite öğrencisi Birtan Altunbaş'ın da dahil edildiği olaylar ve insanlar zinciri, yazının hazırlandığı günlerde epney ilginç noktalara ulaştı. Hürriyet Gazetesi'nde ilk sayfadan sürmüştür. Çiğren bir haber, Birtan Altunbaş'ın sorgulanmasına neden olan olaylarda "tetikçi" olarak yer alan Erol Özbolat'ın robot resiminden hareketle tesbit edildiği, 72? vilayette arandığını duyurdu. Daha sonra Erol Özbolat, adı geçen olaylara karışmadığını söyleyerek teslim oldu. Hürriyet Gazetesi'nin yardımcı rolde oynadığı senaryo, bu kalım na sil tamamlanacak. Senaryo nun açık ve net olmadığı, inandırıcılığından uzak o lduğu yazılıp çizildi. Senaryonun gelişmeleri basında tartışıldı.

Erol Özbolat, yasal bir derginin Ankara temsilciliğini yapmış, bu yüzden defalarca emniyet görevlileriyle yüzyüze gelmiş bir öğrenci. Bir süre de okulda dernek başkanlığı yapmış. Bu nitelikteki bir öğrencinin nasıl olup da adı geçen olaylara karıştığından başlayıp, tanıklarla Özbolat'ın yüzleştirilmesindeki hukuk dışılığı kadar her şey, olayların ne kadar trajedi-komik bir duruma getirildiğini gösteriyor.

Gözaltı: Ölüsürü Teslim

Görölmeye değer bir nokta da şu: Eğer senaryo tutarsa, aralarında Birtan Altunbaş'ın da bulunduğu bir grup öğrencinin, bir astsubay, bir doktor ve bir generali öldürdükleri kesinlik kazanacak. Bu kesinlik Birtan Altunbaş'ın ölümünü polis a şısından

meşrulaştırarak. Ölümünün üzerindeki toprağı kimse deşemeyecek.

Birtan Altınbaş ile başlayan ölüm zinciri, Haydar Arman'ın 25 Ocak günü Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde ölmesiyle devam etti. 36 yaşındaki Arman, "adam yaralama" suçundan aldığı cezayı tamamlamamıştı. Ailesine göre gözaltı nedeni buydu. Nedeni ne olursa olsun, 19 Ocak günü gözaltına alınan Arman, 25 Ocak günü ailesine ölü teslim ediliyordu.

Haydar Arman ile ilgili 25.1.1991 tarihli otopsi tutanağı var. Tutanağın altında Prof. Dr. İbrahim Tunali imzası görülüyor. Tutanağa göre ölüm nedeni, "künt kırma travması". İHİD Ankara Şubesine başvuran Arman'ın ailesinden Şükran Arman, eşinin ölümüyle ilgili şu açıklama yaptı: "Ben baş kısmını gördüm. Yüzünün yan tarafı mordu, kulunda kırmızılıklar vardı. Cenazeyi almaya çıkan erkekler, hayalarının simsiyah olduğunu, bir de böğürlerinde morluklar olduğunu görmişler. Ayak başparmağıyla, elinin ucunda etleer yokmuş".

Haydar'ın annesi ise acısını içine atıp, birkaç cümleyle yetiniyordu. "Öğlümün sağ aldılar, cenazesini verdiler, ne deyim ben".

"Gözaltına alındıktan sonra başı adığı açlık grevi nedeniyle öldüğü" yetkililerce açıklanan Birtan Altınbaş'tan sonra, Arman için böyle ikna edici bir açıklama gelmedi. Ancak kamuoyu, 30 Ocak günü gözaltındayken ölen İhsan Başboğa için ikna edildi. İhsan Başboğa, gözaltında tutulduğu Anafartalar Karakolunda, yanında bulundurduğu boyun atkısıyla intihar etmişti.

Emniyet Genel Müdürü Necati Bilcan olayın üzerinde durduklarını, ihmali görülün bir polis memuru hakkında soruşturma başlatıldığını basına açıkladı. Adı geçen polis, hangi suçlamayla soruşturmayla uğrayacak? Başboğa'ya işkence yapmaktan mı, karakolu nezarethaneye dönüştürmekten mi? Başboğa, yanındaki 80 cm.lik kaşkol ile nasıl intihar etmişti? İntihar etmesi için nedeni var mıydı? sorularıyla birlikte unutturulacak bir ölüm olayı daha var karşımızda. Bu sorulara baba emekli polis Hidayet Başboğa şöyle cevap veriyor: "...Sabaha kadar bekledim. Sonunda Anafartalar Karakoluna gittim. Grup

Haydar Arman'ın ailesi şimdi acı içinde. Annesi "Öğlümü sağ aldılar, cenazesini verdiler, nedeyim ben" diyor.

amiri, oğlumun intihar ettiğini söyledi. Benim oğlumun intihar etmesi için bir sebep yok. Boynundaki 80 cm.lik kaşkol ile kendini asmış, bunun mantığı var mı? Sigara çalarken yakalandığını söylediler. Evden çıkarken sigarası doluydu. Benim oğlum sigara çalacak bir insan değildi." Devam ediyor baba Başboğa, "koltukaltlarında, kulak arkasında ve tabanlarda morarmalar olduğunu biz gördük".

Elektrik mühendisi Ceyhan Sarı ise bu savaşın gazilerinden. Alkol müayenesi için Keçiören Karakoluna götürülen Şarı, bir süre sonra Numune Hastanesi'ne kaldırılıyor. Sarı'nın bel kırık. Şarı ortopedi kliniğinde yatıyor. Sarı'nın avukatı Berzan Kabal suç duyurusunda bulunacağını açıkladı. Yetkili işçiler ise "trafik kazası sonucu belinin kırıldığını" söylediler.

İşken ceye Validen Vize

Ankara'da işkence olaylarının ay-yuka çıktığı günlerde, Ankara Valisi Saffet Arıkan Bedük, bir açıklama yaparak bütün tartışmalara kendi kulvarında nokta koydu.

"Flaksız itham ve iddialar karşı-

sında bu görevlilerimiz sahipsiz bırakılmayacak ve bu sebeple haklarında dava açılanlar, haklarının kaybolmaması için avukat tutma dahil olmak üzere korunacaklardır." Yani Türkçesi, biz istediğimizi yaparız, karışamazsınız.

Hal böyle olunca, yıllardan bu yana yinelenen "işkenneyi durdurun" çağrısının ne kadar önemli olduğu ve öne çıktığı bir kez daha anlaşılıyor. İşkenneyi durdurun çağrısının muhatapları, yani "bütün gerçek hukukçular, bütün yargıçlar, bütün demokratlar" işkenneyi durdurmanın yol ve yöntemlerini vakit geçirmeden hayata geçirmeliler.

İşkenceyi durdurmanın, ona karşı mücadele etmenin yolunun, işken-ce altında zorla kabul ettirilmeye çalışılan senaryoların altına imza atmamaktan, yani direnmekten geçtiğini hatırlatarak, işkenneyi durdurun çağrısının bitiş cümlelerini bir kez daha buraya aktarıp, yazıyı noktatalalım.

"İşkenceye karşı çıkın!
İşkence ifadelerinin kanıt olarak kullanılmasına karşı çıkın!
İşkenceyi durdurun!" ■

şekilde yaşama geçirilmesi için, bu mahkemeleri oluşturuldu. Egemenlerin danışmanlarınca da bu mahkemeler, ihtisas mahkemeleri diye savunulmaya çalışıldı. Bazı batı ülkelerinde de var olduğu ileri sürüldü.

Evet DGM'ler Avrupa'da Franko döneminde İspanya'da vardı. Faşist Franko rejimi bu mahkemeleri güvence olarak görüyordu. Ve Fransa'da otoriter idareden yana De Gaulle döneminde 1963 yılında sahneye konulmuştu. Ancak artık egemenlerimiz Fransa'yı örnek gösteremezler. Zira Mitterand döneminde bu mahkemeler 1981 yılında hukuk sahnesinden silinmiştir. Kaldı ki Fransa'da yürürlükte olduğu dönemde işleyişi de bizdeki gibi olmamıştır. Fransa'da o dönemde dahi gözaltı süresi en çok 48 saat olup, iki kez ikişer gün uzatılabilmekteydi. Sanıkların ve müdafilerin duruşmadan çıkarılarak yokluklarında yargılama yapılabilmesi Fransa'daki uygulamada sözkonusu değildi. İlk soruşturma yetkisi de savcıya değil yargıca verilmişti. **BUGÜN AVRUPA ÜLKELERİNDE BÜ TÜR OLAĞANÜSTÜ SİYASİ MAHKEMELER TARİHE KARIŞMIŞTIR.**

Şu anda işin en kötü taraflarından birisi de bu mahkemelerin anayasal bir kurum haline getirilmiş olmasıdır. Kurtuluş savaşı koşullarında, olağanüstü yargı mercii olarak kurulan hukukun temel ilkelerine aykırı İstiklal Mahkemelerine bile Anayasa bünyesinde yer verilmemişti. DGM'lere Anayasa'da yer verilmesi ve süreklilik kazandırılması, kaldırılması için Anayasa değişikliğine gerek olması bu mahkemeleri geçici mahkemeler olan sıkıyönetim mahkemelerinden de daha sakıncalı bir hale sokmuştur.

Esas olarak siyasi mahkeme niteliğinde olan DGM'leri, 12 Eylül 'hukuk'unun güçler ayrılığı ilkesini ihlal eden keyfililiğinin bir ürünüdür. 1789 Fransız burjuva demokratik devrimini izleyen günlerde yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"nin 6. maddesinde "Vatandaş haklarının güven altına alınmadığı ve kuvvetler ayrılığının sağlanmadığı bir toplumda Anayasa yok demektir" denmektedir. Güçler ayrılığı ilkesi giderek kamu hukuku alanında benimsenmiş, özellikle "yargının bağımsızlığı" konusunda önem kazanmış ve daha sonrada anayasalarda yer almıştır. Güçler ayrılığı ve bu arada yargının bağımsızlığı, hukuk alanında çetin mücadelelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. BUCH, güçler ayrılı-

Vazgeçilmezliği ve kutsallığı tartışmasız savunma hakkı mahkemenin inzibatından daha önemlidir. Oysa D.G.M.'ler de 12 Eylül mahkemeleri gibi binlerce tutuklunun en meşru savunma haklarını bile gasp ettiler

ğının önemini açıklamak için "ceza adaleti kimin elinde ise iktidar ondadır" demektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı için, onun siyasal iktidarın doğrudan doğruya ya da dolaylı her türlü baskısından, etkisinden uzak tutulması zorunludur. Mahkemelerin bağımsız görev yapabilmelerinin önemli koşullarından birisi de "hakim teminatı"dır. Hakimlik teminatı hakimleri korumak için değil, yargı organını bağımsızlığa kavuşturmak yoluyla adaletin gerçekleşmesini sağlamak için kabul edilmiştir.

DGM'ler Mahkemelerin Bağımsızlığı İlkesine Aykırıdır

12 Eylül sonrası hakimler ve savcılar yüksek kurulu yasasında yapılan değişikliklerle kurulum işleyişinde yürütmenin etkinliği artırılmış ve kurulum bağımsızlığı kalmamıştır. Bu yasal değişiklik mahkemelerin oluşumunu da bağımsızlığı zedeleyecek şekilde etkilemektedir. Nitekim uygulamaya baktığımızda DGM'lere atanan sivil yargıç ve savcılarının ekseriyeti sıkıyönetim mahkemelerinde de görev yapmış kişilerdir. (Sıkıyönetim mahkemeleri nasıl ça-

lımıştır? Bu ayrı bir tartışma konusudur) DGM'de görev alacak askeri üyelerin atanmasına gelince, bu üyeler de özel kanunlarında gös terilen usule göre atanmaktadırlar.

Yani askeri hakimler ve savcılar yarasına göre; bu yarıya göre de askeri hakimlerin atanmaları, Milli Savunma Bakanı ile Başbakan'ın müşterek kararname ve Cumhurbaşkan'ın onayı ile olmaktadır. Bu tür bir atama işlemini yargı bağımsızlığı ile bağdaştırmak mümkün değildir. Askeri hakimler özlük hakları düzenleyen yasaya göre, bir idari, diğeri meslek i iki hiyerarşi içindedirler. Hiyerarşide amir, astın sicil üstüdür. Ast amirin idari sicili ile yükseltilir.

Hakim Teminatı Yönünde DGM'ler Sakıncalıdır

Yasaya göre süreli atama sözkonusudur. Yasaya göre 4 yıl için atama yapılmaktadır. Bir nevi deneme süresi olarak değerlendirilebilir bu süre. Böyle bir süre, hakimlerde görevden alınmak korkusu, yeniden seçilebilmek düşüncesi, siyasal iktidara ters düşmemek kaygısı gibi sakıncalarla hakimlik teminatı-

ni yaralayabilecek durumlar doğurucu niteliktedir. Yürütmenin atamada söz sahibi olduğu bir sistemde hakim teminatından bahsedilebilir mi?

DGM'lerin özel ve olağanüstü mahkeme olmaları nedeniyle, tabii hakim ilkesine aykırı mahkemeler olduğu bir gerçektir.

Bu mahkemeler belli suçları yargılamak üzere kurulmuşlardır. Kuruluşu genel yargıdan ayrı olarak asker ve sivil hakimlerden oluşturulmuştur. Sayın Faruk Erem'in belirttiği gibi, bir mahkemenin yasa ile hatta suçtan önce kurulmuş olması da bu mahkeme hakimlerine TABİİ HAKİM niteliği vermez. Çünkü tabii hakimin zaman kavramı dışında bir niteliği vardır. (Ceza Usul hukuku, 1970) Erem'in belirttiği gibi olağanüstü mahkeme, mevcut olan bir mahkemeye itimat etmemek veya belirli maksatlara uygun bir mahkeme ihtiyacından doğar (age). Hatırlamak gerekir ki 1876 Anayasası dahi olağanüstü mahkemeyi reddediyordu.

DGM'ler Savunma Hakkını Kısıtlayan Mahkemelerdir

İlgili yasanın 23. maddesine göre, Mahkeme başkanı, duruşmanın inzibatını bozan sanığı ve müdafii, o günkü duruşmanın tamamına çıkmak üzere duruşma salonundan çıkarır, sonraki oturumlarda da duruşmanın inzibatını bozmakta ısrar etmeleri halinde, bir daha aynı dava ile ilgili duruşmalara katılmamalarına karar verebilir. Oysa vazgeçilmezliği ve kutsallığı tartışmasız savunma hakkı mahkemenin inzibatından daha önemlidir. Mahkeme inzibatının bozulması, düzeltilmesi mümkün bir haldir. Ama savunma hakkının kısıtlanmasının zararları telafi edilemez.

DGM'ler Hakim Reddi Hakkını Kısıtlayıcı Mahkemelerdir

İlgili yasanın 26. maddesine göre redde dair istemler, kurula katılan hakimlerde değişiklik yapılmaksızın, bu mahkemece incelenmektedir. İstemin reddine ilişkin kararlar aleyhine itiraz edilememekte, ancak esas hükümler birlikte temyiz olunabilmektedir.

Bu Hüküm Yargılama Usulü Hukukuna Aykırıdır.

Genel ceza yargılama usulü yasa-sı reddolunan hakim red istemini in-

celeyemeyeceğini kabul etmiştir. Yasanın bu hükümlerinin savunma hakkını zedelediği ve temel haklara ters düştüğü ortadadır.

DGM'ler Katı Disiplin Yetkilerine Haiz Mahkemelerdir

Bu mahkemeler hücre hapsi bile vermektedir. Hücre hapsinin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri nedeni ile dünyada kaldırılması düşünülürken sadece bir disiplin cezası olarak hücre hapsi verilebilmesi çok ağır bir hükümdür.

DGM'leri, Kuruluş Yasası Polise Geniş Yetkiler Tanıyan Yasadır

2845 sayılı yasada yapılan değişiklik, daha önce hazırlık soruşturma yapma yetkisi sadece şavcı ve yardımcılara mahsus iken, yapılan değişiklik, polisler de hazırlık soruşturması yapma yetkisi verilmiştir. Yani bir nevi yargı

Türkiye de bu anlaşmaya imza atan ülkeler arasındadır.

DGM'lerin varlığı demokratik hukuk ilkelerinin hayata geçmesine engeldir. Bu mahkemeler kaldırılmalıdır. Ne var ki iktidar tam tersi yönde görev alanını genişletme tasarılarını gündeme getirmeye niyetlenmektedir. DGM savcılarının yetkilerinin artırılması, Cumhurbaşkanı ve Başbakan hakaret suçlarının da görev alanı kapsamına alınmasının tasarlanması, DGM'lere bir nevi itiraz ve temyizlerin yapılabileceği üst mahkemeler yetkisinin verilmesinin tasarlanması, işkenceci görevlileri korumak için bunların yargılamalarının DGM'ler kapsamına alınmasının düşünülmesi göstermektedir ki, egemenler bu mahkemeleri tek ve temel yargı organı haline getirmeyi düşlemektedir.

Ayrıca görev alan yargıç ve savcılarının bir dönem daha görevlerinin uzatılabilme imkanının getirilmesinin tasarlanması da yargıç ve savcılarını yürütmeye daha çok bağlamanın aracı olarak düşünülmektedir.

Bu olgular bir de son anti-terör yasası hazırlıklarıyla birlikte değerlendirilirse nasıl bir polis devletinin düşünüldüğü anlaşılacaktır. Bu tasarıya göre: savcılara tutuklama yetkisi verilmesi, gözaltı sürelerinin 45 güne çıkartılması, tutuklu ve hükümlülerin tahliyeden sonra da özel timlerce izlenmesi, siyasi suçlar için cezaevlerinde özel hücreler yapılması, infazın DGM'lerce denetlenmesi, işkence yaptığı sabit olan görevliler hakkında soruşturma açmak için işkence konusu olan soruşturma ile ilgili savcının izninin şart koşulması tasarlanmaktadır. Bu tasarı açık seçik devlet terörüne meşruluk getirmeyi amaçlayan bir tasarıdır. Sosyal muhalefete karşı savaş yasalarıdır.

Olağanüstü hal topraklarındaki kararnamelerin değişik bir şekilde tüm topluma teşmil edilmesidir. Uluslararası sözleşmelere, temel hak ve özgürlüklere aykırı olduğu gibi 1952 Anayasası'na dahi aykırıdır. Bir yandan 141, 142, 163 maddelerde ve 2932 sayılı yasada salt uluslararası kamuoyunu yanıltmak amacıyla vitrin değişiklikleri tasarlanırken, diğer yandan da acımasız bir devlet terörünün yasal dayanakları hazırlanmak istenmektedir.

Mevcut anti-demokratik yasalara karşı demokratik mücadele verilirken yeni faşist yasa tasarılarına karşı da uyanık olunmalı ve DGM'lerin kaldırılması yönünde mücadele yükseltilmelidir. ■

Bu tasarı açık seçik devlet terörüne meşruluk getirmeyi amaçlayan bir tasarıdır. Sosyal muhalefete karşı savaş yasalarıdır

yetkisi devri sözkonusu olmuştur. Yine aynı yasanın 16. maddesine göre polisler, izin almadan toplu suçlarda 15 güne kadar nezarette tutabilme yetkisi verilmiştir. Bu yasa ile polis devleti olma yönünde egemenler önemli adımlar atmış olmaktadır. Yani esas olarak bu mahkemeler faşist rejimlere özgü olan ve artık tarihe karışmış mahkemelerdir. 1950 yılında Doma'da imzalanan insan hakları ve ana özgürlüklerini koruma sözleşmesinin 6. maddesi "yasal tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanmayı istemek hakkı"ni temel bir hak niteliğinde kabul etmiştir.

Yasaklar Dosyası (3)

AT BİNENİN KILIÇ YASAKLAYANININ

M.Tali Öngören

Bir kez ata bindiği görülmesin...Kimin mi? Savaşa susmuşların...Ellerinde kılıç, yasaklayabildikleri kadar yasaklarlar. Önce sevgisizlikten ötürü...

Geçen Ocak ayında PTT, "033" çağrı hizmeti içinde "seni seviyorum, öperim, seni kucaklıyorum" ifadesi bulunan çağrıları kabul etmemeye başladı. (Bir süre sonra bu yasak kaldırıldı.) Nokta dergisinden Rasime Hazer'in araştırmasına göre, çağrı hizmeti içinde, "senden nefret ediyorum" ifadesinin bir sakıncası yoktu. Türker Alkan'a göre de gerekçe şöyle: Bu cümleden sonra ("seni seviyorum" ifadesinden sonra) küfür ve umuman adabına aykırı ifadeler de gelebilir. "Hatta devlet aleyhine aykırı ifadeler de kullanılabilir." Ha evet, işin ucu 'devlet'e kadar uzanıyor, "seni seviyorum" deyince. Bu denli zayıf mı bu devlet? "Seni seviyorum" dedikten sonra söylenebileceği ileri sürülen sözlerden ötürü yıkılıp gitsin...

Nükleer Savaşa Karşı Hekimler Derneği (NÜSHED) Genel Başkanı Prof. Dr. Leziz Onaran, Ankara'daki "Güven Park'ta "barış ağacı"ni suladığı için, bir sabah saat 8.00 sıralarında evinden "adeta tehdit"le alınarak gözaltına atıldı.

"Barış ağacını sulama!" ve "barış hakkında konuşma!". Neden? "Çünkü elimde kılıç var, keserim. Kılıç yasaklayanındır."

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve DP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Doç. Dr. Haluk Gerger'in (hatta Başbakanlıkta ki Akbulut bile çağrılmış) konuşmacı olarak katılacakları "Bu Savaş Bizim Savaşımız Değil, Savaşa Son" adlı. Mükiyeliler Birliği tarafından düzenlenen forum 27 Ocak 1991 günü Ankara Valiliği'nin bir buyruğu ile yasaklandı ve iki ay sonraya ertelendi. Gerekçe mi? "Forum kamu düzenini bozabilir" ve "milli güvenlik gerekçeleri-

ni ihlal edebilir".

Şimdi anladınız mı, PTT'nin neden "seni seviyorum" ibaresini çağrı hizmetleri içine almadığını? İki yasağın arasında incecik bir bağlantı var:Sevgisizlik. Halkı bilinçli olarak çağdaş yaşamın gereklerinden uzak tutmak...Savaş çığırtkanlığı yaparak ulusal çıkarların gözardı edilmesine çalışmak..."Bunlar birbirlerine" seni seviyorum' derlerse, sonra öbür ulusları da severler ve savaşmazlar" düşüncesi egemen...

Bu nedenle barış ağacını sulayanı çek sorguya, forumdaki konuşmacılara

**Kılıç böyledir.
Sahibini belli
etmek için kimi
zaman keser,
kimi zaman
aç bırakır.
Kılıç
yasaklayanındır**

engel ol, SHP'nin 6 Ocak 1991'de Iskenderun'da düzenlediği "Savaşa Hayır, Yaşasın Barış" mitinginde savaş karşıtı açıklamalar yapan, anılan partinin basın danışmanı, emekli gazeteci Hasan Şahan'ı at içeri bir süre. Uşak'ta yine SHP il, ilçe yöneticileri ve belediye başkanlarının 15 Ocak 1991'de Atatürk Anıtı'na koymak istedikleri "Savaşa Hayır, Yaşasın Barış" yazılı çelengini yerine yerleştirilmesini yasakla. İzmirli savaş karşıtlarının kapısında "savaş giremez" diye yazan bir lokalde yaptıkları "savaşa karşı ortak çalışmalar ve yurttaş tepkilerinin en doğru ifadesi ne olabilir" ko-

nulu toplantıyı polis zoruyla zamanından önce sona erdir. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından gerçekleştirilmek istenen "Savaşa Hayır" gösterisini polise engellet, savaşa karşı yürüyenerin yolunu kestir, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nden 15 kişiyi gözaltına aldır. Hatta sokakta savaşa karşı yürüyenerin yanındaki çocukların ellerindeki balonlara bile el koydurt. Yap tüm bunları. Çünkü elinde kılıç var. At binenin, kılıç yasaklayanındır. Yasakla ki, herkes kılıcın senin olduğunu anlansın. Hadi!

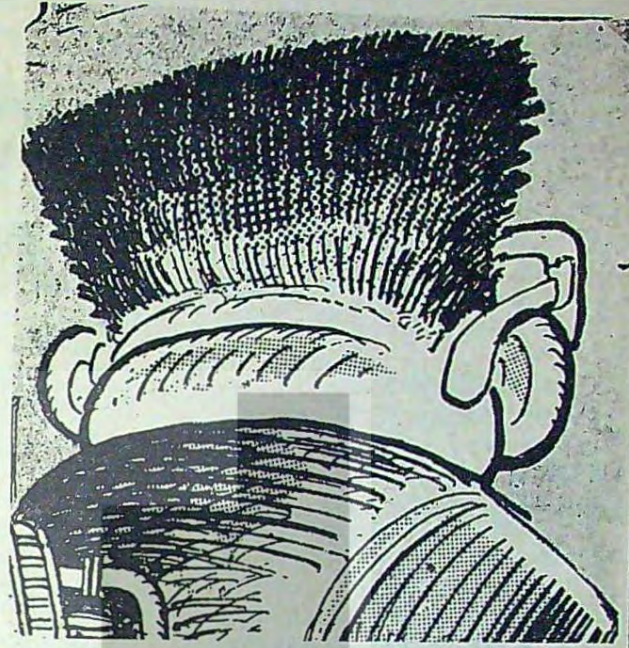
Dahası da var. Ankara'da "Savaşa Hayır" gösterisi yapan Hacettepe Üniversitesi öğrencileri de gözaltına alındı. Haberi öğrendiğimizde, öğrencilerin gözaltında 12 günden beri tutuldukları da aldığımız bilgiler arasındaydı. 3 Ocak'ta gözaltına alınan bu öğrencilerden Birtan Altınbaş'a işkence yapıldığı da ileri sürüldü. Öğrenciler "savaş karşıtı" sloganlar atmamakla suçlandılar.

Hacettepe öğrencilerinin tutuklandığı gün, 3 Ocak'ta Kütahya Halkevi'ne de "kılıç"lı bir yasak geldi. Polis Halkevi binasını bastı ve içerde bulunanları Siyasi Şube'ye götürdü ve İkbine Doğru dergisinin haberine göre de işkence yaptı. Suçlama bu kez, "barışçı koruma"la ilgili değil...Devrimci Gençlik dergisini, hem de toplattırılan sayısını dağıttırmak gerekçesi ağır basıyor. Kılıcınla kes kafasını o derginin...İkbine Doğru'ya yapıldığı gibi..Kılıç keser, ama bu dergiler ortadan kalkar mı? Kalkmadığını, hala anlayamadı kılıcın sahibi.

İşte İkbine Doğru'dan 20 Ocak 1991 gününde bir haber:Yatılı öğrenim yapan Mengen Aşçılık Meslek Lisesi'nde 13 yaşındaki E.Y. defterine Zonguldak madencilerini desteklediğini yazınca, öğretmenlerinden birisi tarafından müdüre şikayet ediliyor. N.A. gibi...Bir hafta okuldan uzaklaştırma cezası alıyor E.Y. Sonra polisler bir gece okulun yatakhanelerini basıp arama yapıyorlar, yeni E.Y.ler bulmak ümidiyle.Öğrenciler yatakhanelerinden çıkmamakta direniyorlar. Ama polisin intikamı acı oluyor! İşçilerin Mengen'de konakladığı bir gecenin sabahında ilçeye yığılan polisler sabah kahvaltılarını Aşçılık Meslek Lisesi'nin yemekhanesinde yapıyorlar. Öğrencileri aç bırakmak pahasına...

Kılıç böyledir. Sahibini belli etmek için kimi zaman keser, kimi zaman aç bırakır. Kılıç yasaklayanındır. ■

Semra'nım Her Durumda Girer, Apışırısın

Ceviz Ali Hududi

Semra Hanım'ın politikaya girmek istemesini bazı birtakım menfiler çok kısıkanıyorlar tabii esas mesele budur. Karşı çıkanları biliyorum. Maksadını saklıyorsun, adi politika yapma! Benden ne istiyorsun be! Bırak girsin! Girecek! Çatla patla, her durumda da girer, apışıp kalırsın! Şimdi öyle ötüyorsun ama muzırlık edene de gününü de gösteririm en kuvvetli şekilde yani bak. Onu da söyleyeyim. Sonra acıttı deme!

Semra Hanım kurulduğundan beri partinin anası şeklinde bulunmuştur. Gayet te iyidir yani politikası, faal ve aktiflik, o da vardır. Sosyal hayatı tanıyor, sen tanıyor musun? Meziyetleri ve entellektüeldir. İngilizce itibarıyla past tensi de, onu da bilir bak! Ne zannettin ya? Çekemiyorsun değil mi, senin derdin bu zaten! Kısıkanıyorsun oğlum sen. Daha pek çok sosyal ve siyasal faaliyetin taa başından beri içinde yer aldı tabii, istiyor, bu onun da en tabii hakkıdır. Mesela Cumhurreisi'nin eşi olması hasebiyle değildir, doğuştan kabiliyet şeklinde kendisinde vardır. Yani Allah'ın vermesi şeklinde. Fevkalade vermiştir.

Yabancı değil biliyorsun sen Semra Hanım'ı, Türk Kadını'nı güçlendirdi. O yönde büyük faydaları da mevcuttur, kaydet bakalım, uyuma. Netice itibarıyla Türk kadınının 10 sene evveline nisbetle bugünkü kuvvetini bu şekilde ifade ediyorum ben yani bir hayli iyidir şimdi hanımlarımız. Ben bakıyorum sokakta görürüm eti sıkıdır yani kocası da beğeniyor Türk kadını'nı tabiatıyla öyledir. Ekseriyetle bizde Batı'daki gibi de çürük çıkmazlar. Çok dayanır o şekilde bana mısın demez. Fevkalade takdir etmek mühimdir bu hadise. Onlarda 90-60-90 şeklindedir karı-ları ecnebilerin. Bakınız müşahade ederseniz görürsünüz ki, biz bunu yüzde 60, bilemedin yüzde 50 arttırmışızdır. Yani ANAP iktidarı sırasında oluyor kadınlar hanımlarımız şöyle bir bak, 110-90-120 civarındadır umumiyetle. Sağlamdır yani kuvvetli çıkar. Semra Hanım'ın vakfı bunu daha da kuvvetlendirdi. Şimdi vitrinlerde herşey buluyorum. Yok deme, var! Al ye! Kiskanma, mısır gevreği ye, böyle cılızsın. Sıksasın kiskanç oluyorsun.

Yalnız bu kadar da değildir. Başka meziyetleri de mevcuttur Semra Hanım'ın. İnşallah daha da ileriye gideceğiz, bir nevi Ortaşark'ın Amerikası da oluruz gözdikmezlerse. Gözlerinden tedavi oldu, maşallah iyi görür, benden de keskindir yani gözleri, bir defa tecrübe etmek lazım. Taa locadan, bir adet mebus

teklifimize rey vermemişse Meclis'te, arka sıraya dahi saklanmış olsa bile yani, onu da fevkalade görür. İcabına da bakarız derhal. Seni kim getirdi oraya? Nasıl muhalefet gibi karşı çıkıyorsun? Yaktım seni!

Bu bir nevi Türk kadınının siyaset sahnesinde yerini alması hadisesidir netice itibarıyla. Buna karşı çıkıyorlar işte. Çıkanları da bilirim. Vaktinde bir hayli de yakınımıza almışızdır bunları. Arkadan haçerliliyor. Bak ben de konuşurum. Lüzum ederse I am talking yani. No coment demeyiz. Şimdi şöyledir bu Semra Hanım'ı reddedenin evveliyatı da. Şudur, bak onu da yapmıştır. Allah'ın bildiğini kıldan saklamama şeklinde prensip olarak. Söyleyeceğim. Fakat hicap ta duyarım, onu da ifade edeyim. Yanlış anlama. Fi tarihinde bakmak şeklinde görmüşüzdür esas itibarıyla. Kapı aralığında, o zaviyeden. Göz bu, kaçır. Orada olmuştur. Bir nevi masturbasyon hadisesidir. Fevkalade hakikattir. Eliyle de yapmıştır. Meselenin esası bu hadiseyi müteakiben cünup gezilmesi de mevzu bahistir. Aptes alma olmamıştır. Cünup şeklinde bir hayli de dolaşmıştır evimizde. İkaz da etmişimdir. Şimdi bu bakımdan hatırlatma yapılmıştır. Elinden tutmuşuzdur. Mektebe götürülmesi, sifhat etmesi de bizdendir. O şekilde yani... Muvaffak da olmuş değildir o gün. Kimseye söylememişizdir. Çıkışta şam tatlı yedirdim. Tabii şimdi bu bir nevi nankörlük yaptı. Ayıp ettin. Sus bari. istemiyorum be! Bırak paçamı arkadaş! Çık dışarı, senin gözün önüne aksın! Benim senin gibi yeğenim yok be! Sen de mi yani Brütüs şeklinde! Yuh sana! Haram ediyorum, haram olsun, zehir zikkim olsun. Azilsin ulan!

İhtar gibi şeyetsinler bunu. Bir nevi de tehdittir. Yani adamdan hesabını da fevkalade sorarız. Herkesin kulağına küpe olması icap eder netice itibarıyla. Gelin vakit varken hep birlikte Semra Hanım'a destek olsanız iyi olur. Bak ben bunu söylüyorum. Biat edersin. Elini öpeni de affeder zannedersem. Ben de herkes hakkında dosya var. Lehte, aleyhte tutarım kaydını sonra iyi olmaz. Semra'dan özür dileyin be! Allah belanızı versin! Dalağınızı yarayım da görün... ■

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü

ÖN YARGILARI YIKMA GÜNÜ

Nimet Mentemsoğlu

"Ne hazin bir çağda yaşıyoruz ki,
bir önyargıyı ortadan kaldırmak atomu
parçalamaktan daha güç"
A. Einstein

80 sonrası ortaya çıkan feminist kadın hareketi toplumun her kesiminden yoğun tepkiler aldı. Belirli bir kesimin muhafazakar ideolojisi bu tepkiyi anlaşılır kılıyor. Ancak diğer kesimlerin tepkileri yıllardır yaşanan toplumsal statükonun, kitle iletişim araçları ve egemen eğitimin oluşturduğu önyargılarla mı açıklanmalı?

Kadın hareketleri "gündeme gelme"yi somut kazanımlarının ön sırasına yerleştiriyor. Ancak bu noktadan sonra, mevcut yasalar, düzenlemeler ve bunları pekiştiren milli-muhafazakar politikalarıyla iktidar, harekete yönelik tepkinin odağında yeralıyor.

Ankara'daki Perşembe Grubu, "feministlerin ilk çıkışıyla insanlığın yarısıyla ilgilenme ihtiyacı ortaya çıktı. Ama bu ilgi sonuçta nesnelleştirildi. Kadın bir biçimde 'demokratik' görünmenin vitrininde yeralıyor. Kimi o hesabı yapıyor, kimi saflarını sıklaştırıyor. Kimi geleneksel milli ailesini koruma görüntüsü altında erkek hakimiyetini sürdürebilmek için kadınlarla ilgileniyor" tespiti yapıyor. Mevcut yönetim, kadınlarla ilgilenme başlığı altında, klasik aile yapısını pekiştirmek amacıyla kadını eve kapatmaya, sürekli verici-fedakar olmak konusunda iknaya, erkek konumu ve egemenliğini korumaya yönelik çalışmalarını sürdürüyor. Aile Araştırma Grubu TV kanalı ve elindeki kitle iletişim araçlarıyla mesajlarını yaygınlaştırmaya başladı.

Yıldız Ecevit'in deyimleriyle kavramlar tersyüz edildi, gerçek bir eşitliği savunan feminizm farklı bir üstünlük arayışı olarak tanıtılmaya çalışıldı ve bu

da tuttu. Ecevit'e göre iktidar feminizme karşı olması bir yana kadının kendini eve kapaması fikrini yaygınlaştırmaya çalışıyor.

Mor Çatı'dan Canan Arın da kadınlar bilinçlendikçe siyasi iktidarın kadın haklarını kısıtlama yolunda çaba harcadığına dikkat çekiyor: Kadınlara tanınan yüzde 10'luk yargıç kontenjanı yüzde 5'e indiriliyor. Ancak sadece tutucu siyasi iktidar değil, egemen "cinsel iktidar" feminizmi mahkum etme yolunda: "kendi hakimiyetinin sarsıldığını görüp paniğe kapılıyor. Olayı bir

ayıp, hatta neredeyse bir siyasi suç haline getiriyorlar" diyor.

Öte yandan toplumsal sorunlara, kadın sorununa duyarlı olduğunu söyleyen kesimlerin tepkisi de tartışılır bir boyutta sürüyor. Feministim demek neden ürkütücü bir durum hala?

Bu konuda Kadın Dayanışma Grubu, "basın hicvedici bir tarzda yaklaşıp olayı uç noktalara çekiyor. Sol ise bölücülükle suçluyor" diyor. Bugün birçok kadın, feminist bir söylemle kadın sorununu tartıştıktan sonra feminist olmadığını söyleme gereği duyuyor. Kimse yaptığı ithamların gerçekten de öyle olup olmadığını sorgulama gereği duymuyor. Bir de "feminist" adını kullanmayan kadın hareketleri var. Şirin Tekeli, "Birçok kadın kuruluşturmuş veya bu şekilde feminizmin alanı içindedir. Ama bu nitelemeyi neden kullanmadıklarını kendilerine sormak gerekir. Kadın haklarının yerine getirilmediğini söyleyen ve bunun için mücadele eden herkes bence feministtir. Feminizm bugüne kadar yapıldığı gibi hakarete uğratılmaya, alaya alınmaya layık bir hareket değil, son derece saygınlık bir düşüncedir" diyor.

Böylesi dışsal olumsuzluklara da tanık olunan 8-10 yıllık bir gelişme sürecinden sonra 90 yılı, kadınlar için bir sorgulama yılı oldu. Buna bir suskunluk anlamı yüklenebilir mi? Her grup süreci farklı biçimde yorumluyor: Perşembe Grubu, "Suskunluk tespitinde beklenen kalabalık yürüyüşler, gazete başlıklarına geçmek mi? Bu anlamdaysa suskunuz. Bizim başka bir politika yapma biçimi arayışımız var. Bu arayışımız doğrultusunda 90 bizim için suskunluk yılı değil" diyor. Kadın Dayanışma Grubu ise dönemi yeni bir açılım öncesi olarak tanımlıyor, "ilk verilen mesajlar gündeme yerleşmişti. Artık mesajın ötesine geçecek şeyler

yapılmıydı. Feministler dışı bir kadın muhalefeti var. Bunlarla alınacak yollar nelerdir? Kendimizi ifade edebileceğimiz somut yapılar, üretilmesi gereken yeni politikalar, sürekliliği sağlama tartışmaları gündemde. Yayın sorununu çözmeye, yeni araçlar elde etme çabaları var. 90 geri çekilme anlamı yüklenecek bir durgunluk yılı değildir" diyor.

İU'deki Kadın Araştırma Merkezi, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadın Kültür Evi, 438. maddenin kaldırılması, 159. maddenin Anayasa Mahkemesi'nce iptali ilk akla gelen kazanımlar. Şirin Tekeli de 90 yılının yapılarının somut sonuçlarının alındığı bir yıl olduğu görüşünde. Kadın Eserleri Kütüphanesi 10 yıllık bir sürecin ürünü. Yeni projelerin hazırlanması önemli: "Feminist bilinci kazanmış kadınlar bu bilinçle oldukları yerdeler, yok olmadılar ve bir coğrafi yayılma var".

Bu sorgulama, dönüşme ve yeni politikalar arama sürecine nereden gelindi? Özellikle örgütlülük ve kitleselleşme anlayışında ne tür ayrışmalar hangi noktalarda başlamıştı?

Ankara'daki hareket 83 yılında İstanbul deneyimli kadınlar tarafından başlatıldı. Evlerde toplanan küçük, kapalı gruplar olarak. Birbirini tanımayan kadınlar biraradaydı, amaç kadın olmayı, kadın olarak neler yaşadıklarını sorgulamak ve kendini dönüştürmekti. Toplumda belirlenmiş bir kadın rolü nerelerde ve nasıl alınmıştı? Kadın olmanın alt birimleri (genç kız, sevgili, eş anne olmak) tartışılıyordu. Bu dar gruplar özgül, bağımsız, hiyerarşiyi reddeden, eşdeğer ve yatay ilişki içindeydiler. Bu dar gruplar daha sonra daha fazla kadına açılma gereğiyle Alman Kültür Derneği'nde toplanmaya başladılar. Ve Kadın Dayanışma Grubu şekillendi. Hemen ilk başta birlikte bir projeye sahip olma, dışı açılma konusunda bir direnç vardı. Kitleselleşmeye bakış şöyleydi: Kadınların kendilerinden başkaları için kendilerini aşan hedefleri yoktu. Kadınlar tek tek sorgulamayı, dönüştürmeyi öğrenmelidir. Birilerini kurtarmak gibi bir misyon üstlenilemez.

Kitlelere ulaşma, çoğalma amacının nasıl gerçekleşeceği, varolma sorununun nasıl çözüleceği tartışmalarını gündeme getirdi. "Dernekleşelim" diyenler oldu. Bunun hiyerarşiyi, alt-üst ilişkisini yaratacağını söyleyenler çıktı. Bunlar Perşembe Grubu'nu oluşturdu, savunulan Kadın Dayanışma Derneği'ni kurdular. Bağımsız kalanlar da ol-

du. Bu çıkış, gelişme ve ayrışmaları İstanbul da benzer şekilde yaşadı. Ama ayrışan gruplar biraraya gelip birbirlerini destekliyorlar. Bu süreci her grup nasıl yaşadı:

Kadın Dayanışma Grubu yapılanların yetersiz kaldığını tespit ederken "sokağa çıkıp içsel bir dönüşüm sağlayıp kitleselleşelim. Daha fazla kadınla birlikte olmayı göze alıp dönüşürken bunu onlarla birlikte yapalım!" diyordu. Ancak kadınlar yalnızca nesnel olarak değil özel olarak da bölünmüş bir kesimdi ve ortak bir dille ortak kavramlar edinip birşeyler inşa etmek zordu. Feminist kimlikle dışarda bulunmak zordu. Kadınlar dönemin baskısını üzerlerinde hissediyor, bir yer edinip rahatça kullanmak istiyorlardı. Daha sonra mali sorunlar, devamlı bir kaynak sağlanamaması, dernekte sürekli kalacak bir kadının bulunamaması sonucu 1.5 yıl sonra dernek feshedildi.

Kapalı bir grup içinde ulaşılan sonuçların Türkiye'deki kadınları ilgilendirir şekle dönüşmesi, sürekliliği olan bir kadın politikası üretilmesi artık bir zorunluluk. Yıldız Ecevit: "Şu anda motor güç aydın kesimde: işçi kadın

Kapalı gruplar içinde ulaşılan sonuçların • Türkiye'deki kadınları ilgilendirir şekle dönüşmesi, sürekliliği olan bir kadın politikası üretilmesi artık bir zorunluluk

tartışmaların odak noktasında yer alabilmesi. Üstelik onlar kadın olarak, işçi olarak ve kadın işçi olarak üçlü bir sömürü ile karşı karşıya. Sorun onları da harekete geçirebilmekte" diyor.

Dernekleşmeyi reddeden Perşembe grubu ise bir süre sonra haftada üç gün toplanabildikleri bir mekana sahip oldu. Birlikte kadın olmayı sorgulamayı feminist bir politika oluşturmanın ilk adımı olarak görüyorlardı. "Eylemimiz oradaki birlikteliğimizdi. Her fırsatta sözumü kadınlarla paylaşmak istedik. En sevdiğimiz payla-

ma şekli sokağa çıkmak. Bunda basının kavramların içini boşaltıp kullanımının etkisi var. En önemlisi ise doğrudan etkileşimin zenginleştiriciliği. Kendimizi kurtulmuş görmediğimiz gibi kadınları kurtarma gibi bir misyonumuz yok. Cinsiyetçi toplumun değişmesini, cinsiyetlere dayalı ezilme biçimlerinin ortadan kalkmasını istiyor ve çoğalarak başarılı olacağını biliyoruz da, bunu kitleselleşmek olarak görmüyoruz. Bu söz bizim isteğimizi anlatmıyor".

İstanbul'da da önce her kesimden kadının biraraya geldiği bilinç yükseltme grupları vardı. Somut dergisindeki bir sayfalık yer görüşleri yaygınlaştırmak açısından önemliydi. Burada yaratılan yankının ardından örgütlenme çabası gündeme geldiğinde dernek kurmak dönem itibarıyla imkansızdı. Şirketler "kutsal" görüldüğü için Kadın Çevresi A.Ş. kuruldu. Aslında bir AŞ feminist ilişki biçimlerine tamamen aykırıydı. Dernek kurma tartışmaları yeniden gündeme geldiğinde bir grup Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği'ni kurdu. Dayağa Karşı Dayanışma kampanyaları düzenlendi. Kadın Sığınağı evi tartışmalarından ise Mor Çatı kuruldu.

Birilerinin adına kurtarıcı misyonu üstlenme fikri hemen bütün feministlere yabancı, ancak kitlelere ulaşmanın gerektiği noktada bunun somut biçimlerini bulma tartışmaları sürüyor.

Feminist kadın hareketi tüm bu sorgulamaları ve arayışları ile kendisi de toplumun gündemini andırarak 91'in 8 Mart'ına geldi. Bu gün çeşitli etkinliklerle kutlanacak. İstanbul'da Mor Çatı ve Kadın Kültür Evi işbirliği ile Alman Kültür Merkezi'nde filmler, kadınların ve feminist hareketin bir yılının değerlendirilmesini de içeren bir program bu. Ankara'da ise Çankaya Belediyesi gerekli izinleri de almayı üstlenerek üç günlük bir kutlama için Yüksel caddesinde tahsis ediyor. Açık havada yapılmaması halinde Türsel salonunda kutlama yapılacak.

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü tüm bu gelişmelerle birlikte bu harekete önyargısız yaklaşımı sunma günü. Erkek egemen toplumun bugüne kadar kadın konusuna yeterince eğilmemesinin sebebi tarihten gelen korkusu olabilir. Ama bugünden itibaren gereken önemin verilmemesi onun ya nılgısı olacaktır. ■

T ü r k i y e M e k t u b u : İ s v e ç , S e m r a , M İ T v s . Ü z e r i n e

Hasan UYSAL

MAKSAT MUHABET

Üç haftaya yakın süre İsveç'teydim. Üç haftaya sığmayacak kadar çok olay yaşadım. Bir o kadar da çok yeni şey öğrendim. Hangisini anlatsam, neresinden başlasam acaba?

İsveç-Türk İşçi Dernekleri Federasyonu'nca düzenlenen, "Bu savaş bizim savaşıımız değil!" paneline çağırıldık. ANAP'tan Genel Başkan Yardımcısı Metin Gürdere, SHP'den PM üyesi Rıza Yılmaz, DYP'den GİK üyesi Köksal Toptan, HEP Genel Sekreteri İbrahim Aksoy ile RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan. Tam kadro hazırız, uçak biletlerimiz geldi. Cuma sabahı yani 1 Şubat'ta saat 6.45'te uçak kalkacak. Bir gün önce gece yarısı telefon çaldı. Arayan SHP'li Rıza Yılmaz'dı:

- **Hasan'cım.** İsveç'teki Büyükelçi Dışişleri Bakanlığı'nı aramış. Demiş ki, "Paneli düzenleyen Federasyonla hiç bir bağlantımız yok. Geçmiş yıllarda düzenledikleri panellerde parlamenterleri yuhalayıp, dövdüler. Sakın gelmesinler, yine yuhalayıp dövebilirler." Bana gece yarısı Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem Müdürü geldi. İbrahime de gitmişler. Biz gereken yanıtı verdik. Sen Köksal beyi bir ara.

Olacak iş değil. Büyükelçi Erdil Akay'ın verdiği bilgiler tümüyle gerçek dışı. Türkiye'de Körfez krizini tartıştırmayıp, yasaklayan iktidar, yalanlarla yurtdışındakileri de engellemeye çalışıyor besbelli. Köksal Toptan'ı aradım. O'nu Dışişleri Bakanı aramış bizzat. Biraz tereddütü varmış, konuşunca geçti. Sıra geldi ANAP'lı Gürdere'ye. Saat 24'e ulaşıırken evinden buldum. Sonuçta anlaştık ama, o gelmekte ısrarlıydı:

- **Herşeyi anladım ama,** beni sayın Bakan aradı. Gitmemem gerektiğini söyledi. Gelirsem skandal olur. İnşallah bir dahaki sefere...

Sonuçta tek fişe ile Stockholm'de idik. 700'e yakın dinleyici önünde, son derece doyurucu, kaliteli ve sağlıklı bir panel gerçekleşti. Konuklar memnundu. Olay, daha doğrusu -ne menem diplomatısa, amacı memleketi temsil değil, rezil etmek gibi davranan- Büyükelçinin marifeti,

hem Türkiye hem de İsveç basınına yansdı. Federasyon Başkanı Osman Özkanat, Büyükelçi ile "mahkemede hesaplaşacağını" İsveç radyosuna açıkladı. Büyükelçi ise olayın tümüyle düzmece olduğunu, kimseye bilgi vermediğini ileri sürdü. İsveç'te kişi ve kurumlar hakkında bilgi vermek ağır suçtu. Federasyonun İsveç makamlarına başvurusu demek, "Büyükelçi'nin İsveç'ten atılması anlamına geliyor. Elçi mecbur yalanlayacak. Ancak Büyükelçi'ye en büyük kazığı, TC Dışişleri Bakanlığı attı sonradan. Böylece gerekli dokümanlar tamamlandı: Bakanlık, Özkanat'ın Cumhuriyet'te yer alan açıklamasına teklip göndermişti.

Sözcü Murat Sungar, Özkanat'ın açıklamalarının üzüntü verdiğini belirterek, "sayın elçimizin verdiği bilgiler gayri ciddi değil, ciddidir. Bakanlığımızca yararlı bulunmuştur" diyordu. Yani Elçi, yalanladığı bilgi verme işini yapmıştı. Her zamanki gibi orda ekmek parası için uğraşan ya da Türkiye'de işkence tezgahlarından kaçan aydınları korumak, kollamak, yardımcı olmak bir yana fişlemeye, ihbar etmeye devam ediyordu.

Konu kapanmıştı, daha doğrusu herşey aydınlanmıştı. Sıra Federasyon'un Elçi'den hesap sormasına gelmişti.

Stokholm'e gelişimizin 2. günüydü. Federasyon, sanırım "Türkiye'den gelenler yabancılık çekmesin" diye düşünmüş olsa gerek, bize eski bir hapishaneden bozma Langholmen Otelini tutmuştu. Gece 23 civarında otele döndüğümde Resepsiyon görevlisi elime bir kağıt tutuşturdu. Kaya adlı birisi aramış. Kağıtta bir telefon numarası. Odaya çıkıp aradım hemen. Önce Köksal Toptan'ı aradığını belirterek "Ona bir çift sözüm vardı" dedi. Belli ki eski solcu, MC'lerde Bakanlık yapmış birisini arayıp, belki de hakaret edecekti. "Sabahleyin numaranızı kendisine veririm" deyince benle biraz konuşmak istediğini söyledi. Tam bir saat... TBKP'li imiş. "Bu partiler bizim sorunumuzu çözmez. Niye TBKP yok?" diye hesap sordu.

Toplantıyı düzenleyen ben olmadığımı anımsatarak, "TBKP'ye gelinceye kadar 20 parti var. Federasyon hepsini nasıl çağır-sın?" dedim. İki de bir "TBKP niye yok?" diye soruyor. "Kardeşim ben açıkçası sol-cuyum. Üniversite mezunuyuz. Buraya geldik pizzacılık yapıyoruz. Bize reva mı bu? Bu partiler bizim neyimizi çözecek?" Dedik ya bir saat konuştuk diye. İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı'ya attı tuttu. "Geldi buraya. Bizle hiç ilgilenmedi. İsveç Barış Komitesi'yle görüştü. Çekti Finlandi-ya'ya gitti." dedi. İHD yöneticisi olduğum-u, istediği zaman, istediği yerde, istedi-ği kadar kendisiyle görüşebileceğimi belirtep telefonu kapattım. Telefonu kapat-tığımda genel izlenimim; "12 Eylül sonrası mecburen buralara gelmiş, ama kafayı da biraz üşütmüş eski bir solcu" olduğu yönündeydi. Sabahleyin beni almaya gelen arkadaşlardan durum anlaşıldı. Kaya bey, Büyükelçilikte İdari Ataşe görevi ile görü-nen bir- MİT görevlisi kardeşimizmiş, iyi mi? Sabah kahvaltıda konuyu açınca Kök-sal Toptan itiraz etti:

Ben o çocuğu Zonguldak'tan tanı-yorum MİT görevlisidir ama böyle dangal-laklık yapmaz.

Inanmayınca bana bıraktığı notu aldı. Nottaki telefonu çevirdi. Karşısına bildiği Kaya efendi çıkmaz mı? Önce ya-lanlamış "Vallahi ben aramadım abi" diye. Köksal Toptan uzun uzun nasihat etmiş, "Bir daha böyle dangalaklıklar yapma!" di-ye.

Gerçekten böylesini hiç görmemiş-tim, hem de telefon numarasını doğru olarak bırakan.

Tabi bu olaydan sonra Büyükelçi-nin uyarısının ne kadar doğru olduğu an-laşıldı. Meğer parlamenterleri, kendi elçili-ğinde değişik ünvanlarla çalışıyor gözük-en istihbaratçılara karşı koruyup, uyarmak istemiş... Ne iyi Elçilerimiz var.

İsveç'te ilgili kimi ilginç, kimi ko-mik notları da yazmadan edemedim. MİT'i bir yana bırakıp biraz da bunları an-latayım:

İsveç'te Redda Barnett diye, bizim ÇEK'na karşılık gelen bir kurum var. Sa-vaştan tümüyle uzak olmasına, savaş ola-sılığı bulunmamasına karşın, körfez sava-şı haberlerinden etkilenen çocuklar, bu kurumu arayıp korkularını gideriyorlar. Her çocuklu ailede bu kurumun korkan çocuklar için ayırdığı telefon numarası bulunuyor. Ya bizim çocuklarımız? Bizim ÇEK, başındaki Gökçek sayesinde herhal-de değil böyle birşey düşünmek, olsa olsa Musul-Kerkük hayali kuruyordur.

Epey süre geçti ama anlatmakta yar-rar var: Olaf Palme'nin katili diye bir PKK mensubu yakalanmıştı burada. Oysa adamcağız sadece bir ay tutulmuş içerde ama, Türkiye'deki kimi uyduruk gazeteler

ısıtıp ısıtıp gündeme getiriyorlar. İçerde iken kendisine ne kötü muamele, ne elekt-rik, ne filistin askısı. Kısacası ekmek elden su gölden, bir ay yan gelip yatmış. Sonra suçsuz olduğu anlaşılınca -İsveçliler ola-yın bilerek kapatıldığını, öldürtenlerin ABD olduğuna inanmış durumda- bırakıl-mış. Ancak boş yere bir ay tutulduğu, adı-nın verildiğini gözönüne alan İsveç Devle-ti bu PKK'lıya, tam 130 milyon lira para ödemişler. Böyle bir uygulama, ya Türki-ye'de olsaydı? Galiba buna birkaç yıllık bütçe bile yetmezdi.

Otelde, duvara yapıştirilmiş şam-puan kapağını bir türlü açamadım. Çare-siz şampuanız suya yaptık. Sabah kahval-tıda kapak konusunu açtım. Meğer tüm parlamenterler aynı dertten muzdaripmiş. Şevket Kazan en dertlilerden idi:

O kadar uğraştım ama açamadım. İçimden "Allahım" dedim. "Bana şu şam-puanı açacak kuvvet nasip et!" Ama yine de açamadım.

Sonradan öğrendik. Kutunun üze-rindeki düğmeye basınca şampuan aky-ormuş. Kazan, Allahtan kuvvet değil akıl isteseymiş, iş kolayca çözülebilecekmış.

Yazarlar için inanılmaz olanaklar var İsveç'te. Arkadaşlar sıraladıkça kah-roidim. İsveçli olup ya da İsveç'ce yaza-cak ya da kitabı bir İsveç yayınevinde ba-sılacak olanlara tanınan olanaklar anlatılmakla bitmez. Ortalama satış yapan iki kitap çıkarsanız, sülalenize yetecek ekonomik olanaklara kavuşuyorsunuz, Ben o konuya girip moralinizi çok bozma-yayım. Geri kalanlara girip az bozayım ist-iyorum; Diyelim bir Türksünüz, ya da Su-riye'lisiniz veya Şilili. Amatör bir yazar sayılırsınız. Bir araştırma ya da gezi kitabı yazmak istiyorsunuz. Diyelim ki Hindis-tan. Oralara gidip, seyahat anılarınızı ki-taplaştıracaksınız, insanlar okumuş oku-mazmış kime ne? Bir form doldurup Yazarlar Birliğine başvuruyorsunuz. Bu seyahat için tahmin harcamanızı belirti-yorsunuz. Kurum size 14 bin krona kadar (8 milyon tl) yardım yapıyor. Sonra kitabı yazıyorsunuz. Bastırmadan, iki nüshayı Kültür Kurumu'na gönderiyorsunuz. Kitap yapmanız için bir o kadar daha yardım ge-liyor. Tanesi en az 30-35 bin liradan sattı-ğınız kitapların geliri ise size kalıyor. İster-seniz yılda 4-5 kitap yazın ve az satsın. Aldığımız paralar yeter. Çünkü devletin destekleri ya da kurumların katkıları bun-larla bitmiyor. Bir de bizi düşünün. Değil destek, teşvik, katkı... Gölgе etmesinler, mahkemelerde süründürmesinler yeter.

İsveç'te içki ve sigara, insanlar az tüket-sin diye yüksek vergilerle inanılmaz pahalı satılıyor. İthal, satış yetkisi, özel sektör cenneti olmasına karşılık Devlet Tekelinde. Sigaralar ortalama 14-15 bin li-ra paketi. Bir bardak bira, restorantta 24 bin lira civarında. Türk rakısı da var. Gitti-ğimiz klüpte 900 kron, yani 500 bin lira

idi. Devletin içki sattığı dükkanda ise 200 kron idi küçük rakı. (114 bin lira) İşleri son körfez krizi ve yüzde 25'e çıkan KDV yüzünden düşen restoranların en gözde müşterileri Finliler. "Finli müşterisi olma-yan batar" sözü neredeyse deyim olmuş. Herbirisi bir oturuşta 20-25 bira içiyor. 10 kişi geldi mi, en az 200 bira eder. Çarpın 24 bin lira ile 5 milyon liraya yakın. Böyle-ce lokanta bir masadan, günü kurtarmış oluyor.

Yukarıda sözünü etmiştik SHP An-kara Milletvekili Rıza Yılmaz'dan. İsveç dönüşü Erdal İnönü ile karşılaşmış. İnönü sormuş, "Panel nasıl geçti?" diye. Yılmaz da "Çok iyi geçti. Çok nitelikli, seviyeli bir panel oldu" karşılığını verince, İnönü başı-nı sallayarak gülmüş:

"Tahmin etmiştim seviyeli bir top-lantı olduğunu. Çünkü Türkiye'de hiçbir gazete sözetmedi panelden." Doğru söze ne denir?

"Biraz hava değiştirilim" diye gittik ya İsveç'e. Türkiye'ye 17 Şubat pazar ge-cesi döndük. Ertesi sabah önce kapıcı, ar-dından postacı geldi. Türkiye'ye geldiği-mizi anımsatmak için olsa gerek, zamanlaması harika. Postacı elimize tu-tuşturdu, "Sanık Hasan Uysal" yazılı zarfı. Cumhurbaşkanına fıkra ile "Boktan yapılmış adam" dediğim ileri sürülen bir iddia-name. 18 martta Akhisar'da duruşmamız varmış. 3 yıl hapis cezası isteniyor. 3 yıl biraz çok ama, bir yıl falan olsa da içeride başka bir işle uğraşmadan kitaplarımızı yazsak.

Birikmiş gazeteleri gözden geçirdik. Körfez savaşı neredeyse unutulmuş. Varsa yoksa Semranımın İstanbul İl Baş-kanlığı ardından Parti Başkanlığı ve Baş-bakanlığa gelir mi? Cahiliye devri bakan-ları, yetim Hüsnüler, ailecek alıp okutmalar, Brütüsler... Rüya mi bunlar, yoksa ben manyaklaştım da hayal mi gö-rüyorum?

Sonradan düşündüm; aslında Sem-ranım Başbakan olsa ne kadar iyi olur? Başbakanlık konutu boşalır, yeni yer açılır. Bu bir. Devletimizin en büyüklere, Cumhurbaşkanını ile Başbakan sürekli bera-ber, mutfakta, yatak odasında memleketin meselelerini anında konuşurlar. Bu iki.

Peki ama, Bay Özal Bayan özal'ın gönderdiği bir kararnameyi imzalamazsa? Gece de Semranım ardını dönüp yatmaya kalkmaz mı? "İmzalamadan olmaz!" der-se? O zaman Bay Özal "İ-i-i!" diyen Sem-ranımın acısını da milletten çıkarmaya kalkarsa ne olur halimiz.

İnşallah rüyadır bütün bunlar. İn-sanlarımızı çok şeye alıştırdılar ama, bun-ca görgüsüzlük ve arsızlığa alıştıracakları-nı sanmıyorum. ■

Üniversitede Yeni Tasarı

ÖZAL ÜNİVERSİTESİ

Ömer Özgüner

P aralı eğitime geçiş, disiplin cezalarının artırımı, özel güvenlik birimi gibi ayrı tarihlerde üniversitenin gündemine sokulan yasalar, yeni bir vitrinle sergilenmeye çalışılıyor. Vitrin yeni ancak içerikler eski; 70'li yıllarda denenmiş ve tükenen vakıf üniversiteleri ile Mütevelli heyetleri. Yasa önerildiği şekilde kanunlaşır ki bir engel gözüküyor; işadamlarının üniversite açması sağlanacak, bazı üniversiteler "özel statü" kavramına dahil edilerek, Cumhurbaşkanı'nın doğrudan seçtiği dokuz kişilik mütevelli heyeti ile yönetilecek. Ayrıca öğrencilerden "azami" ölçüde harç parası alınacak.

Tasarının adlandırılışı farklı ancak yetkililerin üzerinde anlaşmaları ve övündükleri bir nokta var: Avrupai bir model oluşu. Dahası bu sayede çok sayıda üniversitenin açılacağı, mali özerklik sağlanacağı, bilimsel çalışmaların hızlanacağı - Y.Ö.K.'ün bazı maddelerinin de başta böyle konduğu unutulmamalı - iddiaları ortada. "Kanun" denilen sazın, sazendenin eline göre ses verdiği bilinir. Diktatörlük heveslisi birinin notalarından çıkacak rezaleti dinlemeden önce, YÖK'e ne oldu, olacak sorusuna yanıt vermek gerekli.

Yök'ün Çözülüşü

Açık baskı ve zor koşullarının ürünü olan YÖK anti-demokratik uygulamaları hayata geçirme konusunda, kendisini görevlendirenleri uzun süre üzmedi. Ancak devrimci ve demokrat öğrenciler ilk dernekleşme çalışmaları ile önce bazı maddelerini -devam zorunluluğu, 44. maddesona YÖK ile birlikte onu besleyen

kaynağı hedefleyen eylemlilikleri hayat geçirdi. Binlerce öğrenciye okul olan atımlara, gözaltılara ve cezalarına neden olan bir süreç yaşanarak YÖK büyük ölçüde yıpratıldı. Çıkardığı kanunların yarısından fazlasını -üstelik birden çok değiştirerek, bu yıpranmayı resmileştiren YÖK demokratik öğrenci muhalefeti karşısında teşhir edilmiş bir unsur olarak kaldı. Bu durum okulların gerçek hedefe yönelmesinin zeminini de yarattı. İşte YÖK'e ne oldu / olacak sorusunun kısa yanıtı burada saklı. Çünkü

Daha uzun yılları öğrencilere mütevelli heyetenin kötülüğünü anlatarak geçirmemenin en önemli yolu, onlara tepeden inme her türlü kurumlaşmayı "yabancı" hissettirebilmekte yatmaktadır

bu haliyle YÖK tırmanılan diktatörlük merdiveninin çürük basamağı görüntüsü veriyor.

Meclise sunulan yasa, YÖK'ün eksiklerini görerek, üniversite yaşamına daha planlı ve doğrudan müdahaleyi hedeflerken, demokratik öğrenci muhalefeti açısından gözden kaçırılmaması gereken özellikler taşıyor:

Bir. Yaşanan vakıf üniversiteleri deneylerinin -bilimsel çalışmaların yetersizliği, düzeysiz eleman yetiştirilmesi, ilgisiz yöneticilerin elinde kal-

ması- gösterdiği bir gerçek var. Vakıf üniversiteleri toplumun ihtiyaç ve çıkarları baz alınarak değil, üniversiteyi kuranların ideolojik - ekonomik çıkarları baz alınarak kurulmuştu. Böylece üniversite toplumu yabancılaşarak belli bir çevrenin hizmetine girme sürecini tamamlamış olacak. Özellikle toplumbilim çalışmaları ya ortadan kalkacak ya da şu anki durumdan geri düzeye düşecek.

İki. "Özel Statülü" üniversiteler kavramı son derece belirsiz. Şimdi merak edilen, hangi üniversiteler akademik hiç bir yeterliliği olmayan (hatta abartarak söyleyelim, üniversiteyi yalnızca paralarındaki resimlerde gören) ilgisiz kişilerce yönetilme "şansına" erişeceklerdir. Üstelik yöneticileri cumhurbaşkanının seçmesi de eşantyonu. "Özel Statü" kavramı ile hem üniversiteler arası uçurum derinleşecek, hem de iktidarın bir türlü "zararsızlaştıramadığı" ÖDTÜ, İTÜ, İÜ gibi üniversitelerin "ehilleştirilmesi" yoluna gidilebilecek.

Üç. Son on yıldır kaybolan üniversitedeki demokratik geleneğin yeniden ve daha gelişkin yaratılması sorunu ortada. Yasa tepeden atanan üniversite yönetimleri ile demokratikleşmenin düşmanı rolünü üstleniyor. Ayrıca öğretim üyelerinin "sözleşmeli personel" statüsüne alınması ile akademik kariyer için akademik çalışmalar yapılması zorunluluğu ortadan kalkıyor. Artık kariyer sahibi olmanın yolu bilime yapılan katkılarla değil, Özal'a yapılan yağcılıkla aşılabilecektir.

Dört. Üniversitelerdeki devletin mali desteği çekilirken, işletme giderlerinin yükü tamamen öğrencilerin üzerinde kalacak. Üniversitelerde

öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalıştırılması, bu sözleşmeli personelin ücretleriyle, kadrolu personel ücreti arasındaki farkın öğrencilerin ödeyeceği, şu andaki öğrenim harçlarının yirmi katına varan öğrenim ücretlerinden karşılanması, bir önerilip bir geri çekilen "paralı eğitim" tasarısının hayata geçmesinden öte bir anlam taşımaz.

Bu dört durum dahi, YÖK'ün yalnızca hayaletinin kaldığının bir göstergesi. Artık "özerklik"ten bahsedilecekse bu işadamlarının, generalerin, Özal'ın hanesine yazılan bir özerklik olabilir ancak.

Öğrenci Cephesi

Elbette sorunun esas cephesi, yani tüm uygulamalardan birinci derecede etkilenecek olan öğrencilerin tutumu son derece önemli. Demokratik öğrenci hareketi uzun süredir yalnızca bir "karşı olma" sürecini aşma çabası içinde. Anfi komiteleri, dernekler ve federasyon bu çabaların canlı kanıtı. Bu hali ile son derece olumlu görevler yüklenen bu yapılar, ancak en geniş öğrenci kitlesince sahiplenildiğinde hedefine ulaşabilir. Daha uzun yılları öğrencilere mütevelli heyetinin kötülüğünü anlatarak geçirmemenin en önemli yolu; onlara, tepeden inme her türlü kurumsallaşmayı kendilerine "yabancı" hissettirebilmekten geçmektedir.

Bunun için şimdi yapılması gereken öğretim üyeleri, çalışanlar ve en geniş öğrenci kitlesinin aktif katılımı ile bir özerk-demokratik üniversite programının yaratılmasıdır. Böyle bir çalışma anfi komiteleri, dernekler ve federasyonun etki alanlarının da genişlemesine yardımcı olacaktır. Toplumsal muhalefet, üniversitenin özel sorunları ve toplumun diğer katmanları ile olan bağının zayıflığına karşı bizzat öğrencilerin ne dediğini bilmiyor.

Hem toplumun bu konuda aydınlanması hem de tepeden inme müdahalelere karşı özerk- demokratik üniversite mücadelesi verenlerin en büyük silahı, üniversitenin en geniş kesimlerince kabullenilen ve hayat geçirilen bir PROGRAM olabilir.

BİLAR İSTANBUL PROGRAMLI SEMİNERLER DİZİSİ 4 MART 1991- 5 HAZİRAN 1991

Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa: "Körfez Savaşı" Aynasında Dünya Durumu: Sungur Savran ● **Sinema Dersleri:** İbrahim Altınsay, Metin Erksan/Lütfi Ö.Akad, Reha Erdem ● **Düşünce ve Gece (Karanlık Bir Çağda Felsefe Ne Yapar?):** Oruç Aruoba ● **Ortadoğu'da Devlet, İdeoloji ve Azgelişmişlik:** Ragıp Zarakolu, İsmail Beşikçi, Mahmut Dikerdem, Jülide Ergüder, Eva Groepler, Ceylan Özerengin, Serpil Üşür ● **Emek Süreci, Teknolojik Gelişmeler ve Kapitalist Yeniden Yapılanma:** Hacer Ansal ● **Postmodernizm:** Ali Akay, Aydın Uğur ● **Devlet:** Bülent Somay, Aydın Giritli, Ertuğrul Kürkçü, Gülnur Savran ● **Marxist İktisadi Tahlil:** Nail Satlıgan ● **Türkiye Solunun Tarihi (1970-1991):** Aydın Giritli, Ertuğrul Kürkçü, Metin Çulhaoğlu, Saruhan Oluç, Hikmet Seçkinoğlu ● **Çağdaş Politik Sorunların Oluşum Süreci:** M.Tanju Akad ● **Psikiyatri, Antipsikiyatri:** Ali Akay, Ahmet Soysal ● **Sanatta Kadın:** Gönül Çapan, Jale Baysal, Handan Börtüçene, Feride Çiçekoğlu, Nursel Duruel, Füzüzan, Yekta Kara, Gülsün Karamustafa, Leyla Özalp, Jale Parla, Latife Tekin ● **Tarih Boyunca Kent, Konut ve Toplum:** Erhan Acar ● **Kemalizm ve Türkiye'de Devlet:** Fahri Aral, Kurtuluş Kayalı, Çağlar Keyder, Cemil Koçak, Levent Köker, Mete Tunçay ● **Eğitimin Toplumsal İşlevleri:** Fadime Gök ● **Anadolu Kültür Tarihi:** Faruk Pekin ● **Bağlamları İçinde Marksist Politika Tartışmaları:** Aydın Giritli, Ertuğrul Kürkçü, Tülay Arın, Tanıl Bora, Adnan Ekşigil, Haluk Gerger, Orhan Koçak, Saruhan Oluç, Nail Satlıgan, İskender Savaşır, Gülnur Savran, Sungur Savran, Bülent Somay, Fügen Uğur, Ragıp Zarakolu.

KAYITLAR BAŞLAMIŞTIR

Bılar İstanbul ● İlk Belediye Cad. ● Küçük Tünel Han ● Kat:2 No:5
● Tünel-İstanbul ● Tel: 149 42 86

Her Türlü Kitabı Bulabileceğiniz

ÖZAN SANAT EVİ

Sizleri Bekliyor

ÖZAN SANATEVİ
Kaşif Acar Cad. Mülkübey İşhanı
Kat:1 No: 57 Tel: 36770
BANDIRMA

S E N İ A R A M A N I N ,

Mecit ÜNAL

**Ay bu da dağıttı, diyor,
saçlarını uzatmış!
Bu çocuklar git gide
güzelleşiyor, Turgay!...
Şaşkınlıkla, hayranlıkla
bakıyor. Anaç bir tavırla
durup durup
gülümsüyor.
Gülümseyince, yanağında
kırmızı bir gül
çukuru açıldığını
farkediyorum.
O çın çın kahkahalarından
birini az önce
koyvermişti...**

ilk anda tanıyamamış. (Arkam dönüktü, dedim, tanıyamazdın ki.) Sesimden ayırdedebilmiş. Doğru ya! Aylardır görüşmüyorduk.. Hırkamin çok yakışmış olduğunu söylüyor. Ayrıca, saçlarımla uyumlu bir rengi varmış; gri/mor. Altına, umduğu gibi kadife pantolon mu giyindiğime bakıyor, bu kadar zamandır nerde olduğunu sormuyor da!...

Bir sorsa ona Yüz Türk Büyüğü arasında sayılan İbrahim Müteferrika'nın aslında 1692'de bir Osmanlı-Avusturya çatışmasında henüz 18 yaşındayken Osmanlı ordusuna esir düşmüş Macar asıllı protestan bir ailenin çocuğu olduğunu öğrenimini protestan papaz okulunda ilahiyat alanında yaptığını matbaacılığı da bu sırada öğrendiğini anadili dışında Fransızca ve Latince bilgisi ve öteki yeteneklerinin bir esir için köle pazarında ancak aydın bir alıcıya düşerse

işe yarayacağını bilmeyen bu gencin esareti ve köleliği sırasında Türkçeyi müslüman olduktan sonra da Arapça ve Farsçayı öğrendiğini Usül'ül-Hikem Fi Nizam'il-Ümem (Milletlerin Düzeninde İlimi Usüller) adlı ilk kez Yirmisekiz Çelebizade Said Mehmed Efendi'yle birlikte (1727) kurduğu matbaada dokuzuncu eserinin önsözünde belirttiğine göre kölelik acılarına dayanmadığı için müslüman olduğu ve İbrahim adını aldığı yaptığı çalışmalar yazdığı risaleler ve ileri sürdüğü görüşlerle devrin ileri gelenlerinin dikkatini çekerek kısa sürede Müteferrika'ya yükseldiğini hariciye göreviyle dış ülkelere gönderildiğini ve görüşmelerde bulunduğu aynı zamanda bir tarihçi coğrafyacı harita ressamı matematikçi ve astronomi bilgini kabul edilen İbrahim Müteferrika'nın Batı'da kurulan ilk muharrik matbaadan 287 yıl sonra sınırlı izinle faaliyete geçirdiği bu matbaanın faaliyetini sürdürdüğü 22 yıl boyunca aralarında Cihannüma ve Tarih-i Naima'nın da bulunduğu toplam 17 eserin basımını gerçekleştirdiğini okur yazar oranının hala Avrupa ortalamasını tutturamadığı ülkemizde 287 yıllık gecikmede dinsel taassubun yanı sıra en önemli nedenlerden biri olarak sayılması gereken esnaf loncalarının tutumunun o tarihlerde mübeyyiz ve hatta sayısının abartılı bir rakamla 90 bin olduğu doğru kabul edilirse neden salt İslami eserlerin basımı için izin alınabildiğini yeterince açıklığa kavuşturduğunu ama öte yandan bilimsel ve teknik ilerlemeler karşısında hiçbir gücün tutunamadığını tarihsel ve toplumsal ilerlemeler karşısında hiçbir gücün tutunamadığını yanlış bir süre doğruya egemen olabileceğini Kirov fabrikasında üretilen kol saatleri-

nin dünya saat piyasasında ancak antika bir değer taşıyabileceğini oysa zamanı ters çevrilerek masaya bırakılmış bir kumsaatinin deliğinden akan tek bir kum tanesinde durdurmanın hiçbir olasılığı bulunmadığını...

Bir sorsa ona bilmenin öğrenmek öğrenmenin okumak okumanın anlamak ve anlamının bağışlamak olduğunu hep unuttuğumuzu bir sorsa ona Van Gogh'un intiharının yüzüncü yılında bilinmeyen bir tablosunun bulunduğu ve bu tablonun ressamın büyük olasılıkla Paris'teyken yaptığı resimlerden biri olduğunun sanıldığını ve 800 binle 1 milyon dolar arası bir rakamla açık artırmaya çıkarılması düşünüldüğünü Van Gogh'un tabancayı şakağına dayadığı sırada intiharından sonra büyük bir ressam kabul edileceğini elbette aklından geçirecek durumda olmadığını ama bunu bilseydi intihar nedenlerinin arasına bu öldükten sonra paha biçilmez kabul edilmeyi de koyacağını bir sorsa ona bir insana yaşarken vermediğimiz değeri ölümden/intiharından sonra vererek kırkinci günler seneyi devriyeler ölüm ilanları ve anma toplantıları icadettiğimizi bununla aslında kendimizi bağışlamak/bağışlatmak istediğimizi bu yüzden güzelim kentlerimizin içini ve yüreklerimizi mezarlıklara çevirdiğimizi ne var ki gerçekte aradan üç gün geçmeden yaşamı eskisi gibi bir çizgide sürdürmeyi seçtiğimizi birçekte ekşiği dolduracak bir dördüncünün her zaman bulunabileceğini ve Yesenin dahil kimsenin ölüme ağzının payını herkesten çok veremeyeceğini bir sorsa ona yıllardır birbirimize haksızlık etmeyi alışkanlık haline getirdiğimizi kolaycı yargılarla yollaşmış burjuva ruh hastası bireyci bencil devamla dönük hain ajanprovokatör ilan ettiğimizi

Lali Berte'ye Mektuplar

BULDUĞUM BÜTÜN YOL HARİTALARI SAHTE...

ve edildiğimizi asla bir araya gelmek için bütün ipleri koparttıktan sonra herkesi kendi bayrağımızın altında birleşmeye çağırdığımızı bayrağı kendisi taşıyorsa yapmayacağı hiçbir fedakarlık olmayan Spiromillos'ların bayrağı başkaları taşıyorsa buraya kadar arkadaşım sözünü duyunca yüzseksen derece görüş değiştirdiklerini bir sorsa ona işçi sınıfı adına işçi sınıfı için işçi sınıfına rağmen ve işçi sınıfı dışında -12 Mart'tan önce üniversite kantinlerinden 12 Mart'tan sonra Niğde cezaevinde ve 12 Eylül'den sonra da Avrupa ülkelerinde- kurulan sınıf partilerinin her zaman iki adım geriden geleceğini bir sorsa ona romantik devrimler çağının çoktan kapandığını ama o zaman bunu anlamamakta ayak direyen nesli tükenmiş romantiklerin yıllar sonra cezaevlerinde umutsuzluğa sığındıkları Avrupa ülkelerinde marjinaliteye yazıldıklarını tam da işçi sınıfı ve işçi sınıfının sınıf misyonunun maddi temellerinin ortadan kalktığı savlarının ileri sürüldüğü bir sırada işçilerin 3 Ocak'ta genel grev yaptıklarını ve 4 Ocak'ta grevdeki Zonguldak'lı madencilerin Çankaya'ya çay içmeye gider gibi Çankaya'ya çay içmeye gidiyoruz diyerek Ankara'ya yürüdüklerini çeşitli nedenlerle yürüyüş boyunca altı kişinin öldüğünü ikiyüz kişinin tutuklandığını aynı günlerde Garp Linyitleri işletmesi'ne bağlı Tunçbilek maden işçilerinden iki madencinin intihar ettiğini bütün bu olaylar sırasında öncü müfrezelerin ancak izleyici olabildiklerini bir sorsa ona Adriyatik kıyısındaki kırmızı fenerin sönmesi karşısında AEP'çi sosyalistlerin Özgürlük Dünyası ve Emegün Bayrağı dergilerinin neden tek kelime yazmadıklarını...

Bir sorsa ona Marguerite Duras'ın romanlarında neden erkeklerin

kadınlar kadar kadınlardan çok ağladıklarını Tutunamayanlar'daki mühendis gibi gerçekte tiyatro oyunları yazan başka bir mühendisin özgürlüğünü bağlayan bütün ipleri kopartarak cebinde bir çakıtaşıyla ortadan kaybolurken neden hiçbir yayınevine uzun soluklu bir roman hiçbir tiyatroya da oynanmamış/oynanacak bir Detone bırakmadığını bir sorsa ona neden bir kadının gece onikiden sonra tek başına sokağa çıkacak kadar cesareti olduğu halde toplumun o kadar cesareti olmadığını...

Bir sorsa ona...hayır, bunların hiçbirini değil; yalnızca, seninle konuşurken başımın döndüğünü -senin başın da dönüyor mu?- ama o anla, bir anla sınırlı olmayan süregelen bir soruşluğun kıyısında bulunduğumu ve her an kendimi sulara atacakken, her an bir çılgınlık durumunda serabdan seraba koşmayı seçtiğimi; söylediklerimde ve sakladıklarım, yazdıklarım da ve yazmaktan kaçındıklarım, düşlediklerimde ve düşlemekten korktuğularım, bu başdönmesinin eskimemesi ve az söz edip çok anlamla ilişkilendirmek için- sakladığımı, ama saklamaya çalışırken de, aslında açıkta bırakmış olduğumu farkedersen, bunun benim istemim dışında, bütünüyle sözcüklerin kendi özgürlüklerinin bir sonucu olduğunu bilmen gerektiğini -bilmen gereken her şeyi bilmen gerektiği gibi, her yeniden hatırladığımda unuttuğumu- söyleyecektim. Lali, seninle başım dönüyor!... Seninle başım dönüyor ve ancak el yordamıyla yürüye biliyorum. Ancak el yordamıyla yürüye biliyorsam, diyorum, bu, gözlerime güvenemediğimden. Gözlerim, göstermek istemediğini görmeye, kulaklarım, söylemek istemediğini, duymam gerekemeyeni

duymaya kalkabilir. Oysa el, dokunabileceğine raslayabilir ancak. Dokunulsun diye konulmuş bir sandalyeye sözelimi. Dokunulsun diye konulmuş bir masaya. Masada bir kitap var.. Açıyorum, içinde gidilmemiş/gidilecek malihülyalar. Bunlar hep dokunulsun diye konulmuş. Ve birinci sayfada bir not: parmak uçlarıyla okunacak!... Parmaklarımı harflerin üzerinde dolaştırıyorsun; seninle kendimi keşfediyorum, Lali! Sanki ben körüm de elimden tutup kenti sokak sokak gezdiriyorsun. Daha ilk sokakta, bir evin taşılığında, heykeli kayıp bir Doma anıtının kaidesinde derin parantezlere düşüyoruz. Ya bir de ben seni keşfetmeye kalksaydım! Lali, kayboldurdum!... Seni aramanın bulduğum bütün yol haritaları sahte!

Böylece, kendi iğindenliğe bırakılıyor her şey, Rüzgar nereye sürüklerse...

Rüzgar nereye sürükleyebilir? Aradığımız ülke yıldızların ötesinde!... Görmüyor musun, sivil savunma tatbikatları, sınırboylarında yığınak... Şimdi bütün askeri birlikler ikincibiremre kadar silah başına. Büyük olasılıkla savaş çıkacak. Yüzbinlerce insan ölecek... Lali, birbirimizi kaybedebiliriz!...

Eğer birbirimizi kaybedersek, bu yıldan başlamak üzere, her yıl aynı gün, aynı saat ve aynı yerde -31 Aralık gecesi saat tam onikide Kadıköy Vapur İskelesi'nde- bin yıl süreyle beklemeye evet der misin? Bin yıl çok uzun bir süre; seni tanımam için bir işaret olarak, saçının üç teli hep öyle kalsın... Yanına renkli saçbağlarını almadan gelme!

(Yakamdaki martıyı bir daha sorarlarsa, albatros olduğunu söyleyeceğim.) ■

KİTAPLAR

*Neşeli Bir Aydınlanma,
Hüzünlü Bir Yüzleşme*

Ruh Üşümesi
Adalet Ağaoğlu,
İletişim Yayınları,
İstanbul, 1991

İnsanoğlunun kendisiyle yüzleşme zamanının geldiğini ve geçmekte olduğunu hiçbir sanatsal ürünü hiçbir sanatsal ürün atlamıyor; atlayamazdı, insanlık ciddi bir varoluş sancısı yaşıyor. Nasıl yaşamasın? Adalet Ağaoğlu'nun sözleriyle söylersek, "Eğer insan, kendi icadı bir düşünmeye basarak, kendi icadı silahlarla, kendi soyuna son verebiliyorsa 'kötülük tanrısının' yerini almış demektir".

Bütün sınıfları, zümreleri, bireyleri içeren bir insanlık tanımı var mı? Kirlenme bir kez başlamaya görsün, (Ne kirlenmesi? çevre, akıl, ruh, ilişki, düşünce, iletişim... do-

ğal, toplumsal ve bireysel herşey), bulaşıcı bir hastalık gibi, veba gibi yayılıyor ve kimse, hiçbir sınıf, zümre, birey ve onların ürettiği maddi, manevi herşey kirlenmeden payına düşeni almadan edemiyor. Metin Altıok'un dizeleriyle "aşk da çevreye uyuyor". Ancak iki kişiye özel konumuyla iyi ve güzel olabilen tek şey; aşk bile, duyarsızlaşmanın yarattığı, nedeni ve sonucu olan tensel kalınlaşma ve ruh üşümesi ile karşılaşılıyor ve eriyor; en dirimsel edimimiz bile kirleniyor. Ve insan kalın kabuklarla örülmüş gövdesi içinde kendisini bile hissedemez oluyor. Edebiyat, kendi dili, kendi biçimi ve kendi dünyası içinde insanın bu en derin ve sinsi acısına Adalet Ağaoğlu'nun son romanı **Ruh Üşümesi** ile bir kez daha ve yeni bir dille eğiliyor ve insanı 'neşeli bir sıçrayış' için hüzünlü bir buluşmaya davet ediyor.

Bir romanı böyle karşılamak belki yapıta ve yazarına haksızlık gibi gelebilir. Ama bir okur olarak onunla yüzyüze geldiğimde beni kendi gerçeğimde yakalaması ya da benim onu kendi gerçeğime tercüme edişim de romanın problemiği ise bu kadarına hakkım olsun.

Şurasını önemle vurgulamalı; bu bir edebi yapıt ve ben bu "hayat bilgisini" bu yapıtın hiç de bana ders vermek için yazılmamış biçiminden çıkarıyorum. Kalınlaşmış algı eşliğimi aşabilen bir dile kavuşmak, müzik notalarının armonik akışıyla yoğun bir benzerlik taşıyan sözcük akışının yarattığı edebi atmosferde kendimi bulmak, salt kendimi mi, beni çevreleyen tarih ve coğrafya içinde, beni belirleyen duyuş ve yaşayış biçiminin göze batırılmaya çalışılmamış, daha çok "an"ların içinde asıl anlamını bulmuş yabancılaşma içinde seninle, onunla, ötekiyle karşılaşmak, yüz yüze gelebilme olanağı bulmak, **Ruh Üşümesi**'nin verdikleri bunlar oldu. "Bir cümle, bir ses, sokakta yürürken göze çarpan küçük bir ayrıntı, bir anlık bakış, kederli ya de neşeli..." bütün bunlar "aydınlanma işaretleri" olarak kullanılıyor romanda. "Bir insanda, insanlığın tüm halleri vardır" diyen Montaigne'ne "zeyl"! Bir anın içinde insanın yaşadığı tüm anların halleri vardır!

Bunları mı söylemeli, yoksa, titizlikle kurulmuş, ses titreşimlerinin ahenginde müzik ve şiir tadı gizli **Ruh Üşümesi**'nin İletişim Yayınları'nın özenle bastığı 158 sayfalık, üzerinden henüz matbaa kokusu dağılmamış **Ruh Üşümesi**'ni bir kez daha mı okumalı? ■

Mehmet Fikri

"Yazmakla Zulmün Hatıraları Bitmez ki"

Hatıralarım
Musa Anter
Doz Yayınları, İstanbul, 1990
250 sf.

Kürt Teali Cemiyeti, Kürt Hevi Cemiyeti aydınlarının çalışmalarının kesintiye uğraması ardından 1941'e kadar süren sessizlik, 1941'de Yusuf Azizoğlu, Ziya Şerehanoğlu, Faik Bucak ve Remzi Bucak'la birlikte "ilk örgüt" Kürtleri Kurtarma Cemiyeti, 1954'te Diyarbakır'da Şark Postası, 1958'de İleri Yurt, 27 Mayıs'ta sonra Barış Dünyası, Doğu Dergisi, Deng Dergisi, Brina Reş ve Kırıl hikaye kitapları, sayısız tutuklanma, gözaltı, işkence, hücre cezaları, sayısız önemli şah-

siyet: Musa Anter'in hayatının birkaç ara başlığı.

Sadece bu birkaç ara başlık dahi Musa Anter'i yakından tanıma isteği uyandırabilir insanda.

Ben Musa Anter'i yeni tanıdım. Bu benim büyük bir kayıptır. Başkalarına bir insanı tanımamak veya geç tanımak bir kayıp olarak gelmeyebilir. Ama bu insanın hayatı Musa Anter'inki gibi yok edilmeye çalışılan bir milletin tarihiyle neredeyse özdeşleşmişse sanırım bana hak verilir. Tabipler Birliği'nde bir kısım sanatçı ve yazar savaşa karşı ne yapılabilir diye toplanmış tartışıyorlardı. Derken kürsünün yanında beyaz saçları ve ihtiyar görünümüne rağmen epeydir ayakta duran bir adam konuşmaya başladı. Az ama öz konuştu. Sonra da 'Karar alın barış için herşeye varım. Bütün ömrüm bunun için geçti zaten' dedi. O an bende bu onurlu insanı daha yakından tanıma isteği uyandı. Onun genç kuşaklara anlatacak çok hatırası olmalıydı.

Sağolsun, çok bekletmedi beni ve benim gibi tarıh meraklılarını ve 'Hatıralarım'ı yazdı. 75 yaşını

deviren Musa Anter kitabın arka yüzünde şöyle diyor: "Türkiye'nin ellibeş yıllık girdisinin çıktısının yeminli canlı şahidiyim. Hem yanlış şahidi mi? Değil!!.. Sanıyorum, mahkumuyum ve davacıyım!.. Bu kitapta işte bunları bulacaksınız."

Musa Anter bir halk bilgesinin tatlı diliyle anlatıyor. Sanırsınız çocuklarını, torunlarını, bir milleti başına toplamış onlara söylenceler anlatıyor. Yazı icat edilene kadar insanlık tarihi böyle dilden dile anlatılmamıştı mi zaten? Ama Musa Anter kendi diliyle değil yabancı dille anlatmak zorunda kalmış. Yani Kürtçe yerine Türkçe anlatıyor. Ama herşeye rağmen insan tarihçi Toynbee'ye nazire olsun diye "Bir milletin kendi tarihini düşmanlarından değil de dostlarından öğrenmesi ne güzel" diyesi geliyor.

Musa Anter "Yazmakla zulmün hatıraları bitmez ki!" diyor. Öyle sanıyorum ki yazdıkları yazmadıklarının binde biridir. Türkiye tarihinde şu veya bu şekilde yer etmiş birçok şahsiyet bu hatıralarda vardır. Ben birkaçını sayayım: Saidi Nursi(Kürdi), Nuri Dersimi, Abdurrahman Qasemli, Neyzen Tefik, Hasan Değer, Nurettin Yılmaz, Sait Kırmızıtoprak, Necip Fazıl Kısakürek, Tarık Ziya Ekinci, Şeyh Seyda, Yılmaz Güney, Hüseyin Cevahir, İsmail Be-

şikçi.

Ben bu insanları yalnız isim olarak yazdım. Düşünün bir, herbiri tarihin bir parçasını oluşturan bu kadar geniş bir yelpazedeki şahsiyetler hatıraların zenginliğinin bir kanıtı değil midir?

Bizde "Hey gidi Koca Kurt" diye bir nida vardır. Bu, hayranlıkla kanşık saygılı bir sesleniştir. Ben de milliyeti bugüne kadar kartkurt diye yok sayılmaya çalışılan Musa Anter'e "Hey Koca Kürt" diye seslenmek istiyorum.

Çünkü yıllardan sonra Musa Anter tekrar yazmaya başladı. "Benim halkım öldü. İşkence gördü, sakatlandı. Hatta işkenceden çıldıranlar oldu. Eh ne yapalım?" derdim. "Eskiden beri biz bunları görüyoruz." Fakat sonradan duydum ki halkımıza bok yediriliyor ve namusuna el uzatılıyor. Benim atalarım Zal ve Rüstem gibi gürzüm yok. Ama verin kalemimi" dedim ve tövbe mi bozarak yazmaya başladım.

Yıllar önce gazete satıcısı bir Kürt çocuğu Musa Anter'in başyazı yazdığı gazeteyi koltuğunun altına kor, sokak sokak bağırarak satarmış. Musa Anter'in halle yazdığını görünce o çocuk gibi seslenmek geldi içimden.

"Musa abey yazıyıl." ■

Birol Keskin

10. Uluslararası İstanbul Festivali

YARATI VE ÖZGÜRLÜK

Murat Kenan

Henry ve June,
Yönetmen: Phillip Kaufman, ABD Yapımı

İstanbul Uluslararası Film Festivali sinemalarında Amerikan filmlerinden başka film olmayan, Türk filmlerinin gösterime giremediği, ticari dolaşım ağı dışında nitelikli sinema ürünlerinin izlenebileceği sinematek vb. gibi kanalların olmadığı, TV'nin ise özel bir yozlaştırıcı işlev yüklediği ülkemizde en önemli sinema olayı olma özelliğini bu yıl da sürdürüleceği benziyor. Dünyanın dört bir yanından çeşitli ülkelerin çeşitli sinemacıların filmleri onaltı gün boyunca İstanbul'daki sinemaseverlere ulaşacak. Festival, Kültür Bakanlığı'nın da desteğiyle bu yıl onuncu kez düzenleniyor. İlk olarak "sanat filmleri haftası" olarak gerçekleştirilen etkinlik 83'de son derece kabul gören, seyircinin diline yerleşen "Sinema Günleri" adıyla düzenlenmeye başlandı. 1989 yılı başında Uluslararası Film Yapımcıları Dernekleri Federasyonları (FIAPF) tarafından tanınarak dünyanın en önemli kırk film festivalinden biri oldu. Ve "Uluslararası İstanbul Film Festivali" olarak düzenlenmeye başlandı.

Festival, hiç tartışmasız ülkemizin en önemli sinema olayı. Ülkemiz; hemen hemen dünyanın yarısından çoğunda olduğu gibi sinema salonları. Amerikan filmlerinin (tabii en niteliksiz, en geri ör-

nekleri) egemenliği altında bir ülke. Türk filmleri ise çok acı bir şekilde ülkemiz sinemalarında diğer filmlerin egemenliğini kırıp gösterime giremiyor. Yalnız Türk sineması değil. Dünyanın diğer ülkelerinin sinema ürünleri de ülkemizde izleyiciye ulaşmıyor. Bu durumun yalnız bize özgü olmadığı, tüm ülkelerde böyle bir sorun yaşandığını düşünsek bile, bizim Türkiye'de bir de şöyle bir sorunumuz var. Ülkemizde ticari dolaşım ağının dışında film izleme olanağı çok sınırlı. Çok doğal olarak sinema salonu sahipleri, salonlarını en fazla ilgiyi çekecek, dolayısıyla en fazla para getirecek filmlere açıyorlar. Bu durumda izleyicisinden çaba isteyen, ticari dolaşım ağında çok şanslı olmayan ancak çağdaş sinema kültürü için de olmazsa olmaz diyebileceğimiz filmleri izlemek pek mümkün olmuyor.

Bu tür filmleri izleyiciye ulaştırmak, ayrıca sinema tarihinin önemli örneklerini yeni kuşaklara tanıtmak gibi misyonlar üslenebilecek bir sinema kurumu ise çok uzun bir zamandır ülkemizde yok. Akli başında bir film gösterim tutumu ile bu olumsuzlukların aşılmasında katkıları olabilecek TV ise satın aldığı paketler arasından hasbelkader çıkan kaliteli filmleri de kesip, biçip, inanılmaz bir biçimde kısaltıp "kurgu harikaları" yaratarak, yeterli bir tanıtım, sunuş yapmayarak gösteriyor.

Böylesi bir ortamda bir film festivali ne yapabilirse İstanbul Uluslararası Film Festivali de onu yapıyor. Ticari sinemaların elli haftada bütün basını ve TV'nin etkilerini de yanına alarak yaptığı etkiye karşı, festivalin yarattığı etki hiç kaçınılmaz bir biçimde sönük kalıyor. Film Festivali belirli bir süre içinde bir "toplu film izleme eylemi" olarak yaşanıyor ve bitiyor. Yani festivalde yoğun bir biçimde yaşanan canlılık diğer zamanlarda ticari dolaşım ağında ciddi bir etki yapmıyor. Zaman zaman, işte bir film yetişmediğinde, filmler arasında bir-iki haftalık bir boşluk doğduğunda bu filmler sinema bulabiliyor. Ama o zaman da filmler seyirci bulamıyor. Bu da bu ülkenin paradoksu herhalde. Tarkovski'yi festivalde izleyip kapı pencere kıran seyirci, "Ayna" filmi festival dışı bir dönemde gösterildiğinde sinemanın semtine uğramıyor. Reha Erdem'in "AAy"ı festivalde korkunç bir ilgi görüyor, ancak nedense bu ilgi filmin bir hafta olsun sinemalarda gösterilmesini dayatamıyor ticari dolaşım ağına. Tüm bunların sebeplerini de az önce çizdiğimiz çerçeve ışığında festivalin dışında bir yerlerde aramamız gerekiyor.

Kırsun Yıllar-Alman Kızkardeşler
Yönetmen: Marjarethe V. Trotta, Alman yapımı

Festivalde Bu Yıl

Festival, bildiğimizi ülkelerin, bildiğimiz sinemacıların filmlerini göstermek gibi bir kolaylık yaşamadan, her yıl programını değişik ülkelerin filmleriyle oluşturuyor. Böyle bir program, oluşturulmasının zorluğunu yanısıra bir takım riskleri de içeriyor. Bunu festivalin düzenleyicilerinden Vecdi Sayar şöyle anlattı: "Geçen yıllardaki programlarımızda her zaman bilinmeyen ülke sinemalarına, bilinmeyen genç yönetmenlerin yapıtlarına yer verdik. Sonuç olarak da bu tür filmlerin belli bir gişe dezavantajı getirdiğini gördük. Yani üzülerken söylüyorum genç seyircimiz de dahil olmak üzere seyirciler duyulmuş filmlere gitmeyi, piyasaya geleceğini bile bile bir takım Amerikan filmlerine gitmeyi yeğliyor. Bu bana çok konformist bir bakış açısı gibi geliyor. Bizim bu on yıldaki çabamız hep bunun ötesine geçmek, seyircinin beklentilerini bunun üzerine çıkartmak oldu."

Festival hazırlanırken dünyayı içinde bulunduğu savaş ortamının olumsuz etkileri oldu. İtalyan yetkilileri Pasolini filmlerini vermeyerek bölümün gelecek yıla ertelenmesine yol açtı. Festivalin ertelenmesi gibi bir ihtar tartıştıktan sonra komitede festivalin sınırlı ile yapılması yönünde bir eğilim doğmuş Vecdi Sayar'ın anlattığına göre: "Sanıyorum ki altını çizmekte yarar var, bu etkinliğin içeriği, banıstan ana-

uluslararası dayanışmayı ve kardeşliği ön planda alan bir içeriktir. Bu içerikte bir etkinliğin de bu ortamda kesinlikle yapılması gerekliyordu."

Festivalin bu yılki programında ilk göze çarpan şey film sayısındaki azalma. Geçen yıl 180'in üzerinde film olmasına karşın bu yıl film sayısı 105 civarında. Festival komitesi, film sayısının çoluklu, izlenim güçlüğü gibi seyirci tercihlerini gözönüne alarak böyle bir azalmaya gitmiş. Bir daha göremeyeceği için kendini tüm filmleri izlemek zorunda hisseden sinemaseverleri anlamakla beraber bu isteğin çok haklı bımadığını düşünüyorum. Çünkü festival dediğimiz şey, zaten böyle bir şey... Yani seçim yaparsınız, bilet kuyruğuna girersiniz, kaçırdığınız bir - iki başyapıt için kahrolursunuz, seçtiğiniz filmleri gördükten sonra ya kendinize küfredersiniz ya da öngörü kabiliyetinizle övünürsünüz falan... Bu film sayısındaki azalma gişe şansız az olan üçüncü dünya ülkeleri, tanımadığımız sinemacıların filmlerinin azalması anlamına da gelmiyor ayrıca.

Bu yılın yeniliklerinden biri de elektronik alt yazı sistemi kullanılacak oluşu. Simultane çevirinin yarattığı hoşnutsuzluğu giderebilmek için yetkililer olanakları elverdiği sayıdaki filmi elektronik alt yazı ile sunacaklar.

Festivalin genel teması olan yaratıcı, yaratıcıların sorunlarına ilişkin filmler çoğunlukta doğal olarak Her yıl düzen-

Festival'de Ustalar

10. yılında oğunla şmaya başlamış bir festivalle karşı karşıyız. Bu yıl daha az, fakat seçimi doğru yapılmış filmler önümüze geliyor. Filmlerle birlikte de doğallıkla sinema ustaları. Festivalin gelenekselleşmiş bölümlerinden olan ustalara saygı bölümünde üç, diğer bölümlerde de dört ustaların toplu filmlerine yer verilmiş. Saygı'da sinemaseverlere hiç te yabancı gelmeyecek, ama önceki festivallerden iyice tanınmaya başladığımız Carlos Saura, Andrzej Wajda ve kadın yönetmeni Margarette Von Trotta var. Ustaların yaratıcılıklarının en üst ürünler, işledikleri, tartıştıkları konularla da ilgili değerler. Kuşkusuz bunların içinde Carlos Saura'nın filmlerini izlemek olacak. 1980'lerde çektiği Carmen, El Durauc gibi müzik sinema işbirliğiyle oluşan filmlerini tanıdığımız bu İspanyol yönetmen 70'li yıllardan üç filmini görebileceğiz. Bu filmler yaratıcısının değişimi Frankist dönemi anlatıyor. Yanlış Franco hükümetinin, iç savaşın taşıyan insanları konu alıyor. 1974 yapımı Kuzen Angelica'da (La Prieta Angelica) yayıncılık yapan Luis Lopez (Jose Luis Lopez) öyküsü anlatıyor. Annesinin mezarını oduduğu şehri taşıtmak için Barcelona'ya gelir. Yayıncılık onu 20 yıl öncesinin anıları sürükler. Küçük Luis çocukluğunun bölümünü, cunnuriyetçi anne babasıyla yaşamak istemesine rağmen Franco yanlısı akrabalarının yanında geçirir. Çocukluğunda en iyi oyun arkadaşı kuzeni Angela'dır. Yıllar sonra teyzesi ziyaret ettiğinde kuzeni ile tekrar karşılaşır. Bir keresinde onla birlikte Madrid'e ailesini aramaya gitmek istemiş ama askerlerin yakalaması sonucu evden dayak yemişti. Sonra film iç savaş anıları etrafında gelişir. Saura filmde psikanalitik bir yöntemle kişilik analizleri yapmaya çalışıyor. Gösterime girdiğinde de sineinalar faşist komandolar tarafından basılır. Film bobinleri çalınır. Eleştirilenler filmi "Geçmişle gelecek arasında yanlış bir bugün yaşadığımız gerçeğini ustaca vurgular" diye nitelendirirler. Saura ise kuzen Angela da, çocukluğunun hep düşündüğü gibi insanın en mutlu dönemini olmadığını tam tersi hayatımızın en güvensiz, en baskı altında tutulan bölümü olduğunu söyler. Bu temayı yönetmen 1976 yapımı Besle Kargayı'da (Crid Cuervos) belirginleştirir.

Düşündüklerini Anna'ya (Geraldine Chaplin) söyletir. "Benim için çocukluğun bir cennet olduğuna inanmıyorum" der. Annemiz 100 Yaşında'da (Mama Cumpie Cien Anos) Kastilyalı büyük bir burjuva ailesini anlatır. Yıllar sonra evin eski kadını Anna (Geraldine Chaplin), yüzüncü yaşını kutlayacak olan büyükanneyi ziyarete gelir. Önce her şeyin evde eskisi gibi olduğunu sanıyor. Görünürde yine büyükanne hizmetçileri ve ev halkını yönetmektedir. Ev ve bahçe pek değişmemiştir. Bir süye sonra her şeyin sandığı gibi olmadığını görür. Aile araziyi salmak için evin otoritesinin ölümünü beklemektedir. Saura filmde burjuva ailesinin değişimiyle birlikte yeni İspanya'ya vermek ister. Bunun içinde 1972 yılında çektiği Anna ve Kurtlar'ın (Ana y los Lobos) devamı bir proje düşünür. İkinci filmde Frankist dönemin üç toplumsal yaşağı olan cinsellik, din, askerlik bununla ilintili olarak siyaset, burjuva ailenin üç öğlünde yaşam bulur. İkinci filmde aileyle birlikte bu üç yaşağın, gücün çöküşünü verir. Carlos Saura yaratıcısıyla

Kızkardeşler-Kurşun Yılları" (Die bleirne zeit-1981), üçüncüsü "Üç Kızkardeş" (Paura e Amore-1987) ve "Dönüş-Afrikanlı Kadın" (Die Rückkehr-1990). Sinemaya başarılı bir oyunculuk kariyerinden sonra Schlöndorff, Fasbinder gibi ustaların yanında asistan olarak başlayan Trotta, sinemasını insan ilişkileri üzerine oturttu. Festivaldeki filmlerinde kızkardeşler ve aralarındaki iletişimsizlik sorunlarını perdeye getiriyor. Bundan yola çıkarak da insanlığı değerlerden uzaklaşan bireylerin hala değişme şansı olduğunu gösteriyor. Saura gibi Trotta'da da öz yaşamına ilişkin esinlemeler var. Polonyalı Andrzej Wajda "Vaatler Ülkesi"/Ziemia obiecana-1974), "Uyuşturmadan" (Bez Zwieczulenia-1978) ve "Korczak" (1990) ustalara saygıyı tamamlıyor. Politik görüşleri, sineması ne kadar tartışılrsa da çağımızın ikinci yarısına imzasını atmış bu sinema adamı çoğu filmde olduğu gibi bu üç filmde de Polonya tarihinden kesitler veriyor. Geçen yıl Cannes'da gösterilen son yapıtı Korczak'ta ikinci dünya savaşı sırasında Polonyalı ünlü doktor Janusz Korczak'ı anlatıyor. Film tekrar bize gaz odalarındaki yahudi katliamını anımsatıyor. Diğer bölümlerde yer alan ustalar 1981'de ölen Macar

Beste Kargayı
Yöneten: Carlos Saura, İspanyol Yapımı

ve söylemiyle mutlaka izlenmeyi hak ediyor. Geçtiğimiz yıllarda

festivalde ve sonra sinemalarda izlenen olanağı bulduğumuz Rosa Luxemburg filmi helleğimizde olan Alman kadın film yönetmeni Margarethe Von Trotta'nın dünyasını tanımak için iyi bir fırsat bu gösteri. Üç filmin ilki "Üç kızkardeşler veya Mutluluğun Dengesi" (Schwestern oder die Balance des Glücks-1979), ikincisi "Alman

sinemacı Zoltan Huszarik, Fransız güldürü sanatçısı Jacques Tati ve kuzeyden gelen harika çocuklar Akı ve Mika Kaurismaki kardeşler. Huszarik'in Gujula Kruty'den uyarladığı lirik Sinbad'ı (Szinbad-1971), Csantuary, Tati'nin hınzır güldürülerini, yeterince tanımadığımız Finlandiya'yı ve sineması için Kaurismaki'leri izlemek de ayrı bir keşif olabilir. ■

Bülent Taka

lenen "Sanatlar ve Sinema" bölümü tamamen bu konuya dayanıyor, yarışma bölümünün teması da bu. Ayrıca programını oluşturan diğer bölümler de belli konular üzerinde yoğunlaşabiliyor. Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da özgürlük ve demokrasi teması kendini gösteriyor. Her yıl açılan "Çağımızın Aynası Sinema" bölümü toplumların özgürlük mücadelelerine ilişkin filmlerle oluşturulmakta. Bu yıl bir de "Sinemaya Özgürlük" adında bir bölüm açılmış bulunuyor. Bu bölümde de şu anda enkaz altındaki Doğu Avrupa yönetimlerinin kendi halkı tarafından izlenmesini uygun bulmadıkları (bu size bir şey hatırlatıyor mu?) filmleri izleyeceğiz.

Duvar Enkazından "Sıyrılıp Gelen" Filmler

Film yasaklamanın hiç bir biçimi diğerine tercih edilemeyeceğinden Doğu Avrupa yönetimlerinin bu filmleri - bizimkiler gibi yakmayıp- hiç değilse korumaları beni hiç sevindirmiyor, aksine bu tercihin kurmaca yanı oldukça rahat-sız ediyor. Ayrıca hepimizin hep inandığı gibi her yerde "zorbalar kalmaz gider" biz de filmleri izleriz.

"Sinemaya Özgürlük" bölümü beş filmden oluşuyor. Bölümde Çekoslovak sinemasının en iyi yönetmenlerinden Karol Kachyna'nın Ucho (Kulak) adlı filmi de var. 1969'da çekilen film, Çekoslovakya'daki o ani "devrim"in derinliklerine girince rafa kaldırılmış. Ucho, düş ve gerçeğin birbirine kurgulandığı bir yapıda bir karı-kocanın korku dolu bir gecelerini anlatan bir film. Türkiye'de olsa böyle bir film sansürcüler tarafından kesinlikle anlaşılmas ve gösterilirdi. Sansürcünün "solcu"su da böyle oluyor demek ki, yakalıyor. Bölümdeki ikinci Çekoslovak filmi de Jiri Menzel'in Sovyet işgali sırasında çekilen Skrivenci na Nitich (Teldeki Tarlakuşları). Bu filmde de kötü koşullar altında çalışan işçiler ve ülkeden kaçmaya çalışan bir grup genç kadın gibi şeyler olduğundan tamamlanır tamamlanmaz yasaklanır. Bölümde ayrıca tüm gençliği anti-faşist direnişlerde geçmiş Bulgar kadın yönetmen Binka Sheljazkova'nın Privurzanijat Balon (Tut-sak Balon) adlı filmi gösterilecek. Yugoslav Zinojin Pavloviç'in II. Dünya Savaşı sonundaki Yugoslavya'yı anlattığı Zaseda (Pusu), Romanyalı Mircea Danelivc'un Glissanda adlı filmleri de izlenebilecek. Bir de "Dünya Festivallerinden" bölümünde Pavel Loungine'nin "Taxi Blues" adlı filmi "yeni düzen"ini getirdiği bir Sovyet-Fransız ortak yapımı. Bakalım bu ortak yapımlar, ya da Batı sermayeli

Mayıs'ta Milou
Yönetmen: Louis Malle, Fransız yapımı

Çağımızın Aynası Sinema

Sinemaya özgürlük bölümüyle beraber bu yıl festivalde oluşan ana temanın yoğunluğunu taşıyan bölümde sekiz ülkeden filmler yer alıyor. Politik sinema örnekleri sayılabilecek bu ürünler özgürlük, demokrasi, insan hakları, göç olgusu üzerine eğiliyorlar. Konularını çağdaş bir duyarlılıkla ve cesaretle işliyorlar. Bu özellikleriyle hepsi de çeşitli festivallerde, gösterildikleri ülkelerde halkın ve eleştirmenlerin ilgisini çeken filmler oldular. Filipinler filmi "Özgürlük Savaşçıları" (Les In soumis) politik sinemanın ünlü bir ustasından, Lino Brocka'dan geliyor. Ülkede diktatörlüğün sona ermesine rağmen, halkın eskisi gibi aynı yoksulluğu ve askeri baskıyı yaşadığını anlatıyor film. Hindistan filmi "Duvarlar"ı (Mathilukal) yine yaşlı usta Adoor Gopalakrishnan yönetiyor. Konu Hindistan'ın özgürlüğü için savaşan bir yazarın siyasi cezaevine kapatıldıktan sonra içerideki yaşamı üzerindeki kurulu. Bir gün cezaevine "özgürlük" gelir. Ama Baskeer çok sonraları bırakılır. Bu süre içerisinde kadınlar koşuşundan biriyle, aralarındaki duvarlara rağmen dost olur. Geçtiğimiz yıl festivalde İsrail işgali altındaki Batı Şeria'da geçen "Galilee'de Dügün" (Noce en Galilee)den sonra yine benzer bir

öyküyü Belçika yapımı "Taşları n Neşidesi (Nachid el-hajar)ni izliyoruz. Michel Kheliefi'nin yönettiği bu film önceki film gibi Filistin halkının gündelik yaşamını, sorunlarını gerçeğin şiirsel bir tanımıyla veriyor. İrlanda'ya ilişkin polisye gerili m, İngiliz yapımı "Gizli Dosya" (Hidden Agenda)yı Ken Loach yönetmiş. Programdaki Sovyet filmi "Çeşme" (Fontan) 'yi Yuri Mamin ve Yugoslav filmi "Sınır" (Granica) Zor'un Mesireviç çekmiş. Sınır Yugoslavya'da etnik anlaşmazlıkların başladığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde geçiyor. Diğer filmlerden "Hınzır Kız" (Das schreckliche Madchen), bu yıl En İyi Yabancı Film Oscarı'na aday gösterildi. Yönetmeni İkinci Dünya Savaşı'nda bir direniş örgütünü anlatan "Beyaz Gül"ün yaratıcısı Alman Miç hael Verhoeven. Son film Avusturya yapımı "İntikamın Zamanı" nı Anton Pfischke çekmiş. Yönetmen bu ilk filmde bizi de ilgilendiren bir konuya göç sorununa eğiliyor. Bir Türk çocuğunun Avusturya'da bir kaza sırasında kaybettiği ailesi nin intikamını almak istemesi sonucu olaylar gelişiyor. Türk oyuncular Dumrul Vural, Tuncel Kurtiz, Güler Ökten oynuyor.

Flüent Taka

Sovyet filmi sürece mi? Yani festival-lerde rejim karşıtı Sovyet ve Doğu Avrupa filmlerini iyi olsun kötü olsun alkışlayıp anı, bu yönetmenlere film yaptırarak mı? Bir de artık bu yönetmenler kendilerine ufak ufak para ve yapımcı aramaya başlayacaklar sanırım. Devlet parasıyla film yapmak kolaydı değil mi?

Festivalin genel teması yaratı ve özgürlük "Bir Ülke, Bir Sinema" bölümündeki Polonya filmleri için de geçerli sayılabilir. Wajda ve Kieslowski filmlerini daha önceki yıllarda gösteren (Bu yıl da ustalar bölümünde Wajda filmleri var) festival bu yıl Dayanışma hareketiyle yakın ilişki halinde Polonya sinemasının yeni örneklerine yer veriyor. Bu bölümdeki filmlerin ortak yanı ise hepsinin askeri cuntada önemindeki hoşnutsuzlukları, cuntaya karşı başkaldırıyı işliyor ornaları.

Türk Sineması

Bu yıl, Antalya Film Festivali'nin para ödülleri yükseltmesi ve kendisine başvuran filmlerin başka yarışmalara katılmaması şartını koyması bir çok filmin bu yılın "Lulusal Yarışma"sına katılmamasına yol açtı. Yarışmaya yalnızca on film katılıyor, yarışma dışı gösterim de yok. Filmlerden altı tanesi o büyük gürlütü ile devlet yardımı alan filmlerden. Diğer devlet yardımı filmler de Antalya'da "videoda iş yapacak film" kategorisi için yarışacaklar büyük bir ciddiyetle. Festivaldeki 20 milyonu ve 60 kutu negatif filmi "götürmeye" en yakın aday ise "Camdani Kalp". Tabii Orhan Oğuz'un "İki Başlı Dev'i de sürpriz yapabilir. Yalnız İstanbul Film Festivali'nin "Bütün Kapılar Kapalıydı" filmine özel ödül vermek gibi bir sicili olduğundan ne söylesek "kehanet".

Demokrat! Öneriler

Yüzden fazla film arasından 16 günde beyin sultan dırmayacak kadar film önermek, bu seçimi yapmak ne derece demokrat olabilir ki?(Herhalde "ünlemler demokrat" dediklerinin anlamı da böyle bir şeye tekabül ediyor. Tercihlere yol gösterir.) Demokrat! okurları için hazırladığımız bu sayfalar an herkesin kendine uygun filmleri seçebileceğine olan inancım tam olduğundan şunları söylemekle yetineceğim: "Dünya Festivallerinden" bölümü bir beklenti taşımadan film izlemek için ideal. Çoğu filmin seyirciyi pişman etmeyeceğini sanıyorum. Bir de ben mutlaka Pedro Almadovar'ın "Bağla Beni"sini izleyeceğim. Serde (özgür tanımlı) demokratlık var, öneri emem... ■

Dünya Sinemasının Genç Yıldızları

Festivalin Dünya Sinemasının Genç Yıldızları bölümünde İranlı yönetmen Muhsin Makhamalbat'ın The Cyclist (Bisikletli Adam) ve The Peddler (Seyyar Satıcı) olmak üzere iki filmi izleyeceğiz. 1957'de doğan yönetmen çok genç yaşta i libaren aktif politika içinde yeraldı. Anti-Şah grubunun militanı Muhsin 1974'de tutuklandı ve hüküm giydi. İslahi Devrimle birlikte politikaya geri döndü ve ilk kitabını yayımladı. 1981'de diğer Müslüman sanatçıların işbirliğiyle The Arts Department of the Islamic Propation Organisation'ı kurdu. İlk uzun metrajlı filmi Nassouh Keypents'i 1982'de yazdı ve yönetti. Bunları Two Sightless Eyes (1983), Fleeing From Evil to God (1984), Boycott (1985), Peddler (1987), Cyclist (1989) ve Marriage of the Blessed (1989) izledi.

The Peddler, hepsi Tahran'da başlayan üç hikayeden oluşuyor. İlkinde, yoksul, felakete uğramışçasına düşkün karıkoca kızlarını evlatlığa kabul edecek birini aramaktadırlar. Kızlarına daha iyi bir hayat ümidiyle... İkinci hikaye egzantrik bir genç adamı anlatır. Adam annesiyle birlikte bir apartmanda yaşamaktadır. Son hikaye bir gümrük kaçakçısının son saatlerini tüm detaylarıyla anlatır. The Cyclist Makhamalbat'ın daha on yaşındaşken tanık olduğu bir olaydan yola çıkarak yaptığı bir film. Afgan mültecisi Nasım hasta karısının tedavisi için para bulmak zorundadır. Ve çılgın bir bahse girer. Bir hafta hiç durmaksızın pedal çevirecektir. Bahsi kazansa da kazanmasa da bisiklet turunu tamamlamak zorundadır. Bu mücadelede Nasım'ın küçük oğlu babasının yanındadır.

İspanya'nın yetenekli genç yönetmeni Pedro Almadovar bu bölüme Atame ile katılıyor. 50'li yıllarda Calzada de Calotrava'da doğan Almadovar 15 yaşında okulundan ayrılıp 10 yıl boyunca bir telefon şirketinde çalıştı. 1974-79 yılları arasında çeşitli kısa filmler yaptı. İlk uzun metrajlı filmi 1980'de çekti. Almadovar aynı zamanda grafiker ve gazetecidir.

"Seni kaçırmıştım böylece sen bu uygun zamanda beni tanıyabilecektin. Bu senin bana aşık olabileceğin tek yolu, çünkü sana aşıkım". Bu sözler Almadovar'ın "Bağla Beni"sinin erkek karakteri Ricki'ye ait. "33 yaşındayım, 50 000 pesetam var ve kimsen yok. İyi bir koca ve baba olacağım."... Ricki üç yaşından

beri kimsesizdi, yaşamı çeşitli kurumlarda geçmişti. 23 yaşında Psikiyatri kliniğinden ayrılmasına izin verildiğinde tek hayali vardı: Herkes gibi yaşamak. Yeterince olgun olmamasına karşın, bunun kendisi için hemen gerçekleşmeyeceğininin, şartları zorlaması gerektiğinin bilincindedir. İlk bir kadın istemektedir. Ve istediği gibi bir kadınla da karşılaşmıştır zaten. Kadın onunla para için birlikte olmuştur. O zamandan beri Ricki'nin unutamadığı Marina pornografik filmlerde oynamaktadır. Ricki'yle birlikte olduğunu çoktan unutmuştur. Ricki Marina'nın çalıştığı stüdyoya gider ve onunla arkadaş olmak istediğini belli eder. Marina onunla hiç ilgilenmez onu anlamazlıktan gelir. Ricki Marina'nın adresini bulur ve onu evinin önünden kaçıtır. Şimdi onların birlikteliklerinin büyük serüveni başlamıştır; bir birliktelik ki Ricki'ye göre bir evlilik çalışması olmalı...

Tornatore'nin en iyi yabancı film Oscar'ı ve Cannes'da jüri özel ödülü alan filmi Cinema Paradiso'dan sonra yaptığı Stanno Tutti Bene (Herkesin Keyfi Yerde) bu bölümde izleyeceğimiz yeni filmlerden biri. Marcello Mastroanni'nin oynadığı Matteo karakteri, hastalık derecesinde iyimser emekli bir devlet memurudur. Sicilyada yaşayan Matteo bir ülke turu yapmaya karar verir böylece beş oğlunu ve kızlarını tek tek ziyaret edebilecektir. Amacı tüm aileyi yeniden yuvralak bir masa etrafında toplamaktır. Oysa Matteo böyle bir yolculuk için tamamen hazırlıksızdır. Kendisini bekleyen dünyanın gerçeklerinden habersizdir... Filmin çarpıcılığı Tornatore'nin kamerasının yarım adanın tüm noktalarına ulaşmasındadır. Floransa, Rimini, Bologna, Milano ve Torino bütün simalarıyla bütün mekanlarıyla büyüleyici bütün güzellikleriyle o kendine has havalarını izleyicilerine hissettiriyorlar. İtalyan yaşamına bir bakış olan filmi için ünlü yönetmen "Herkesin Keyfi Yerde benim şehrimin modern hikayesidir, tüm zorluklarıyla, tüm kargaşasıyla, politik görünümüyle, insanlarıyla, büyüleyici çekiciliğiyle" diyor.

Bu bölümde ayrıca Fransız yönetmen Eric Rochant'ın Un Monde Sans Pitie (Acımasız Dünya) adlı filmi ve Avustralyalı yönetmen Jane Campion'un Sweetie'sini izleyeceğiz. ■

Dilek Karışın

Bir Eleştiri

Demokrat 7. ve 8. sayılarında A. B. Kafaoglu'nun "Eveleme Geveleme" başlığıyla çıkan değerlendirmesini temelde doğru bulmakla birlikte kimi önemli noktalarında (karşı karşıya bulunduğumuz genel sorunlara yaklaşım çerçevesinde) sorgulanması gerektiği inancındayım.

Kafaoglu devrimci değerlerden sapılmasını teşhire çalışırken bunu verili nesnellikten ders çıkarma düzeyinden değil tıkanmayı zaten engelleyememiş olan klasik söylemden hareketle yapıyor. Oysa ki 150 yıllık mücadele sürecinde kazanılmış tüm mevzilerin uzun dönemdir süregelen erozyon sonucunda çöküşü, daha da ötesi Marx'ın öngörülleri ile ulaşılabildiklerimiz arasındaki açık çelişki, başta Marxizmin savunulması üzere yaşadığımız çöküntüyü aşabilmek için daha derinlikli bir sorgulama içinde olmamızı zorunlu kılıyor. Bu bağlamda Lenin'in, mirası sahiplenmenin (pekçok şeyin hızla değiştiği günümüzde daha da çok olarak) onu geliştirmeyle mümkün olduğu esprisinin önemi günümüzde daha da büyüktür.

Yüzyıl başındaki ciddi gelişmeler karşısında marxist önderlerin "... bu gidişe karşı derhal teorik katkılarla yanıt" verdiklerini belirten Kafaoglu (s.8 sf.62), benzer bir temel görevin, giderek kurumsallaşan marjinalliğimiz ve bu ciddi değişimler ortamında daha da zorunlu olmasına karşılık böylesi bir yaklaşıma yönelmiyor. Oysa ki, tarihsel önderlerimiz devrimci yiğit hareketini "... fikir besini ile uyanık tuttukları o dönemin artık geride bir düş gibi..." kalmasında bizlerin bu yeni süreci değerlendirmedeki (başta dogmatizm ve sığlığımız olmak üzere) zaaflarımızın da temel bir rolü olduğu açıktır.

Marxist hareketin siyasal arenaya çıkmasının üzerinden 150'ye yakın, ilk başarılı devrimin üzerinden 70 yılı aşkın zamanın geçtiği bir tarihte, yaşanan erozyonun çöküntüye dönüştüğü gerçeğinin marxist bilinç ve duyarlılığa sahip insanlar nezdinde somut bir anlamı olmak zorunda. Tarihin, olay ve olguların, öncelikle kendi nesnellikleri içinde algılanması ve ancak bu temelde dönüştürülebileceğinin bilinci üzerine yükselen devrimci irade demek olan marxizm açısından, gelinen noktada artık verili tıkanıklığın parti ve önderlerin hataları temelinde açıklanamayacağı açıktır.

Komünist ütopyanın gerçekleştirilmesi yönünde ileri atılımın, 150 yıllık pratiği bire-bir belirlenememiş de olsa temelde onun yol gösterici kılavuzu olmuş olan kuramın da (politikaların yanısıra) sorgulanıp günümüz gerçekleri ışığında geliştirilmesi ve bunun için de ikinci paylaşım savaşı sonrasında yaşanan ciddi gelişmeler ışığında olgular ve aralarındaki ilişki biçiminin kendi nesnellüğince kavranmasına çalışılması gerektiği açıktır. Kendi adıma böylesi bir gereksinimin ekonomik-politik boyutunda A.B. Kafaoglu gibi birikimli insanlarımızın daha da büyük bir sorumluluk düştüğü inancındayım. Böyle olunca onun, "S.B. işçi sınıfı, bu sınıfa yabancı bir idare mekanizması ile kötürümleştirildi. Alman işçi sınıfı, hatalı bir biçimde 1919-20-21 yıllarında ezdirilip öndersiz bırakılmıştı". (s.8, sf.62) vb, kuramı ve nesnellığı değil politikayı ve özneli sorgulayan yaklaşımını, tam da yöntem konusunda marxizmden gerileme olarak daha da önemsemek gerekiyor.

Tek tek örneklerin incelenmesinde öznel yanlış ve eksiklikleri öne çıkarmanın devrimci-dönüştürücü bir irade açısından gerekli ve doğruluğu kadar bunun, bütünü (tümeli) anla-

manın yöntemi derekesine çıkarmanın da o oranda yanlış olduğu açıktır. Dolayısıyla yukardaki alıntıda saptamalara kendi özgüllükleri (tikellikleri) düzeyinde katılmakla birlikte, böylesi bir mantık zinciriyle önümüzdeki tıkanmayı anlayabilmek, dolayısıyla onu dönüştürebilmenin doğru yöntemine varmak olanaksızdır. Bütünsel bir başarısızlık ve erozyonu takiben '90'a girerken yaşadığımızı bütünsel çözümlerin nesnel anlamını çözümlenebilmek için salt bu örnekler düzeyinde bile, marxist yöntemin olmazsa olmaz gereği olarak artık kendimize; peki ama Sovyet işçi sınıfı kendine yabancı bir mekanizmanın egemenliğini nasıl kabul etti ve niye defedemedi, Alman işçi sınıfı dönem önderlerini tasfiye etme ve "gerçek" önderlerini yaratmayı niye beceremedi? diye de sormamız gerekmez mi? İşte bu zorunlu soruları sormaya başladığımız noktada, tarih içinde değişimli olan nesnellığı yeniden sorgulama ve kuramın da bu çerçevede devrimci bir tarzda geliştirilmesi zorunluluğuna ulaşıyoruz. Bir dizi güzel önerme ve Sovyet revizyonizmine karşı olumlu duyarlılığı içinde Kafaoglu'nun ihmal ettiği, ancak gelinen noktada marxist bilimselliğin daha da olmazsa olmaz gereği olan noktada burasıdır.

Aynı minval üzere, "S.B. ve sosyalist ülkeler neden bu hale geldi?" sorusunu "belkemiksiz aydınlar, yöneticiler yüzünden" diye yanıtlıyor ve "Sovyet iktidarının en büyük eksiğinin bir sosyalist insan yaratamayışı..." diye genişletiyor. (s.8, sf.64) Aydınların belkemiksizleşmesinin ve piyasayı idealize etme gibi utanılası bir sonuca varmalarının keza sosyalist insanın yaratılmayışının maddi nedenleri ise bu yaklaşımda muğlak kalıyor. Oysa tam da sorunun ekonomik boyutunda, özellikle de kendisinin, bu noktada bize yeni açılımlar sunmak, kuramın, hayatın genel gerçeklerini açıklayamadığı noktalarda bir dogma derekesine inerek işlevsizleşen yanlarının aşılması için birşeyler söylemek durumunda olduğu kanısındayız.

Ama o, yeni olguları marxist devrim perspektifi adına anlamamıza yönelik sorgular yerine örneğin Bilimsel ve Teknolojik Devrim gibi günümüz dünyasını bütünsel gerçekliğinde anlamamıza için olmazsa olmaz önem taşıyan bir gelişmeye; "aslında Brejnev zamanında işçiyi arka plana iten bir uydurma, Batı'nın icadı ve Sovyetler Birliği'ne çok iyi telkin edilmişti" (sayı 7, sf 46) deyip geçiyor.

Oysa ki, bir marxiste düşen, yalnızca teslimiyete karşı çıkmak değil, nesnel olguların reddi konumuna düşmeden ve onları kavrama temelinde devrimci pragmatik çerçeveyi yeniden yeniden geliştirmektir; "marxistlerin dünyanın bir bütün olarak gözetilmesinde geri kalmalarının nedenlerini" (s.7, sf.47) bulmanın başka yolu da yoktur.

Keza "marxizm, kapitalizmde üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişmesine engel olduğu, kapitalizmin mezarının bu çelişki tarafından kazıldığı kanısındadır." (s.7, saf 47) deyişinin de son kırk yılını gerçeklerinde yeniden biçimlendirilmesi zorunlu görünüyor. Çünkü kapitalizmin, (ayrı bir yazı konusu) belirlenebilen nedenlerin sonucunda üretim güçlerini serbest rekabetten bile daha yüksek oranlarda geliştirdiği günümüzde marxistlerin, en azından yaşanan gerçeklik ışığında kapitalizmin mezarını üretici güçlerin engellenmesinde değil, sömürü, eşitsizlik, baskı, bağımlılık, üretici güçlerin pazarın insafsız mantığı içinde geliştirilmesinin sonucu ortaya çıkan çevre, açlık, işsizlik gibi keza kadın, barış vb sorunlar temelinde aramaları gerekiyor.

Kapitalin organik bileşiminin artışı çerçevesinde "bu sü-

KATKILAR • TARTIŞMALAR

reç ve değişmeyen eğilimin sonu, üretilen mal karşılığı tüketimin yetersiz kalmasıdır. Yani kapitalizm, bunalımlara düşmeden yeniden kendini üretmez" (s.8 sf.62) şeklindeki yaklaşımın günümüz gerçekliğindeki somut yansıması ne kadar? Bu sorunun yanıtını Kafaoglu'nun bilim adamı duyarlılığı ve birikiminden beklemek, daha doğru olacaktır. Ancak şu kadarını belirtmeliyim ki, (bir yanıyla kendisinin de görece değiştiği gibi) 1929-33 sonrasında kapitalizm, bu kronik ve talep yetmezliği bunalımına devletin genişleyen müdahaleci yoluyla görece bir çözüm geliştirmiştir. Bir faktör olarak varlığını sürdürse de talep yetersizliği eskiden olduğu gibi kapitalist bunalımın belirleyeni olmaktan çıkmıştır. Enflasyonist etkileriyle yeni (Keynesyen) ekonomik politika dolaşan sermaye oranını artırarak bunalımın karakteri ve etkisinde gözlenebilir değişimler yaratmıştır. Emperyalistler arası ilişki ve çelişkilerin biçimlenmesinde de ikinci paylaşım savaşı sonrası meydana gelen değişikliklerle birlikte bu durum kapitalizmin tarihinin en kapsamlı ve süreli yükselişini yaşamasını getirmiştir.

Emperyalist sistem ikinci paylaşım savaşı sonrasında ciddi bir pazar sorunu ve pazar yetersizliğinin sonucunda yığın tepkilerini harekete geçiren önemde ciddi bir çöküntü yaşanmamıştır. Bu noktada savaş sonrasında, dünyanın 1/3'ünün sistem dışına çıkışından hareketle sistemin had safhada bir pazar sorunuyla karşı karşıya kaldığı şeklindeki SBKP kaynaklı (yöntem yerine lafızları yineleme geleneğindeki bizlerce de miras alınmış olan) tezin de, pazar sorununu coğrafi alana indirgeyen, mekanik ve kapitalizmin pazarı derinlemesine geliştirme gücünün görülemediği olarak yanlışlığı vurgulamalıyız. Bugün bürokratik-kollektivist ülkelerin de eklenmesiyle pazar sorununun çözümünde kapitalizm, tarihin en yaygın zaman dilimine girmiş bulunmaktadır; ki tüm bu gerçeklerin kabulü, içine düştüğümüz ütopyik konumlardan acilen kurtulup radikal kimliğimizin yeldeğirmenlerine karşı değil düşmanın maddi gerçekliğine karşı etkin bir reorganizasyonun önkoşulları içindedir.

Emperyalist bunalımın en uç boyutta yaşandığı ülke olan ABD'de bile sınıf mücadelesinin kurumlaşmış geriliğinde bir değişimin olmaması, aksine kapitalizmin yığınları yedeğinde tutmada gösterdiği başarımlar, klasik söylemimizi sorgulama zorunluluğunu dayatmaktadır. Ne ki Kafaoglu aksi bir yaklaşım sergiliyor. Örneğin bir diğer yazısında (s.8, sf.42) "Sarsılan Kapitalizm" başlığı koyarak ABD kapitalizmi "temellerinden sarsılıyor" diyor. Bizler hep böylesi bir kriz/sarsılma (ve tabii emperyalizmin çökme aşamasında, krizi en had safhada bir kağıttan kaplan) olduğu söylemiyle biçimlendik; bu, gerçekçi olmayıp emperyalizmin son kırk yılda gösterdiği yükselişte bizlerin yer yer ütopyik konumlara düşmemizde işlev gören yaklaşımın, ayaklarımızı sağlamca yere basmamızı, dolayısıyla dönüştürücü irademizi nesnel koşullara uygun, bu anlamda gerçekten dönüştürücü kılmamızı engellediği açıktır. Bu, ikinci yazısında da Kafaoglu'nun temeldeki çözümlemelerini paylaşmakla birlikte bunlardan aşırı ve yanıltıcı sonuçlar çıkardığını söylemeliyim.

Asıl yazıya geri dönersek, salt akademik düzeyde Kafaoglu "serbest piyasa ekonomisi"nin kalmadığını (s.8, sf.62) söylerken haklıdır; ama bunun siyasal düzeyde fazla bir değer taşıdığına sanmıyorum. Kendiliğinden kapitalizm kendi pazarını yaratmıyordu ancak tekkelci devlet kapitalizminin olanakları Keynesyen politikaya bu soruna görece çözümler geliştirdi. Sonuç olarak kabul etmeliyiz ki kapitalizm kendi pazarını ya-

ratmakta, yüzelli yıllık söylemimizin aksine bir başarı gösterdi. Kapitalizmin kendi krizlerini (bunu yapamadığında siyasal sonuçlarını) atlatmak konusunda gösterdiği bu yetenek sayesindedir ki radikal alternatifi sosyalizmi, gerek devrim öncesi gerek sonrasında ciddi handikaplarla karşı karşıya bıraktı.

Kapitalizme karşı radikal ve devrimci kimliğimizi yığınlarla maletmek ve devrim sonrasında sosyalist inşada başarının öncelikli koşulunun tüm bu gelişme ve olguları kendi nesnellikle saptamak olduğu açıktır. Yoksa yığın hareketi ve devrimci dinamiklerle genişleyen bir bütünlük sağlayan geçmiş dönemin "geride bir düş gibi kalması"nın önünü hiçbir şekilde alamayız. bu özgülde belirtmeliyim ki; Marx ve Lenin'in, bizzat kendilerinin diyalektik ve tarihsel materyalizm gereği farklı şeyler söyleyecekleri bu dönemde, onların yaşadıkları dönemdeki tüm söylemlerini bugüne indirgeyen bir dogmatizmden uzak durmalıyız; biz ise yeni politikalar geliştirmekte eksik kaldık.

Sovyet ekonomistleri ve politikacılarının pek çok şeyi anlayamamış olmaları noktasında Kafaoglu'na katılıyorum; ne ki onların böyle sapla samanı karıştırmaların da küçümsenemez bir işlev görmüş olan dogmatizmin değişik bir versiyonunu yinelemek koşuluyla! Prestij, etkinlik, kitesellik vd. mevzi kaybını en uç düzeyde yaşadığımız ve bunların da nedenini değerlendiremediğimiz değişimler karşısında yöntemde ortodoks, siyasette uzlaşmaz ve devrimci, ama çözümlemelerimizde dogmatizmden uzak bir yaklaşımla günümüz nesnellikliğini kavrama işine yeni baştan ve gerçekten bilim adamı duyarlılığıyla girişmezsek marxist hareketin içine girdiği bunalımı aşmamız da mümkün olamayacaktır.

"Serbest piyasa" hayranlığıyla trajik bir değer erozyonunun örneğini oluşturan resmi Sovyet aydınlarına karşı devrimci değerleri savunma olumlu çabasında Kafaoglu'nun bir diğer yanlışı da şu:

Emperyalist-kapitalist ülkelerin, gerçek sosyalizme ulaşmamış olan devrim sonrası toplumlara oranla niye başarılı olabildiği sorununa Kafaoglu'nun getirdiği, "Yanıt, gayet basit. Neden Hindistan, Afrika kıtası, özetle dünya nüfusunun yüzde doksanı fakir kaldıysa, sömürenler aynı nedenle zengin oldular" (s.8, sf.64) şeklindeki yaklaşım, günümüz gerçekleri karşısında artık yetersizdir; üstelik de kapitalist işleyişin iç yeteneklerini (dolayısıyla düşmanı) yeterince çözümleyemediğinden devrimci olanaklarımızı da daraltan bir yaklaşım örneği oluşturmaktadır.

Elimde istatistik olmadığından veremiyorum ancak biliyorum ki dünya ticareti ve sermaye yatırım oranlarında emperyalist ülkelerin bağımlı ülkelerle ilişkileri kendi aralarındaki ilişkiye göre devede kulak kadar bile yer tutmamaktadır.

Bağımlı ülkelerin durumundan öncelikle emperyalizmi sorumlu tutmak ne kadar doğru ise, bağımlı ülkelerin verili durumunu onların tarihsel, coğrafi, siyasi, doğal zenginlik vb konularından koparıp sadece emperyalizmle açıklamak da o kadar yanlış olur. Keza emperyalist gelişmişliği de kapitalizmin üretici güçleri geliştirici ve tabii, emek, sermaye, doğa ve bilgi bileşenlerinin girdikleri her üretim sürecinden çoğalarak çıktığı gerçeğinden kopartarak bağımlı ülkelerden kaynak aktarımına indirmek anlamına gelen yaklaşımlar da yanlış, daha ötesi marxist bilimsellikten gerilemeştir.

TCK'da Yeni Düzenlemeler Üzerine

Bir Anayasa değişikliği çerçevesinde, TCK'nın 141-142. maddelerini kaldıracağını ve bu maddelerdeki yasakları cebir unsuruna bağlayarak yeni bir yasaya aktaracağını açıklayan siyasal iktidarın, bununla kamuoyundaki demokratik tepkiyi yumuşatmayı, demokratik birikimi eritecek reformculuğa yasal çıkış kanalları açmayı ve radikalizmi tecrit etmeyi, ek olarak da parlamentodaki reformcu burjuva muhalefetinin siyasal kozlarını en aza indirmeyi ve siyasal vitrini güzelleştirmeyi amaçladığı görülüyor.

Kaldı ki, TCK'nın 141-142. maddeleri ile ilgili olarak, parlamentoya sevkedilmek üzere hazırlanacağı açıklanan değişiklik taslağı, mevcut biçimiyle, basın özgürlüğü hakkı ve örgütlenme özgürlüğü hakkı alanında yeni birşey getirmediği gibi, Eylül döneminin yüzlerce yıla ulaşan kesinleşmiş basın cezalarını dahi ortadan kaldırmıyor. Çünkü basın mensupları, sadece TCK'nın 142. maddesinden değil, aynı zamanda 159, 311 ve 312. maddelerinden de hapis cezasına mahkum edilmiş durumdadır. Örnek olması açısından belirtelim: TCK'nın 159. maddesinden hakkımızda hükmolunan ceza tutarı sırasıyla 147 yıl ve 231 yıldır, 311 ve 312. maddelerinden hükmolunan ceza tutarı ise 12 yıl ve 15 yıla eşitlenmiştir. 142. maddeden verilen 588 yıl ve 415 yıllık ceza tutarları gibi, bu tutarlar da Askeri Yargıtayca onanarak 1987 yılında kesinleşmiştir. On yıldan beri cezaevlerinde tutulmakta olan tüm basın mensupları için -şu anda 32 kişi- aynı durum geçerlidir. Gene TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini ihlal ettikleri gerekçesiyle yüzlerce basın mensubu arasında, onlarca yıllık ceza tehditleriyle Adliye mahkemelerinde açılan ceza davaları, hergün bir yenisinin eklenmesiyle sürüyor. Daha, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde siyasal savunma yapıp da, ek olarak 159. maddeden ceza almayan insan sayısı son derece sınırlı.

Siyasal iktidar, sadece basın ve düşünce özgürlüğü hakkının kullanılmasıyla sınırlayarak ifade edelim, Eylül hukukunun siyasal ve hukuki sonuçlarını yok saymaya ve TCK'nın 141-142. maddelerini sistemin siyasal gereksinmelerine uyarlamaya çalışıyor.

Gelinen noktada, TCK'nın 141-142. maddelerini siyasal hukuk açısından çok fazla bir anlam ifade etmediği biliniyor.

Basın ve örgütlenme özgürlüğü hakkının gerçekleştirilmesini engelleyen bütün yasal ve fiili düzenlemeleri ortadan kaldırmayan basın özgürlüğünü sınırlayan TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini yeni bir düzenlemeye tabi tutmayan, askeri mahkemeleri ve DGM'leri kaldırarak bir döneme ilişkin yargılamaların siyasal ve hukuki sonuçlarıyla birlikte iptal edilmesini getirmeyen, işkence suçlarının cezalandırmayan şu veya bu yönlü bir yasal düzenleme girişimi, Eylül hukukunun yeni bir düzenleme çerçevesinde sürdürülmesini ifade ediyor.

Eylül hukukundan, basın ve örgütlenme hakkı gibi belli alanlarda yasal ve fiili gediklerin açılmasının başarısı, kamuoyunun ortak ürünü olacaktır.

Yeni yasal düzenleme girişiminin, Meclis Genel Kurulunda ele alınması öncesinde, basın ve yasal örgütlenme hakkı ile ilgili sorunların TCK'nın 159, 311 ve 312. maddelerini de kap-

sayacak şekilde, TCK'nın 141. ve 142. maddelerinden ibaret olmadığını göstermesine yönelik olarak bir kamuoyu baskısının yaratılması ve hukuki sonuçlarına götürülmesi için, kişi ve kuruluş olarak, gerekli duyarlılığı sürdürdüğünüzü inanıyoruz.

Veli Yılmaz **Osman Taş**
Özel Tip Cezaevi
Bartın Zonguldak

Not: Eylül döneminin basın cezalarıyla ve TCK'nın 142, 159, 311 ve 312. maddelerinden hükmolunan cezalarla ilgili daha geniş bilgi için Belge Yayınları arasında çıkan (Düşünce Suçu), (Eylül Hukuku ve Basın Özgürlüğü) kitaplarına başvurulabilir.

Memur Sendikalarının Politikası 657'ye Hayır Olmalı

Memurların sendikalaşmalarını hızla yürüttükleri günümüzde bir politikasızlık göze çarpmaktadır. Eğitim-İş, Eğitim-Sen öğretmenler arasında hızla örgütlenmelerini sürdürürken, aralarındaki farkı sadece tüzüklerini anlatmakla ifade edebiliyorlar. Belediyelerde sürdürülen benim de kurucu üyesi ve Ankara il yönetiminde olduğum TÜM-BEL-SEN'in başvurusunu geçtiğimiz aylarda İstanbul'da yaptık.

Bu çalışmalarını Sağlıkçılar, Tarımcılar, Devlet Demiryolları, PTT memurları izleyecek. Gözle görülür bir sendikalaşma talebi var. Bu talebi geliştiren, mücadele alanına sokan politikaların yokluğu ise, gelişmeleri sendika kurulması sırasında yükselen bir dalga haline getirip, kurulması ile durulan denize çevirmektedir.

Durulduktan sonra varlıklarını kendi alanlarına ilişkin politika üretmek sürdürüp geliştirmek yerine yükselen toplumsal muhalefetin kenarına eklenmeyi politika edinmeleri, kendilerini yoketme sürecinin, yani sonun başlangıcı olacaktır. Kendimizi Zonguldak işçi direnişi, cezaevlerindeki açlık grevleri gibi örnekleyeceğimiz yerlerde yedek güç, marjinal yapılar olarak ifade etmek, o alanları temel örgütlenme, ilişki biçimi olarak almak yanlıştır. Kendi alanımızın sorunlarına çözüm ve politika üretimi, örgütlenmemizin ve mücadelemizin temeli olmalıdır. Toplumsal muhalefetin bir parçası olmak yerine başka yapılarda kan arama politikaları terk edilmelidir. Bundan toplumsal muhalefetin diğer alanlarına duyarsız kalınması anlamı çıkarılmamalı, tersine o alanlara en büyük desteğin kendi alanlarımızı örgütlemekten geçeceği anlaşılmalıdır.

Bir durum saptaması yapacak olursak ANAP iktidarı, memurların sendikalaşmaları önünde bir engeldir. Kurulan sendikalar ile toplu sözleşme yapması da mümkün değildir.

Buradan yola çıkarak şunu görmek mümkün. Eğitim iş, Eğitim-Sen ve kurulma aşamasında olan diğer sendikaların toplu sözleşme imzalamaya şansları yoktur. Kurulmuş ve kurulacak olan sendikaların önünü açma görevi sadece belediyelerde ör-

KATKILAR • TARTIŞMALAR

gütlenmiş olan TUM-BEL-SEN sendikasına düşmektedir. TUM-BEL-SEN'in politikaları bütün devlet memurlarının mücadelesini etkileyebilecektir. Bu arkadaşlar, durumlarını bu açıdan görmek ve düşünmek zorundadır.

Belediyelerin ağırlıkla SHP'nin yönetiminde olması, bu toplu sözleşme şansını yaratmaktadır. Özellikle SHP'nin parti programında memur sendikalaşmasına yer vermiş olması ve SHP'li belediye başkanlarından demokrat olanları, böyle bir toplu sözleşmeyi imzalayabilir.

Politikamız Toplu Sözleşme İmzalamak Olmamalı

Böylesi bir politika günü kurtarmak ve demokrasi mücadelesi dışında kalmaktır. Toplu sözleşme ile yetinmek hak alma mücadelesi değil, verilenle yetinmek olacaktır. Toplu sözleşme hedefi bir aşama olarak alınmalı ve bizi asıl hedefe götürecektir politikanın parçası olarak kavranmalıdır.

Politikamız 657'ye Hayır! Olmalıdır.

Tüm memurları bağlayan ve toplu sözleşmenin içeriğini yani hak alınmasını engelleyen 657 sayılı yasadır. Yapılacak bir toplu sözleşmenin haklar anlamında içi boş olacaktır. O yüzden memurun hak alma mücadelesi, 657 sayılı yasayla hesaplaşmasından geçmektedir. Öncelikle toplu sözleşme imzalayabilir miyiz ve nasıl bir toplu sözleşme imzalayabiliriz, incelemek gerekiyor.

Toplu sözleşme Yapabilir miyiz?

Ulusal hukukun hiçbir yasaklayıcı kural içermediği, sendika kurma ve sendikalara üye olma ile toplu pazarlık yapma, kamu görevlileri için dayanağını Anayasa uyarınca Türkiye'yi hukuksal yönden bağlayan Uluslararası Sözleşmelerden alan yasal bir haktır.

Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü çerçevesinde kabul edilen sözleşme niteliğindeki uluslararası belgelerden ancak ülkemizce onaylanan ikisi sendikal haklar konusunda memurları da kapsayan kurallar içermektedir. Toplu sözleşme hakkımızı bugün için olanaklı kılan ILO'ca imzalanan 98 nolu sözleşmedir. 98 nolu sözleşmenin 4. maddesi toplu sözleşmenin kabulüne ilişkindir. 98 nolu sözleşmenin 4. maddesi işverenlerin memur sendikalarıyla toplu sözleşme imzalamalarından kaçınmalarını önlemeyi amaçlar. 1 Temmuz 1949 yılında imzalanan bu sözleşmeyi ülkemiz, 1951 yılında TBMM'ne sunmuş, 8 Ağustos 1951'de, yani aynı yıl kabul etmiştir.

Ülkemiz böyle bir sözleşmeye imza atarken, bunun memurlarla ilgisi olmadığı yanlışlığına düşmüştür. Bu yanlışlığı, 98 nolu sözleşmenin 6. maddesinden kaynaklanmıştır. Yanılgı diyoruz, zira 6. maddenin İngiliz ve Fransızca metninde farklılıklar vardır. İngilizce metnin karşılığı, "Devlet yönetiminde görevli devlet memurları" diye çevrilebilecek terim kullanılmıştır. ILO denetim organları da 6. maddenin İngilizce ve Fransızca metinleri arasındaki bu ayrımı dayanarak, İngilizce metni göz önüne alarak karar vermiştir. Uzmanlar Komisyonu da aynı doğrultuda davranmıştır. Komisyona göre "kamu görevinin organları" olarak davranmayan kişiler sözleşme yapabilirler.

Hukuksal dayanak olarak Toplu Sözleşme yapmamız mümkündür. Ancak toplu sözleşmenin içeriği konusunda zor-

lanacağımız bir gerçektir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun düzenlediği konular, sözleşme kapsamına girecektir.

657 sayılı yasayı incelediğimizde yasanın çok açık bir biçimde, detaylı düzenlemelerde bulunduğunu görürüz. Adaylık, atanma, terfi, yer değiştirme, memurluğun sona ermesi, çalışma saatleri, izinler, siciller, disiplin, görevden uzaklaştırma, mali hükümler, gösterge, derece vb... Görüldüğü gibi 657 sayılı yasa, bütün işlemleri tek taraflı olarak düzenlemiştir.

Bu hal, toplu sözleşmenin imzalanmasına engel değildir. Asgari düzeyde tarafların birbirini tanıyan 4-5 maddelik toplu sözleşme imzalanabilir. Hatta Belediye memurları 1580 sayılı yasadın yararlanarak ögile yemekleri ile yılda bir maaş ikramiye verilmesi konusunda sözleşme imzalayabilir.

Burada amaç toplu sözleşme imzalamak olmalıdır. İmzalanacak toplu sözleşme gerçeği bu olmasına rağmen, daha fazla taleple işverene gitmemiz gerekmektedir. Bunun iki açıdan yararı vardır. İşveren bu talepleri karşılama durumunda olmadığı için yasal olarak şerh koyar, biz bu şerh sonucunda yargıya başvururuz. Bu başvuru, toplu sözleşmeyi engellediği için 657'nin iptali/değiştirilmesi yönünde olacaktır.

Aynı zamanda "657'ye Hayır" kampanyaları açmak, bu konuda broşürler çıkarmak, paneller, mitingler düzenlemek şeklinde memurların tümünü kapsayacak bir yaygınlık kazanılmalıdır. Böylesi bir hedef, grevi de gündeme getireceği için grevli, toplu sözleşmeli bir sendika olma mücadelesinin birlikte yürütülmesini sağlar. Mücadele, hem yargı düzeyinde, hem de toplumsal muhalefet olarak fiili biçimde sürdürülürse anlamlı olacaktır. Yoksa 1961 yılındaki grevsiz toplu sözleşmesiz bir sendikal hak ile, hak alma mücadelemizi bastırabilirler.

Emzik değil Biberon istiyoruz.

Sonuç olarak demokrasi mücadelesinin hak alma mücadelesi ile kesiştiği günümüzde, haklarımızın içini boşaltarak verebilirler. Bu yüzden politikamız 657'ye hayır olmalı ve ona yönelik adım adım ilerlemeliyiz.

657'YE HAYIR DEMOKRATİKLEŞMENİN PARÇASIDIR.

657'ye hayır, memurların tek çıkış noktasıdır. 657, özünde tek taraflı düzenlemeyi içerdiği için antidemokratiktir. Toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesi mücadelesi, sözün, yetkinin, kararın çalışanlarda olduğunun savunulmasından geçer. Tek taraflı düzenlemeler karşısında memurların çalışma yaşamını düzenlemesi, demokratikleşmenin kanallarından biri olacaktır.

657'ye hayır, memurun terfiisinde, tayininde, ücretinde, yaşamında söz, yetki, karar sahibi olması demektir.

657'ye hayır, grevli, toplu sözleşmeli sendikal hak demektir.

Toparlayacak olursak, kısa vadede bir toplu sözleşme imzalamak ve bu toplu sözleşmenin üzerinde yükselecek bir mücadele çizgisi izleyerek 657'ye hayır demek, başta TUM-BEL-SEN olmak üzere bütün memur sendikalarının politikasını oluşturmaktadır. ■

Ayhan Erdoğan
TUM-BEL-SEN Kurucu Üyesi

BASIN AÇIKLAMALARI

Demokratik Kitle Örgütleri Ve Sendikalar: Savaşa Son

Toplumun çeşitli kesimlerinden işçilerin, emekçilerin ve tüm çalışanların kitle örgütlerinin İstanbul'daki yöneticileri olarak biz aşağıda imzası bulunanlar, ülkenin içine sürüklendiği Ortadoğu savaşına son verilmesi yolunda sesimizi yükseltmek amacıyla birlikte bir kampanya başlatıyoruz. "Savaşa Son Kampanyası" adıyla anacağımız bu ortak çaba çerçevesinde çeşitli türden faaliyetlerle ülkenin çalışanlarının ezici çoğunluğunun savaşa karşı olduğunu, dünyanın başka ülkelerinde ve başka şehirlerde yürütülen benzeri faaliyetlere paralel olarak ortaya koymayı amaçlıyoruz.

- Ortadoğu bu savaşa insan yaşamının, ekonominin ve çevrenin tümüyle tahrip olabileceği bir felakete doğru sürüklenmektedir. Biz **SAVAŞA SON** diyoruz.

- Hükümet, "erteleme" hukuki kisvesi altında grevleri yasaklayarak yüzbinlerce işçinin grev hakkını gasp etmekte ve tüm işkollarında onbinlerce işçinin işine son verilmesini olanaklı kılacak bir ortam yaratmakla, savaşa işçilerin ve öteki çalışanların haklarına bir taaruz için bahane olarak kullanacağını somut işaretlerini vermiştir. Biz **SAVAŞ DEĞİL HAK İSTİYORUZ**

-Cumhurbaşkanı Özal ve Akbulut Hükümeti, büyük çoğunluğun iradesine aykırı biçimde, ABD'nin bölge çapındaki uzun dönemli hedefleri doğrultusunda üsleri kullanarak ve NATO Çevik Kuvvetini davet ederek ülkeyi savaşın içine sokmuştur. Kara Savaşına girme hazırlıkları da yapılmaktadır. Biz, başta İncirlik ve Erhaç olmak üzere **ÜSLERİN KULLANIMININ DURDURULMASINI** talep ediyoruz.

- Ortadoğu'daki savaş, büyük devletlerin ekonomik ve siyasi çıkarları uğruna yürüttükleri bir savaştır. Biz, **ORTADOĞU HALKLARINA ÖZGÜRLÜK** diyoruz.

-Gerek Hükümet, gerek yazılı ve sözlü basının bir bölümü sürekli olarak militarist ve savaş yanlısı bir propagandayı körüklemekte, Hükümet savaş bahane ederek bütün hak ve özgürlükleri çöğnemektedir. Biz, **SAVAŞ KİŞİRTİCİLİĞİNE SON** diyoruz.

- "Dünya Barışı"ni sağlamak için kurulduğu iddia edilen Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi'nin antidemokratik yapısının bir sonucu olarak, Filistin halkının haklarını ve Halepçe'de Kürt halkına uygulanan soykırımı görmezlikten geldiği halde, bugün Ortadoğu'da savaşı kışkırtan, ABD'nin politikasına uluslararası hukukun desteğini sağlayan bir işlev görmüştür. Biz soruyoruz: **BİRLEŞMİŞ MİLLETLER Mİ, BİRLEŞİK DEVLETLER Mİ?**

Tüm dünya halklarına, Uluslararası demokratik kuruluşlara, savaşa karşı olan tüm insanlara sesleniyoruz: **SAVAŞA KARŞI DİRENELİM**

Savaşın sorumlularına tekrar sesleniyoruz: **SAVAŞI DURURUN**

31.1.1991

Atılay Ayçin (Hava-İş Gn Bşk), Nabi Delice (Hava-İş Gn Bşk Yrd), Şafak Kurnaz (Hava-İş Gn Sek), Cumhuriyet Akınay (Hava-İş Gn Ml Sek), Mustafa Altınbaş (Hava-İş Gn Teş Sek), Ali Bahçetepeli (Hava-İş Gn Eğ Sek), Yener Kaya (Deri-İş Gn Bşk), Münzur Pekgüleç (Deri-İş Gn Bşk Yrd), Selahattin Gökdemir (Deri-İş Gn Sek), Mehmet Kılıçarslan (Deri-İş Gn Eğ Teş Sek), İbrahim Kızıltan (Deri-İş Gn Ml Sek), Münir Ceylan (Petrol-İş Gn Bşk), Hüseyin Doğu (Petrol-İş Gn Sek), Tekin Akın (Petrol-İş Gn Ml Sek), Mansur Burgucu (Petrol-İş Gn Teş Sek), Celal Özdoğan (Otomobil-İş Gn Bşk), Mahmut Karakoç (Otomobil-İş Gn Sek), Mehmet Çapar (Otomobil-İş Gn Bşk Yrd), Hüseyin Kara (Otomobil-İş Gn Ml Sek), Cihangir Başkaya (Otomobil-İş Gn Örg Sek), Osman Yıldız (Otomobil-İş Gn Eğ Sek), Sabri Topçu (Tümtis Gn Bşk), Yurdal Şenol (Tümtis Gn Sek),

Muammer Sağlam (Tümtis Gn Ml Sek), Ali Kater (Tümtis Gn Eğ Sek), Mustafa Okumuş (Tümtis Gn Teş Sek), Ziya Karadeniz (Kristal-İş Gn Bşk Yrd), Cemal Simliova (Kristal-İş Gn Sek), Mehmet Uludağ (Kristal-İş Gn Ml Sek), İsmet Konuk (Kristal-İş Gn Eğ Sek), Turan Günata (Eğit-Sen Gn Sek), Fazlı Kaya (Tüm-Bel Sen Örg Sek), Av Ercan Kanar (İHD İst Şb Bşk), Hüseyin Özkahraman (Halkevleri Marmara Bölge Tem), Av Bülent Yüksek (Eğit-Der İst Şb Bşk), Av Recep Memiş (Savaşa Karşı Avukatlar Girişimi), Hüseyin Soylu (IFMC Gn Sek), İsmail Karakuş (PTT Çal. Yard. Day. Der Gn Bşk), Üzeyir Avcı (Halk Kült. Ar. Yay. Der Bşk), Hikmet Beskisiz (DKD Bşk), Maksut Coşkun (Genç Em. Der. Gn Sek), İstanbul Sendika Şubeleri Platformu adına Yusuf Enginkaya, Ali Gündoğdu, Musa Servi, Sadık Yıldız, Kamil Kartal, Kezban Oral, Hatice Görü, Ali Rıza Küçükosmanoğlu, Zülfi Karaağaç, Hilmi Karaoğlu, Esat Budak, Fikri Sarıkaya, Hıdır Bal, İlyas Güven, Şükrü Kartal, Hasan Erçal, Hasan Tufan, Ali Payda, Erdal Demirkan

Meslek Odaları Savaşa Son

Biz, İstanbul'daki meslek odalarının temsilcileri olarak, halkımızın büyük çoğunluğunun istemi olan "savaşa hayır" düşüncesini içeren tüm girişimleri destekliyor ve bizler de **SAVAŞA SON VERİLMESİNİ** ve **ÜSLERİN KULLANIMININ DURDURULMASINI** talep ediyoruz.

Prof. Dr. Selçuk Apak (İstanbul Tabip Odası Başkanı)
Mehmet Domaç (İstanbul Eczacı Odası Başkanı)
Dt Celal Korkut Yıldırım (İstanbul Dişhekimleri Odası Başkanı)
Muammer Uğur (İstanbul Veteriner Hekimleri Odası Başkanı)
Hasan Akalın (TMMOB Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İs. İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri)
Mehmet Eren (İstanbul Mali Müşavirler Odası Başkanı)

KAZIM ASLAN

31.1.1938

Dersim

Kardeşi HİDİR 12 Eylül faşist yönetimi tarafından idam edildiğinde, acısını içine atan, yasını kavğaya dönüştüren, değerli abimiz, arkadaşımız KAZIM

ASLAN, arkasından bizlere sabırlı, kararlı ve değerli bir anı bıraktı.

Onun Kürt Halkı'nın Bağımsızlık Mücadelesi için çarpan yüreği, direnci ve onurlu kişiliğini saygıyla anıyoruz.

Mahmut Canbay, Sema Ulusal, Kemal Polat, Menderes Canbay, Hacı Özdemir, Hasan Köroğlu, Kemal Yıldırım, Süleyman Kozan, Haydar Dilli, Hıdır Dilli, Nazım Doğan, Tahire Doğan, Garip Akgün, Hasan Akgün, Mehmet Demirci, Bayram Laçın, Hüseyin Şahin, Zeynel Şahin, Cemal Bilgiç, Hüseyin Aslan, Hasan Hüseyin Özdoğan, Orhan Güvenişik, Cafer Şahin, Gazi Barut, Hayrettin Biçici, Süleyman Biçici, Hediye Barut, Ali Işık, Kazım Demir, Cemal Turan.

İşkenceye Son

İşkenceye Karşı Avrupa sözleşmesinin TC Devleti tarafından imzalanmasının yıldönümünü yaşıyoruz. Söz konusu anlaşmanın açık hükümlerine rağmen işkence hala yaygın bir şekilde sürmektedir. Bir sorgu ve sindirme yöntemi olarak siyasi olsun olmasın tüm soruşturmalarda olanca vehametle karşımıza çıkmaktadır. Somut belgeler, yetkililerin açıklamalarının gerçek olmadığını göstermektedir. Şubemize yapılan başvurular göstermektedir ki, işkence Türkiye'de hala bir devlet politikasıdır. Hadise salt bazı görevlilerin münferit uygulamaları değil, kurumlaşmış bir uygulamanın hiyerarşik bir yapılaşma içinde sergilenmesi görünümündedir.

Türkiye'nin bu konudaki tüm uluslararası sözleşmeleri imzalamasına rağmen, yasal ve idari sistemde hiçbir değişikliğe gidilmedi. Anlayışta ve uygulamada önemli hiçbir değişiklik olmadı. BM sözleşmesi taraf olan devletlere idari ve yasal sistemlerinde sözleşme gereği yeni düzenlemeler yapma zorunluluğunu getirirken, Avrupa sözleşmesi ise uluslararası örgütler aracılığıyla uygulamaların denetlenmesini getirmişti. Ne var ki, Türkiye bu koşullara aykırı davranmakta ısrar etmektedir.

IHD İstanbul Şubesi olarak 27.10.1990 tarihinde ayrıntılı bir raporu açıklamıştık. Geçen 3 aylık süre dahi o raporda yapılan tesbitlerin doğruluğunu pekiştirmiştir. Salt bu rapor sonrasında şubemize intikal eden sayısız işkence duyuruları ve 20 civarında kati işkence raporu vardır. Kısaca somutlamak gerekirse:

Siyasi bir soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Canan Arslan yoğun işkencelere maruz kalmış, 10 günlük raporu mevcuttur. Yine siyasi soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Fethi Umay'ın 10 günlük raporu mevcuttur. Keza Hasan Erdem'in 10 günlük raporu mevcuttur. Keza Kemal Yazar'ın 7 günlük raporu mevcuttur. Rıza Yavuz'un 3 günlük, Haydar Güler'in 5 günlük, Garabet Demirci'nin 5 günlük, Nil Pınar'ın 7 günlük, Ali Yalçın'ın 5 günlük, Hamza Yalçın'ın 5 günlük, Hasan Ali Sönmez'in 3 günlük, Veyis Deprem'in 5 günlük, Suna Akkaya'nın 5 günlük, Cafer Kurt'un 5 günlük, Güllali Purhan'ın 1 günlük, Hüsnüye Taşlı'nın 7 günlük, Gürbüz Aydın'ın 10 günlük, Hasan Atmaca'nın 5 günlük, Sadun Atladan'ın 5 günlük, Ahmet Ekinci'nin 10 günlük, Yıldız Durmuş'un 10 günlük, Hasan Çakon'un, Sadi Keten, Serdar Kaya'nın, Necdet Karacan'ın, Bülent Özbek'in işkence gördüğüne dair raporları vardır.

İşkence bir devlet politikası olarak salt siyasi suçlarda değil siyasi olmayan soruşturmalarda da tüm ağırlığıyla devam etmektedir. Örneğin siyasi olmayan bir soruşturma nedeniyle gözaltına alınan Veyisel Yurtbaş adlı şahsa yoğun işkenceler yapılmış ve bu şahsa Adli Tabiblikçe 15 günlük rapor verilmiştir. Keza bir hırsızlık nedeniyle gözaltına alınan Yaşar Albayrak'a da işkence gördüğüne dair Adli Tabiblikçe rapor verilmiştir.

Dağı 10 gün önce Ankara siyasi şubede Birtan Altunbaş işkence ile öldürülmüştür.

İşkence olanca hıziyla devam ederken yöntemler de tüm katılığıyla sürmektedir. Kaba dayak, tazyikli soğuk su sıkma, sırta bismek, cinsel organlara vurma, el falakası, ayak falakası, fiilistin askısı, tek ayak üstünde bekletmek, göz bağlatmak,

elektrik vermek, küfür, tehdit, coplamak, tecavüz teşebbüsü, kurumlaşmış yöntemlerdir.

CMUK 135. maddeye göre insanların susma hakkı vardır. Ne var ki susma hakkını kullanan insanlar yaşam hakkını kaybetme tehlikesiyle karşılaşmaktadırlar.

Öneriler:

TCK'nun 243. maddesi sözleşmeye uygun olarak değiştirilmelidir.

CMUK'nun 135. maddesi hayata geçirilmelidir.

Sorgulama bizzat savcılarca yapılmalıdır.

İşkenceye uğrayanlar için bir hastane kurulmalıdır.

Hukuka aykırı kanıtların delil olarak kullanılması yasaklanmalıdır.

Adli Zabita kurulmalıdır.

Saniğin sorgusunda müdafii hazır bulunmalıdır.

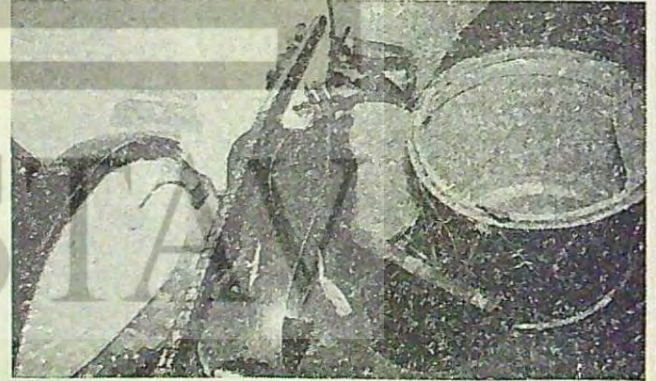
Gözaltına alınanın durumu hemen yakınlarına bildirilmelidir.

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi insani değerlere sahip çıkan herkesi işkenceye karşı mücadeleye çağırıyor, bu konudaki tüm uygulama ve bilgilerin derneğe iletilmesini istiyor.

İşkenceye son ve insanca yaşam için ileri diyoruz.

İnsan Hakları İstanbul Şubesi

Grup Ekin'in Solisti Tutuklandı

24 Ocak 1991 günü Grup Ekin'in de çalışma yeri olarak kullandığı Tavır dergisinin Ankara bürosu polislerce basıldı. Grup elemanları ile Tavır çalışanlarından bir bölümü gözaltına alındılar, bürodaki eşyalar ve grubun enstrümanları parçalandı. Grup elemanları sorgu sürecinde yoğun işkence gördüklerini, kendilerine gizli örgüt muamelesi yapıldığını açıkladılar. 6 Şubat'ta Grup Ekin'in solisti Metin Turan tutuklandı. Grup Ekin tarafından dergimize gönderilen açıklamada solistlerinin tutuklanmasındaki amacın grubun kaset çalışmasını durdurmaya, konserlerini engellemeye yönelik olduğu belirtiliyor. Halktan yana kültür ve sanatın susturulamayacağını vurgulayarak şunu ekliyorlar: "Bir ulusun türkülerini yapanlar, yasalarını yapanlardan daha güçlüdür". ■

DAMAR

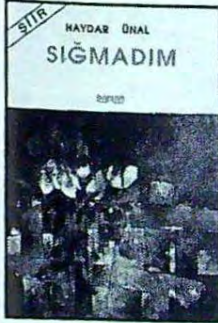
YAYINLARI

128 sayfa 7500 TL.

112 sayfa 7500 TL.

80 sayfa 5000 TL.

112 sayfa 7500 TL.

Güneydoğu Anadolu ve GAP Gerçeği

AHMET ÖZER

Bu kitap Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) sadece fiziki altyapı yatırımlarından ibaret olmadığını, bu nedenle ekonomik yapıda özellikle sosyal bir karaktere de sahip olduğunu vurgulamakta; bu konuda çok ipuçları vermektedir.

Hasan Hüseyin Derler Adına

İSMAİL GENÇTÜRK

Şiirimizin büyük ustası Hasan Hüseyin'in dost ve arkadaş ortamlarına taşınan, onun özel dünyasını aydınlatan ilginç anılar... Kendi mektuplarıyla yaşama serüveninin kapılarını aralayan, onun bitmek bilmeyen coşkusunu bu kitapta da bulacaksınız.

SİĞMADIM

HAYDAR ÜNAL

Şiirimizin genç yeteneklerinden, Petrol-İş Sendikası ödülünü de alan Haydar Ünal'ın ilk kitabı. Yüreğinin mevsiminde kasımpatı gibi açan dizeler.

ONYIL

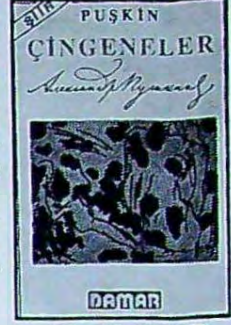
ÖZGEN SEÇKİN

Böldüm Yüreğimi Avuçlarına, Dört Mevsim Türküleri I-II, Bugünü Yaşayan Kalır, Sevmekten Başka'dan sonra Özgen Seçkin'in yeni yapıtı ONYIL, Türkiye'nin on yıllarla bölünmüş acılı tarihinin şiiri.

ÇİNGENELER

ÇEV: MUSTAFA ÖZTÜRK

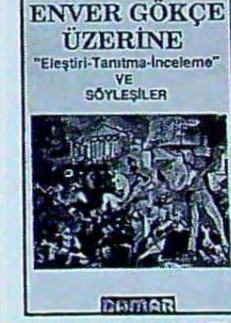
Puşkin'in Türkçede ilk kez yayımlanan destanı... Aleko ile Zemfira'nın töreyi-geleneği parçalayan ama ona tutsak düşen kızıl kanlı aşkları... Bütün dünyanın büyük şairi, Rus edebiyatının seçkin reformcusu Puşkin'den 'lirik bir tufan'

80 sayfa 5000 TL.

128 sayfa 7500 TL.

176 sayfa 10.000 TL.

MANİFESTO YERİNE

Damarı Sürdüren Yazılar

Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, A. Kadir, Enver Gökçe, Asım Bezirci, Bedrettin Cömert, vb.'in yayımlanmış yazılarını bir araya getiren bu kitap, hem sanat-edebiyatın içerisinde olanlara, hem de bütün okuyuculara önemli bir başvuru kitabı niteliği taşıyor. Her kitaplıkta bulunması gereken bir kitap.

ENVER GÖKÇE ÜZERİNE

"Eleştiri-Tanıtma-İnceleme" ve
Söyleşiler

Enver Gökçe üzerine yazılmış, eleştiri, tanıtma, inceleme ve söyleşilerin bir araya getirildiği bu kitapta, Gökçe'nin o gizemli dünyasına ışık tutan ve bir dönemi aydınlatan bir kitap.

SANAT-EDEBİYAT ÜZERİNE

BEDRETTİN CÖMERT

1977'de ölümlen sanat eleştirmeni, düşünür, ozan Bedrettin Cömert'in dergi sayfalarında kalan yazılarının bir kısmı ilk kez bu kitapta bir araya getirildi. Eleştiriye Beş Kala (AYKO Y.) adlı yapıtın devamı niteliğini taşıyor.

Okunması gereken bir kitap...

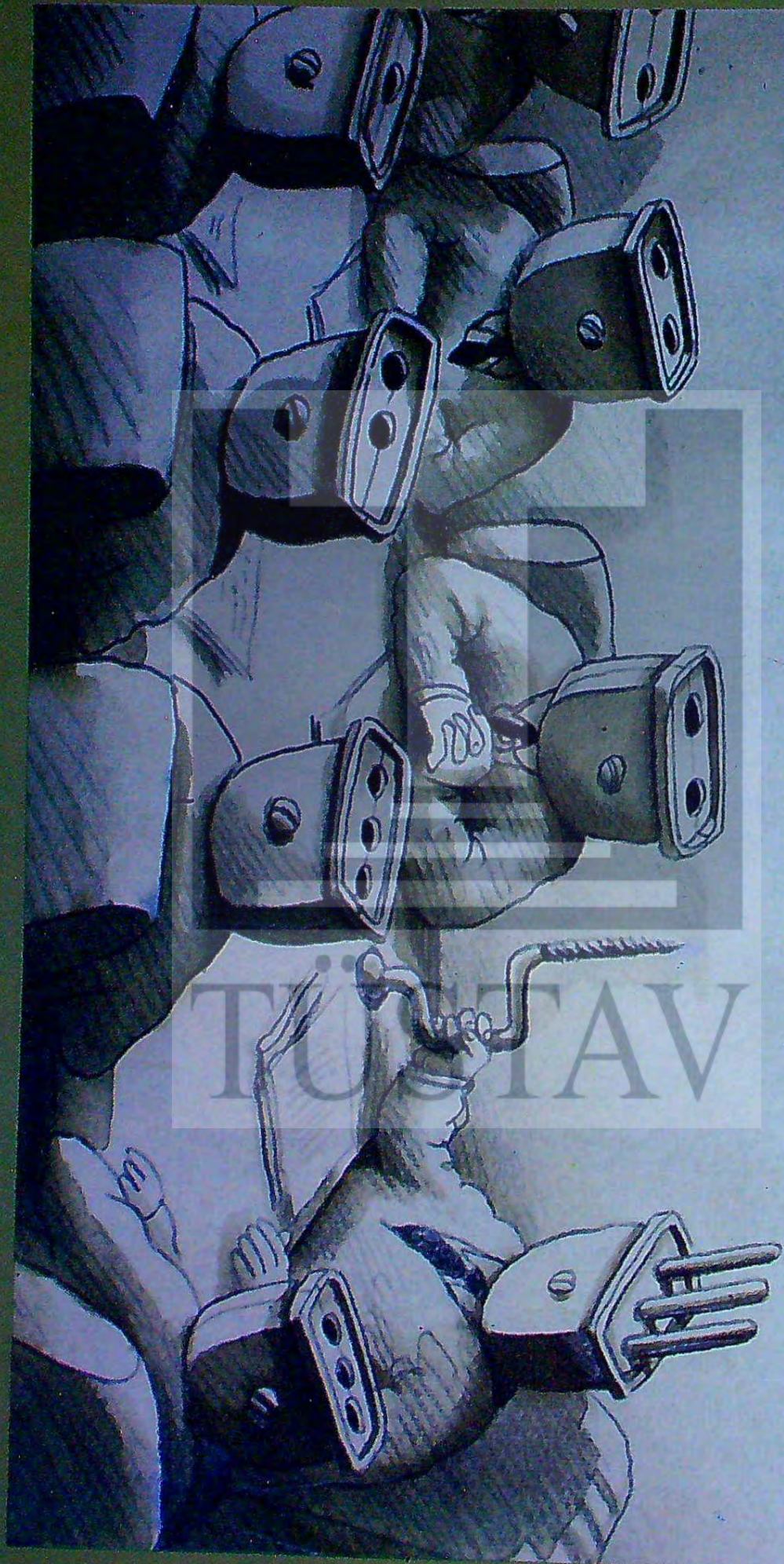
Çıkıyor

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

- Tek isteklerde ederi kadar posta pulu gönderilmesi
- Toplu isteklere ve kitapçılara %25 indirim uygulanır.

İsteme Adresi: Necatibey Cad. 54/10, 06440 Demirtepe-Ankara

Tel: 229 80 56 Fax: 229 80 56

Handwritten signature or initials in the bottom right corner.